

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Jelena Surina

Sociologijos ir kriminologijos
magistrantūros studijų programa

Magistro darbas

Biosocialinių faktorių įtaka nusikalstamam elgesiui

Darbo vadovas: prof. dr. (HP) Aleksandras Dobryninas

Vilnius 2021

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. BIOSOCIALINĖS KRIMINOLOGIJOS TEORIJŲ ĮVAIROVĖ	9
1.1. Antropologinės kriminologijos teorijos.....	9
1.2. Biosociologinius veiksnius nagrinėjančių teorijų gimimas.....	10
1.3. Biosocialinės kriminologijos teorijų raida XX a.	11
1.4. Biosocialinės kriminologijos teorijų raida XXI a.....	16
2. POŽIŪRIO Į BIOSOCIALINIŲ FAKTORIŲ ĮTAKĄ NUSIKALSTAMAM ELGESIUI TYRIMAS	22
2.1. Tyrimo metodologija.....	22
2.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	27
1.2.1. Tyrimo rezultatai: teisinis diskursas.....	27
1.2.2. Tyrimo rezultatai: biologinis diskursas	33
1.2.3. Tyrimo rezultatai: psichologinis diskursas.....	39
1.2.4. Tyrimo rezultatai: sociologinis diskursas.....	43
2.2.5. Tyrimo rezultatai: tarpdisciplininis diskursas	47
1.3. Mokslo projektų finansavimo valstybės programų lėšomis apžvalga.....	53
1.4. Tyrimo ribotumai ir gairės tolimesniems tyrimams	55
IŠVADOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	58
PRIEDAI.....	63

SANTRAUKA

Biosocialinių faktorių įtaka nusikalstamam elgesiui

Magistro darbe analizuojama biologinių ir socialinių faktorių įtaka nusikalstamam elgesiui, remiantis teorine literatūra, su nagrinėjama tema susijusiais moksliniais straipsniais, ekspertų apklausos duomenimis bei kita informacine medžiaga.

Darbe siekta atskleisti ekspertų požiūrį apie biologinių ir socialinių faktorių sąveikos įtaką nusikalstamam elgesiui bei šią sąveiką nagrinėjančios kriminologinės prieigos ateities plėtros perspektyvas Lietuvoje. Tikslui pasiekti buvo atlikti 14 interviu su Lietuvos mokslininkais ir praktikais, dirbančiais teisės, biologijos, psichologijos bei sociologijos srityse.

Darbe aprašyto tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvos ekspertai pripažįsta biologinių bei socialinių faktorių poveikį nusikalstamam elgesiui, tačiau požiūris į tai, kokių faktorių įtaka laikyti lemiančia, dažnai yra sąlygotas mokslinio lauko, kuriame ekspertas dirba. Apklausos dalyviai taip pat mano, kad biologinių ir socialinių veiksnių fiksavimas teisiniame procese įgalintų labiau individualizuoti baudmės ar poveikio priemonių skyrimą bei korekcinių priemonių taikymą teisės pažeidėjams. Ekspertų nuomone, biosocialinė kriminologinė perspektyva turi plėtros potencialą mūsų šalyje.

Be apklausos metu gautų duomenų nagrinėjimo, darbe taip pat pateikiami per 2010-2020 m. valstybės paramą gavusių mokslinių projektų duomenų analizės su tikslu įvertinti, kokių sričių projektai gavo valstybės biudžeto programų finansavimą, rezultatai, parodę, kad siekiant plėtoti biosocialinės kriminologijos perspektyvą Lietuvoje, būtina skatinti tarpdisciplininį mokslininkų bendradarbiavimą bei dalyvavimą bendruose projektuose.

Raktiniai žodžiai: *biosocialinė kriminologija, biologiniai faktoriai, socialiniai faktoriai, nusikalstamas elgesys, tarpdisciplininis bendradarbiavimas.*

SUMMARY

Biosocial Factors Influence on Criminal Behaviour

The master's thesis contains analysis the influence of biological and social factors on criminal behavior, based on theoretical literature, related scientific articles, expert survey data and other information materials.

The aim of the thesis is to reveal the experts' point of view about the influence of the interaction of biological and social factors on criminal behavior and the future development perspectives of criminological access examining this interaction in Lithuania. To achieve this goal, 14 interviews with Lithuanian scientists and practitioners working in law, biology, psychology, and sociology were conducted.

The results of the study described in the paper showed that Lithuanian experts recognize the impact of biological and social factors on criminal behavior, however, the approach to which factors are considered decisive is often conditioned by the scientific field in which the expert works. Respondents also believe that capture of biological and social factors in the legal process would enable more individualized sentencing or sanctions and the application of corrective measures to offenders. According to experts, the biosocial criminological perspective has the potential for development in our country.

In addition to the analysis of the data obtained during the survey, the paper also includes the results of the analysis of the data of research projects that have received state support during 2010-2020, conducted with the aim to evaluate the areas of projects received funding from the state budget programs, showed that in order to develop the biosocial criminology perspective in Lithuania, it is necessary to promote interdisciplinary collaboration of researchers and their participation in joint projects.

Keywords: *biosocial criminology, biological factors, social factors, criminal behavior, interdisciplinary collaboration.*

IVADAS

„[C]riminology has always been an interdisciplinary field. It was never not sociological, and the introduction of sociology to biological considerations is what makes thought on crime “criminology.”

Wilson J. R. *The Word Criminology: A Philology and a Definition*¹

XVIII a. susiformavusi klasikinė kriminologinė paradigma, besifokusuojanti į nusikaltimo ir bausmės problematiką, siekė apibrėžti nusikaltimo ir nusikaltėlio sąvokas prigimtinės teisės kontekste.² XIX a. atsiradus pozityvistinei kriminologinei paradigmai, mokslininkų dėmesys nukrypo į su žmogiškuoju elgesiu susijusius klausimus – pradėta tirti nusikaltimų prigimtis ir jų priežastys.³ Siekdami pažinti nusikaltėlio asmenybę, rasti, kuo ji skiriasi nuo kitų žmonių, mokslininkai ėmė plačiai taikyti kitų pozityvių mokslų metodus ir remtis psichoanalizės, anomijos, funkcionalizmo, simbolinio interakcionizmo, racionalaus pasirinkimo ir kitomis teorijomis bei genetika.²

Tačiau net ir vertindami nusikalstamam elgesiui įtaką darančių faktorių svarbą ir reikšmę, mokslininkai istoriškai laikėsi skirtingų pozicijų. XIX a. pabaigoje susikūrė dvi konkuruojančios kriminologinės mokyklos – „Naujoji Italijos mokykla“, akcentavusi nusikaltimus skatinančius individualius biologinius ir psichologinius veiksnius bei „Prancūzų mokykla“, kritikavusi biologinę prieigą ir pabrėžusi sociologinių, žmogų supančios aplinkos veiksnių svarbą nusikaltimo padarymui.⁴

Aiškinantis nusikaltimo reiškinio prigimties klausimus, pripažįstama, kad žmogus, būdamas biologinės rūšies atstovu, kartu yra ir visuomenės, kurios atsiradimo pagrindu tapo būtent biologinis faktorius, narys, tad visuomenę lyg ir galima būtų traktuoti kaip biologinę sistemą. Tačiau visuomenės formavimasis tuo pačiu yra ir žmonių socialinės sąveikos procesas, o jos atsiradimas ir egzistavimas – jos narius vienijančio bendro socialinio intereso išraiška ir rezultatas, todėl akivaizdu, kad visuomenėje biologiniai faktoriai veikia kartu su socialiniais. Visuomenės sistemiškumas neišvengiamai atsispindi ir jos narių veikloje, ne tik visuotinai priimtoje, bet ir nusikalstamoje, todėl svarbu pabrėžti,

¹ Wilson J. R. *The Word Criminology: A Philology and a Definition*. Criminology, Criminal Justice Law, & Society, vol. 16, issue 3, 2015, p. 61–82.

² Dobryninas A. *Kriminologija ir valdžia*. Kriminologija Sociologija. Mintis ir veiksmas 2007/2(20), ISSN 1392-3358, p. 6

³ Dobryninas A. *Kriminologija*. Straipsnis iš Visuotinės lietuvių enciklopedijos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/straipsnis/kriminologija>>

⁴ Dobryninas A., Aleknevičienė J., Pocienė A. *Kriminologinio žinojimo konstravimas: tarpdalykinių kriminologijos studijų formavimosi ir vykdymo patirtis Vilniaus universitete*. Kriminologijos studijos, nr. 7, Vilnius, 2019. eISSN 2538-8754, p. 78

kad vertinant asmens nusikalstamą elgesį, kuris kelia pavojų egzistuojančiai socialinei tvarkai ir pamatinėms visuomenės vertybėms, determinuojančius veiksnius, yra svarbus sisteminis požiūris. Ilgainiui bandymai „sutaikyti“ biologinės ir socialinės kriminologinių prieigų šalininkus leido atsirasti visiškai naujai, biosocialinei kriminologinei perspektyvai, įgalinančiai nagrinėti abiejų grupių faktorius kartu ir vertinti jų galimą įtaką nusikalstamam elgesiui. Tačiau turint omenyje šios prieigos daugialypiškumą ir tarpdiscipliniškumą bei tai, kad ji, apjungdama skirtingas prieigas, susitelkia ties sudėtingosiomis skirtingos prigimties faktorių sąveikomis, jos gyvavimas įmanomas tik anapus pozityvistinės paradigmos, veikiau konstruktyvistinės paradigmos kontekste.

Pradžią šiai koncepcijai XIX a. davė Italijos kriminologijos mokyklos įkūrėjas E. Ferri⁵ bei vokiečių teisės teoretikas F. von Liszt⁶ (1.2. skyrius) Praeitame šimtmečiuose biosocialinė kriminologinė perspektyva pasipildė visa eile naujų teorijų, kurios nusikalstamo žmogaus elgesio ištakas kildino iš jo įgimtų ar paveldėtų savybių bei organizme vykstančių pokyčių. Tarp šių teorijų paminėtinos artimų giminaičių tyrimais grįsta britų mokslininko F. Galtono (vėliau praminto eugenikos pradininku) *paveldimumo*⁷ teorija; *šeimoms*, arba „*giminės medžio*“ teorija, kurios šalininkams pavyko patvirtinti prielaidą, kad vaikai, kurių biologiniais tėvais buvo nusikaltėliai, turėjo daug didesnę tikimybę nusikalsti; JAV antropologo E. Hultono plėtotą *rasinę* teoriją⁸; *endokrininių sutrikimų* teorija, kuri rėmėsi prielaida, kad polinkį į nusikalstamą elgesį sąlygoja liaukų patologijos, dėl kurių kinta emocinė žmogaus būseną; *kūno konstitucinės sandaros* teorijos, kurių atstovai, tarp jų tokie visame pasaulyje žinomi mokslininkai, kaip vokiečių psichiatras E. Krečmeris, jo mokinys, JAV psichologas V. Šeldonas, JAV kriminologai Š. ir E. Glueckai⁹ žmogaus polinkį nusikaltimams tiesiogiai siejo su jo fizine kūno struktūra; *chromosomų anomalijos* (vadinamoji XYY) teorija¹⁰, kurios šalininkai galima nusikalstamo elgesio priežastimi laikė chromosomų disomiją. Šiame amžiuje biosocialinės kriminologinės perspektyvos plėtra jau vyksta labiau sistematizuotai, joje išryškėjo keltas pagrindinių krypčių, tarp kurių išsiskiria evoliucinė kriminologija, biologinė kriminologija, elgesio genetika, molekulinė genetika ir neurokriminologija. Žinomas JAV kriminalinės justicijos profesorius A. Walshas biosocialinė kriminologijos lauke dirba jau nuo XX a.

⁵ Ferri E. *Criminal Sociology*. D. Appleton and company, New York, 1899.

⁶ Liszt, F. *Der Zweckgedanke im Strafrecht // In: Strafrechtliche Vorträge und Aufsätze*. Berlin, Guttentag, 1905.

⁷ Galton F. *Hereditary Genius*. First published in 1869, electronic edition of 2000. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://galton.org/books/hereditary-genius/text/pdf/galton-1869-genius-v3.pdf>>

⁸ Hooton E. A. *Crime and the Man*. Cambridge. Harvard University Press, 1939.

⁹ Glueck, Sh., E. *Physique and Delinquency*. Harper, New York, 1956.

¹⁰ Jacobs P., Brunton M., Melville M. et al. *Aggressive Behaviour, Mental Sub-normality and the XYY Male*. *Nature* 208, 1351–1352 (1965). <<https://doi.org/10.1038/2081351a0>>

pabaigos, kuomet buvo išleista jo pirmoji šiai perspektyvai priklausančias teorijas pristatanti knyga „Biosociologija: nauja paradigma“¹¹; šiame darbe paminėtos penkios iš devynių šio mokslininko – vieno ar su kolegomis kriminologais – parašytų knygų, kuriose jis skiria dėmesį biosocialinės kriminologijos perspektyvai.

Temos aktualumas. 2018 m. spalio 23 d. britų realybės dokumentikos kanalas CBS Reality parodė laidą iš savo kuriamo ciklo „Užrašyta krauju“ (angl. *Written in Blood*), kurioje pasakota apie „nusikaltėlių dinastijos“ atvejį Portlande, JAV Oregono valstijoje, kuomet trijų tos pačios šeimos kartų atstovai – sūnus, tėvas ir senelis – įvykdė serijines žmogžudystes. Laidos metu jos autoriai svarstė: ar iš tiesų egzistuoja „nusikaltėlio genas“, galintis lemti žmogaus polinkį nusikalsti?

Kriminologai deda dideles pastangas, bandydami surasti atsakymą į šį klausimą, tačiau iki šiol nėra prieita vieningos nuomonės, kokie gi faktoriai turi svariausios įtakos nusikalstamos veikos padarymui ir ar galima kuriems nors iš jų priskirti lemiamą vaidmenį. Biosocialinė kriminologija, esanti palyginti nauja tarpdisciplininė perspektyva,¹² įgalina mokslininkus ieškoti nusikalstamo elgesio priežasčių, įvertinant daugybę faktorių, įskaitant genetinius, neuropsichologinius, aplinkos ir evoliucinius veiksnius. Ši prieiga leidžia sukurti kriminologines teorijas, kurios gali būti daug tikslesnės, siekiant nusikalstamo elgesio priežasčių paaiškinimų.

Šis darbas skirtas požiūrio į biologinių ir socialinių faktorių grupių įtakos nusikalstamam elgesiui analizei. Nors užsienio mokslininkų parašytose darbuose išties plačiai diskutuojama apie galimą biologinių ir socialinių faktorių sąveikos poveikį daromiems nusikaltimams, ši kriminologinė perspektyva dažniai išslysta iš Lietuvoje tyrėjų akiračio ir kol kas nesulaukė didesnio dėmesio mūsų šalyje. Nors šaltiniai¹³ rodo, kad dar prieš II pasaulinį karą Lietuvoje biosocialinės kriminologinės idėjos mūsų šalies mokslininkams buvo žinomos ir buvo jų palaikomos, tačiau vėliau jų buvo atsisakyta ir šiuo metu vienareikšmiškai pripažįstama tik socialinių veiksnių įtaka nusikaltimo padarymui. Šį reiškinį puikiai iliustruoja tas faktas, kad, remiantis Lietuvos mokslo tarybos skelbiama informacija¹⁴ apie valstybės biudžeto paramą gavusius mokslinius projektus, per pastarąjį dešimtmeti nė vienas biosocialinę kriminologinę perspektyvą atitinkantis

¹¹ Walsh A. *Biosociology: an emerging paradigm*. Westport, Conn., Praeger Publishers, 1995. ISBN 0275953289

¹² *The Ashgate research companion to biosocial theories of crime*. Edited by Beaver K. M., Walsh A. M. MPG Books Group, 2011. ISBN 978-1-4094-0844-4, p. 4

¹³ Dobryninas A. Criminology in Lithuania: Restoring Paradigms. // *Handbook of the History and Philosophy of Criminology*. Ed. by R. A. Triplett. New York: John Wiley & Sons, 2018. <<https://doi.org/10.1002/9781119011385.ch25>>, p. 406–421.

¹⁴ Lietuvos mokslo tarybos tinklalapio skiltis „Mokslo finansavimas“ (interaktyvus). Prieiga per internetą: <<https://www.lmt.lt/lt/mokslo-finansavimas/2205>>

Lietuvoje vykdytas mokslinis projektas negavo valstybės finansavimo. Visa tai įgalina teigti, kad darbo tema yra tikrai aktuali, o šiai problemai iširti yra reikalinga išsami mokslinė analizė.

Darbo objektas – biologinių ir socialinių faktorių sąveikos įtaka nusikalstamam elgesiui.

Darbo tikslas aptarti pagrindines biologinių ir socialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui narinėjančias kriminologijos teorijas, atlikti atrinktų sričių ekspertų požiūrio apie biologinių ir socialinių faktorių sąveikos įtaką nusikalstamam elgesiui bei šią sąveiką nagrinėjančios kriminologijos mokslo ateities plėtros perspektyvas Lietuvoje tyrimą.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, keliami šie **darbo uždaviniai**:

1. Išnagrinėti teorinius modelius, literatūros šaltinius, susijusius su tyrimo problematika;
2. Iširti požiūrį į faktorius, galimai lemiančius nusikalstamą elgesį ar turinčius jam įtaką bei biosocialinės kriminologijos ateities perspektyvas Lietuvoje, pasitelkus ekspertų apklausą.

Formuluojamos šios **darbo tezės**:

1. Pasirinktos teorinės priegos rėmuose nusikalstamas elgesys aiškinamas kaip nukrypstantis elgesys, pasireiškiantis dėl biologinių ir socialinių faktorių sąveikos poveikio.
2. Užsienio, ypač anglosaksų regiono šalių mokslininkų darbuose biologinių ir socialinių faktorių sąveikos įtakos nusikalstamam elgesiui tema yra plačiai nagrinėjama, tačiau Lietuvoje šia tema beveik nėra parašyta mokslinių darbų.
3. Lietuvos akademinės bendruomenės atstovai linkę manyti, kad aktyvesnis tarpdisciplininis mokslininkų bendradarbiavimas paskatintų biosocialinės kriminologinės perspektyvos plėtrą Lietuvoje.

Darbo metodologija:

Pirmojo magistro darbo dalyje bus naudojama su tema susijusios mokslinės literatūros analizė, antroje ir trečioje dalyse – kokybinė metodologija, kur bus derinami analizės, ekspertų apklausos bei antrinės duomenų analizės metodai.

Darbo struktūra:

Magistro darbą sudaro santraukos (lietuvių bei anglų kalbomis), įvadas, dvi darbo dalys, išvados bei naudotos literatūros sąrašas. Pirmoje darbo dalyje analizuojamos mokslininkų sukurtos ir plėtos biosociologinės kriminologijos perspektyvai priskiriamos teorijos, antroji dalis skirta Lietuvos ekspertų požiūrio į nagrinėjamą temą analizei, o

trečiojoje dalyje pateikiamos darbo išvados, remiantis atlikto tyrimo rezultatais. Prie darbo pridedami priedai, kuriuose atvaizduoti tyrimo metu gauti duomenis.

1. BIOSOCIALINĖS KRIMINOLOGIJOS TEORIJŲ ĮVAIROVĖ

Šiame skyriuje analizuojama biosocialinės kriminologijos perspektyvai priskiriamų teorijų raida, pradedant nuo XIX m. susiformavusios antropologinės krypties, iš kurios ir atsirado XX a. išplėtotos biosociologinės kriminologijos perspektyvą suformavusios teorijos, iki mūsų dienomis vystomų naujų teorijų ir tyrimų krypčių bei jų ateities perspektyvų apžvalga.

1.1. Antropologinės kriminologijos teorijos

Biosocialinės kriminologijos teorijos vystėsi antropologinės mokyklos idėjų pagrindu. Antropologinė kriminologinė kryptis susiformavo XIX a. kaip atsakas klasikinei mokyklai. Jos pradininku laikomas austrų chirurgas anatomas Francas Jozefas Galis (Franz Joseph Gall) (1758-1828), frenologijos mokslo kūrėjas, teigęs, kad iš žmogaus kaukolės formos galima spręsti apie jo polinkį nusikalsti.¹⁵ Ši teorija tapo labai populiari, tačiau jau po mokslininko mirties neurofiziologiniais tyrimais buvo nustatyta, kad šie polinkiai nuo kaukolės formos nepriklauso. Nors ir buvo daug kritikuota, frenologija tapo pagrindu pirmosios tipologinės įtariamų nusikaltėlių vertinimo metodikos sukūrimui.

Antropologinę kryptį kriminologijoje pratęsė italų kalėjimo gydytojas – psichiatras Čezarė Lombrozas (Cesare Lombroso, gim. Ezechia Marco Lombroso) (1836-1909)¹⁶. Mokslininkas sukūrė *prigimtinio nusikaltėlio* teoriją. Č. Lombrozas detaliai aprašė, jo nuomone, „prigimtiniam nusikaltėliui“, kurį jis laikė prigimtinių instinktų valdoma atavistine būtybe, būdingus bruožus (priplota nosis, žema kakta, stambus žandikaulis ir pan.), kuriuos nustatė, dirbdamas kalėjimo gydytoju ir disponuodamas unikalios apimties faktine medžiaga. Daugiau tokių tyrimų niekas niekada nebuvo ir nėra atlikęs.

Č. Lombroso sukurtai teorijai būdingi tokie pagrindiniai teiginiai:¹⁷

- esama „nusikaltėlių iš prigimties“, t. y. tokių žmonių, kuriems nuo pat gimimo lemta anksčiau ar vėliau pasukti nusikalstamu keliu;
- nusikalstamas elgesys yra paveldimas;

¹⁵ Shmallegger F. *Criminology today: an integrative introduction. 2nd edition.* New Jersey, 1999, p. 193.

¹⁶ Newburn T. *Criminology. 3rd Edition.* New York, Routledge, 2017. ISBN 78-1-315-62951-3, p. 133-134.

¹⁷ Lombroso C. *Criminal man.* (originally published in 1876) // Duke University Press, Durham and London, 2006, p. 50-57, 126-135.

- nusikaltėliai nuo kitų žmonių skiriasi ne tik vidinėmis, psichinėmis savybėmis, bet ir išoriniais požymiais, pagal kuriuos juos galima atpažinti.

Mokslininkas savo darbuose teikė išskirtinę reikšmę biologiniams nusikalstamą elgesį lemiantiems faktoriams, tačiau vėliau pripažino ir socialinių veiksnių įtakos svarbą.

1.2. Biosociologinius veiksnius nagrinėjančių teorijų gimimas

Žmogaus biologinės charakteristikos, kurios, sąveikaudamos su aplinka, gali prisidėti prie asocialaus elgesio pasireiškimo ar jo sustiprėjimo, vadinamos biosocialiniais veiksniais.¹⁸ Šiame darbe terminas „biosocialiniai faktoriai“ pasirinktas siekiant pabrėžti, kad egzistuoja fundamentinis asmeniui būdingų biologinių bruožų ir jų supančios aplinkos poveikio ryšys, kuris gali turėti įtakos asmens nusikalstamam elgesiui.

Biosociologinės mokyklos pradininkais laikomi italų kriminologas teisininkas Enrikas Ferris (Enrico Ferri) (1856-1929) ir vokiečių teisininkas Francas fon Lisztas (Franz von Liszt) (1851-1919). E. Ferris rėmėsi nauja *pavojingos* nusikaltėlio būsenos koncepcija¹⁹, pagal kurią žmogaus turimas prigimtinis polinkis į nukrypstantį elgesį yra neišvengiamas, todėl nusikaltėlį reikia ne bausti, bet mažinti jo polinkį daryti nusikaltimus, o kol šis tikslas nėra pasiektas, taikyti jam prevencines priemones, kraštutiniu atveju – izoliuoti. Vėliau pavojingos būsenos teoriją išplėtojo prancūzų kriminologas Žanas Pinatelis (Jean Pinatel), kuris sukūrė liūdnei pagarsėjusius klinikinio poveikio metodus nusikaltėliams.²⁰

Enrikas Ferris vienas pirmųjų pritaikė sisteminių požiūrį nusikaltimų vertinimui. Nukrypstantį elgesį jis laikė antropologinių, fizinių ir socialinių faktorių sąveikos rezultatu.²¹ Jo nuomone, „prigimtinio nusikaltėlio“ atveju ypatingą reikšmę turi antropologiniai faktoriai, tačiau jų poveikį galima neutralizuoti socialinėmis priemonėmis (šis postulatas padėjo pagrindą netiesioginių socialinės nusikalstamo elgesio kontrolės formų kūrimui); socialiniai faktoriai ypač veikia atsitiktinius nusikaltėlius, o fiziniai turi vienodą reikšmę visų tipų nusikaltėliams.

Franzas fon Lisztas (Franz von Liszt) manė²², kad nusikalstamam elgesiui, o tuo pačiu ir padaromų nusikaltimų struktūrai didžiausią įtaką turi socialiniai ir demografiniai

¹⁸ Žukauskienė R. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Mykolo Romerio universitetas, 2006. ISBN 9955-19-045-0, p. 219

¹⁹ Cantor N. *Measures of Social Defense*, 22 Cornell L. Rev. 17, 1936, p. 19.

²⁰ Крымов А. А. и др. *Личность преступника и механизм преступного поведения*, Академия ФСИН России, Рязань, 2015. ISBN 978-5-7743-0720-3, p. 126-127.

²¹ Ferri E. *Criminal Sociology*. D. Appleton and company, New York, 1899, p. 44.

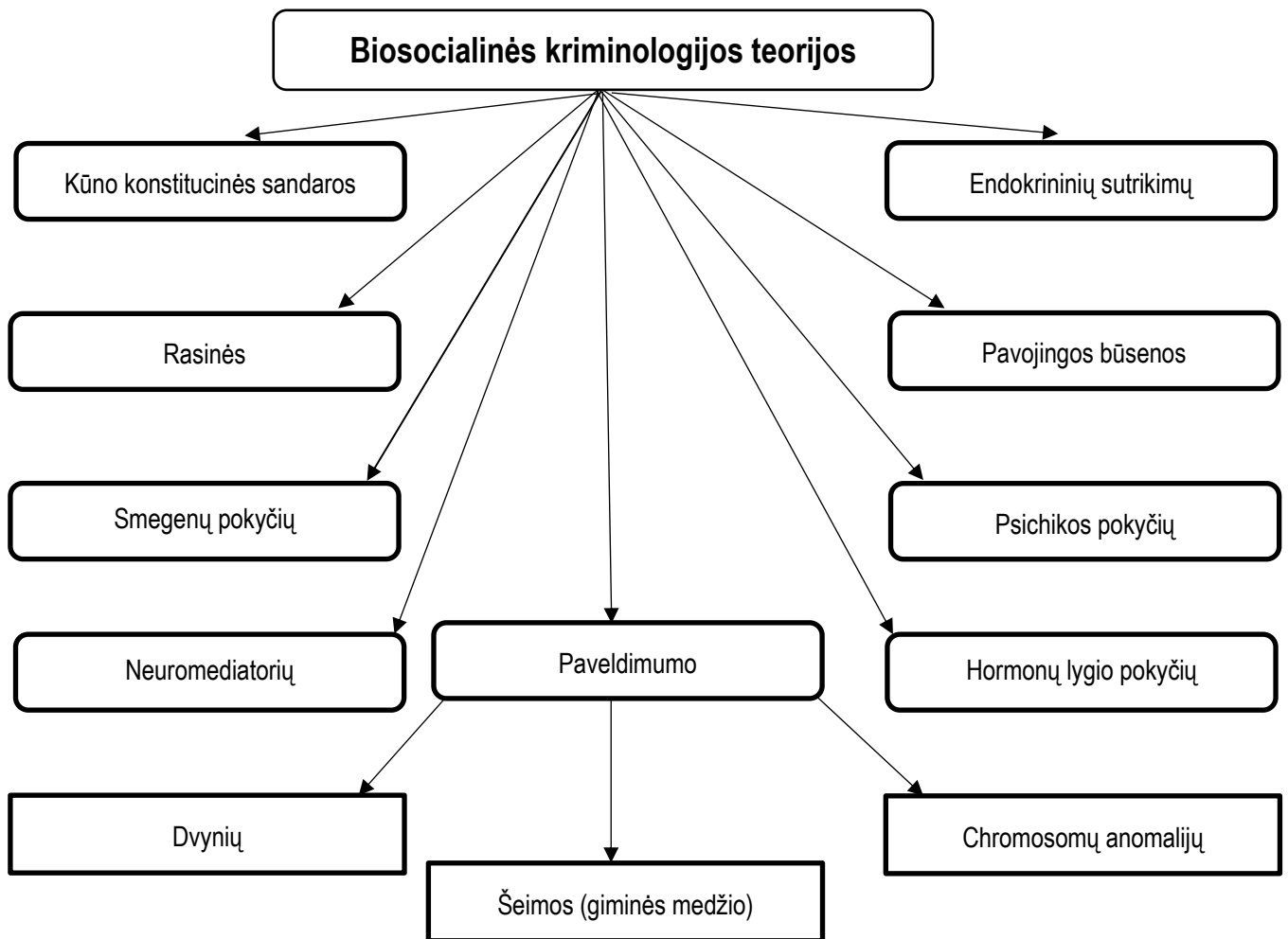
²² Liszt, F. *Der Zweckgedanke im Strafrecht // In: Strafrechtliche Vorträge und Aufsätze*. Berlin, Guttentag, 1905, p. 126.

faktoriai, tokie kaip asmens lytis, amžius, socialinis statusas, kriminalinė patirtis, ekonominės gerovės lygis. Mokslininkas savo teorijoje naudojo terminą „individuali teisinė sąmonė“, aiškindamas, kad kiekvienas žmogus turi individualų teisingumo suvokimą, prigimtinę nuojautą apie tai, kas yra teisinga ar neteisinga, leistina ar draudžiama, kuri veikia kaip ne tik kaip orientyras individualiai teisei elgsenai, bet ir kaip visuomenėje vyraujančių socialinių ir teisės normų vertinimo matas. Pasak mokslininko, teisinė sąmonė nuolat vystosi ir priklauso nuo žmogaus susidūrimo su socialinėmis normomis patirties ir jos praktinio realizavimo galimybių. Nusikaltėlius F. Lisztas skirstė į atsitiktinius ir nuolatinčius; pastaruosius – į taisytinus ir nebepataisomus, prigimtinius. Jis siūlė diferencijuoti jiems taikoma poveikį atsižvelgiant į tipą: įbauginimas – atsitiktiniams nusikaltėliams, pataisymas – taisytiniams ir nukenksminimas – nebepataisomiems. Mokslininkas didžiausią dėmesį skyrė ne bausmėms, o prevencinėms priemonėms, kurios turi būti sukurtos remiantis visų nusikalstamam elgesiui poveikį turinčių faktorių analize. 1889 m. F. Lisztas tapo vienu Tarptautinė baudžiamosios teisės sąjungos (angl. International Union of Penal Law) įkūrėju (šiuo metu – Tarptautinė baudžiamosios teisės asociacija (International Association of Penal Law))²³, o 1893 m. pasiūlė sukurti organizaciją, kuri koordinuotų skirtingų šalių teisėsaugos institucijų veiksmus kovoje su nusikaltėliais – dabartinio Interpolo (ang. International Criminal Police Organization) pirmtakę.

1.3. Biosocialinės kriminologijos teorijų raida XX a.

Keičiantis moksliniams požiūriams ir tobulėjant tyrimų metodikoms, biosocialinės kriminologijos perspektyva pasipildė naujomis teorijomis. Mokslininkus domino, ar polinkis nusikalsti gali būti pavadėtas, ar ji gali priklausyti nuo žmogaus rasės, jo išvaizdos, kūno sudėjimo, nuo jo organizme vykstančių procesų – buvo tiriama įvairių žmogaus organų veikla, nagrinėtos chromosomos ir jų paveldimumas. 1909 m. danų mokslininkui Vilgelmui Jogansenui (Wilhelm Ludvig Johannsen) (1857-1927) įvedus mokslinį terminą „genas“, kuris reiškė pavadėtą kažkurio žmogaus bruožo savybę, pradėti genų tyrinėjimai, ieškant juose atsakymų į mokslininkams rūpėjusius klausimus. Grafiškai biosocialinių kriminologijos teorijų įvairovė pavaizduota 1 pav.

²³ *History of the International Association of Penal Law.* <<http://www.penal.org/en/node/168>>

1 pav. Biosocialinių kriminologijos teorijų įvairovė

Paveldimumo teorijos²⁴, grįstos artimų giminaičių (tarp jų ir *dvynių*) tyrimais ir turėjusios ne vieną atmainą, ištakos siekia XIX a., kuomet dar 1875 metais Čarlzo Darvino (Charles Darwin) pusbrolis seras Frensis Galtonas (Francis Galton) (1822–1911) atliko pirmuosius istorijoje bandymus su dvyniais.²⁵ Jis padarė išvadą, kad žmogaus organizmui vystytis daugiau reikšmės turi paveldimumas negu jį supančios aplinkos sąlygos. F. Galtonas siejamas su eugenikos atsiradimu; šį terminą jis pirmą kartą pavartojo savo 1883 m. veikale „Žmogaus gebėjimų tyrinėjimai“ (*Inquiries into Human Faculty*)²⁶.

Atliekant monozygotinių (identiškus) ir heterozygotinius dvynių tyrinėjimus,²⁷ paaiškėjo, kad jiems rizika tapti anksti pradedantiems nusikalsti (angl. *early starters*) yra

²⁴ Walsh A. *Biology and Criminology: The Biosocial Synthesis*. Routledge, New York, NY, 2009. ISBN 0-203-87584-2, p. 32

²⁵ Ten pat, p. 25

²⁶ Galton F. *Inquiries into human faculty and its development*. Originally published in 1883 by Macmillan, First electronic edition, 2001, p. 30

²⁷ Walsh A. *Biology and Criminology: The Biosocial Synthesis*. Routledge, New York, NY, 2009. ISBN 0-203-87584-2, p. 32

daug didesnė monozygotinių porų dvyniams (55 proc.) negu heterozygotinių porų dvyniams (29 proc.). Vėliau vykdyti tyrimai parodė, kad antisocialus elgesys yra apie 50 procentų paveldimas, o likusi dispersija pirmiausia siejama su skirtingais aplinkos veiksniais.²⁸

Danų medicinos mokslų daktarui Sarnoffui Mednickui (Sarnoff A. Mednick) (1928-2015) su kolegomis atliekant ryšio tarp tėvų ir vaikų nusikalstamo elgesio tyrinėjimus pavyko patvirtinti prielaidą, kad vaikai, kurių biologiniais tėvais buvo nusikaltėliai, turėjo daug didesnę tikimybę nusikalsti, net ir tuo atveju, jei jie buvo įvaikinti (*šeimos*, arba „*giminės medžio*“ teorija). Tuo atveju, jei jų tėviai buvo pažeidę įstatymus, o biologiniai tėvai nebuvo padarę nusikaltimų, vaikai taip pat neturėjo polinkio nusikalsti. Aprašydamas šį savo tyrimą 1984 m. žurnale „Science“ atspausdintame straipsnyje²⁹, S. Mednikas nurodė, kad kriminalinis elgesys „turi genetinį komponentą“.

Vienas *rasinės* teorijos atstovai kildino polinkį nusikalsti iš žmonių priklausomumo tam tikroms rasėms bei joms būdingoms charakteristikoms. JAV antropologas Ernestas Hutonas (Earnest Albert Hooton) (1887-1954) 1939 m. išleistoje knygoje „Nusikaltimas ir žmogus“ (*Crime and the Man*) pateikė savo atlikto tyrimo, kurio metu dešimtyje JAV valstijų buvo ištirta maždaug 17 tūkstančių žmonių (iš jų beveik 14 tūkstančių kalinių ir apie 3 tūkstančiai nenuteistų asmenų), rezultatus. Šio tyrimo išvadose E. Hutonas nurodė, kad rasinis požymis buvo lemiamas faktorius nusikalstamo elgesio pasireiškimui ir tvirtino, kad kai kurių rasių atstovai turi įgimtą polinkį nusikalsti.³⁰

Šios teorijos turėjo daug bendro su jau minėta eugenika – dar F. Galtonas rašė, esą neverta apgailestauti, kad, plintant civilizacijai, „menkavertės“ žmonių rūšys išnyks³¹. E. Hutono vėliau publikuotos idėjos apie Vokietijos tautos atstovų įgimtą „karingumą“ ir jų perauklėjimo beprasmiškumą, dėl ko jis siūlė priverstinai „įmaišyti“ į tolimesnes vokiečių kartas kitų tautų atstovus ir taip atlikti biologinį „rūšies keitimą“, buvo skambiai pavadintos „Hutono planu“.³²

Endokrininių sutrikimų teorijos pradžia laikomas Makso Šlapo (Max Gustav Schlapp) (1869-1928) ir Edvardo Smito (Edward Henry Smith (1809-1885) 1928 m.

²⁸ Barnes J. C., Boutwell B., Beaver K. M. *Contemporary Biosocial Criminology: A Systematic Review of the Literature, 2000–2012. The Handbook of Criminological Theory, First Edition*. John Willey & Sons, 2016, p. 79

²⁹ Mednick S.A., Gabrielli W. F., Hutchings B. *Genetic influences in criminal convictions: evidence from an adoption cohort*. *Science*, 1984, Vol. 224, Issue 4651, pp. 891-894

³⁰ Hooton E. A. *Crime and the Man*. Cambridge. Harvard University Press, 1939. (364.33 H80C 002427), p. xvi + 403

³¹ Galton F. *Inquiries into human faculty and its development*. Originally published in 1883 by Macmillan, second electronic edition, 2018 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://galton.org/books/human-faculty/SecondEdition/text/web/human-faculty4.htm>>, p. 308

³² *Hooton-Plan – wie lasse ich ein Volk verschwinden*. January 1, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.globalecho.org/augenoffnende-abhandlungen/der-hooton-plan-wie-lasse-ich-ein-volk-verschwinden/>>

pasirodęs darbas „The New Criminology. A Consideration of Criminal Causation of Abnormal Behavior“³³, kuris rėmėsi prielaida, kad polinkį į nusikalstamą elgesį sąlygoja liaukų patologijos, dėl kurių kinta emocinė žmogaus būseną. Teorijos autoriai akcentavo, kad, palyginti su įstatymui nenusižengiančiais žmonėmis, nusikaltėliams du ar tris kartus labiau būdinga turėti liaukinių nukrypimų (pavyzdžiui, uždegimų), ir kai kurie iš šių nukrypimų sąlygoja asmenybinius pasikeitimus.

Tai nebuvo visiškai naujas požiūris – terminas „endokrinologinė psichiatrija“ pirmą kartą buvo pavartotas dar 1908 m. šveicaro Maximo Laignelio-Lavastino (Maxime Laignel-Lavastine) (1875-1953) pranešime psichiatrų kongrese Dižone (Prancūzija). Savo pasisakymu mokslininkas siekė paskatinti kolegas ieškoti ryšių tarp endokrininės sistemos ir asmenybės bruožų³⁴. Vėliau jo tautietis Manfredas Bleuleris (Manfred Bleuler) (1903-1994), tyrinėdamas psichopatologiją sergant akromegalija, tirotoksikoze, Kušingo sindromu ir Adisono liga, pirmą kartą istorijoje endokrininiams sutrikimams priskyrė pirminį vaidmenį, o psichiniams – antrinį. 1954 m. šis psichiatras aprašė bendrą endokrininį psychosindromą, susiedamas elgesio ir emocinius požymius (nuotaikų kaitą, nerimą, irzlumą, vaikiškumą, fizinius sutrikimus) su psichopatologiniais pakitimais, tokiais kaip impotencija, letargija, pakitusi išvaizda³⁵.

Tolimesnė biosocialinių kriminologijos perspektyvai priskirtinų teorijų raida buvo susijusi su žmogaus kūno sandaros, arba kūno konstitucijos bei jo atskirų organų tyrinėjimais. Šio požiūrio šalininkai ieškojo devintinio elgesio priežasčių paveldėtam polinkyje tam tikram kūno sudėjimui. *Kūno konstitucinės sandaros* teorijos atstovai asmens polinkį nusikaltimams tiesiogiai siejo su jo fizine kūno struktūra, manydami, kad žmogaus kūno morfologija ir fiziologija yra pagrindinis veiksnys, lemiantis asmens elgesį. Šioje srityje dirbo Ernstas Krečmeris (Ernst Kretschmer) (1888-1964)³⁶, Viljamas Šeldonas (William Herbert Sheldon) (1898-1977)³⁷, Šeldonas ir Eleanora Glueckai (Sheldon Glueck (1896-1980), Eleanor Glueck (1898-1972))³⁸ ir kt. Šie mokslininkai manė, kad nepaisant įgimtų žmogaus savybių, nusikalstamų polinkių pasireiškimas gali būti koreguojamas asmens sociokultūrinės aplinkos, tad veikiant aplinką, galima užtikrinti šių polinkių kontrolę.

³³ Schlapp M. G., Smith E. H. *The New Criminology: A Consideration of the Chemical Causation of Abnormal Behavior*. New York: Boni and Liveright, 1928, p. 272

³⁴ *Contemporary Psychiatry*. Edited by Henn F., Sartorius N., Helmchen N. H., Lauter H. Springer Science & Business Media, 2013, ISBN 3642595197, p. 134

³⁵ Seibutyte A., Grigonis S., Navickas A., Danilevičiūtė V. *Endokrininių sutrikimų sąsajos su savižudišku elgesiu*. Medicinos teorija ir praktika, t. 19 (Nr. 3), 2013, p. 304–310.

³⁶ Newburn T. *Criminology*. 3rd Edition, New York, Routledge, 2017. ISBN 78-1-315-62951-3, p. 137-138.

³⁷ Ten pat, p. 138.

³⁸ Walsh A., Beaver K. M. *Biosocial Criminology: New Directions in Theory and Research*. Routledge/Taylor and Francis Group, New York, 2009. ISBN-13: 978-0415989442, p. 210

Šeldonas ir Eleanora Glueckai (Sheldon Glueck (1896-1980), Eleanor Glueck (1898-1972)) savo 1956 m. išleistame traktate “Kūno sudėjimas ir jaunimo nusikaltimai” (Physique and Delinquency)³⁹ pateikė išvalgas dėl jaunimo nusikalstamą elgesį sąlygojančių faktorių, remdamiesi 10 metų trukmės tyrimo, kurio metu buvo ištirta 500 paauglių delinkventų ir 500 nusikalsti nelinkusių berniukų nuo 10 iki 17 metų amžiaus, rezultatais. Pasak mokslininkų, tyrimo metu nustatyta, kad delinkventų grupė nuo nedelinkventų skyrėsi savo fizinėmis, temperamento, charakterio, psichologinėmis ir sociokultūrinėmis savybėmis; be to, jų kūno struktūroje⁴⁰ dominavo mezomorfinis tipas, o ektomorfinis kūno sudėjimas buvo būdingas 14,4 proc. delinkventų ir 39,6 proc. nedelinkventų. Š. ir E. Glueck nuomone, norint sumažinti paauglių polinkį nusikalsti, reikia skirti daugiau dėmesio pokyčiams jų namų aplinkoje ir šeimos gyvenime, lavinimui mokykloje, laisvalaikio leidimui bei taikomoms gydymo praktikoms.

Chromosomų anomalijos teorijos, atsiradusios 60-aisiais praeito šimtmečio metais,⁴¹ atstovai teigė, kad asmenys, turintys papildomą Y (vyrišką) chromosomą yra agresyvesni ir labiau linkę nusikalsti (vadinami *supervyrai*), o papildomą X (moterišką) chromosomą – labiau paveikiami ir linkę pasiduoti nusikalsti linkusio asmens įtakai. Viena pirmųjų šių teiginių tyrinėtojų, škotų genetikė Patricija Ana Džeikobs (Patricia Ann Jacobs) (1934-) 1965 m. atliko 196 Škotijos kalėjimuose laikomų asmenų kraujo tyrimus⁴² ir nustatė, kad dauguma jų turėjo normalų chromosomų rinkinį (XY), tačiau pas septynis tiriamuosius aptikta chromosomų disomija XYY (*supervyrų* procentas siekė 3,5). Mokslininkė ir toliau tęsia šios krypties tyrimus; ilgainiui minėta chromosomų anomalija gavo keletą pavadinimų, vienas kurių – Džeikobs sindromas (Jacob’s syndrome)⁴³. 1966 m. Škotijos mokslininkas Viljamas Haidas Praisas (William Hyde Price) su kolegomis ištyrė 315 specializuotos nusikaltėliams su pažeista psichika skirtos ligoninės pacientus ir devyniems iš jų nustatė XYY chromosomų disomiją, tačiau tai pačiai mokslininkų grupei tyrinėjant eilinius gydymo įstaigų pacientus, ne vieno tokio atvejo aptikta nebuvo⁴⁴. Kitų tyrimų duomenimis⁴⁵, *supervyrų* – XYY chromosomų rinkinio nešiotųjų dalis nuteistųjų

³⁹ Glueck, Sh., E. Physique and Delinquency. Harper, New York, 1956, p. 1-9, 249-266.

⁴⁰ Išskiriami 3 kūno sudėjimo tipai - endomorfas, mezomorfas, ektomorfas. Plačiau: Newburn T. Criminology. 3rd Edition, New York, Routledge, 2017. ISBN 78-1-315-62951-3, p. 138.

⁴¹ Newburn T. Criminology. 3rd Edition, New York, Routledge, 2017. ISBN 78-1-315-62951-3, p. 133-134.

⁴² Jacobs P., Brunton M., Melville M. et al. *Aggressive Behaviour, Mental Sub-normality and the XYY Male*. *Nature* 208, 1351–1352 (1965). <<https://doi.org/10.1038/2081351a0>>

⁴³ *47,XYY syndrome*. Straipsnis iš JAV Nacionalinės medicinos bibliotekos (U.S. National Library of Medicine) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://medlineplus.gov/genetics/condition/47xyy-syndrome/>>.

⁴⁴ Price W. H., Strong J. A., Whatmore P. B., McClemon W. F. *Criminal patients with XYY sex-chromosome complement*. *Lancet*, 1966 Mar 12;1(7437):565-6. DOI: 10.1016/s0140-6736(66)90760-4

⁴⁵ Walsh A. *Biology and Criminology: The Biosocial Synthesis*. Routledge, New York, NY, 2009. ISBN 0-203-87584-2, p. 268-269

tarpe sudaro nuo 1 iki 3 procento, t. y. ženkliai daugiau, palyginus su visos vyrų populiacijos tyrimų rezultatais (mažiau nei 1 proc.), kas leidžia manyti, kad ši chromosomų anomalija iš tiesų gali lemti nusikalstamą elgesį.

Mokslininkams pradėjus nagrinėti hormonų poveikį elgesiui, visa eilė mokslininkų, tokių kaip Danas Olweusas (Dan Olweus) (1931-2020) 1983 metais⁴⁶, Ričardas Udris (J. Richard Udry) (1929-2012) 1988 metais⁴⁷, Alanas Boothas (Alan Booth) (1935-2015)⁴⁸ 1993 metais, Džeimsas Brukas (James Howard Brooks) ir Džonas Reddonas (John Robert Reddon) 1996 metais⁴⁹ publikavo tyrimų rezultatus, kurie įrodė tiesioginį ryšį tarp steroidinio *hormono* testosterono *lygio kraujyje* ir agresyvaus, smurtinio, antivisuomeniško jaunų vyrų elgesio. 1983 m. Danas Olweusas³⁴ tyrė 58 atsitiktinai atrinktus 15-17 metų jaunuolius ir aptiko, kad verbalinės ir fizinės agresijos lygis šioje grupėje koreliavo su testosterono lygiu kraujyje – jaunuoliai su aukštesniais testosterono rodikliais buvo labiau nekantrūs ir greičiau prarasdavo savitvardą, nei tie, kurių hormonų lygis buvo žemesnis. Švedų mokslininkų tyrimai įrodė, kad aukštas testosterono lygis turi tiesioginį poveikį išprovokuotam agresyviai elgesiui ir netiesioginį – neišprovokuotam agresijos pasireiškimui. Stebint vyresnius tiriamuosius, buvo nustatyta, kad testosterono efektas sušvelnėja dėl socialinės aplinkos poveikio, t. y. dėl socializacijos ir socialinės kontrolės. Be to, po 25 metų dėl natūralių priežasčių šio hormono lygis kraujyje mažėja, dėl ko sumažėja ir smurtinių nusikaltimų, įvykdomų vyresnių nei 25 m. amžiaus vyrų skaičius. Taigi, empiriniai tyrimai leido pagrįsti hipotezę apie tai, kad aukštesnis testosterono lygis sąlygoja jaunų vyrų polinkį pažeisti socialines bei juridines normas, tačiau aukšto hormoninio fono poveikis agresyvumui ir delinkventiniam individo elgesiui priklauso ne tik nuo jo amžiaus, fizinės būklės, bet ir nuo sukauptos socialinės patirties.

1.4. Biosocialinės kriminologijos teorijų raida XXI a.

Šiuolaikinė biosocialinė kriminologija suprantama kaip bendra tyrimų prieiga, analizuojanti biologinius, aplinkos ir sociologinius veiksnius, susijusius su nusikalstamu elgesiu. JAV kriminalinės justicijos profesorius Anthonis Walshas (Anthony Walsh) (1941-) savo 2009 m. knygoje „Biosocialinė kriminologija: naujos teorijų ir tyrimų

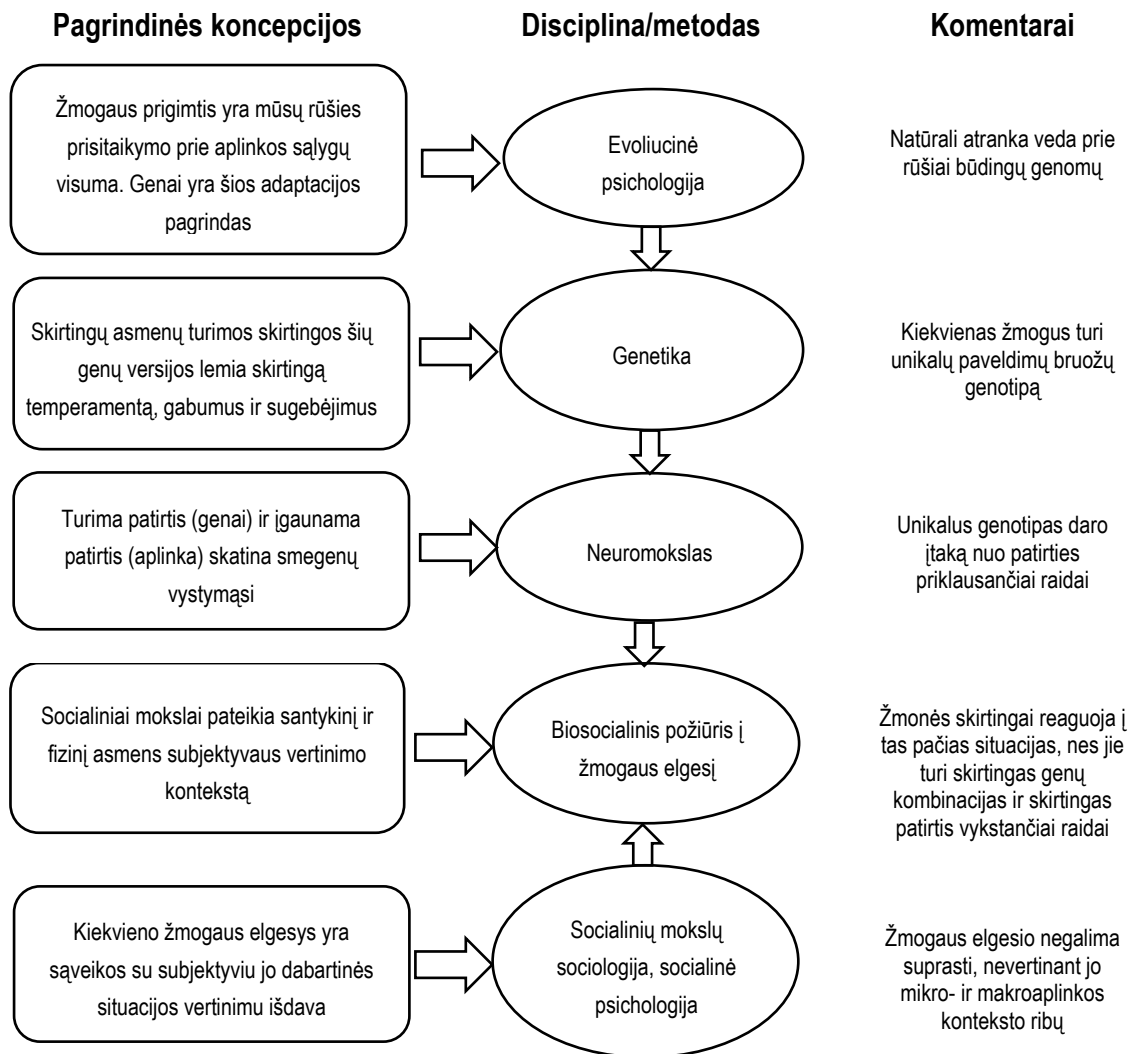
⁴⁶ Olweus D. *Low school achievement and aggressive behaviour in adolescent boys*. In D. Magnusson & V. Allen (Eds.), *Human development. An interactional perspective*. New York: Academic Press, 1983, p. 353-365

⁴⁷ Udry, J. R., Talbert, L. M. *Sex hormone effects on personality at puberty*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(2), 1988, p.291–295 <<https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.2.291>>

⁴⁸ Booth, A., J. Dabbs, Jr. *Testosterone and men's marriages*. *Social Forces*, 72, 1993, p. 463–477.

⁴⁹ Brooks J. H., Reddon J. R. *Serum testosterone in violent and nonviolent young offenders*. *Journal of Clinical Psychology*, 52(4), 1996, p. 475–483 <[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(199607\)52:4<475::AID-JCLP14>3.0.CO;2-D](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199607)52:4<475::AID-JCLP14>3.0.CO;2-D)>

kryptys“ (Biosocial criminology: New directions in theory and research) pateikia tokią biosocialinio požiūrio į žmogaus elgesį koncepcijos vaizdą⁵⁰ (žr. 2 pav.):

2 pav. Biosocialinio požiūrio į žmogaus elgesį koncepcijos

Šiuolaikinėje biosocialinėje kriminologinėje perspektyvoje išsiskiriamos penkios pagrindinės sritys: evoliucinę kriminologiją, biologinę kriminologiją, elgesio genetiką, molekulinę genetiką ir neurokriminologiją.⁵¹ Šios kryptys rodo, kad nūdienos mokslininkai, pasitelkdami tarpdalykinį bendradarbiavimą, ieško nusikalstamo elgesio priežasčių tirdami pačius įvairiausius faktorius, tarp kurių – genetiniai, neurocheminiai, neurologiniai, hormoniniai ir aibė kitų. Šiuo metu kalbama nebe apie prigimtinį nusikaltėlį, bet apie tai, kad žmogus gimsta, turėdamas polinkį nusikalsti, kuris gali išsivystyti,

⁵⁰ Walsh A., Beaver K. M. *Biosocial Criminology: New Directions in Theory and Research*. New York, Routledge/Taylor and Francis Group, 2009. ISBN-13: 978-0415989442, p. 25

⁵¹ Barnes J. C., Boutwell B., Beaver K. M. *Contemporary Biosocial Criminology: A Systematic Review of the Literature, 2000–2012*. The Handbook of Criminological Theory, First Edition. John Wiley & Sons, 2016, p. 76

palankiai susiklosčius tam tikroms vidinėms ir išorinėms aplinkybėms. Tokiu būdu, tyrimų objektu tampa sudėtingesnis, ne linijinis, bet kompleksinis nusikalstamo elgesio determinantų santykis.

Pastaruoju metu biosocialinės kriminologijos prieiga besiremiantys tyrimai, narinėjantys sąveiką tarp vidinių individualių ir išorinių aplinkos veiksnių, sulaukia vis daugiau dėmesio. Profesionalius mokslininkus ir tyrėjus jungiantis tinklas *ResearchGate*, turintis daugiau nei 20 milijonų narių, nurodo 164 mokslininkus, dirbančius biosocialinės kriminologijos tyrinėjimų lauke. Pabandžius tinklo duomenų paieškos sistemoje rasti šiame amžiuje publikuotus darbus biosocialinės kriminologijos tematika, įvedus žodžių derinį – *hashtag*‘ą „biosocial criminology“, aptiksime 65 publikacijas, kurių „seniausia“ – jau minėto JAV profesoriaus Anthonio Walsho (Anthony Walsh) (1941-) darbas „Biosocial Criminology: Challenging Environmentalism’s Supremacy“, publikuotas 2003 m. Tačiau jei paieškos sąlygose nurodysime, kad mus domina tekstai, kuriuose yra (abu) žodžiai „biosocial“ ir „criminology“, rezultatuose pamatysime jau virš dviejų tūkstančių publikacijų.

JAV kriminologai Anthonis Walshas (Anthony Walsh) (1941-) ir Kevinas Beaveris (Kevin M. Beaver) (1977-) 2011 m. išleistos knygos „The Ashgate research companion to biosocial theories of crime“⁵² skyriuje „Biosocialinė kriminologija“ (Biosocial criminology) pabrėžia, kad biosocialinės krypties populiarėjimas kriminologijoje nėra grįžimas prie senų laikų diskusijų, kuomet buvo bandoma priešpastatyti gamtą auklėjimui, bet, atvirkščiai, biosocialinė perspektyva pripažįsta išskirtinį žmogaus elgesio sudėtingumą ir tiria būdus, kuriais biologiniai ar genetiniai faktoriai sąveikauja su aplinkos veiksniais, kad sukurtų skirtingus polinkius į nusikaltimus. Giminingų mokslo sričių, tokių kaip psichologija ar psichiatrija, atstovai irgi palaiko šį tarpdisciplininį požiūrį. Taip yra daugiausia dėl to, kad šiuo metu jau yra prieinami ilgalaikių, longitudinalių tyrimų surinkti įrodymai, susiję su biologinių ar genetinių bei aplinkos savybių poveikiu žmogaus elgesiui, kurie, kaip teigiama, suteikia tvirtą pagrindą biosocialinei tyrimų perspektyvai. Kriminologams toks požiūris į nusikaltimų priežasčių tyrimą yra santykinai neįprastas, tačiau jį palaiko ir kai kurie kiti žinomi šio mokslo atstovai; pavyzdžiui, JAV kriminologas Francis T. Cullenas (Francis Thomas Cullen) (1951-) netgi yra teigęs, kad atėjo laikas atsisakyti grynai sociologinio požiūrio į nusikaltimus ir pakeisti jį biosocialiniu požiūriu⁵³.

⁵² *The Ashgate research companion to biosocial theories of crime*. Edited by Beaver K. M., Walsh A. M. MPG Books Group, 2011. ISBN 978-1-4094-0844-4

⁵³ Cullen F. T. *Foreword* // Walsh A., Beaver K. M. *Biosocial Criminology: New Directions in Theory and Research*. Routledge, New York, 2009, p. 15-17

Evoliucinė kriminologija. 2002 m. žurnale „Legal and Criminological Psychology“ publikuotame straipsnyje „Evoliucinė teorija ir kriminalinis elgesys“ (Evolutionary theory and criminal behavior) Kanados psichologas Vernonas Lewisas Quinsey (Vernon Lewis Quinsey) (1944-) rašo⁵⁴, kad evoliucinė kriminologija ieško nusikalstamo elgesio priežasčių, remdamasi visuotiniais žmogaus elgesio modeliais. Atlikdami tyrimus, evoliucinės kriminologijos atstovai taiko natūralios atrankos evoliucijos principus žmogaus elgesiui, ieškodami to elgesio ištakų mūsų tolimoje praeityje. Kaip pavyzdį galima būtų paminėti Didžiosios Britanijos mokslininkės Anos Campbell (Anne Campbell) (1951-2017) lyčių skirtumus nusikalstamoje veikloje nagrinėjantį straipsnį „Lytis ir nusikaltimas: evoliucinė perspektyva“ (Gender and crime: An evolutionary perspective), kuriame autorė nurodo, kad nors vyrai ir moterys yra auginami kartu ir yra veikiami panašių raidos sąlygų, jų padaromų nusikaltimų rodikliai labai skiriasi, ir šis atotrūkis išlieka nekintantis kultūrų ir laiko atžvilgiu. Manoma, kad moterys demonstruoja mažiau „rizikingo“ elgesio apraiškų, nes joms evoliucijos eigoje tenka didžiausias reprodukcinis potencialas.⁵⁵

Bio-/fiziologinė kriminologija. Ši prieigos atstovai atkreipia dėmesį į tai, kad žmogaus elgesiu manipuliuoja hormonai ir tų hormonų paveikti organai. Biologinės / fiziologinės kriminologijos tradicijos tyrimams taip pat priskiriami tokių veiksnių, kaip širdies ritmo ramybės būsenoje ar mitybos įtakos tyrimai. 2004 m. žurnale „Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry“ JAV mokslininkai Džemis Ortizas (Jame Ortiz) ir Adrianas Reinas (Adrian Raine) pateikė⁵⁶ 1971–2002 m. įvykdytų 40 mokslinių tyrimų, kurių metu buvo analizuojamas iš viso 5 868 vaikų širdies ritmas ramybės būsenoje ir streso metu, metaanalizę. Straipsnyje mokslininkai informuoja apie aptiktą koreliaciją tarp lėto širdies ritmo (žemo pulso) ramybės būsenoje ir asocialaus elgesio, teigdami, kad tai yra svarbus asocialų, agresyvių ir galbūt net nusikalstamą elgesį galintis sąlygoti veiksnys.

Molekulinė genetika. XXI amžiaus pradžioje genomo tyrimai nepaprastai patobulėjo. Kriminologai, norintys ištirti genų įtaką antisocialiniam elgesiui, savo darbe ėmė remtis molekulinės genetikos tyrimais, orientuotais į genų, kurie gali būti susiję su asocialiu elgesiu, nustatymą. Vienu tokių tyrimų pavyzdžiu tapo Londono koledžo Psichiatrijos instituto mokslininkės Terės Moffitt (Terrie Edith Moffitt) (1955-) kartu su

⁵⁴ Quinsey V. L. *Evolutionary Theory and Criminal Behavior. Legal and Criminological Psychology*, vol. 7, issue 1, 2002. p. 1-13

⁵⁵ Campbell A. *Gender and Crime: An Evolutionary Perspective* // Walsh A., Beaver K. M. *Biosocial Criminology: New Directions in Theory and Research*. Routledge, New York, 2009, p. 117-136

⁵⁶ Ortiz J., Raine A. *Heart Rate Level and Antisocial Behavior in Children and Adolescents: A Meta-Analysis*. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, vol. 43, Issue 2, February 2004, p. 154-162

kolegomis iš JAV, Didžiosios Britanijos ir Naujosios Zelandijos atliktas tyrimas,⁵⁷ kurio metu buvo stebimi 1 037 vaikai, 1972 m. gimę Naujosios Zelandijos mieste Dunedine, iki kol jiems sukako 32 metai. Tyrimo metu išsiaiškinta, kad vaiko organizme esanti „trumpa“ geno MAOA, gaminančio fermentą monoamino oksidazę A, kuris padeda skaidyti neuromediatorius (pvz., serotoniną), versija gerokai padidina tikimybę, kad jis užaugęs bus agresyvus ir asocialus. Tačiau paaiškėjo, kad turintieji šį geną buvo linkę į delinkvenciją tik tuo atveju, jei vaikystėje buvo prastai auklėjami bei išnaudojami – esant nepalankiai socialinei aplinkai, stiprėjo antisocialinė genų išraiška, buvo slopinama jų prosocialinė ekspresija ir užkertamas kelias genų potencialo realizavimui. Darniose šeimose auginti šį geną turintys vaikai užaugę tapdavo normaliais visuomenės nariais.

Elgesio genetika. Elgesio genetiniai tyrimai padeda mokslininkams analizuoti genetinę ir aplinkos įtaką žmogaus elgesiui ir asmenybės bruožams. Norėdami tai padaryti, elgesio genetikai remiasi brolių ir seserų genetinės medžiagos tyrimais. Kaip nurodo J. C. Barnesas ir B. Boutwellas⁵⁸, paprastai šios srities tyrėjų dėmesys sutelkiamas į dvynius, kur monozigotiniai (identiški) dvyniai dalijasi 100 proc. savo DNR, o dizigotiniai dvyniai – vidutiniškai tik 50 proc. DNR. Atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad antisocialinis elgesys yra apie 50 procentų paveldimas, o likusi dispersija pirmiausia siejama su aplinkos veiksniais, kas įgalino daugiau sužinoti apie genetikos ir nusikalstamo elgesio ryšį.

Neurokriminologija. Svarų žodį kriminologiniuose tyrimuose jau taria ir neurofiziologai – įvykusi mokslo pažanga ir technologijų tobulėjimas leido patvirtinti neuromediatorių, tokių kaip serotoninas ar dopaminas, lygio svyravimų ryšį su polinkiu į nusikalstamą elgesį.⁵⁹ Jau seniai žinoma, kad smegenų limbinė sistema sukuria emocijas (pyktis, pavydas), kurios gali stimuliuoti agresyvų elgesį, o prefrontalinė smegenų žievė kontroliuoja šiuos impulsus ir juos sušvelnina, tad jei šis balansas susvyruoja, konformistiniam elgesiui iškyla grėsmė.⁶⁰ Neseniai mokslininkams pavyko aptikti galimą ryšį ir tarp smegenų baltosios medžiagos, susidedančios iš nervinių skaidulų, užpildančių erdvę tarp smegenų žievės ir pamatinių branduolių, pakitimų ir polinkio nusikalsti. Neurokriminologinės srities tyrimo pavyzdys – 2009 m. žurnale „Molecular Psychology“ pasirodžiusiame straipsnyje⁶¹ aprašytą Londono karališkojo koledžo Psichiatrijos instituto

⁵⁷ Moffitt T. E., Caspi A., Rutter M., Silva P. A. *Sex differences in antisocial behavior: conduct disorder, delinquency and violence in the Dunedin longitudinal study*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001

⁵⁸ Barnes J. C., Boutwell B., Beaver K. M. *Contemporary Biosocial Criminology: A Systematic Review of the Literature, 2000–2012*. The Handbook of Criminological Theory, First Edition. John Wiley & Sons, 2016, p. 78

⁵⁹ Walsh A., Beaver K. M. *Biosocial Criminology: New Directions in Theory and Research*. New York, Routledge/Taylor and Francis Group, 2009. ISBN-13: 978-0415989442, p. 23

⁶⁰ Ten pat, p. 24

⁶¹ Craig M. et al. *Altered connections on the road to psychopathy*. *Molecular Psychiatry*, 2009; DOI: 10.1038/mp.2009.40

mokslininkų grupės atliktas už įvairius nusikaltimus nuteistų psichopatais pripažintų asmenų smegenų tyrimas, kurio rezultatai buvo palyginti su panašaus amžiaus ir intelekto koeficiento sveikų savanorių tyrimų rezultatais. Nuskenavus psichopatų smegenis paaiškėjo, kad ryšio tarp už elgesį ir agresiją atsakingų sričių rodikliai jose skiriasi nuo tyrimui pasitelktų savanorių smegenyse aptiktų rodiklių. Manoma, kad tyrimo metu aptikti pakitimai psichopatų smegenų baltosios medžiagos jungtyse gali būtų neurobiologinių mechanizmų, kuriais grindžiamas su psichopatija siejamas impulsyvus, antisocialinis elgesys ir emocinis atsiribojimas, lemiantys nusikalstamą elgesį, priežastis. Apibendrinant, galima teigti, kad nepalankūs neurofiziologinių deficitų ir socialinės aplinkos deriniai gali pastūmėti žmogų į nusikaltimų kelią, iš kurio vėliau jam būna labai sunku ištrūkti.

Tačiau šie tyrimai yra atliekami ne vien tam, kad suprasti nusikalstamo elgesio priežastis – jų rezultatai įgalina ekspertus minimizuoti galimas nusikalstamo elgesio ateities rizikas. JAV kriminologo Francio T. Culleno (Francis Thomas Cullen) (1951-) su kolegomis atliktų tyrimų metu nustatyta⁶², kad teisės pažeidėjams būdingi socialinių, susidorojimo ir problemų sprendimo įgūdžių trūkumai yra priekinės ir prefrontalinės žievės neuropsichologinių pakitimų rezultatas, kurį teigiamai veikia kognityvinė ir elgesio intervencija. Šie duomenys buvo panaudoti tobulinant nuteistųjų kognityvinės elgesio terapijos (Cognitive-Behavioral therapy, CBT) programas, kurių metu jie mokomi suvokti savo elgesio priežastis ir pasekmes bei jas ištaisyti, sprendžiant išskylančius sunkumus socialiai priimtinais būdais. CBT programos padeda lavinti pažeidėjų kognityvinius ir socialinius įgūdžius, pagal poreikį jos papildomos ir tokiomis metodikomis, kaip pykčio valdymas, priklausomybių gydymas ar tarpusavio problemų sprendimas ir pan. Be to, kai kurių biosocialinių faktorių įvertinimas buvo įtrauktas į nusikalstamo elgesio, arba dar kitaip vadinamas kriminalinės rizikos vertinimo metodikas (OASys, HCR-20, SARA, B-SAFER ir kt.), kurios šiuo metu yra naudojamos ir Lietuvoje.⁶³

Mokslininkus ir tyrėjus jungiančio tinklo *ResearchGate* duomenų bazėje ne tik talpinamos įvairių šalių mokslininkų publikacijos, bet ir pateikiama informacija apie jų vykdytus ar vykdomus mokslinius projektus. Atlikus projektų paiešką pagal reikšminius žodžius, paaiškėjo, kad šiuo metu tinklo bazėje yra saugoma informacija apie 2 evoliucinės kriminologijos (evolutionary criminology), 500 evoliucinės psichologijos (evolutionary psychology), 1 biologinės kriminologijos (biological criminology), 3 biosocialinės kriminologijos (biosocial criminology), 743 elgesio genetikos (behavior genetics), 3 577

⁶² Vaske J., Galyean K., Cullen F. T. *Toward a biosocial theory of offender rehabilitation: Why does cognitive-behavioral therapy work?* Journal of Criminal Justice Volume 39, Issue 1, January–February 2011, p. 90-102

⁶³ Čėsniėnė I., Laurinavičius A., Ustinavičiūtė L. *Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas Lietuvoje: esama situacija ir raidos tendencijos*. Kriminologijos studijos, 2015/3, ISSN 2351-6097, p. 59-81

molekulinės genetikos (molecular genetics) ir 7 neurokriminologijos (neurocriminology) mokslininkų atliktus ar atliekamus projektus. Prognozuojama, kad biosocialinės kriminologijos perspektyva ir toliau bus aktyviai plėtojama, siekiant daugiau sužinoti apie priežastis, lemiančias nusikalstamą elgesį arba galinčias turėti įtakos ar sudaryti sąlygas jam pasireikšti.⁶⁴

2. POŽIŪRIO Į BIOSOCIALINIŲ FAKTORIŲ ĮTAKĄ NUSIKALSTAMAM ELGESIUI TYRIMAS

Šiame skyriuje pristatoma tyrimo metodologija – aptariama tyrimo problema, pristatomas tyrimo tikslas, aprašomas tyrimo metodas, tyrimo respondentų atrankos bei informacijos rinkimo būdas, tyrimo metų gautų duomenų analizės metodai. Be to, aprašomi ir analizuojami tyrimo rezultatai bei apžvelgiami atlikto tyrimo ribotumai.

2.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo problema. Pastebėtina, kad nepaisant to, kad mūsų dienomis užsienio šalių mokslininkų sukurtų biosocialinės kriminologijos teorijų esama nemažai, biologinių ir socialinių faktorių sąveika kaip nusikalstamo elgesio priežastis nėra populiarus nagrinėjimo objektas nei šiuolaikinėje lietuvių mokslinėje kriminologinėje literatūroje, nei lietuviškose skaitmeninėse medijose. *Google* paieška internetiniuose puslapiuose lietuvių kalba, kurie buvo sukurti ar atnaujinti šiame amžiuje, įvedus žodžių derinį “biosocialiniai faktoriai”, pateikia vos du rezultatus, „biosocialiniai veiksniai“ – 18 rezultatų, pabandę įvesti tik terminą “biosocialiniai” gausime apie 50 paieškos rezultatų, „biosocialinis“ – 117 rezultatų, bet nė vienas jų nebus tiesiogiai susijęs su kriminologija (didžiąja dalimi – su psichologija, medicina ar ligonių rehabilitacija). Dar labiau praplėtus paieškos lauką, rasime tik pavienius straipsnius, besiremiančius tarpukario Lietuvoje publikuotais darbais. Vienu tokių darbų pavyzdžiu būtų galima laikyti 1927 m. išleistą leidinį „Nusikalstamumas ir kova su juo“, kuriame nusikaltimų problemos buvo nagrinėtos istoriniame ir evoliuciniame kontekste. Leidinio autorius, tuomečio Lietuvos universiteto Medicinos fakulteto dėstytojas Vaclovas Viršila rašė: „Visa tai pasaulio pikta ir neteisybė baisiai demoralizuojančiai veikė į žmoniją ir tiesiog greitais žingsniais veda ją į fizinį ir moralinį išsigimimą, gimdydama be galo daug visokių rūšių degeneratų, kurie pripildo mūsų

⁶⁴ Barnes J. C., Boutwell B. B. *Biosocial criminology: the emergence of a new and diverse perspective*. Criminal Justice Studies, 2015 <<http://dx.doi.org/10.1080/1478601X.2015.1007625>>

kalėjimus ir bepročių namus“.⁶⁵ Autoriaus nuomone, šis pražūtingas procesas gali būti sustabdytas tik sustiprinus racionalią jausmų ir instinktų kontrolę bei atitinkamu švietimu.

Paieškos rezultatuose galima aptikti ir 2013 m. gruodį žurnale „Kultūros barai“ išspausdintą Kęstučio Skrupskelio straipsnį „Apie padermes ir priedermes. Eugenika Lietuvoje“ (straipsnio tęsinys pasirodė to paties žurnalo 2014 metų sausio mėnesio numeryje), kuris rėmėsi 1920-1930 m. datuojamais šaltiniais, 1930 m. „Lietuvos aide“ publikuotą Valentino Gustainio straipsnį „Susipažinkime su eugenika“ arba 1933 m. to paties autoriaus straipsnį „Kriminaliniai nusikaltimai ir eugenika“ (iš straipsnių ciklo „Kovokime su nusikaltimais“), be kita ko, leidžiančius suprasti, kad tarpukario Lietuvoje buvo paplitusios eugenikos idėjos, kurias tuo metu palaikė nemaža dalis mūsų šalies mokslininkų.

Vienu pirmųjų eugenikos šalininku tarpukario Lietuvoje galima laikyti žinomą to meto psichiatrą, profesorių Juozą Blažį. 1926 m. žurnale „Medicina“ išspausdintame straipsnyje⁶⁶ jis rašė apie atlikto daugiau nei 200 įvairių silpnaprotystės atvejų tyrimo rezultatus, kurie parodė, kad daugumos šių atvejų priežastys slypi individo genotipe. Straipsnyje J. Blažys pažymėjo, kad „tokio genotipo nešėjai yra, biologiškai ir sociališkai žiūrint, žemos vertės individai“, kuriuose „sveika žmogaus rasė yra <...> degeneruota“. 1938 m. žurnale „Gamta“ to paties autoriaus straipsnyje buvo rašoma: „paveldėtinis mažavertingumas ir defektyvumas yra viena iš esmingiausių įvairių socialinių blogybių priežasčių“.⁶⁷ 1932 m. Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto Nervų ir psichikos ligų klinikos gydytojas Vytautas Bendoravičius savo knygelėje „Išsigimimas ir eugenika“⁶⁸ rašė, kad tam tikromis ligomis sergantys žmonės yra „nenaudingi“, kadangi „jokių pareigų neturi ir valstybės uždedamų piliečiams prievolių neatlieka“. Tokių žmonių kategorijai jis siūlė priskirti ir nusikaltėlius bei laisvo elgesio moteris. Tačiau nepaisant eugenikos idėjų populiarumo, reikšmingų pokyčių, kurių taip laukė jos šalininkai, Lietuvoje neįvyko ir jos mūsų šalies teisinėje sistemoje atgarsių nerado.

2018 m. išleistoje monografijoje „Kriminologijos istorijos ir filosofijos vadovas“ (Handbook of the History and Philosophy of Criminology) išspausdintame straipsnyje „Kriminologija Lietuvoje: paradigmos atkūrimas“ (Criminology in Lithuania: Restoring Paradigms) pažymima, kad tarpukario Lietuvoje pradėjus vystyti kriminologijos mokslui, biologinis ir psichologinis nusikaltimų (ir kaltės) aiškinimas buvo mūsų mokslininkams

⁶⁵ Viršila V. *Nusikalstamumas ir kova su juo*. Šiauliai, 1927, p. 31

⁶⁶ Blažys J. *Išsigimimo ir jo įspėjimo klausimas bendrai ir ypatingai Lietuvoje*. Medicina, Nr. 12, 1926, p. 661.

⁶⁷ Blažys J. *Biologiniai eugenikos pagrindai*. Gamta, Nr. 3, 1938, p. 15.

⁶⁸ Bendoravičius V. *Išsigimimas ir eugenika*. „Raidės“ spaustuvė, „Darbo sveikatos“ leidinys, Kaunas, 1932, p. 9–10.

žinomas ir jų palaikomas⁶⁹. Tačiau vėliau, prasidėjus sovietų okupacijai ir Lietuvoje išviešpatavus komunistinei ideologijai, šio požiūrio buvo atsisakyta, o lietuviškosios kriminologijos formavimosi procesas apskirtai nutruko. Kriminologijos mokslas Lietuvoje iš dalies buvo reabilituotas XX a. septintajame dešimtmetyje, nors ir tuo metu jis buvo stipriai ideologizuotas ir nutolęs nuo pasaulinių kriminologijos vystymosi tendencijų, o visaverte socialine moksline disciplina jis tapo tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę.⁷⁰

Šiuolaikinėje Lietuvoje vienareikšmiškai yra suprantamas tik socialinių veiksnių lemiamas vaidmuo. Siekiant išsiaiškinti mūsų šalies ekspertų nuomonę apie biosocialinių faktorių reikšmę ir įtaką nusikalstamam elgesiui bei biosocialinės kriminologijos plėtros perspektyvas Lietuvoje bei užtikrinti didesnę daromų išvadų pagrįstumą, buvo nuspręsta atlikti kokybinį tyrimą, apklausiant aukštą kompetencija pasižyminčius ir didelę darbo patirtį atrinktose mokslo srityse turinčius ekspertus, galinčius pateikti tyrimui reikalingą informaciją.

Tyrimo tikslas. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti Lietuvoje dirbančių atrinktų sričių ekspertų nuomonę apie biosocialinių faktorių reikšmę ir įtaką nusikalstamam elgesiui bei biosocialinės kriminologijos plėtros perspektyvas Lietuvoje.

Tyrimo metodas. Atliekant tyrimą, buvo nuspręsta pasitelkti ekspertų apklausą. Pasak mokslinių šaltinių⁷¹, ekspertų apklausa – tai specifinės rūšies apklausa, kurios metu apklausiami parinkti žmonės, kurie turi su tyrimo problema susijusios srities žinių bei akademinį gebėjimą. 1946 m. JAV moksliniame žurnale „Social Research“ publikuotame straipsnyje „Gera informuotas pilietis: esė apie socialinį žinojimo pasiskirstymą“ (The Well-Informed Citizen: An Essay on the Social Distribution of Knowledge) JAV sociologas ir filosofas Alfredas Schütz‘as (Alfred Schütz) išskirė tris socialinio žinojimo tipus – eksperto, žmogaus iš gatvės ir gerai informuoto piliečio. Pirmuoju paminėtas eksperto žinojimas išsiskiria tuo, kad jis visada apribotas apibrėžta sritimi, yra aiškus ir remiasi pagrįstais teiginiais, o ne spėjimais ar prielaidomis.⁷² Lietuvos mokslininkai⁷³ išskiria tris pagrindinius kriminalinės justicijos diskursus – profesionalų, arba tiesos diskursą, viešą, arba nuomonių diskursą ir politinį, arba interesų diskursą. Kalbant apie

⁶⁹ Dobryninas A. *Criminology in Lithuania: Restoring Paradigms. // Handbook of the History and Philosophy of Criminology*. Ed. by R. A. Triplett. New York: John Wiley & Sons, 2018. <<https://doi.org/10.1002/9781119011385.ch25>>, p. 406–421.

⁷⁰ Dobryninas A., Aleknevičienė J., Pocienė A. *Kriminologinio žinojimo konstravimas: tarpdalykinių kriminologijos studijų formavimosi ir vykdymo patirtis Vilniaus universitete*. Kriminologijos studijos, vol. 7, Vilnius, 2019. eISSN 2538-8754, p. 81

⁷¹ Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016, p. 206. ISBN: 978542001771

⁷² Schütz, A. 1946, The Well-Informed Citizen: An Essay on the Social Distribution of Knowledge. *Social Research* 13, No. 4, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, p. 464

⁷³ Dobryninas A., Čėsniėnė I., Dobrynina M., Giedraitis V., Merkevičius R. *Kriminalinės justicijos suvokimas visuomenėje*. Vilniaus universitetas, Vilnius, 2014, p. 76

profesionalų diskursą, pabrėžiama, kad tai ekspertinis diskursas, kuriame „socialinė episteminė distancija yra maksimaliai arti kalbėjimo objekto“. Ekspertų kompetenciją ir patyrimas atitinkamoje srityje, kuriuos turi tik nedidelis skaičius specialistų, turi kritinės reikšmės tokio tyrimo kokybei ir rezultatams, todėl tyrimui buvo siekiama atrinkti kuo įvairesnės profesinės patirties turinčius ekspertus, atstovaujančius skirtingoms mokslo grupėms, atsižvelgus į tai, kurioje srityje jie dirba arba pagal jų tyrinėjamą mokslo sritį.

Nustatant priimtina ekspertų skaičių, buvo vadovautasi metodologinėmis prielaidomis, suformuluotomis klasikinėje testų teorijoje, kurioje teigiama, jog agreguotų ekspertinių vertinimų moduliuose su vienodais svoriais nedidelės ekspertų grupės sprendimų ir vertinimų tikslumas nenusileidžia didelės ekspertų grupės sprendimų ir vertinimų tikslumui.⁷⁴

Tyrimo respondentų atranka. Iš viso dalyvauti darbo rėmuose atliekamame tyrime buvo pakviesti 32 atrinktų sričių ekspertai, 14 iš jų sutiko atsakyti į tyrimo klausimus. Tyrime dalyvavo 9 vyrai ir 5 moterys, bendras visų ekspertų amžiaus vidurkis – 54 metai. Kvietimai dalyvauti tyrime ekspertams buvo išsiųsti 2021 m. kovo – balandžio mėnesiais. Kadangi tyrimas buvo įgyvendinamas karantino laikotarpiu, interviu forma buvo pasirinktas vaizdo ir (ar) balso skambutis, atliekamas naudojantis turima universiteto paskyra TEAMS nuotolinio darbo ir mokymosi platformoje (vienas interviu buvo atliktas asmeninėje darbo autorės paskyroje *Telegram* platformoje). Interviu buvo vykdomas tik gavus kiekvieno informanto sutikimą jame dalyvauti ir leisti jį įrašyti. Skambučio data ir laikas su kiekvienu informantu buvo derinami atskirai, siekiant atlikti interviu informantui patogiu metu. Visi informantai buvo užtikrinti, kad jų konfidencialumas bus išlaikytas bei tapatybės nebus atskleistos. Ekspertų sąrašas pateikiamas žemiau esančioje lentelėje:

1 lentelė. Tyrime dalyvavusių ekspertų sąrašas

Eksperto kodas	Darbo sritis	Mokslinio tyrinėjimo sritys	Amžius (metai)	Lytis	Interviu data	Interviu trukmė (min.)
IT1	Teisė	Teisės sistemos, organizuoto nusikalstamumo tyrimai	39	Vyr.	2021-03-26	16:44
IT2	Teisė	Kriminologija, bendruomenių dalyvavimas prevencijoje, nuteistųjų teisės	39	Vyr.	2021-03-31	22:02
IT3	Teisė	Baudžiamoji justicija, nusikaltimų prevencija, tarptautinė baudžiamoji teisė	47	Vyr.	2021-04-16	11:55
IT4	Teisė	Priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesas, teisė į gynybą, procesinės garantijos, specialiosios žinios baudžiamajame procese	46	Mot.	2021-04-27	31:27

⁷⁴ Libby R., Blashfield R. Performance of a composite as a function of a number of judges. *Organizational Behavior and Human Performance*, No. 21, 1978, p. 121-129.

(lentelės tęsinys)

Eksperto kodas	Darbo sritis	Mokslinio tyrinėjimo sritys	Amžius (metai)	Lytis	Interviu data	Interviu trukmė (min.)
IB1	Biologija	Hormonų poveikis smegenų veiklai, biologiškai aktyvių medžiagų poveikis regos sričių neuronų aktyvumui	61	Vyr.	2021-03-30	16:34
IB2	Biologija	Žinduolių faunos (rūšinės įvairovės, gausumo, dinamikos) paplitimo tyrimai, žinduolių populiacijų ir bendrijų funkcionavimo dėsningumų ir antropogeninių veiksnių įtakos įvertinimas	63	Vyr.	2021-04-09	22:28
IB3	Biologija	Biologinė antropologija, klinikinė auksologija, taikomoji anatomija, evoliucinė medicina	61	Mot.	2021-04-20	31:10
IP1	Psichologija	Smurtinis elgesys, kriminalinės rizikos vertinimas, teismo psichologija	47	Mot.	2021-03-31	19:50
IP2	Psichologija	Asmenybės, socialinė, teisės, sprendimų priėmimo psichologija	62	Vyr.	2021-04-14	27:42
IP3	Psichologija	Priklausomybių psichologiniai aspektai, sveikatos psichologija, rizikingas elgesys	66	Mot.	2021-04-16	23:26
IP4	Psichologija	Kognityvioji psichologija, evoliucinė psichologija, neuropsichologija	80	Vyr.	2021-04-22	20:16
IS1	Sociologija	Socialinės deviacijų problemos, žinojimo ir mokslo sociologija	63	Vyr.	2021-04-12	29:59
IS2	Sociologija	Kokybiniai sociologinių tyrimų metodai	43	Mot.	2021-04-20	12:12
IS3	Sociologija	Demografinių procesų diferenciacija, sveikatos sociologija, mirtingumo diferenciacija, alkoholio kontrolės politika, narkotikų kontrolės politika	38	Vyr.	2021-04-27	18:39

Informacijos rinkimo būdas. Tyrimui atlikti pasirinktas ekspertinis individualiojo vertinimo metodas – apklausa pusiau struktūruoto interviu forma, iš anksto numatant būtinus ir galimus apklausos klausimus. Siekiant gauti kuo įvairesnės informacijos apie informantų požiūrį į darbe nagrinėjamą temą, remiantis darbo teorinėje dalyje minima išnagrinėta literatūra buvo parengtos interviu gairės (pateikiamos priede Nr. 1). Metodologinėje literatūroje nurodoma,⁷⁵ kad pusiau struktūruotas interviu turi būti suplanuotas, tačiau jam rengiamos gairės yra tarsi sąmoningas „pusiau scenarijus“, kadangi interviu metu jos gali būti keičiamos, detalizuojamos laipsniškai, tyrėjas gali užduoti informantui papildomus klausimus, remiantis interviu metu gauta informacija.

Interviu sudarė šeši blokai. *Pirmajame* bloke informantų buvo prašoma pasidalinti savo požiūrių į nusikaltėlių – ar jis skiriasi nuo niekada nenusikaltusio asmens, ir jei skiriasi, tuomet kuo. *Antrasis* blokas buvo skirtas informantų nuomonei apie tai, kaip biosocialiniai

⁷⁵ Neergaard H., Leitch C. Handbook of qualitative research techniques and analysis in entrepreneurship. Lancaster University Management School, 2015. ISBN: 978 1 84980 986 3, DOI: 10.4337/9781849809870, p. 5

faktoriai gali ir ar gali sukelti kriminalinį elgesį arba vienaip ar kitaip jį paveikti. *Trečiasis* fokusavosi į biosocialinius faktorius kaip mūsų šalies mokslininkų nagrinėjimo subjektą, *ketvirtasis* buvo skirtas nuomonėms apie biosocialinių veiksnių fiksavimą teisiniame procese. *Penktajame* bloke informantų buvo teiraujama, ar turėtų Lietuvos mokslininkai daugiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką, o *šeštajame* informantai buvo prašomi pasidalinti savo biosocialinės kriminologijos ateities Lietuvoje vizija.

Tyrimo eiga. Visus interviu 2021 m. kovo-balandžio mėnesiais atliko darbo autorė, interviu gairės pateikiamos darbo priede Nr. 1. Atliktų interviu trukmė svyravo nuo 11:55 iki 31:27 min., vidutinė interviu trukmė sudarė apytiksliai 22 min. Interviu buvo įrašinėjami naudojant standartinę įrašymo priemonę mobiliajame įrenginyje, kai kurių interviu įrašymas buvo dubliuojamas TEAMS programoje, jokios papildomos pastabos interviu metu nebuvo žymimos. Atliktų interviu metu gauta informacija buvo darbo autorės transkribuota, pakeičiant ir (ar) pašalinant bet kokias informantus atskleidžiančias detales, taip užtikrinant tyrime dalyvavusių asmenų konfidencialumą bei anonimiškumą. Darbo tekste pateikiamos kaip tikslios, taip ir redaguotos interviu citatos; visų interviu pažodinės transkripcijos yra pateikiamos priede Nr. 2.

Duomenų analizė. Gautiems duomenims analizuoti buvo naudojama kokybinė turinio analizė, pasitelkiant kokybinių duomenų analizės programą MAXQDA 2020, įgalinančią integruoti kiekybinius ir kokybinius duomenų analizės metodus, prieiga prie kurios buvo gauta Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete. Nagrinėjant duomenis MAXQDA pagalba, analizė buvo atliekama trimis būdais – pirmiausia buvo atliekama kiekvieno interviu analizė, po jo vienos srities ekspertų grupės interviu analizė ir galiausiai – tarpgrupinė analizė, lyginant skirtingų ekspertų grupių interviu duomenis.

Pagrindinė interviu metu gautų duomenų analizė buvo atliekama, šiuos duomenis skirstant į kategorijas ir subkategorijas. Vėliau, tiriant šias kategorijas ir subkategorijas, buvo analizuojami atskirų sričių ekspertų diskursai ir, galiausiai, tarpgrupinis diskursas, lyginant skirtingus ekspertų grupių požiūrius. Šios analizės rezultatai įvairiais pjūviais yra pateikti priede Nr. 3.

1.2. Tyrimo rezultatų analizė

1.2.1. Tyrimo rezultatai: teisinis diskursas

Tyrimo dalyvavo keturi teisės srities ekspertai. Verta pastebėti, kad teisininkai pirmieji atsiliepė į prašymus atsakyti į tyrimo klausimus, todėl su jais interviu laikas ir datos buvo suderinti pirmiausiai. Sutikdami duoti interviu, ekspertai akcentavo, kad šia tema jiems nėra įprasta kalbėti:

„nesu ekspertas“ (IT1),
„nėra mano tema“ (IT2),
„nelabai ką aš žinau apie tai“ (IT3),
„nežinau, ar galėsiu būti Jums naudinga“ (IT4).

Pokalbio metu informantai paaiškino šį savo požiūrį:

„Tai toks dalykas, apie kurį mažai yra kalbama“, „<...> pas mus to nėra, pas mus yra kalba daugiau iš teisininkų pusės ar iš sociologų“ (IT1),
„pas mus Lietuvoj <...> tiek nėra kriminologų kurie domisi, gal aš sakyčiau, gamtamokslininkų nėra, kur domisi, biologų ar kitų“ (IT2),
„kol kas ne tik apie biosocialinius, bei ir apie socialinius faktorius nelabai kas nagrinėja“, „Tiesiog trūksta to Lietuvoje, iš viso“ (IT3),
„trūksta <...> diskusijos mokslinės Lietuvoje dėl to“ (IT4).

Požiūris į nusikaltėlių. Informantai vieningai sutarė, kad jų požiūriu, nusikaltimą padaręs asmuo ir niekada nenusikaltęs ypatingais skirtumais nepasižymi:

„daug kas yra padaręs šį bei tą, tiesiog tai nėra užfiksuota“, „čia toks daugiau atsitiktinumumas“ (IT1),
„dauguma atvejų nėra skirtumų“, „apskritai dauguma žmonių visuomenėj kažkada yra padarę nusikalstamą veiką <...>, kas paauglystėje <...> su kažkuo ten nėra susimušęs, kiek žmonių <...> gydytojams dovanėles neša <...>, daug daug visokiausių atvejų gyvenime, kur galima apibrėžt kaip nusikalstamą veiką“ (IT2),
„matyt, nebūtų galima atskirti“ (IT3),
„negali jo pastatyti taip į vieną ar kitą grupę, du blokus, tai ne, jis yra visuomenės dalis“, „visi mes esame potencialūs žudikai“ (kad ir dėl to, kad vairuojame automobilį ir galime jo nesuvaldyti slidžiam kelyje) (IT4).

Vienas iš informantų labiau akcentavo, kad šie žmonės skiriasi iškylančių pasekmių prasme:

„jo socialiniame gyvenime vis dėlto yra tam tikros pasekmės. Dėl to, kad jis <...> įvykdė nusikalstamą veiką. <...> ir tam socialiniam gyvenime jo, <...> ir gyvenimiškoj veikloj, darbinėj veikloj, na, jis turės tam tikrų apribojimų <...> jis negalės pretenduoti į tam tikras pareigas <...> gali atsirasti tam tikrų momentų, šeimoj, taip? Ir toje pačioje šeimoje, ir taip, kaip gyvena, pasikeičia santykiai šeimoje, ką išgyvena kartu šeima“ (IT4).

Faktoriai, galintys nulemti ar paveikti nusikalstamą elgesį. Atsakydami į šios temos klausimus, ekspertai išsakė vieningą nuomonę, kad nusikaltimo padarymą gali nulemti kaip vidiniai, taip ir išoriniai veiksniai:

„nėra kažko tokio biologinio dalyko arba grynai aplinkos lemto“, „yra ir tai, ir tai“, „nėra ten kažkokio tokio labai griežto skirstymo“ (IT1),
„manau, kad lemia abu veiksniai“ (IT2),
„biologiniai faktoriai gali turėti įtakos apsprendžiant žmogaus socialinę aplinką“ (IT3),
„kompleksinis, aš už kompleksinį variantą“ (IT4).

Uždavus papildomus klausimus, išaiškėjo, kad vienas jų nelinkės įvardinti kažkurių faktorių kaip turinčius lemiamą įtaką:

„išryškint, reiškiasi, tą vieną, kad labiau socialiniai, pavyzdžiui, veiksniai, nei, imkim, ten tie vat, kaip ten Jūsų temoj, tie bio ten tie, reiškiats, faktoriai visi <...> ir taip toliau, tai ne“ (IT4), tačiau kiti šios srities ekspertai didesnę reikšmę yra linkę teikti socialiniams faktoriams:

„<...> nemanau, kad biologija lemia labai daug. Manau, daugiau lemia socialinė aplinka“ (IT1),

„Socialinis <...> jisai stiprus yra, tas veiksnys“ (IT2),

„kiek biologiniai faktoriai nulemia gerbūvį, tai tada įsijungia socialiniai faktoriai, kurie.. kurie gali nulemti nusikalstamą elgesį arba nenulemti nusikalstamo elgesio, bet tikrai per socialinę aplinką, kaip tam tikrą terpę“ (IT3).

Biosocialiniai faktoriai kaip Lietuvos mokslininkų nagrinėjimo subjektas.

Pasiteiravus ekspertų, kodėl, jų nuomone, Lietuvoje biosocialinei kriminologijai nėra skiriamas pakankamas dėmesys, požiūriai išsiskyrė. Vienas informantų pažymėjo:

„ši kryptis gal tiesiog <...> mažai žinoma (Lietuvoje)“, „gal ne tokia populiari“ (IT1),

kiti du akcentavo resursų ir finansavimo trūkumą:

„nėra tam gerų sąlygų <...> realiai niekas neremia“ (IT2),

„manau, kad tokie tyrimai reikalauja daug lėšų. Tai.. lėšų pas mus moksle visada trūko ir visada trūks. Manau, kad tai gali būti pagrindinis atsakymas“ (IT3).

Dar vienas iš ekspertų, konstatuodamas, kad ši sritis mūsų dienomis nesulaukia Lietuvos mokslininkų dėmesio (*„apart to, ką tu randi tarpukario Lietuvos..“ (IT4)*), spėjo, kad tai iš dalies yra sovietmečio palikimas:

„čia tokios tradicijos tų kriminologų mūsų yra, per daug įtakotos tų, nu, kaip ir sovietinio to laikotarpio. Gal, žinai, mes neužaugom iki to, kad jie iš tikrųjų vat didesnę dėmesį skiria, kaip sakyti, tiems visiems visuomeniniams reiškiniams, socialinei aplinkai ir taip toliau“ (IT4).

Informantai vardino biosocialinius stereotipus, kurie gajūs mūsų visuomenėje:

„labai atsargiai (reikia) žiūrėti į tam tikrus etninius dalykus ir panašiai, <...> „žmonės, kurie priklauso tam tikrom etninėm mažumom, dažniau jie papuola po teisės saugos tuo kūju“ (IT1),

„užsako ekspertizę, atlieka medikas <...> ir nustato nusikaltimo geną ir teismui pateikia tokią išvadą, <...> sakyti, viskas yra galima, uždaryti reikia žmogų, suprantat? <...> Seniau dar ir mirties bausmę gal pritaikyti <...> čia politikai labai lengvai gali pasigauti“ (IT2).

Biosocialinių veiksnių, kaip galimai darančių įtaką nusikalstamam elgesiui, fiksavimas dabartinėje teisinėje sistemoje. Šiai temai teisės srities ekspertai skyrė daugiausiai dėmesio – atsakymai į jos klausimus buvo ilgiausi kaip laiko, taip ir teksto

prasme (interviu analizė pagal teminius blokus pateikiama priede Nr. 3). Ekspertai interviu metu išsakė nuomonę, kad šiuo metu šių faktorių įtaka, jei ir fiksuojama, neturi didelės reikšmės nuosprendžiui:

*„teismui nėra tai labai didelė įtaka, jis <...> neturi galimybių pasirinkti“ (IT1),
„nėra taip svarbu teisine prasme, kas jau taip giliai lėmė nusikalstamą veiką“ (IT2),
„Tai yra ypatingai siaurai suprantama ir beveik netaikoma“ (IT3).*

Vienas informantų akcentavo, kad įstatyme šis fiksavimas numatytas, bet realybėje situacija yra kitokia:

„Įstatymas tą numato. Tai yra. Tai yra numatyta <...> kaip ir kas turi būti, o kaip jau įgyvendina.. Kaip tai yra, tai jau čia kitas klausimas visiškai. Nu kaip, visokių problemų būna, nes teismų praktika <...> rodo tą - neužtikrino, nedalyvavo, neįvertinimo, neatliko ekspertizės, taip, turėjo būti suteikta, taip, tai visokių situacijų (būna)“ (IT4).

Paklaustas apie tai, ar įžvelgia tokių fiksavimų naudą, vienas informantų pasidalino nuomone, kad kol kas jie turi labiau teorines perspektyvas:

„Kol kas, aš manau, tai toks grynai yra.. toks mokslinis daugiau vat klausimas, mokslinis toks aktualumas išsiaiškinti, vat, tą dalyką, kiek lemia tie biologiniai faktoriai, jeigu lemia, kiek lemia va ir panašiai“ (IT2).

Kitas informantas buvo šiuo klausimu kategoriškas:

„Nemanau. <...> pačiame įstatyme kažkokį išskirti straipsnį, kablelį uždėt.. Ne“ (IT4).

Biosocialinės kriminologijos ateities Lietuvoje vizija. Paklausti, ar verta Lietuvoje plačiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui, du iš apklaustų teisės specialistų atsakė manantys, kad tikrai verta:

*„manau, kad jo, jo, reikėtų“ (IT1),
„Jeigu nagrinėtų, gal kažką tai nustatyti, į ką galima būtų atsižvelgt <...> Kuo daugiau informacijos, kuo labiau <...> informuoti sprendimai priimami yra, tuo daugiau teisingumo valstybėje“ (IT3).*

Vienas ekspertų pasidalino nuomone, kad šios sferos žinių teisės ir susijusių specialybių studentai mokslų metu turėtų gauti daugiau:

„galėtų <...> apie tai būti teisininkai labiau supažindinami <...> turėtų būt <...> suteikiamos tos specialios <...> žinios teisininkams, teisėjams ten, tyrėjams ir panašiai. Kad <...> tarp kitų priežasčių tai gali būti ir va šitokie dalykai, kurie gali įtakoti, taip, ir kad jie trukdo žmogui, taip, reiškias, galbūt ypatingai va ten kažkokie

tai tie hormoniniai pokyčiai dar, kad apie tai kalbėti <...>, kad jiems reikia suteikti tokių žinių, tai aš už“ (IT4).

Dar vienas iš ekspertų pareiškė nemanantis, kad Lietuvoje vertėtų labiau gilintis į šią sritį:

„Lietuva maža šalis ir nebūtinai jiniai turi viską aprėpt <...> Tiesiog... nelaikyčiau tai būtinumu, kad čia Lietuvai būtinai reiktų šitos srities“ (IT2).

Daugumos teisės srityje dirbančių informantų nuomone, biosocialinės kriminologijos perspektyvos mūsų šalyje kol kas miglotos. Jie mano, jog jas gali aptemdyti mokslininkų požiūrių skirtumai:

„tame susipina genetikai, biologai ir sociologai ir visa kita, kurie laikosi dažniausiai skirtingų pozicijų, vieni galvoja, kad aplinka veikia viską, o kiti galvoja, kad aplinka nieko neveikia ir panašiai. Dėl to diskusijų yra sudėtinga“ (IT)

arba finansavimo bei specialistų trūkumas:

„nebendradarbiauja, visų pirma nėra tam gerų sąlygų <...> parama (tarp)discipliniškumui tik deklaruojama, realiai niekas neremia“ (IT2),

„Specialistų trūkumas ir kad ta kriminologija nėra atpažįstama praktikoje kaip naudingas dalykas“ (IT3).

Vienas ekspertų akcentavo tą aplinkybę, kad Lietuva nedidelė šalis ir dėl to ji nėra pajėgi atlikti kažkokių reikšmingų tyrimų:

„Maži mes esam <...> Nu, kaip čia va jisai, tas mokslininkas tuos tyrimus atliks, jeigu apimtis tų tyrimų <...> bus tokia mažytė <...> gal tai įtakoja va tą tokį, kaip sakyti, stabdymą“ (IT4),

tačiau, nepaisant šios savo išsakytos gana skeptiškos nuomonės, interviu pabaigoje jis buvo optimistiškesnis:

„Manau, kad ateis tam tikras, tikrai, laiko tarpas, kadangi, vis tiek reikia žiūrėti į jauną tą kartą, jaunus mokslininkus. Ir ypatingai tuomet, kai bus skatinama atlikti va tokius bendrus tyrimus ir panašiai, tų jaunų finansavimas doktorantų, užsienio valstybėse ir panašiai, bet <...> aš manau, kad tai <...> turi ateitį, ir tikrai kaip, kaip viena iš atšakų, reiškias, stipri, turinti savo tuos pagrindus, bet, aišku, tie pagrindai bus <...> aš taip galvoju, toks mišrus modelis, <...> su europiniais tyrėjais, su, reiškias, anglosaksų..“ (IT4).

Analizuojant teisės ekspertų interviu metu gautus duomenis programos MAXQDA pagalba, buvo sudarytas „žodžių debesis“ (angl. word cloud), vizualiai pateikia šios srities ekspertų atsakymų kontekstą (sudarant „debesį“, pagalbinaisiai žodžiai buvo eliminuoti). Didesnės raidės ir kontrastingos spalvos parodo populiariausius žodžius. „Debesyje“ atvaizduoti žodžiai yra standartizuoti, tačiau juos skaičiuojant buvo sumuojamos visos

galimos gramatinės žodžių formos. Pavyzdžiui, žodis „žmogus“ apima visas tekste pasitaikiusias gramatines formas, atsižvelgiant į daugiskaitą, vienaskaitą, linksnius: žmogus, žmogų, žmogui, žmonės, žmonių ir t. t. (žr. 3 pv.):

3 pav. Teisės ekspertų „žodžių debesis“

Nagrinėjant teisės ekspertų „žodžių debesį“, aptinkame, kad dažniausiai vartoti tokie daiktavardžiai, kaip „žmogus“, „Lietuva“, „kriminologija“, „įtaka“, „elgesys“, „veiksniai“, „faktoriai“, „aplinka“, „tyrimai“, „mokslininkai“, „kriminologas“; be to, interviu tekstuose fiksuoti tokie dažniausiai vartoti būdvardžiai, kaip „socialiniai“, „biologiniai“, „biosocialiniai“, „baudžiamasis“, „nusikalstamas“.

Tarp dažniausiai teisininkų vartotų žodžių pateko ir žodžiai „veika“, „įstatymas“, „baudžiamasis“, „procesas“, „teisė“, „byla“, „kodexas“, kurie būdingi šios srities ekspertų diskursui. Žodis „veika“ interviu metu vartotas, informantams kalbant apie nusikalstamą veiką, „įstatymas“ – turint omenyje baudžiamąjį įstatymą, „kodexas“ – baudžiamąjį kodeksą, „procesas“ – kalbant apie dalyvavimą baudžiamajame procese, „teisė“ – apie baudžiamosios teisės institucijas ir kaltinamųjų teises, „byla“ – apie baudžiamąsias bylas (žr. 2 lentelę):

2 lentelė. Teisiniam diskursui būdingų terminų vartojimo pavyzdžiai

Diskursui būdingi terminai	Šių terminų vartojimo pavyzdžiai
„veika“	„Statistiškai <...> dauguma atvejų nėra skirtumų, nes nusikalstama veika labai abstraktus yra <...> labai daug kas ten gali būt“ (IT2) „jeigu jis bus padaręs tyčinę nusikalstamą veika , galbūt jis eina, pavyzdžiui.. buvęs koks nors teisininkas ir taip toliau, jis negalės pretenduoti į tam tikras pareigas“ (IT4)
„įstatymas“	“kuo platesnės įstatyme numatytos kažkieno pritaikymo galimybės, kuo abstrakčiau yra reglamentuojama, to nenoriau praktikoje tie dalykai.. taiko” (IT3) “nukentėjusių specialių poreikių vertinimas <...> tai reikia žiūrėti apie tai, kaip įgyvendina. Įstatymas tą numato” (IT4)
„baudžiamasis“, „kodeksas“	“Jeigu žiūrėt ar ne, ką sako moksliniai tyrimai, ar ne, viktimologiniai tyrimai, tai apskritai dauguma žmonių visuomenėje kažkada yra padarę nusikalstamą veiką, taip yra na kaip jinai apibrėžta Baudžiamajame kodekse ” (IT2) “Tai yra ribotas.. riboto pakaltinamumo institutas Baudžiamajame kodekse , bet tiksliai jisai nelabai retai praktikoje taikomas. <...> Taip, pas mus Baudžiamajame kodekse , kur yra bausmių skyrimo pagrindai, yra suvardinta labai daug aplinkybių” (IT3)
“procesas”	“Na, imkim, jis <...> nepilnametis, <...> turi kažkokią fizinę negalią, psichikos negalią turi ir taip toliau<...> tai ir procesas dalyvavimo prasme jau iš karto teisiškai tai užsifiksuoja, nes tai yra ta kategorija - veiksmingas dalyvavimas procesu ” (IT4)
“teisė”	“Bet aš kažkaip sunkiai įsivaizduoju, kad teisė pradėtų vadovautis...<...> bausmės, baudžiamosios teisės prasme nėra tiek svarbu, kokia ta priežastis buvo” (IT2) “Pavyzdžiui, yra BPK toks straipsnis, 51 straipsny, reiškias, nurodoma: kurtieji, nebyliai.. reiškias, ir kiti, turintys... aklieji, kurtieji, nebyliai ir kiti, turintys kitokių fizinių ten trūkumų, kad teisė į gynybą, reiškias, jiems turi būti užtikrinama (IT4)
“byla”	“...galiu pasakyti dabar statistiką, kurią aš žinau realiai, tarkim, jeigu paėmus, nu, narkotikų bylas ” (IT1) “Esmė tokia, kad analizuoti, taip, byloje , kodėl jis padarė tą nusikalstamą veiką... <...> Tai, žinoma, tai turi vat įtakos ir tai, kaip, nu, sakyti, ir tam tikru atveju užsifiksuoja kaip duomenis, taip, byloje , reiškias, kuriuos teismas priima” (IT4)

1.2.2. Tyrimo rezultatai: biologinis diskursas

Tyrime dalyvavo trys biologijos srities ekspertai. Interviu buvo atlikti 2021 m. kovo pabaigoje (IB) ir 2021 m. balandžio mėnesį (IB2, IB3). Sutikę dalyvauti tyrime ekspertai akcentavo, kad jų dėmesį patraukė įdomi tema ir labai noriai atsakė į pateiktus klausimus.

Požiūris į nusikaltėlių. Ekspertai nemano, kad į klausimą, ar yra skirtumai tarp nusikaltėlio ir niekuomet įstatymui nenusižengusio žmogaus, galima atsakyti vienareikšmiškai:

„bendro atsakymo, tai vargu ar jisai gali būt“ (IB1),
„labai sunku atsakyti, kadangi kiekvienas atvejis yra individualus“ (IB2),
„neįmanoma, tikrai neįmanoma to pasakyti“ (IB3).

Faktoriai, galintys nulemti ar paveikti nusikalstamą elgesį. Biologijos srities ekspertai samprotavimams šia tema skyrė daugiausiai laiko (žr. priedą Nr. 3). Ekspertai išsakė nuomonę, kad nusikaltimo padarymą gali nulemti įvairūs veiksniai, bet iš pateiktų atsakymų matyti, kad jie labiau linksta suteikti pirmenybę biologiniams faktoriams:

„šventa trijulė, kurią (galime) kaltinti, genetika, smegenys, hormonai“ (IB1),
„Hormoninis disbalansas <...> testosterono, kortizolio, kitų elementų lygis nulemia elgesį“ (IB2),
„tam tikri tokie biologiniai kiti mechanizmai gali lemti, taip“, „ar tuo metu žievė nekontroliavo, ar požievis suaktyvėjo, ar kažkas tai buvo“ (IB3).

Tačiau ekspertai neatmeta ir socialinių faktorių daromos įtakos:

„artimoji aplinka su visa vaikystės įtaka ir čia nuo šito niekur nepabėgsi ir tai be galo svarbu yra“, „tos sąveikos sudėtingos“ (IB1),
„elgesio modelis yra suponuojamas nuo pat, sakyčiau, vaikystės, jeigu ne nuo kūdikystės“, „paslydimio galimybė yra didesnė, bent jau teoriškai, aš taip galvoju“ (apie asocialioje aplinkoje gyvenančius asmenis) (IB2),
„turbūt didžioji dalis nusikaltimų yra daroma, na, dėl to, kad <...> ar tai aplinka buvo, ar pastoviai pavyzdys toksai“ (IB3).

Biosocialiniai faktoriai kaip Lietuvos mokslininkų nagrinėjimo subjektas. Į klausimą, kodėl, jų nuomone, biosocialinei kriminologijai Lietuvoje nėra skiriamas pakankamas dėmesys, ekspertai atsakė skirtingai. Vienas informantų išsakė nuomonę, kad ši sritis nepatenka tarp mokslui išskirtų prioritetų ir dėl to jai atitenka mažesnės pajėgos, be to,

„yra mados, kaip visame kame, ne tik drabužiuose, bet ir moksle, ir <...> su madom susijęs finansavimas“ (IB1).

Atsakydamas į šį klausimą, jis reziumavo: „žmonių mažai, biudžetas dar mažesnis yra, konkurencija didelė“ (IB1).

Kitas ekspertas pareiškė manąs, kad šiai sričiai atitenka mažiau dėmesio dėl to, kad mūsų šalyje bylų baigtis dažnai priklauso nuo socialinio sluoksnio, kuriam priklauso įtariamasis:

„nusikaltimas ir bausmė ne... nekoreliuoja, ir jina nekoreliuoja, ko gero, vis dėlto, priklausomai nuo visuomenės sluoksnio <...> koks čia dar gali būt, kokių tų aplinkybių nagrinėjimas, jeigu išvis nėra paties šiuo atveju socialinio, teisinio teisingumo“ (IB2).

Dar vienas ekspertų akcentavo šalies dydį:

„Lietuva per maža šalis, kad galėtų kažkas šitoj vietoj dirbti ir kad būtų terpė tam“ (IB3).

Ekspertai pasidalino susiformavusiais stereotipais:

*„juokauju, kad... labai galėtų būti sėkmingas advokatas, kuris dar be teisės būtų baigęs neurobiologiją <...> iš esmės bet kokį nusikaltėlį galėtų išteisinti“ (IB1),
„dabar tiktais šitą bando panaudoti, ko gero, advokatas, kuris už didelius pinigus sugeba sušvelninti nuosprendį“ (IB2).*

Biosocialinių veiksnių, kaip galimai darančių įtaką nusikalstamam elgesiui, fiksavimas dabartinėje teisinėje sistemoje. Pasiteiravus apie galimą biosocialinių faktorių įtakos fiksavimo teisinėje sistemoje naudą, du iš trijų ekspertų išsakė panašias, bet gana skeptiškas nuomones:

*„nemanau, kad kažką labai stebuklingai padėtų“ (IB1),
„Ar tai labai būtų naudinga, aš nežinau, bet turbūt skirtumas būtų“ (IB2),
trečiasis gi pareiškė manąs, kad to tikrai reikia:
„kad to reikia, tai tikrai, bet <...> tikrai kartu dirbant galima tą padaryt“ (IB3).*

Biosocialinės kriminologijos ateities Lietuvoje vizija. Atsakydamas į klausimą apie tai, ar verta Lietuvoje plačiau nagrinėti biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui, vienas iš apklaustų srities specialistų atsakė manąs, kad ši tema verta didesnio dėmesio:

„aš manau, kad būtų aktualu“, „šitų dalykų <...> ištyrimas, supratimas <...> padėtų ilgalaikėje perspektyvoje“ (IB1),

kitas pasidalino nuomone, kad biosocialinių faktorių įtaka neturėtų būti labai akcentuojama:

„šitų veiksnių pritaikymo riba turėtų būt kažkokia <...> siauresnė, ne per daug plati“ (IB2),

Dar vieno informanto požiūriu, kaip tik būtų labai svarbu skirti daugiau dėmesio šių faktorių nagrinėjimui – pasak jo,

„žmonės, kurie priima sprendimą, kaip nuteisti tą žmogų, jie turėtų šitoj vietoj apie tai pagalvoti, nes čia yra didžiulis skirtumas“ (IB3).

Informantai gana drąsiai kalbėjo apie biosocialinės kriminologijos perspektyvas Lietuvoje, minėdami, kad užtektų, jei atsirastų šia sritimi tikrai besidominančių žmonių:

„turi būt tas asmuo, kuris sirgtų tuo reikalu gerąja prasme, <...> kuriam tai rūpėtų. <...> Tada toks asmuo turėtų natūraliai aplink save suburti komandą <...> Ir tada <...> tas sniego gniūžtės efektas suveikia“ (IB1),

„priklauso nuo mokslininkų pastangų ir jų asmenybių. Turbūt... nu, didelė asmenybė sugebės pramušt bet kurią sferą“, „(reikia) žmogaus, žmonių, grupės, krypties... Organizacijos, kažko tai reikia“ (IB2),

„...inicijuoti tokią tarpdisciplininę grupę, inicijuoti tokio panašaus požiūrio žmones, kurie domisi ta problema, bet iš skirtingų, netgi ne kryptių, bei sričių mokslo skirtingų, tą vadinamą tarpsritinį tokį komponentą įvesti, tai aš manau, kad būtų ateitis tikrai labai gera ir graži“ (IB3).

Vienas ekspertų paminėjo būtinybę sudominti šia sritimi jaunus žmones:

„viešinimas, pritraukimas, kad jis labai svarbus yra“, „kad jaunimas trauktų jaunimą ir sistema tada gyvuos <...> Štai šito ir palinkėčiau ir šitai sričiai“ (IB1).

Kitas akcentavo, kad tai yra „juodas darbas“, kuris tikrai netruks trumpai:

„anglosakų šalyse tai yra dviejų šimtmečių pasiekimas, tai per pusę to laiko galima tikėtis, nu jeigu nepavyks, tai bent priartėti“, bet išreiškė viltį, kad tai daryti nebūtų labai sudėtinga: „šita tematika yra visuomenei žymiai įdomesnė <...> todėl ją populiarinti nebūtų labai sunku, ko gero <...> toji sritys rašyt neturėtų būti taip be galo sunku, jeigu yra ką pasakyti“ (IB2).

Dar vienas ekspertų gi išsakė nuomonę, kad Lietuvoje vertėtų šią kryptį plėtoti ir dėl dar vienos priežasties:

„tai nėra dar kol kas patyrinėta, tai tą ir reikia daryti <...> tuo labiau <...> kad, reiškia, mes esam labai specifinė populiacija, evoliucine prasme esam labai specifinė populiacija ir mus tyrinėti būtų labai įdomu mokslinė prasme“ (IB3).

Analizuojant biologijos srities ekspertų sudarytą „žodžių debesį“, aptinkame, kad dažniausiai interviu metu buvo vartoti tokie daiktavardžiai, kaip „žmogus“, „aplinka“, „nusikaltimas“, „Lietuva“, „šalys“, „visuomenė“, „darbas“, „veiksniai“, „elgesys“, „mokslininkai“, „mokslas“; be to, interviu tekstuose fiksuoti tokie dažniausiai vartoti būdvardžiai, kaip „biosocialiniai“, „nusikalstamas“, „agresyvus“, „evoliucinis“. (žr. 4 pav.):

4 pav. Biologijos ekspertų „žodžių debesis“

Į dažniausiai vartotų žodžių sąrašą pateko ir šios srities ekspertų diskursui būdingi žodžiai, kaip „instinktas“, „smegenys“, „veidas“, „gyvūnai“, „genai“, „homo“, „kortizolis“ ir kt. Žodis „instinktas“ buvo vartojamas, kalbant apie prigimtinius instinktus kaip galbūt turinčius lemiamą įtaką nusikalstamam elgesiui, „smegenys“ – apie juose vykstančius procesus kaip galimas priežastis nusikalsti, „veidas“ – kalbant apie tai, ar galima nusikaltėlį atpažinti iš veido bruožų, „gena“ – apie nusikalstamam elgesiui įtaką turinčius biologinius mechanizmus, „homo“ – kalbant apie žmogaus gentį ir sąmonę, „kortizolis“ – apie hormonų įtaką elgesiui (žr. 3 lentelę):

3 lentelė. Biologiniam diskursui būdingų terminų vartojimo pavyzdžiai

Diskursui būdingi terminai	Šių terminų vartojimo pavyzdžiai
„instinktas“	<p>“savigyna, <i>instinktas</i>, ar tai išraiška kažkokio disbalanso jo organizme, neturi reikšmės, tai yra gamtiška” (IB2)</p> <p>“Tai jeigu iki šių dienų tuose genetiniuose įrašuose mes vis tiek turime tą kovojimo <i>instinktą</i>, tai jis bet koku atveju absoliučioj mūsų daugumoj jis turėjo būti užgožtas to vadinamo socialumo instinkto ir to vadinamojo tokio, reiškia, bendravimo <i>instinkto</i> ir pagalbos, empatijos <i>instinkto</i>” (IB3)</p>

Diskursui būdingi terminai	Šių terminų vartojimo pavyzdžiai
„smegenys“	<p>“vis dar tikime <...>, kad visą mūsų veiklą reguliuoja smegenys <...>. Smegenys tai suponuoja sąmoningą veiklą, nu, bet kuriuo atveju jeigu kalbam apie suaugusį žmogų, <...> Dabar kitas dalykas, tos smegenys kiekvieno iš mūsų yra skirtingos, <...> tai čia viskas susiveda ir... ir tada formuojasi tos smegenis” (IB1)</p> <p>“tam tikri genai, tam tikras smegenų aktyvumas, <...> tam tikri tokie biologiniai kiti mechanizmai gali lemti, taip. <...> esant tai pačiai stresinei situacijai ir tai pačiai morfologinei smegenų struktūrai, kodėl vienas žmogus vienaip, o kitas kitaip sureaguoja” (IB3)</p>
„veidas“	<p>“Net išoriškai, Jūs, nežinau, Jūs gal.. amžiaus ne tas, kad nepastebit, bet tai yra ir eisena, veido išraiška, galų gale veido spalva, jeigu jis neseniai paleistas” (IB2)</p> <p>“mes, žinot, ir tų veidų tyrinėjimu užsiimam ir taip toliau, <...> toks androgenizuotas, agresyvus, jis turi tam tikrus veido bruožus, tai pastaruojų metu mes nieko negalim pasakyti. Žiūrėdami netgi ir į veidą, netgi kitą kartą ir žmogaus elgesį” (IB3)</p>
„gyvūnai“	<p>“Hormoninis disbalansas ir gyvūnijos pasaulyje... neseniai pradėta tirt, <...> testosterono, kortizolio, kitų elementų lygis nulemia elgesį, pavyzdžiui, gyvūnai yra arba nervingi, arba pernelyg drąsūs, arba netgi agresyvūs, čia yra hormoninio... nepavadinčiau to disbalansu, gyvūnijos sąlygom tai yra normalu, bet žmogui, jeigu jo elgesį lemia hormoninis kažkoks tai nukrypimas, tai jau nebėra visuomeninė norma. Tai yra... kai gyvūnas užpuola savo gentainius gamtoj, jis yra agresyvus, tai yra normalu” (IB2)</p>
„genai“	<p>“Tokia pat mokslo kryptis kaip, sakykim, genetika, tik tiek, kad genetika kažkada buvo labai „ant bangos“ ir tie genų tyrimai vis dar yra tokie.. populiarūs ir visų matomi”(IB2)</p> <p>“tam tikri genai, tam tikras smegenų aktyvumas, <...> tam tikri tokie biologiniai kiti mechanizmai gali lemti, taip. <...> čia visi dabar šneka apie tą socialumo geną, kuris labai siejasi su oksitocinu, reiškia, ir ten su visais kitais dalykais ir, reiškia, tą encefalizaciją ir vat, reiškia, vat tas bendravimas, socialumas, komunikacija, noras padėt vienas kitam, empatija išgelbėjo pasaulį, jisai nežlugo”(IB3)</p>
„homo“	<p>“..virš 300 tokių jie surinko, ištyrė teisingiau, tai... statistika labai aiški buvo – kaktinėse žiev(ės) srityse, kur yra, kur čia tas visas mūsų ego ir homo, ir kas tiktai nori, žievė tenai statistiškai plonesnė yra su visomis iš to išeinančiomis pasekmėm” (IB1)</p> <p>“leidžiamės link tų laikų, kada žmonės dar ten.. dar gali, jais.. jų negalima pavadinti homo sapiens, sapiens, jie tik buvo dar homo koks nors erectus, reiškia, bet ne toliau...” (IB3)</p>
„kortizolis“	<p>“testosterono, kortizolio, kitų elementų lygis nulemia elgesį, pavyzdžiui, gyvūnai yra arba nervingi, arba pernelyg drąsūs, arba netgi agresyvūs, čia yra hormoninio... nepavadinčiau to disbalansu, gyvūnijos sąlygom tai yra normalu <...> Tai yra, jei taip nutinka, ir tai yra dėl to, kad pas jį kokio tai, kokios tai cheminės medžiagos, turiu galvoj natūralios, nu kad ir kortizolio kiekis yra kitoks” (IB2)</p>

1.2.3. Tyrimo rezultatai: psichologinis diskursas

Į tyrimo klausimus atsakė keturi psichologijos srities ekspertai. Vienas jų ne iš karto sutiko dalyvauti tyrime, atsakymuose į laiškus jis minėjo, kad sunkiai rastų laiko pokalbiui, kuriam reikia „papildomai pasiruošti“; kiti gi į gautus laiškus atsiliepė iš karto, patys pasiūlydami suderinti pokalbio laiką.

Požiūris į nusikaltėlių. Atsakant į šį klausimą, informantų nuomonės išsiskyrė – vienas jų pareiškė nemanantis, kad yra kokie nors skirtumai tarp įstatymui nusikaltusio ir niekuomet teisės pažeidimo nepadariusio asmens:

„negali būti vieno kažkokio pagrindo, tai yra ar ten biologinio ar ten socialinio“, „nėra nei vieno kažkokio ten tokio požymio, kad pasakyt, jog vienas žmogus padarys nusikaltimą, o kitas ne. Tikrai mes visi galim tai padaryti“ (IP1),

kiti gi išsakė nuomonę, kad tie skirtumai yra:

„Manau, kad egzistuoja skirtumai, vienais atvejais yra didesni, kitais atvejais mažesni“ (IP2),

„aš manau, kad tikrai yra skirtumų“ (IP3),

„Tai žinoma, kad yra skirtumai, bet tų skirtumų labai daug yra, be abejonės“ (IP4).

Faktoriai, galintys nulemti ar paveikti nusikalstamą elgesį. Ekspertai išsakė nuomonę, kad nusikalstamą elgesį gali paveikti kaip biologiniai, kaip ir socialiniai veiksniai, bet jie negalėtų išskirti tarp jų dominuojančio, tokį elgesį lemiančio veiksnio:

„Tai yra <...> rinkinys ir visa tai, biologija pati savaime nepadaro žmogų iš karto nusikaltėliu, kaip ir socialiniai veiksniai“ (IP1),

„gyvenimo realybė ir empiriniai tyrimai patvirtina, kad lemia ir vienas ir kitas veiksnys, jei plačiąja prasme kalbėti apie vidinius ir išorinius“ (IP2),

„manau, kad nėra nei vieno veiksnio, kuris būtų lemiamas“ (IP3),

„žmogaus elgesys yra daugiafaktorinis, arba daugiaveiksnis, daugiapriežastinis. Yra daug priežasčių, kurios padaro (žmogų) nusikaltėliu“ (IP4).

Vienas informantų pasidalino nuomone, kad šis klausimas turėtų būti formuluojamas kitaip:

„ne taip, ar lemia vidiniai, ar išoriniai, o kada yra svarbesni išoriniai veiksniai, kada vidiniai <...> klausimas, kaip pasireiškia jų sąveika, lemiant vieną ar kitą elgesio formą“ (IP2).

Biosocialiniai faktoriai kaip Lietuvos mokslininkų nagrinėjimo subjektas.

Uždavus klausimą, kodėl biosocialinei kriminologijai Lietuvoje nėra skiriamas pakankamas dėmesys, vienas ekspertų išsakė priešingą nuomonę:

„kad nėra tų darbų, tai nesutinku, <...> jokiū būdu nesutinku“, „nėra, kad lietuvių autoriai to netyrinėja“, tačiau sutiko, jog „tai iš tikrųjų nėra taip anksti prasidėję, kaip užsienio šalyse“, bet šiuo metu „mes tikrai žinomi, ir tikrai vyksta (darbas šioje srityje)“ (IP1).

Atsakydami į šį klausimą, kiti ekspertai išvardino visą puokštę priežasčių:

„nėra labai stipri kriminologų tyrėjų bendruomenė Lietuvoje, tai yra pavieniai asmenys“, „labai trūksta empirinių tyrimų“ (IP2),

„mes, Lietuva, esam per maža šalis“, „mes nepadarysim longitudinalinio tyrimo todėl, kad lėšų neturėsime“, „turėtų turėti sąlygas, <...> turėti komandą, kur, nu.. daug žmonių dirbtų toje srityje“ (IP3),

„buvo, taip sakant, tokių mėginimų, bet tik tiek, kad psichologai, pavyzdžiui, nelabai lindo į tyrimus gilesnius, ten daugiausiai buvo teismų ten procesai analizuojami, bet, sakysim, ne nusikaltėlių.. ne nusikalstama elgsena <...> iš tokių giliai psichologiškai, taip sakant, priežastys psichologinės, o kartu ir neurologinės, jos praktiškai neanalizuotos, <...> tie dalykai visiškai apleisti yra“ (IP4).

Biosocialinių veiksnių, kaip galimai darančių įtaką nusikalstamam elgesiui, fiksavimas dabartinėje teisinėje sistemoje. Atsakydami į šios temos klausimus, ekspertai konstatavo:

„šitas dalykas nėra daromas iš viso ir apskritai <...> apie tai nėra kalbama“ (IP1),

„tokios analizės tai, nu, aš pasigendau“ (IP2),

„viskas baigiasi tik faktų konstatavimu, niekas giliau neanalizuoja“ (IP3),

„teisėjai <...> nelabai suvokia tų tiesioginių priežasčių <...> gilesnės analizės, ko gero, ir nėra“ (IP4).

Pasiteiravus apie galimą šių faktorių įtakos fiksavimo naudą, ekspertų nuomonės sutapo – visi jie įžvelgė tame didelę naudą, tačiau mato tam ir nemažai kliūčių:

„yra daug problemų“, „nėra daug specialistų“, „problema yra ta, kad iš tikrųjų pareigūnai labai kartais formaliai atlieka <...> tą vertinimą“ (IP1),

„tam reikia aukštos kvalifikacijos specialistų“, „būtų papildomas krūvis mūsų šalies biudžetui“ (IP2),

„tai yra sudėtingas etikos klausimas“ (IP3),

„priimsim švelnesnį nuosprendį, nepasodinsim, <...> ar tas nusikaltėlis, taip sakant, juk mes nežinome, ar jis padarys, taip sakant, naują nusikaltimą paliktas laisvėje“ (IP4).

Kaip ir teisės srities ekspertai, psichologijos srities ekspertai daugiausiai laiko ir dėmesio skyrė būtent šiai temai (informacija pateikiama priede Nr. 3).

Biosocialinės kriminologijos ateities Lietuvoje vizija. Atsakydami į klausimą, ar Lietuvoje reikėtų daugiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui, ekspertai sutiko, kad vertėtų plačiau kalbėti šia tema:

„būtų gerai labiau būti matomam“ (IP1),

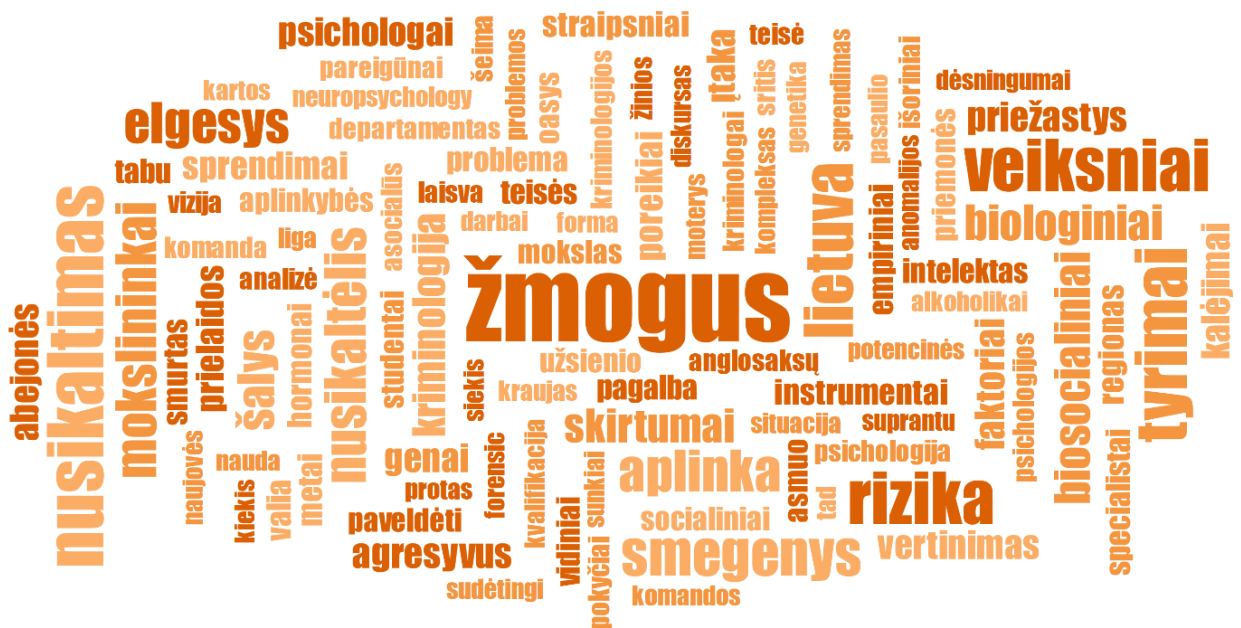
„mums reikia pažinti tuos dėsniumus“ (IP2),
„tai <...> ne pačiam nuosprendžiui turėtų turėti įtakos, o priemonėm kažkokiom, kurias mes siūlytume, ką jam daryt, kiek jam padėt, nes <...> pagalba reikalinga visai kitokia tam, kaip pasikeistų, negu tam kitam, kuris tų biologinių veiksmų neturėjo“ (IP3),
„(šiuo metu) man atrodo, apsidrausdami dažnai priima sprendimą stipresnį negu reikalinga“ (IP4).

Paprašyti pasidalinti savo nuomone apie biosocialinės kriminologijos perspektyvas Lietuvoje, ekspertai minėjo daugybę kliūčių, kurios gali laukti šios mokslo krypties:

„be politinės valios nieko nebus, nes nuo to pareina pinigai, dėmesys, resursai tikrai labai dideli“, „Naujovės nėra, nėra taip paprastai priimamos“ (IP1),
„mūsų šalis yra nedidelė ir ta mokslininkų bendruomenė yra nedidelė“ (IP2),
„stebuklą tikrai nepadarysim, nes tam reikalinga irgi komanda, kad kartu dirbtų, <...> tai pas mus prabanga tokią komandą turėti“ (IP3),
„esam per maža šalis, kad atlikti fundamentalius kažkokių tyrimus“ (IP4),

tačiau visi jie vieningai sutarė, kad kriminologijos atšaka tikrai turi ateitį mūsų šalyje.

Analizuojant psichologijos srities ekspertų interviu metu vartotų žodžių debesį, matome, kad dažniausiai jų vartoti daiktavardžiai buvo „žmogus“, „veiksniai“, „elgesys“, „rizika“, „nusikaltimas“, „nusikaltėlis“, „tyrimai“, „Lietuva“, „aplinka“, „mokslininkai“, „skirtumai“, „priežastys“; be to, dažniausiai interviu tekstuose aptinkami tokie pasitaikantys būdvardžiai: „biologiniai“, „agresyvus“, „empiriniai“, „biosocialiniai“, „vidiniai“, „biologiniai“, „socialiniai“. (žr. 5 pav.):

5 pav. Psichologijos ekspertų „žodžių debesis“

Ekspertai taip pat vartojo tokius savo diskursui būdingus terminus, kaip „Forensic“, „neuropsychology“, „valia“, „smegenys“, „genai“ (du pastaruosius aptinkame ir biologijos srities ekspertų interviu tekstuose). Terminas „Forencis“ buvo vartojamas kartu su „neuropsychology“, kalbant apie teismo neuropsichologijos discipliną bei minint mokslinį leidinį šiuo pavadinimu, „valia“ – kalbant apie laisva asmens valią ir jos ribas, „smegenys“ – apie juose vykstančius procesus kaip galimas nusikalstamo elgesio priežastis, „genai“ – apie paveldimą arba įgytą polinkį nusikalsti (žr. 4 lentelę):

4 lentelė. Psichologiniam diskursui būdingų terminų vartojimo pavyzdžiai

Diskursui būdingi terminai	Šių terminų vartojimo pavyzdžiai
„Forensic neuropsychology“	<p>“iš tokių giliai psichologiškai, taip sakant, priežastys psichologinės, o kartu ir neurologinės, jos praktiškai neanalizuotos, o tuos vadinamuosius Forensic Neuropsychology, arba, kaip vadina, teisės neuropsichologija arba teisės neurologija, kartais net vartoja tokią sąvoką, tie dalykai visiškai apleisti yra <...> Netgi, sakysim, pavyzdžiui, kriminologams aš būtinai siūlyčiau Forensic Neuropsychology, tokia, reiškia, yra, teisminės neuropsichologijos kursą. Reiškia, reikėtų jiems, kad jie žinotų, kas dedasi nusikaltėlių smegenyse.” (IP4)</p>
„valia“	<p>“tada kyla klausimas, kur čia ta laisva valia iš tikrųjų prasideda, kur jina baigiasi ir kiek yra tai yra laisva valia, reiškia, tie mūsų sprendimai daromi” (IP2)</p> <p>“Vadinasi, aplinka, gamta, genai suformavo pas žmogų tokias smegenis, kai jisai kitaip negali elgtis, nes jis turi paveldėjęs, paveldėjęs, reiškia, sociališkai ir genetiškai turi paveldėjęs tokias smegenis, nusikalstamas smegenis, vadinasi, jis čia ne laisva valia, vadinasi, jį verčia jo smegenis šitaip elgtis” (IP4)</p>
„smegenys“	<p>“jeigu pasitvirtins tie empirinių tyrimų duomenis, kurie, pavyzdžiui, dabartiniu metu yra atliekami su gyvūnais, tarkim, apie motinines ląsteles smegenyse, tai nu, gali ganėtinai radikaliai apskritai pasikeisti mūsų nuomonę apie psichikos veiklą, pavyzdžiui, kaip tos sąsajos vyksta tarp neuronų mūsų smegenyje” (IP2)</p> <p>“Psichologai, kai renka anamnezę, <...> aiškinasi, kas buvo tėvai, kokia tenai situacija, gal smegenų traumas turėjo ir panašius dalykus<...> mes niekada nepasieksim tokių grandiozinių tyrimų, kaip amerikoniai, kurie gali skanuoti tenai narkomanų smegenis ar dar ką nors, <...> ypač jeigu kalbam apie smegenis, tai tyrimai reikalingi, o mes tikrai tas, ką išorėje matome, vat ką žmogus sako, ir iš jo kalbos bandom įsivaizduoti, kas jo smegenyse vyksta. Tyrimų negalim padaryt, kuri ten smegenų dalis aktyvi, kas ten vyksta ir taip toliau” (IP3)</p>
„genai“	<p>“pavyzdžiui, žmogus gimė, turi genetinį poreikį arba gimė su tokia genų kombinacija, kuri nulems, kad jos smegenys bus agresyvios, kad jis bus agresyvus. Bet tam tikroje aplinkoje <...>, jei jis bus auklėjamas normaliai, neįgys tų įgūdžių agresyvių, agresijos raiškos ir panašiai, ir tada praktiškai aplinka, jina gali modifikuoti nulemtą genų braižą <...> Vadinasi, aplinka, gamta, genai suformavo pas žmogų tokias smegenis, kai jisai kitaip negali elgtis, nes jis turi paveldėjęs, paveldėjęs, reiškia, sociališkai ir genetiškai turi paveldėjęs tokias smegenis, nusikalstamas smegenis” (IP4)</p>

1.2.4. Tyrimo rezultatai: sociologinis diskursas

Sociologijos srities ekspertus prikalbinti dalyvauti tyrime buvo sunkiausia – net keletas atrinktų šios srities ekspertų, tik gavę kvietimą, iš karto atsisakė atsakyti į tyrimo klausimus, dalis jų gautus laiškus bei pranešimus apskritai ignoravo. Pasidalinti savo nuomone apie galimą biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui galiausiai sutiko trys sociologai.

Požiūris į nusikaltėlių. Paprašyti pasidalinti savo nuomone apie tai, kas skiria nusikaltimą padariusį asmenį nuo asmens, kuris niekada nebuvo nusižengęs įstatymui, ekspertai buvo vieningi:

„skirtumas, aišku, yra“ (IS1),
„tų priešasčių išskiriančių gali būti be galo daug“ (IS2),
„Tai aišku, kad skiriasi, visi žmonės skiriasi“ (IS3).

Tačiau kalbėdami apie šių skirtumų pobūdį, informantai savaip juos pakomentavo:

„priklauso, kokie nusikaltimai, kokie stereotipai mano galvoje vyraus, aš nežinau, reiškia, reikia tada žiūrėti“ (IS1),
„kita vertus, ir nesiskiria, nes na, žmonės negimsta nusikaltėliais“ (IS2),
„Tai reikia daugiau informacijos, koks aspektas. Aš gi nežinau, koks tai žmogus“ (IS3).

Faktoriai, galintys nulemti ar paveikti nusikalstamą elgesį. Ši tema labiausiai paskatino sociologijos ekspertus pasisakyti ir jie jai skyrė daugiausiai laiko (analizė pateikiama priede Nr. 3). Informantų vizijos, kas labiau lemia nusikalstamą elgesį, ar vidiniai, ar išoriniai faktoriai, sutapo – visi jie sutiko, kad visi išvardinti veiksniai tikrai turi tam įtakos:

„ta prigimtis, tie, pavadinkime, gamtiniai veiksniai turi įtakos, be abejo, turi įtakos. Būtų keista sakyti, kad vien tikrai kažkokie tai socialiniai veiksniai“ (IS1),
„įvairūs biologiniai ir plius jeigu yra dar ir socialiniai <...> visų šitų rizikos veiksnių visuma, jinai gali turėti įtakos, kad žmogus taps, na, nusikaltėliu arba darys nusikaltimus. Bet vieno kažkokio aš neišskirčiau“ (IS2),
„viena vertus, žinoma, kad žmonės turi tam tikrų tų fiziologinių savybių, kurios galbūt, patekus į tam tikras situacijas, gali būti dažniau, na, susijusios su tuo elgesiu, kuris visuomenėje laikomas nusikaltimu, ar ne. O kita vertus, yra socialiniai dalykai, kurie nulemia tuos dalykus, tai mes negalime taip sakyti, kad yra arba vienaip, arba kitaip“ (IS3).

Vienas ekspertų pripažino, kad tradiciškai sociologai visgi skiria didesnę reikšmę aplinkos faktoriams: „sociologai sakyty, kad didesne dalimi nulemia kažkokie tai, reiškia, tie socialiniai veiksniai“ (IS1).

Biosocialiniai faktoriai kaip Lietuvos mokslininkų nagrinėjimo subjektas.

Paklaustas, ar, jo nuomone, galima būtų laikyti, kad biosocialinė kriminologija Lietuvos mokslininkams yra savotiškas tabu, vienas informantų pareiškė su šiuo teiginiu sutinkantis ir pateikė savo viziją, kodėl ši kryptis „*sunkiai skinasi kelią*“:

„Aš sutikčiau, kad tabu <...> į mokslą ateinantis politikorektiškumas, jisai atšipina mokslinio tyrimo įrankius <...> tu gali tyrinėti tik politikorektiškai, o jeigu tu gali tyrinėti tik politikorektiškai, tai ir tavo tyrimų objektas turi būti ir politikorektiškai išskirtas, politikorektiškai suartikuluotas. Tai vat tu iš karto, reiškia, iš esmės, nu, prarandi, reiškia, tą, tokią mokslinio tyrimo aštrumą <...> politikorektiškumo tie reikalavimai, jie tam tikru būdu, reiškia, keičia patį tyrimo objektą. Pats tyrimo objektas tampa politikorektiškas, nes tu negali, reiškia, na, vat, peržengti tos ribos, tos sienos peržengti. Tu turi kažkokią va tokią akademinės etikos sieną, kurios negali, negali peržengti ir dabar kuriama vis daugiau tų įrankių ir instrumentų, kurie draudžia tą sieną peržengti, ta siena yra statoma tokia vis solidesnė, rimtesnė. Ir pažiūrėti, kas yra anapus tos sienos, darosi sunku, tu negaliu nei publikuoti, niekas tau publikuoti neleis, nes iš tavęs reikalauja, kad tavo publikacijose būtų patvirtinta, kad tavo tyrimas yra politikorektiškas“ (IS1).

Kitas informantas pateikė savo matymą, kodėl biosocialinė kriminologinė perspektyva nesulaukia didelio dėmesio mūsų šalyje:

„visų pirma kriminologija, na, yra sąlyginai Lietuvoje naujas mokslas. Kaip ir pati sociologija, jina buvo uždrausta labai ilgą laiką, tai.. atsirado sociologija, toliau čia ne tiek.. ne taip ir seniai katedrą turime atskirą, ar ne, kuri rengia kriminologus, bet jina buvo kažkur šalia, bet tokio nebuvo. Ir kitas, mano.. mano asmenine nuomone.. šiaip aš manau, kad trūksta bendradarbiavimo. Kriminologam ir, tarkim, medicinos antropologam arba bendrai genetikam, biomedicinos srities ekspertam. Nes tik glaudžiu bendradarbiavimu galima tikrai pažengti tyrimuose, tai šiai dienai taip, tikrai Jums pritariu, kad Lietuvoje vis dar trūksta šios srities tyrimų ir.. nemačiau, kad kas nors dalyvautų, bent jau bandytų laimėti projektus, kooperuodamiesi su neuromokslininkais, su sociologais. Dažnai, vat, kiekvienas savo stovykloj daro ir va to tokio pritrūksta tarpdisciplininio bendradarbiavimo“ (IS2).

Dar vienas informantų iš pradžių nebuvo linkęs sutikti su teiginiu, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso:

„Tai sakyti, kad nėra kriminologijos kažkokių diskurso akademinio, aš su tuo nesutikčiau“ (IS3),

tačiau vėliau pripažino, kad šioje srityje dirbama nepakankamai:

„Kitas dalykas <...> kiek yra tyrimų atlikta, kuriuose nagrinėjami, tarkim, kad būtų paimtas tyrimas, ir jame įtraukti biologiniai veiksniai ir socialiniai veiksniai, tai aš tokio tyrimo nežinau <...> man būtų įdomu paskaityti tokio tyrimo rezultatus Lietuvoje“ (IS3).

Biosocialinių veiksnių, kaip galimai darančių įtaką nusikalstamam elgesiui, fiksavimas dabartinėje teisinėje sistemoje. Du iš apklaustų sociologijos srities ekspertų nesiryžo duoti konkretaus atsakymo į klausimą, ar šiuo metu tokie faktoriai yra kažkokiu būdu fiksuojami Lietuvos teisinėje sistemoje, tačiau vienas ekspertų išsakė labai aiškia poziciją:

„manau, kad per mažai yra fiksuojama“, „teisininkams, teisėjams yra per mažai žinių būtent iš kriminologijos ir jie labai žiūri siaurai, tiesiog taiko įstatymus ir galbūt per mažai <...> analizuoja priežasties pasekmės ryšius“ (IS2).

Kitas ekspertas, paklaustas, ką mano apie galimą šių veiksmų fiksavimo naudą, pateikė pavyzdį:

„aš manau, kad <...> gydymo skyrimas vietoj bausmės – aš nežinau, kiek tai Lietuvoje yra taikoma, bet man atrodo, kad <...> teisingume tai toks puikus pavyzdys“ (IS3).

Biosocialinės kriminologijos ateities Lietuvoje vizija. Atsakydami į klausimą, ar verta plačiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką neiškalstamam elgesiui, apklausti ekspertai nedvejojo:

*„kuo daugiau tyrimų, tuo daugiau naudos. Aš tai už tyrimus <...> ir turi būti tyrimai tik tai kuo įvairesni, ir tie aprašymai turi būti kuo įvairesni“ (IS1),
„mano nuomone, tai būtų tikrai į naudą, nes <...> visą tai išsiaiškinus, tikrai būtų galima tas poveikio priemones tikslingesnes parinkti“ (IS2),
„man kaip mokslininkui tai atrodo įdomūs dalykai, <...> aktualūs“ (IS3).*

Apžvelgdamas galimą biosocialinės kriminologijos ateitį Lietuvoje, vienas ekspertų buvo atsargesnis:

„Turi atsirasti mokslininkų komanda, turi atsirasti mokslininkų gentis, reikia antropologinio tyrimo ir žiūrėti, ar tokia mokslininkų gentis formuojasi <...> Tai matote, čia tokio vienareikšmio atsakymo negali būti, ar bus, ar nebus“ (IS1).

Kiti gi pareiškė manantys, kad nepaisant visų šiuo metu egzistuojančių trukdžių, šios kriminologijos atšaka Lietuvoje tikrai turi perspektyvų:

*„matau daug aktyvių mokslininkų šitoje srityje, ateinančio jaunimo, tai aš tikiuosi, kad na, ta ateitis tikrai gana.. gana perspektyvi ir šviesi“ (IS2);
„tai yra perspektyvi tyrimų sritis“, „aš matau potencialą“ (IS3).*

Vienas informantų apibendrinamas išsakė pastebėjimą, kad, jo nuomone, šiuo metu *„trūksta jaunų studentų, kurie su užsidegimu dirbtų šitoje srityje“ (IS3).*

Analizuojant sociologijos srities ekspertų interviu pagrindu sudarytą žodžių debesį, aptinkame, kad dažniausiai jų vartoti daiktavardžiai buvo „žmogus“, „tyrimai“, „nusikaltimas“, „veiksniai“, „mokslas“, „mokslininkai“, „Lietuva“, „kriminologija“, „elgesys“. Tarp dažniausiai vartotų būdvardžių galime aptikti „biologiniai“, „biosocialiniai“, „socialiniai“, „akademini“, „fiziologiniai“, „interpretacinis“. (žr. 6 pav.):

6 pav. Sociologijos ekspertų “žodžių debesis”

Ekspertai vartojo ir atstovaujama diskursui būdingus profesinius terminus „koreliacijos“, „tyrinėti“, „hipotezė“, „faktai“; tarp dažniausiai vartotų terminų pateko ir „Foucault“ (žinomo prancūzų filosofo pavardė) bei „habitus“ (viena iš pagrindinių žinomo sociologo darbuose naudojamų savokų). Terminus „koreliacijos“, „tyrinėti“ „hipotezė“ ekspertai vartojo, kalbėdami apie tyrimų atlikimą, žodžius „faktai“, „Foucault“ ir „habitus“ – kalbėdami apie mokslinį žinojimą (žr. 5 lentelę):

5 lentelė. Sociologiniam diskursui būdingų terminų vartojimo pavyzdžiai

Diskursui būdingi terminai	Šių terminų vartojimo pavyzdžiai
„koreliacijos“	„Nėra taip jau tiesioginės koreliacijos , kalbant apie biologinius kažkokius ypatumus, nėra įrodytos tiesioginės koreliacijos <...> Intervencinės programos, elgesio keitimo programos <...> į gydymo programos labiau tuos žmones nukreiptų, nes jeigu, tarkim, priežastis nusikaltimo yra liga kažkokia<...> ir jina koreliuoja su nusikaltimo darymu, tai kalėjimas neišgydys šitos ligos“ (IS2)

Diskursui būdingi terminai	Šių terminų vartojimo pavyzdžiai
„tyrinėti“	<p>„aš specialiai nesu tyrinėjęs, tai vat, jeigu aš tyrinėčiau, tai aš galėčiau truputį aprašyti, kaip tie mano požiūriai tenai šiuo klausimu keitėsi analizuojant tą temą <...> Jeigu aš būčiau, pavyzdžiui, tyrinėjęs, <...> galiu tik pasidalinti savo kažkokiais tai stereotipais, kurie, žinau iš savo patirties, neišvengiamai turi keistis, jei aš gilinsiuosi į tą dalyką. <...> aš niekad tų pačių nusikaltėlių nesu tyrinėjęs, tokio tiesioginio santykio su tais nusikaltėliais neturiu ir tos patirties tiesioginės“ (IS1)</p> <p>„Tai visų pirma aš, kaip mokslininkas<...> tyrinėju mirtingumo skirtumus. <...> Aš <...> esu atlikęs tyrimą <...> to tyrimo rezultatai rodo, kad vis tik tai socialiniai veiksniai, tokie kaip tėvų išsilavinimas būtent, kalbant apie vaikus, čia vaikai buvo tyrinėjami, jie turi labai didelį.. didžiulę reikšmę ir kartais netgi didesnę negu tie biologiniai“ (IS3)</p>
„hipotezė“	<p>“Mokslas <...> aiškindamas modelį, jis sukuria tam tikrą hipotezę, paskui tą hipotezę patikrina” (IS1)</p>
„faktai“	<p>“Nes iš esmės žinojimas, jisai yra ne faktai, bet yra ir tai, kaip tie faktai yra sutvarkyti” (IS1)</p>
„Foucault“	<p>“bet iš esmės, jeigu mes jau žinome, reiškia, mes gi tą Foucault skaitėme, reiškia, analizavot Foucault, tai čia galim apie tam tikru būdu sutvarkytą žinojimą” (IS1)</p>
„habitus“	<p>“tu esi, reiškia, atlieki tą.. vat savo tą habitus rekonstruoji, ir tu sakai, kad tavo habitus yra tam tikras, ir dėl to tu pasaulį matai taip, kaip mato tavo habitus, tu kažkaip, reiškia, identifikuoji tą tašką ir kartu identifikuodamas tą tašką, tu pasakai, kad negali keisti savo požiūrio” (IS1)</p>

2.2.5. Tyrimo rezultatai: tarpdisciplininis diskursas

Analizuojant žodžių, kurie buvo dažniausiai vartoti visų apklaustų ekspertų interviu metu, „debesį“ (7 pav.), matome, kad jų dažniausiai vartoti daiktavardžiai buvo „žmogus“, „tyrimai“, „nusikaltimas“, „mokslininkai“, „veiksniai“, „Lietuva“, „elgesys“, „kriminologija“, „įtaka“, „skirtumai“, „rizika“. Dažniausiai apklaustų ekspertų interviu metu vartoti būdvardžiai – „biologiniai“, „biosocialiniai“, „socialiniai“, „nusikalstamas“ (žr. 7 pav.).

Tačiau šiuo atveju daug svarbesnis yra ir daugiau reikšmingos informacijos suteikia skirtingų sričių ekspertai atsakymų į atskirų temų klausimus palyginimas. Žemiau pateikiami visų sričių ekspertų nuomonių analizės pagal atskiras temas rezultatai.

7 pav. Visų apklaustų ekspertų “žodžių debesis”

Požiūris į nusikaltėlį. Vertinant skirtingų sričių ekspertų požiūrį į skirtumus, egzistuojančius tarp nusikaltimą padariusio ir niekuomet įstatymui nenusižengusio žmogaus, paaiškėjo, kad dauguma teisės srities ekspertų tokių skirtumų neįžvelgia – jie atsakė manantys, kad nusižengti įstatymui galime visi (jiems pritarė ir vienas psichologijos srities ekspertų), tačiau kitų sričių ekspertų nuomone, skirtumai tarp nusikaltėlio ir įstatymų nepažeidžiančio žmogaus tikrai egzistuoja (žr. 8 pav.):

Teisės srities ekspertai

- daug kas yra nusižengęs įstatymui, tiesiog tai nėra užfiksuota, nėra didelių skirtumų
- dauguma žmonių kažkada yra padarę nusikalstamą veiką
- nebūtų galima atskirti nusikaltimą padariusio asmens nuo jo nepadarusio
- visi mes esame potencialūs žudikai, nes dėl mūsų sukeltos avarijos gali žūti žmogus

Biologijos srities ekspertai

- bendras atsakymas vargu ar gali būti
- yra skirtumai, jis gali skirtis net išoriškai, ir eisena, veido išraiška
- labai sudėtinga nuspėti, kadangi nusikaltimai pastaruoju metu tampa labai susiję su socialiniais dalykais

Psichologijos srities ekspertai

- nėra nei vieno požymio, kad vienas žmogus padarys nusikaltimą, o kitas ne
- egzistuoja skirtumai, vienais atvejais yra didesni, kitais atvejais mažesni
- tikrai yra skirtumų, vieni gerbia įstatymus, kiti turi polinkiu nusikalsti
- yra skirtumai, ir tų skirtumų labai daug yra

Sociologijos srities ekspertai

- yra **skirtumas**, bet jeigu reikėtų **atspėti**, atspėti **nepavyktų**
- **nesiskiria** tuo, kad žmonės negimsta nusikaltėliais, o **skiriasi** jų gyvenimo ir kitos aplinkybės
- visi žmonės **skiriasi**, bet kad **nustatyti** tuos **skirtumus**, reikia **daugiau informacijos**

8 pav. Ekspertų požiūris į nusikaltėlį: kuo jis skiriasi nuo įstatymui nenusižengusio asmens

Faktoriai, galintys nulemti ar paveikti nusikalstamą elgesį. Apklausti ekspertai sutiko, kad nusikalstamą elgesį nulemti ar paveikti gali kaip biologiniai, taip ir socialiniai veiksniai, ryškesnis nuomonių skirtumas išaiškėjo tik teisininkų tarpe, kur vienas apklaustų ekspertų dar interviu pradžioje išsakė nuomonę, jog „jeigu eina kalba apie biologinius faktorius, tai nemanau, kad jie egzistuoja“, tačiau tas pats ekspertas vėlesnio pokalbio metu minėjo, kad, jo nuomone, biologiniai faktoriai gali nulemti socialinę aplinką, kuri savo ruožtu veikia asmens elgesį, tuo paneigdamas savo ankstesnę teiginį. Interviu metu išryškėjo, kad psichologai didesnę reikšmę yra linkę suteikti nusikaltusio asmens gyvenimo eigoje susiformavusioms psichikos ypatybėms, biologai – jo turimoms biologinėms savybėms, o sociologai labiau akcentavo požiūrio dialektiškumą – šios srities ekspertų manymu, jis priklauso ir nuo vyraujančių stereotipų, ir nuo vertinančio asmens asmeninių, vidinių savybių bei jo palaikomų teorinių prielaidų ar turimų įsitikinimų. Atkreiptinas dėmesys į sociologijos eksperto pasakymą, jog „sociologai sakytu, kad didesne dalimi nulemia <...> socialiniai veiksniai“, kuris neabejotinai patvirtina, kad požiūris į problemą dažnai yra nulemtas srities, kurioje ekspertas specializuojasi.

Teisės srities ekspertai

- **biologija** nelemia labai daug, daugiau lemia **socialinė aplinka**
- **socialiniai veiksniai** turi įtakos, **biologiniai veiksniai** irgi gali turėti įtakos, lemia **abu** veiksniai
- **biologiniai faktoriai** nulemia gerbūvį, tai tada įsijungia **socialiniai faktoriai**, kurie gali nulemti nusikalstamą elgesį
- **kompleksinis variantas**

Biologijos srities ekspertai

- turi įtakos **genetika, smegenys, hormonai**, jų deriniai, tačiau turi įtakos ir **artimoji aplinka**
- **hormoninis disbalansas**, testosterono, kortizolio, kitų elementų lygis nulemia elgesį, tačiau jis taip pat priklauso ir nuo **kilmės, auklėjimo ir gyvenimiškos patirties**
- gali lemti **biologiniai mechanizmai**, bet didžioji dalis nusikaltimų yra daroma **socialinės aplinkos**

Psichologijos srities ekspertai

- negali būti vieno kažkokio pagrindo, ar **biologinio**, ar **socialinio**, tai yra **rinkinys**
- **biologija** nepadaro žmogų nusikaltėliu, kaip ir **socialiniai veiksniai**
- lemia ir **vidiniai** ir **išoriniai veiksniai**
- svarbu žinoti, **kada** yra svarbesni **išoriniai veiksniai**, o kada **vidiniai**
- **aplinka** gali modifikuoti nulemtą **genų** braižą, bet žmogaus elgesys yra **daugiafaktorinis**, arba **daugiaveiksnis, daugiapriežastinis**

Sociologijos srities ekspertai

- sociologai mano, kad didesne dalimi nulemia **socialiniai veiksniai**, tačiau **gamtiniai veiksniai** irgi turi įtakos
- rizikos veiksnių, **biologinių ypatybių** ir nepalankių **socialinių veiksnių visuma** gali turėti įtakos tam, kad žmogus taps nusikaltėliu
- žmonių **fiziologinės savybės** gali būti susijusios su nusikalstamu elgesiu, bet ir **socialiniai veiksniai** gali daryti tam įtaką

9 pav. Ekspertų nuomonės apie tai, kokie faktoriai lemia nusikalstamą elgesį

Biosocialiniai faktoriai kaip Lietuvos mokslininkų nagrinėjimo subjektas. Galima teigti, kad visų sričių ekspertai (išskyrus vieną psichologijos srities specialistą) sutarė, jog ši tema nėra plačiau nagrinėta mūsų šalyje. Jie pasidalino savo matymu, kodėl susiklostė tokia situacija (10 pav.):

Teisės srities ekspertai

- ◆ Lietuvoje tai **mažai žinoma** sritis, **ne tokia populiari**
- ◆ Lietuvoje **nėra** palankių **sąlygų**, **neskiriama** parama **tarpdiscipliniškumui**
- ◆ tokie tyrimai reikalauja **daug lėšų**, mokslas jų neturi
- ◆ Lietuva **per maža šalis**, **nėra pajėgi** atlikti reikšmingų tyrimų

Biologijos srities ekspertai

- ◆ moksliniams projektams trūksta **finansavimo**
- ◆ mažai tyrėjų, mažas **biudžetas**, didelė **konkurencija**
- ◆ **nėra** socialinio, teisinio **teisingumo**
- ◆ Lietuva **per maža šalis**. kad būtų vykdomi šios srities tyrimai

Psichologijos srities ekspertai

- ◆ Lietuvoje šiai perspektyvai priskirtinus tyrimus pradėta vykdyti **daug vėliau**, nei užsienio šalyse
- ◆ Lietuvoje **nepakankama** kriminologų **tyrėjų bendruomenė**, **trūksta** empirinių **tyrimų**
- ◆ Trūksta **specialistų**, dirbančių **šioje srityje**
- ◆ Lietuvoje psichologinių ir neurologinių nusikalstamo elgesio **priežasčių tyrimai** nevykdomi

Sociologijos srities ekspertai

- ◆ **politkorektiškumas atšipina** mokslinio tyrimo įrankius ir **keičia** patį tyrimo objektą
- ◆ trūksta **bendradarbiavimo**, kurio pagalba galima pažengti tyrimuose
- ◆ Lietuvoje **trūksta** šios srities **tyrimų**, **tarpdisciplinino bendradarbiavimo**
- ◆ Lietuvoje **trūksta** jaunų **specialistų**, kurie dirbtų šioje srityje

10 pav. Faktoriai, kurie, ekspertų nuomone, nulėmė tai, kad biosocialinė kriminologija yra mažai išplėtotą Lietuvoje

Biosocialinių veiksnių, kaip galimai darančių įtaką nusikalstamam elgesiui, fiksavimas dabartinėje teisinėje sistemoje. Atsakydami į šios temos klausimus, ekspertai išsakė nuomonę, kad jei toks fiksavimas ir vyksta, jis yra nepakankamas. Paklausti apie tokio fiksavimo naudą, dauguma jų atsakė manantys, kad tai tikrai būtų naudinga ne tik apsisprendžiant dėl nuosprendžio ar poveikio priemonių skyrimo, bet ir svarstant korekcinių priemonių taikymą, nes tai įgalintų jas labiau individualizuoti. Atsakydami į šį klausimą, labiausiai skeptiški buvo biologijos srities ekspertai, išsakę panašias nuomones, kad tokių veiksnių fiksavimas galimai nebūtų labai naudingas („*nemanau, kad kažką labai stebuklingai padėtų*“, „*ar tai labai būtų naudinga, aš nežinau*“), o vienas pareiškė manęs, kad šių veiksnių „*pritaikymo riba turėtų <...> būti siauresnė, ne per daug plati*“. Jiems pritarė ir vienas teisės srities ekspertų, kuris taip pat pareiškė nemanantis, kad verta skirti daugiau dėmesio minėtiems faktoriams teisiniame procese, tačiau, jo nuomone, apie galimą biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui turėtų būti daugiau kalbama studijų metu, ruošiant teisės ir susijusių sričių specialistus (11 pav.):

Teisės srities ekspertai

- ✓ fiksavimas yra, tačiau **nelabai intensyvus**, jo **nedaug**; galėtų turėti įtakos **bausmės skyrimui**
- ✓ **teisine, bausmės** skyrimo, **kaltės** nustatymo prasme **nėra** taip **svarbu** kas lėmė nusikalstamą veiką; būtų svarbu **individualizuojant bausmę**, siekiant **paveikti** nusikaltimų **priežastis**
- ✓ **praktikoje labai retai** taikoma; baudžiamosios atsakomybės **individualizavimas** prisidėtų prie **tikslesnės** baudžiamosios **politikos** ir **teisingumo** valstybėje
- ✓ **neatsižvelgiama**; jei būtų **fiksuojuama**, nebūtų naudos.
- ✓ **teisininkai** turėtų būti **supažindinami** su šių veiksnių įtaka, **specialios žinios** turi būti suteikiamos teisės specialistams

Biologijos srities ekspertai

- ✓ tokių faktorių fiksavimas galėtų **išteisinti** iš esmės bet kokį **nusikaltėlį**
- ✓ šių veiksnių **pritaikymo riba** turėtų būt **siauresnė, ne per daug plati**
- ✓ **fiksuojuama** nedaug, labai **trūksta** šios srities **tyrimų**

Psichologijos srities ekspertai

- ✓ **instrumentai** yra, tačiau vertinimai atliekami **labai formaliai**, yra daug **problemų**
- ✓ šių faktorių fiksavimas reikalauja **aukštos kvalifikacijos**, **trūksta** profesinių **žinių**
- ✓ šiuo metu **nėra** giliau **analizuojama**; galėtų turėti įtakos skiriamoms psichologinės ir socialinės **pagalbos priemonėms**

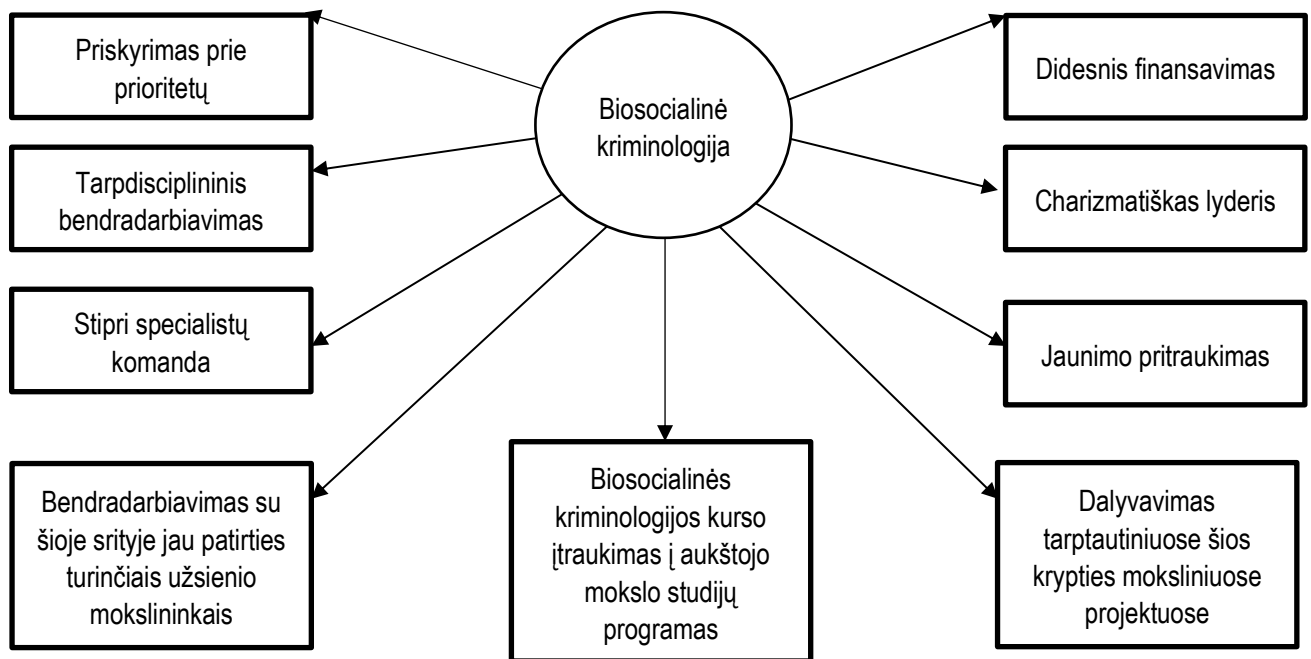
Sociologijos srities ekspertai

- ✓ šioje srityje reikia atlikti **daugiau ir išsamesnių tyrimų**
- ✓ **fiksuojuama** yra **per mažai**; jei būtų, būtų galima parinkti tikslingesnes **poveikio priemones**
- ✓ skiriant **reabilitacines** ar **integracijos priemones**, teismas į tai **atsižvelgia**

11 pav. Ekspertų požiūris į biosocialinių veiksnių fiksavimo teisiniame procese naudą

Biosocialinės kriminologijos ateities Lietuvoje vizija. Paprašyti pasidalinti savo vizija, kaip toliau bus ir ar bus vystoma biosocialinė kriminologija mūsų šalyje, dauguma ekspertų atsakė išvelgiantys perspektyvas šiai mokslo šakai plėtoti, tačiau teisės ir psichologijos srities ekspertai, atsakydami į šį klausimą, labiau koncentravosi į galimas kliūtis, o vienas teisės ekspertų į klausimą, ar Lietuvoje reikia daugiau dėmesio skirti šiai sričiai, apskritai atsakė nelaikantis to „būtinumu“.

Paklausti, ko reikia tam, kad ši sritis būtų sėkmingai plėtojama mūsų šalyje, ekspertai vardino, jų nuomone, svarbiausius tam įtaką galinčius turėti veiksnius – priskyrimas prie prioritetų, finansavimas, didesnis tarpdisciplininis bei tarpinstitucinis bendradarbiavimas, charizmatiškas lyderis, kuris suburtų specialistų komandą biosocialinei kriminologijai plėtoti ir populiarinti, jaunimo pritraukimas į šią sritį, didesnės pastangos supažindinant studentus su šia kriminologijos teorijų prieiga studijų metu, proaktyvus bendradarbiavimas su užsienio mokslo institucijomis, kurios jau atliko su šia perspektyva sietinus tyrimus, Lietuvos ekspertų dalyvavimas užsienio mokslininkų vykdomuose projektuose (žr. 12 pav.):

12 pav. Veiksniai, reikalingi siekiant populiarinti biosocialinės kriminologiją Lietuvoje

1.3. Mokslo projektų finansavimo valstybės programų lėšomis apžvalga

Kadangi nemaža dalis apklaustų ekspertų viena iš esminių kliūčių biosocialinės kriminologijai šakos plėtrai Lietuvoje įvardijo mokslo projektų finansavimo trukumą ir paramos jiems deklaratyvumą, buvo nuspręsta detaliau išnagrinėti esamą situaciją. Vienu pagrindiniu mūsų šalyje įgyvendinamų mokslo projektų finansavimo šaltiniu galima laikyti Lietuvos mokslo tarybos kuruojamų programų skirstomas lėšas. Peržiūrėjus šios įstaigos viešai prieinamą informaciją apie 2010-2020 m. kvietimų teikti paraiškas projektų finansavimui duomenis ir nurodytą laikotarpį paramą gavusių projektų sąrašus⁷⁶, paaiškėjo, kad per pastarąjį dešimtmetį nebuvo paremtas nė vieno biosocialinę kriminologinę perspektyvą visiškai atitinkančio mokslo projekto įgyvendinimas.

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos mokslo taryba buvo paskelbusi 20 kvietimų gauti jos kuruojamų programų finansavimą, kurių metu paramą gavo ir projektai, kurių rezultatai galėtų būti panaudoti plėtojant biosocialinės kriminologijos perspektyvą Lietuvoje. Šių kvietimų rezultate iš viso skirtas finansavimas 1 133 projektams (bendra projektų įgyvendinimui skirta paramos suma sudarė apie 272,5 mln. Eur). Išanalizavus įstaigos tinklapyje pateiktą kvietimų informaciją ir paramą gavusių projektų anotacijas, atrinkti 111 projektų, kurių rezultatai potencialiai galėtų būti panaudoti ateities biosocialinės kriminologijos tyrimuose, jei tokie būtų vykdomi (bendra šiems projektams skirto finansavimo vertė – apie 26,2 mln. Eur). Atrenkant projektus, buvo susipažįsta su jų anotacijomis ir įvertinta, ar pasiekti projekto rezultatai galėtų būti naudingi atliekant biosocialinės kriminologinės perspektyvos tyrimus (žr. 6 lentelę):

6 lentelė. Atrinkti projektai, kurių tyrimų rezultatai potencialiai galėtų būti panaudoti įgyvendinant ateities biosocialinius kriminologinius tyrimus

Tyrimų sritis	Projektų skaičius	Tyrimo objektas (-ai)
Gyvybės mokslai	68	Žmogaus smegenys, genetinė struktūra (DNR), baltymai, mikrobiota, neuronai, biožymenys, fermentai, kamieninės ląstelės ir kt.
Kriminologija	1	Reakcijos į nepilnamečių delinkvenciją ir jų pasekmės
Psichologija	9	Pavojingas elgesys, psichologinės traumos, asmenybės sutrikimai, trauminės patirtys, psichologinė būklė, mentalizacija, psichologinės būklės vertinimas ir kt.
Teisė	2	Respublikos Baudžiamojo kodekso Specialioji dalis

⁷⁶ Lietuvos mokslo tarybos tinklalapio skiltis „Mokslo finansavimas“ (interaktyvus). Prieiga per internetą: <<https://www.lmt.lt/lt/mokslo-finansavimas/2205>>

(lentelės tęsinys)

Tyrimų sritis	Projektų skaičius	Tyrimo objektas (-ai)
Mišri		
Filosofija / sociologija	1	Moralinė atsakomybė
Gyvybės / sveikatos mokslai	7	Metabolizmas, hormonų pokyčiai, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas, kognityvinės funkcijos, metaboliniai ir hormonų pokyčiai lytinio brendimo metu, raumenų ir galvos smegenų sąveika ir kt.
Kriminalistika / teisė / sociologija	1	Europos kriminalistikos 2020 vizija
Kriminologija / psichologija	1	Smurtautojų asmenybės bruožai, kriminalinės rizikos veiksniai
Kriminologija / sociologija / pedagogika	1	Vaikų vidutinės priežiūra
Kriminologija / viktimologija	1	Jaunimo delinkvencinis elgesys, viktimizacija
Psichologija / kriminologija	1	Delinkventiškų paauglių elgesys
Psichologija / maisto mokslai	1	Depresinio sutrikimo diagnostika, maisto skonio savybės
Psichologija / sociologija	4	Potrauminio streso psichoterapijos veiksmingumas, psichikos ligos stigma, psichosocialiniai savižudybių rizikos veiksniai, rizikos suvokimo žemėlapiai ir kt.
Psichologija / sveikatos / gyvybės mokslai	1	Psichinės gerovės ir kraujagyslių ligų sąsaja
Psichologija / viktimologija / sociologija / lyčių sociologija	1	Smurtą patyrusių moterų tapatumas, potrauminis
Sociologija / kriminologija / geografija	1	Erdvinė nusikalstamumo dinamika
Sociologija / teisė / kriminologija	1	Socialinis korupcijos kontekstas
Teisė / kriminalistika	1	Specialios žinios nusikaltimų tyrime
Teisė / lyčių sociologija	2	Kriminalinis vyriškumas, nuteistų moterų baudimo praktika
Teisė / psichologija / sociologija	1	Teisėjų elgesys ir įvaizdis
Teisė / sociologija	2	Teisininkų etikos reglamentavimas, nusikaltimai el. erdvėje
Teisė / viktimologija	2	Smurtinė elgsena artimoje aplinkoje, atkuriamasis teisingumas
Viktimologija / sociologija	1	Vaikystėje patirta seksualinė prievarta

Didžioji dalis šių projektų (68) priskirtini gyvybės mokslų kryptims, 7 – gyvybės / sveikatos mokslų, 9 – psichologijos, 4 – psichologijos / sociologijos, likusieji – taip pat mišrioms kategorijoms, apjungiančioms keletą mokslo krypčių, tokių kaip biologijos ir psichologijos, teisės ir sociologijos, kriminologijos ir psichologijos, kriminologijos ir viktimologijos mokslai; be paminėtų, likusiuose šios kategorijos projektuose įsipina ir kitos mokslo sritys, tokios kaip kriminalistika, pedagogika, lyčių sociologija ir kt. Daugiausiai Lietuvos mokslo tarybos finansuotų projektų, kurių rezultatai potencialiai galėtų pasitarnauti tolimesnėse biosocialinės kriminologijos perspektyvą atitinkančiuose tyrimuose, inicijavo Vilniaus universiteto mokslininkai (61), 10 projektų – Lietuvos

sveikatos mokslų universitetas, 8 – Kauno technologijos universitetas, 6 – Mykolo Romerio universitetas, po 5 – Vytauto Didžiojo universiteto ir Valstybinio mokslinių tyrimų instituto mokslininkai. Projektų pasiskirstymas pagal mokslo įstaigas ir kita statistinė projektų informacija pateikti priede Nr. 4.

Daugiausia projektų, kurių rezultatai galėtų būti panaudoti ateities biosocialiniuose kriminologiniuose tyrimuose, finansavimą gavo mokslininkų grupių projektams skirtos programos III kvietimo (12) bei tos pačios programos I, VI ir X kvietimų metu (po 11). Vertinant šiems projektams skirtą finansavimo apimtį, daugiausia jo buvo skirta į mokslininkų grupių projektus orientuotos programos III kvietime dalyvavusiems projektams (3 494 000 Eur) ir aukšto lygio MTEP (SMART) II kvietime dalyvavusiems projektams (2 698 214 Eur). Per dešimtmetį vienam tokiam projektui skirtą finansavimo vidurkis buvo šiek tiek mažesnis, nei vidutiniam nagrinėjamuose kvietimuose dalyvavusiam projektui skirtas finansavimas ir sudarė apie 236,3 tūkst. Eur.

Projektų analizė leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos mokslininkų tarpdisciplininis bendradarbiavimas tikrai turi potencialo ir gali bei turi būti plėtojamas. Tam būtina skatinti mokslininkų dalyvavimą bendruose projektuose, kurių rezultatai gali tapti tikrai rimtu postūmiu, plėtojant biosocialinės kriminologijos mokslą Lietuvoje.

1.4. Tyrimo ribotumai ir gairės tolimesniems tyrimams

Atliekant tyrimą, kvietimai atsakyti į tyrimo klausimus buvo išsiųsti 32 atrinktų sričių ekspertams, tačiau tik 14 iš jų sutiko dalyvauti tyrime. Tyrime atsisakiusių dalyvauti ekspertų skaičius galėjo būti sąlygotas kaip karantino apribojimų ar didelio užimtumo, taip ir nenoro dalyvauti tyrime, kurio tema pasirodė per sudėtinga, mažai žinoma ar net nepriimtina aptarinėti. Gali būti, jog nesutikusių dalyvauti tyrime ekspertų patyrimai ir nuomonės skyrėsi nuo tyrime dalyvavusiųjų ir tuo atveju, ji jie būtų dalyvavę tyrime, tai būtų turėję įtakos darbo išvadoms. Ateityje tęsiant biosocialinių faktorių įtakos nusikalstamam elgesiui suvokimo ir nagrinėjamos prieigos žinomumo tyrimus, svarbu įtraukti į juos ir kitų sričių ekspertus.

Atliekant darbe aprašomą tyrimą, buvo vadovautasi kokybine, o ne kiekybine metodologija; jame siekta sužinoti atrinktų ekspertų nuomones ir išsiaiškinti požiūrius į aptariamą temą, susiformavusius jiems dirbant pasirinktame lauke, bet nesiekta surinkti visos šalies populiaciją reprezentuojančios imties. Siekiant generalizuoti tyrimų metu gautus duomenis, ateityje būtų svarbu atlikti ir kiekybinius tyrimus platesniam gautų rezultatų pagrindimui.

IŠVADOS

1. Biosocialinės kriminologijos, susiformavusios antropologinės mokyklos idėjų pagrindu, ištakos siekia XIX m. Ši perspektyva gimė, kuomet mokslininkai pradėjo nusikalstamą elgesį vertinti kaip antropologinių, fizinių ir socialinių faktorių sąveikos rezultata.

2. XX a. keičiantis moksliniams požiūriams ir tobulėjant metodikoms, biosocialinės kriminologijos perspektyva pasipildė nemažu skaičiumi teorijų, kurios nusikalstamo elgesio prigimtį kildino iš esamų žmogaus įgimtų ar paveldėtų savybių (rasė, kūno sandara) ar jo organizme vykstančių pokyčių (endokrininiai sutrikimai, chromosomų anomalijos, hormonų pokyčiai).

3. XXI a. biosocialinės kriminologijos plėtra susikoncentravo į penkias pagrindines kryptis – evoliucinė kriminologija, bio-/fiziologinė kriminologija, molekulinė genetika, elgesio genetika ir neurokriminologija. Šiuolaikinė biosocialinė kriminologija pripažįsta išskirtinį žmogaus elgesį lemiančių faktorių sudėtingumą ir tiria jau ne vien vidinius ar išorinius veiksnius, galinčius turėti įtaką nusikalstamam elgesiui, bet būdus, kuriais biologiniai ar genetiniai faktoriai sąveikauja su aplinkos veiksniais, ir kokiomis sąlygomis ši sąveika nulemia skirtingas nusikalstamo elgesio apraiškas.

4. Lietuvoje ši kriminologinė perspektyva buvo žinoma ir plačiai diskutuojama tarpukariu, tačiau vėliau pasirinkta pripažinti tik socialinių veiksnių lemiamą vaidmenį. Biologinių ir socialinių faktorių sąveika kaip nusikalstamo elgesio priežastis nėra populiarus nagrinėjimo objektas nei lietuvių mokslinės kriminologinėje literatūroje, nei lietuviškose skaitmeninėse medijose.

5. Atlikus teisės, biologijos, psichologijos ir sociologijos srityse dirbančių ekspertų apklausą paaiškėjo, kad dauguma apklaustų ekspertų sutinka su teiginiu, kad nusikalstamą elgesį nulemti ar paveikti gali kaip biologiniai, taip ir socialiniai veiksniai, tačiau paaiškėjo, kad požiūris į tai, kokių faktorių įtaka laikyti lemiančia, dažnai yra sąlygotas lauko, kuriame ekspertas dirba.

6. Beveik visi apklausti ekspertai (išskyrus vieną psichologijos srities specialistą) sutiko su teiginiu, kad mūsų šalyje biosocialinės kriminologinės perspektyvos teorijos nėra populiarios ir plačiau nagrinėtos, tačiau išvelgė perspektyvas šios mokslo šakos plėtrai Lietuvoje.

7. Apklaustų ekspertų nuomone, šiuo metu šalies teisinėje sistemoje atliekamas biosocialinių veiksnių, kaip galimai darančių įtaką nusikalstamam elgesiui, fiksavimas yra nepakankamas. Ekspertai mano, kad šių veiksnių fiksavimas įgalintų labiau

individualizuoti bausmės ar poveikio priemonių skyrimą bei korekcinių priemonių taikymą nusikaltimą įvykdžiusiam asmeniui. Be to, akcentuota būtinybė reformuoti teisės ir susijusių sričių specialybių studijų programas, suteikiant studentams daugiau žinių apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui nagrinėjančias teorijas ir išsamiau supažindinant juos su šia kriminologijos mokslo prieiga.

8. Biosocialinės kriminologijos ateitį Lietuvoje dauguma apklaustų ekspertų vertina optimistiškai, tačiau, pasak jų, tam, kad aptariama perspektyva būtų plėtojama mūsų šalyje, būtina didinti ruošiamų aukštojo mokslo studijų absolventų skaičių, skirti didesnę dėmesį tarpdisciplininį bendradarbiavimą skatinančioms priemonėms, aktyvinti dalyvavimą bendruose projektuose, įgyvendinant juos kartu su šioje srityje jau dirbančiais užsienio šalių mokslininkais.

9. Interviu metu kalbant apie biosocialinių faktorių įtakos nusikalstamam elgesiui fiksavimo naudą teisinėje sistemoje, ekspertų nuomonės išsiskyrė – dalis ekspertų atsakė manantys, kad toks fiksavimas būtų nelabai naudingas, nekorektiškas ar net klaidinantis, kiti gi akcentavo jo potencialą ir vardino galimą naudą individualizuojant bausmes, skiriant pažeidėjams korekcines ar gydymo priemones. Tačiau didžiausi nuomonių skirtumai išaiškėjo, aptariant galimas biosocialinės kriminologijos perspektyvas Lietuvoje – vieni tyrimo dalyviai atsakė nemanantys, kad šią perspektyvą mūsų šalyje yra verta plėtoti, kiti gi abejojo jos sėkme dėl esamos resursų (finansinių ar žmogiškųjų) stokos, tačiau paaiškėjo, kad nemaža dalis apklaustų ekspertų visgi labai optimistiškai vertina biosocialinės kriminologijos ateitį mūsų šalyje.

10. Atskirai paminėtinas mokslinių tyrimų finansavimo prioritetų reformos būtinumas – ekspertų išsakytą nuomonę patvirtino ir Lietuvos mokslo tarybos 2010-2020 m. mokslinių projektų įgyvendinimui skirto finansavimo viešai prieinamų duomenų analizė, kurią atlikus, paaiškėjo, kad per dešimties metų laikotarpį tarp projektų, gavusių paramą iš valstybės biudžeto, nepateko nė vienas biosocialinės kriminologinės perspektyvos nuostatomis besiremiantis mokslinis projektas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

47,XYY syndrome. Straipsnis iš JAV Nacionalinės medicinos bibliotekos (U.S. National Library of Medicine) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://medlineplus.gov/genetics/condition/47xyy-syndrome/>>.

Barnes J. C., Boutwell B. *Biosocial criminology: the emergence of a new and diverse perspective*. Criminal Justice Studies, 2015
<<http://dx.doi.org/10.1080/1478601X.2015.1007625>>

Barnes J. C., Boutwell B., Beaver K. M. *Contemporary Biosocial Criminology: A Systematic Review of the Literature, 2000—2012*. The Handbook of Criminological Theory, First Edition. John Willey & Sons, 2016, p. 75-99

Beaver K. M., Walsh A. *Biosocial criminology*. The Ashgate Research Companion to Biosocial Theories of Crime, 1st Edition, Routledge, 2011, p. 3-18. ISBN 978-1409408437.

Bendoravičius V. *Išsigimimas ir eugenika*. „Raidės“ spaustuvė, „Darbo sveikatos“ leidinys, Kaunas, 1932.

Blažys J. *Išsigimimo ir jo išpėjimo klausimas bendrai ir ypatingai Lietuvoje*. Medicina, Nr. 12, 1926, p. 661.

Blažys J. *Biologiniai eugenikos pagrindai*. Gamta, Nr. 3, 1938, p. 15.

Booth, A., J. Dabbs, Jr. *Testosterone and men's marriages*. Social Forces, 72, 1993, p. 463–477.

Brooks J. H., Reddon J. R. *Serum testosterone in violent and nonviolent young offenders*. Journal of Clinical Psychology, 52(4), 1996, p. 475–483
<[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(199607\)52:4<475::AID-JCLP14>3.0.CO;2-D](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199607)52:4<475::AID-JCLP14>3.0.CO;2-D)>

Cantor N. *Measures of Social Defense*, 22 Cornell L. Rev. 17, 1936 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://scholarship.law.cornell.edu/clr/vol22/iss1/2>>

Contemporary Psychiatry. Edited by Henn F., Sartorius N., Helmchen N. H., Lauter H. Springer Science & Business Media, 2013, ISBN 3642595197.

Craig M. et al. *Altered connections on the road to psychopathy*. Molecular Psychiatry, 2009; DOI: 10.1038/mp.2009.40

Čėsniienė I., Laurinavičius A., Ustinavičiūtė L. *Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas Lietuvoje: esama situacija ir raidos tendencijos*. Kriminologijos studijos, 2015/3, ISSN 2351-6097, p. 59-81

DeLisi M., Wright J. P., Beaver K., Vaughn M. G. *Teaching Biosocial Criminology I: Understanding Endophenotypes Using Gottfredson and Hirschi's Self-Control Construct*. Journal of Criminal Justice Education, 22:3, 2011, p. 360-376.

Dobryninas A. *Criminology in Lithuania: Restoring Paradigms*. // *Handbook of the History and Philosophy of Criminology*. Ed. by R. A. Triplett. New York: John Wiley & Sons, 2018. <<https://doi.org/10.1002/9781119011385.ch25>>, p. 406–421.

Dobryninas A. *Kriminologija. Straipsnis iš Visuotinės lietuvių enciklopedijos* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.vle.lt/straipsnis/kriminologija>>

Dobryninas A. *Kriminologija ir valdžia*. Sociologija. Mintis ir veiksmai, 2007/2(20), ISSN 1392-3358, p. 6-10.

Dobryninas A., Aleknevičienė J., Pocienė A. *Kriminologinio žinojimo konstravimas: tarpdalykinių kriminologijos studijų formavimosi ir vykdymo patirtis Vilniaus universitete*. Kriminologijos studijos, nr. 7, Vilnius, 2019. eISSN 2538-8754, p. 74–103.

Dobryninas A., Čėsniienė I., Dobrynina M., Giedraitis V., Merkevičius R. *Kriminalinės justicijos suvokimas visuomenėje*. Vilniaus universitetas, Vilnius, 2014. ISBN 978-609-417-087-4.

Ferri E. *Criminal Sociology*. D. Appleton and company, New York, 1899.

Galton F. *Hereditary Genius*. First published in 1869, electronic edition of 2000. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://galton.org/books/hereditary-genius/text/pdf/galton-1869-genius-v3.pdf>>

Galton A. *Inquiries into human faculty and its development*. Originally published in 1883 by Macmillan, first electronic edition, 2001 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://galton.org/books/human-faculty/text/galton-1883-human-faculty-v4.pdf>>.

Glueck, Sh., E. *Physique and Delinquency*. Harper, New York, 1956. ISBN-10: 0527341045.

Gustainis V. *Kriminaliniai nusikaltimai ir eugenika*. Valstybės saugumo departamentas, Kaunas, 1933, p. 86–92.

History of the International Association of Penal Law [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.penal.org/en/node/168>>.

Hooton, E.A. *Crime and the Man*. Cambridge. Harvard University Press, 1939. (364.33 H80C 002427)

Hooton-Plan – wie lasse ich ein Volk verschwinden. 2015 m. sausio 1 d. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.globalecho.org/augenoffnende-abhandlungen/der-hooton-plan-wie-lasse-ich-ein-volk-verschwinden/>>.

Jacobs P., Brunton M., Melville M. et al. *Aggressive Behaviour, Mental Subnormality and the XYY Male*. Nature, 208, 1351-1352, 1965. <<https://doi.org/10.1038/2081351a0>>.

Kardelis K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016, p. 206. ISBN: 978-542-001-771.

Libby R., Blashfield R. *Performance of a composite as a function of a number of judges*. *Organizational Behavior and Human Performance*, No. 21, 1978, p. 121-129.

Lietuvos mokslo tarybos tinklalapio skiltis „Mokslo finansavimas“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.lmt.lt/lt/mokslo-finansavimas/2205>>

Liszt F. *Der Zweckgedanke im Strafrecht // In: Strafrechtliche Vorträge und Aufsätze*. Berlin, Guttentag, 1905. Reprint 2011, ISBN 978-3-11-001162-3.

Lombroso C. *Criminal man*. (originally published in 1876) // Duke University Press, Durham and London, 2006.

Mednick S.A., Gabrielli W. F., Hutchings B. *Genetic influences in criminal convictions: evidence from an adoption cohort*. Science, 1984, Vol. 224, Issue 4651, p. 891-894 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://science.sciencemag.org/content/224/4651/891/tab-pdf>>

Moffitt T. E., Caspi A., Rutter M., Silva P. A. *Sex differences in antisocial behavior: conduct disorder, delinquency and violence in the Dunedin longitudinal study*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Neergaard H., Leitch C. *Handbook of qualitative research techniques and analysis in entrepreneurship*. Lancaster University Management School, 2015. ISBN: 978 1 84980 986 3, DOI: 10.4337/9781849809870.

Newburn T. *Criminology. 3rd Edition*. New York, Routledge, 2017. ISBN 78-1-315-62951-3.

Olweus D. *Low school achievement and aggressive behaviour in adolescent boys*. In D. Magnusson & V. Allen (Eds.), *Human development. An interactional perspective*. New York: Academic Press, 1983, p. 353-365.

Olweus D. *Testosterone in the Development of Aggressive Antisocial Behavior in Adolescents* (publikuota: Van Dusen K.T., Mednick S.A. (eds) *Prospective Studies of Crime and Delinquency. Longitudinal Research in the Behavioral, Social and Medical Sciences (An International Series)*, vol 2), 1983 Springer, Dordrecht. <https://doi.org/10.1007/978-94-009-6672-7_13>.

Ortiz J., Raine A. *Heart Rate Level and Antisocial Behavior in Children and Adolescents: A Meta-Analysis*. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent*

Psychiatry, vol. 43, Issue 2, February 2004, p. 154-162 <<https://doi.org/10.1097/00004583-200402000-00010>>.

Price W. H., Strong J. A., Whatmore P. B., McClemon W. F. *Criminal patients with XYY sex-chromosome complement*. Lancet, 1966 m. kovo 12 d. 1(7437):565-6. DOI: 10.1016/s0140-6736(66)90760-4.

Quinsey V. L. *Evolutionary Theory and Criminal Behavior*. Legal and Criminological Psychology, vol. 7, issue 1, 2002, p. 1-13.

ResearchGate tinklalapio skiltis „Projects“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.researchgate.net/search/Search.html?type=project&query=projects>>.

Seibutyte A., Grigonis S., Navickas A., Danilevičiūtė V. *Endokrininių sutrikimų sąsajos su savižudišku elgesiu*. Medicinos teorija ir praktika, t. 19 (Nr. 3), 2013 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.mtp.lt/files/13str_304-310psl.pdf>.

Shmalleger F. *Criminology today: an integrative introduction. 2nd edition*. New Jersey, 1999. ISBN-10: 0134749731.

Schlapp M. G., Smith E. H. *The New Criminology: A Consideration of the Chemical Causation of Abnormal Behavior*. New York: Boni and Liveright, 1928. Published Online: 1 Apr 2006 <<https://doi.org/10.1176/ajp.85.5.959>>.

Skrupskelis K. *Apie padermes ir priedermes*. *Eugenika Lietuvoje*. Kultūros barai, Nr. 12 (588), (1-96), 2013. ISSN 0134-3106, p. 80-86.

Schütz, A. *The Well-Informed Citizen: An Essay on the Social Distribution of Knowledge*. Social Research 13, No. 4, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1946.

The Ashgate research companion to biosocial theories of crime. Edited by Beaver K. M., Walsh A. M. MPG Books Group, 2011. ISBN 978-1-4094-0844-4,

Udry, J. R., Talbert, L. M. *Sex hormone effects on personality at puberty*. Journal of Personality and Social Psychology, 54(2), 1988, p. 291–295 <<https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.2.291>>

Vaske J., Galyean K., Cullen F. T. *Toward a biosocial theory of offender rehabilitation: Why does cognitive-behavioral therapy work?* Journal of Criminal Justice Volume 39, Issue 1, January–February 2011, p. 90-102

Viršila V. *Nusikalstamumas ir kova su juo*. „Kultūros“ knygynėlis; nr. 39-40, Titnago spaustuvė, Šiauliai, 1927.

Walsh A. *Biology and Criminology: The Biosocial Synthesis*. Routledge, New York, NY, 2009. ISBN 0-203-87584-2.

Walsh A. *Biosociology: an emerging paradigm*. Westport, Conn., Praeger Publishers, 1995. ISBN 0275953289.

Walsh A., Beaver K. M. *Biosocial Criminology: New Directions in Theory and Research*. Routledge / Taylor and Francis Group, New York, 2009, p. 285. ISBN-13: 978-0415989442

Walsh A., Beaver K. M. *The Ashgate Research Companion to Biosocial Theories of Crime*. Routledge, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=qHXeCwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

Wilson J. R. *The Word Criminology: A Philology and a Definition*. *Criminology, Criminal Justice Law, & Society*, volume 16, issue 3, 2015, p. 61–82 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://wilson.fas.harvard.edu/files/jeffreywilson/files/jeffrey_r._wilson_22the_word_criminology_-_a_philology_and_a_definition22_2015.pdf>.

Woolf, N. H., Silver, Ch. *Qualitative analysis using Maxqda: The five level Qda™ method*. Routledge, 2018, p. 228. ISBN 9781138286191

Young E. *Criminality linked to early abuse and genes*. *New Scientist*, 1 August 2002, vol 297, p. 851 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.newscientist.com/article/dn2627-criminality-linked-to-early-abuse-and-genes/>>.

Žukauskienė R. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Mykolo Romerio universitetas, 2006. ISBN 9955-19-045-0, p. 219

Игнатов А. Н. *О биосоциальной природе преступности*. Вестник СПбГУ, сер. 14, вып. 1, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://cyberleninka.ru/article/v/o-biosotsialnoy-prirode-prestupnosti>>.

Крымов А. А., Сысоев А. М., Старков О. В., Сиряков А. Н. *Личность преступника и механизм преступного поведения*, Академия ФСИН России, Рязань, 2015. ISBN 978-5-7743-0720-3.

Priedas Nr. 1 Interviu gairės

Pusiau struktūruoto interviu gairės

Aš, Vilniaus universiteto Sociologijos ir kriminologijos magistrantė Jelena Surina, atlieku kriminologinį tyrimą apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui. Tai yra mano magistro darbo, kurį rašau užbaigdama magistro studijas Vilniaus universitete, tyrimo dalis. Jos tikslas yra išsiaiškinti ekspertų požiūrį į tai, kaip minėti faktoriai gali ir ar gali sukelti kriminalinį elgesį arba vienaip ar kitaip jį paveikti. Jūsų nuomonė šiuo klausimu yra nepaprastai svarbi. Užtikrinu Jus, kad Jūsų konfidencialumas bus išlaikytas. Jūsų vardas ir pavardė niekur nebus minimi, darbe pateiksiu tik apibendrintas Jūsų mintis.

Požiūris į nusikaltėlių

Ar, Jūsų nuomone, egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ir asmens, kuris to niekada nepadarė? Kokie tai skirtumai?

Biosocialinių faktorių įtaka nusikalstamam elgesiui

Vienų mokslininkų nuomone, žmonės nusikalsta, nes juos veikia aplinkos, vadinami socialiniai, veiksniai – tai gali būti bloga kompanija, asocialūs tėvai, smurtas artimojoje aplinkoje. Kiti gi mano, kad įtakos gali turėti ir paties žmogaus biologinės, tai yra vidinės, savybės, tokios kaip genų anomalijos, smegenų pokyčiai, hormonų svyravimai. Kokia Jūsų vizija, kokie faktoriai nulemia nusikalstama elgesį? O gal nelemia ne vienas iš išvardintų? O gal visi šie faktoriai veikia išvien?

Biosocialiniai faktoriai kaip Lietuvos mokslininkų nagrinėjimo subjektas

Nagrinėdama literatūrą, aptikau nemažai anglosaksiško regiono šalių mokslininkų biosocialinės kriminologijos krypties darbų, bet labai nedaug jų parašyta lietuvių autorių. Galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso. Ar tai reiškia, jog mūsų šalies mokslininkams ji yra savotiškas tabu? Kodėl susiklostė tokia situacija?

Biosocialinių veiksnių fiksavimo teisinėje sistemoje nauda

Ar dabartinėje teisinėje sistemoje yra fiksuojami biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikaltimo padarymui? Jei taip, kokia forma? Kokia, Jūsų nuomone, yra tokio fiksavimo nauda?

Biosocialinės kriminologijos ateitis Lietuvoje

Kaip manote, ar lietuvių mokslininkai turėtų plačiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui? Ar ši sritis turi ateitį mūsų šalyje? Nuo ko priklauso, kad biosocialinė kriminologija rastų „vietą po saule“ mūsų šalyje?

Baigiamasis klausimas: Kaip Jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje taps tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos teorijų atšaka, kaip tai jau yra, pavyzdžiui, anglosaksų kultūriniame regione? Ką tam reikėtų padaryti?

Priedas Nr. 2 Interviu transkripcijos

Interviu transkripcija (informanto kodas - IT1, sritis – teisė, amžius – 39 m.)

(interviu data – 2021-03-25, pradžia - 15:25, trukmė 16:44)

Noriu paklausti, ar Jūsų nuomone, egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ir asmens, kuris to niekada nepadarė?

Tai padariusio ir nepadariusio asmens? (*Taip*) Na, aš galvoju, kad čia toks daugiau atsitiktinumas, tarkim, jeigu paauglystėje kaip yra tai., na, aš taip galvoju, kad daug kas yra padaręs šį bei tą, tiesiog tai nėra užfiksuota. (*Taip. Daugiau jokių skirtumų nežvelgiat?*) Nemanau, kad yra kažkokių tokių labai didelių (*Tiesiog žmogus yra žmogus visada?*) Taip, taip. Iš principo taip.

Vienų mokslininkų nuomone, žmonės nusikalsta, nes juos veikia aplinkos, taip vadinami socialiniai veiksniai - tai gali būti bloga kompanija, asocialūs tėvai, smurtas artimoje aplinkoje. Kiti, pavyzdžiui, mokslininkai mano, kad įtakos gali turėti ir paties žmogaus biologinės, tai yra vidinės savybės, pavyzdžiui, genų anomalijos (yra tokia teorija), smegenų pokyčiai, hormonų svyravimai. Kokia Jūsų vizija, ar tokie faktoriai gali nulemti nusikalstamą elgesį? O gal nelemia nė vienas iš išvardintų?

Mano supratimu, yra ir tai, ir tai. Ta prasme, na, bent jau kaip man atrodo, kad nėra kažko tokio biologinio dalyko arba grynai aplinkos lemto. Dėl ko aš taip sakau? Dėl to kad man, na, aš iš savo aplinkos grynai žiūriu, bet yra žmonių, kurie augo labai sudėtingoje aplinkoje ir visa kita ir nenusikalto, ir atvirkščiai. Tai mano supratimu, kad tai galėtų būti ir tas, ir tas, ta prasme, kad nėra ten kažkokio tokio labai griežto skirstymo, bent jau mano supratimu.

O gal apskritai visi šie faktoriai kartu veikia ir dėl to taip nutinka?

Taip, aš, be jokių abejonių, galvoju, kad veikia visi faktoriai, labai daug, labai daug faktorių ir natūraliai, kad žmonės arba daro kažką, arba nedaro.

Bet, pavyzdžiui, jeigu mes pažiūrėtume iš kitos pusės - jeigu, pavyzdžiui, tik aplinka, ar bet koks žmogus nusikalstą - ar reikalinga ta biologinė dedamoji, kaip Jums atrodo pačiam?

Priklausomai, žinokit, nuo koks nusikaltimas nagrinėjamas. Nes ta biologinė dedamoji, neneigčiau toli gražu, mano supratimu, tai yra kažkiek reikšminga, jeigu kalbant apie priklausomybės tam tikras, na vat narkomaniją va, alkoholizmą. Kažką tokio tikrai taip. Bet jeigu žiūrint taip plačiau, toliau, tai nu, aš nemanau, kad biologija lemia labai daug. Manau, daugiau lemia socialinė aplinka, čia mano nuomone grynai.

Ta prasme, jog žmogus pakliūna į atitinkamą situaciją, gali būti, kad ta situacija bus kaip tas gaidukas, kuris, sakykim, paleis kažkokį tai poelgį?

Taip, taip.

Pavyzdžiui, kai skaičiau literatūrą, kai rašiau teorinę dalį savo darbo, labai nemažai aptikau anglosaksiškų regiono šalių mokslininkų darbų biosocialinės kriminologijos krypties, bet labai labai nedaug jų, tų mokslinių šaltinių radau, kurie būtų parašyti lietuvių autorių. Galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar tai reiškia, kad mūsų šalies mokslininkams tai yra savotiškas tabu?

Ne, aš nemanau, kad tai yra tabu. Mano nuomone, tiesiog gal tiesiog tai yra mažai žinoma ir visa kita. Ir nors aš dabar vėl pagalvoju, na, persvarsčiau savo galvoje dabar apie tuos mokslininkus, kuriuos aš žinau asmeniškai ir panašiai. Ne, žinokit, aš negalvoju, kad čia yra kažkoks tabu, toli gražu, tiesiog gal tiesiog nėra tai ant tiek daug žinoma, kaip, pavyzdžiui, Jūs žinote, kuri išnagrinėjote ir panašiai (*Todėl, kad aš gilinausi*), bet dėl tabu tai aš abejoju, tikrai. (*Bet tada kodėl taip susiklostė? Dėl to, kad mažai žinoma tema tiesiog? Mažai žinoma kryptys galbūt? Nėra populiari?*) Gal ne tokia populiari, tarkim taip, galima prieiti prie to. Nu, tarkim Jūs pati, va dabar ką Jūs analizuojate, beje? (*Prašau?*) Kokius nusikaltimus? (*Matote, kaip yra, aš analizuoju iš principo pačią teoriją, kaip tokią, jos plėtrą ir vystymąsi ir kokia situacija yra su ta teorija Lietuvoje ir ar yra apskritai pas mus mokslininkų, kurie galėtų atstovauti, sakykim, šitai kryptčiai kaip tokiai*) Aaa, okei. (*Ir dėl to, kaip aš suprantu, galbūt, žinoma, aš irgi galbūt neteisi, bet..*) Ne, aš įsivaizduoju. Tarkim, aš Jums galiu pasakyti dabar statistiką, kurią aš žinau realiai, tarkim, jeigu paėmus, nu, narkotikų bylas, kažkas tokio, ką aš žinau tikrai, tai didžioji dalis platintojų, nu tarkim, apie pusė, aš dabar bijau pameluoti, bet, na, galėtų būti netoli pusės, būtų romai arba čigonai, jeigu žinai, lietuviškai. Ir tarkim, jeigu mes tą statistiką paimtumėm ir išdėtume taip, nu va čia vat kažkas rodo kažkas tokio, bet realiai, realiai aš žinau, kodėl taip yra ir puikiai suprantu, ir aš nenoriu va to va tarkim, sakyti, tarkim, žiniasklaidai ar dar kažkam tokio. Vat Jums galiu sakyti (*Kad jie turi polinkį į tai, ar ne?*) ir panašiai, bet jeigu pasakyčiau žiniasklaidai, tai žinot kas bus? Tai reiškia, tai bus antraštė „Čigonai platina narkotikus ir jie yra nu, tipo, pasmerkti“, kažkas tokio, ir dėl to aš nenoriu to sakyti. Ir nu va, va toks pavyzdys tarkim Jums. (*Bet ar mes galime, pavyzdžiui, sakyti, kad jie platina narkotikus, dėl to kad yra čigonai? Galbūt socialinės sąlygos labiau lėmė, kaip Jūs pradžioje ir sakėt?*) Tai žinoma, taip. Ta prasme, jeigu taip žiūrint labai grynai moksliskai, normaliai, tai realiai tai yra nu jų socialinės sąlygos, kurios lėmė vat susiklostymą tam tikrų gyvenviečių, kaip taboras buvo anksčiau, dabar nebėr, ir panašių dalykų, ir tai man tai

nedaro jokio kažkokio tokio, kaip čia pasakius, įspūdžio, kad jie, jie tikrai ir platina ar kažkas tokio, tikrai ne. Ir dabar, kaip Jūs galite pastebėti, kad dabar taboro nebėra, dingo, Šimašius išnaikino (*Taip*), tai dabar matosi, kad opiatai, jie tiesiog išsisklaidė po miestą link tų romų šeimų, kurios platino anksčiau, bet ne visai. Tai va. (*Manau, geras pavyzdys. Bet, aišku, spręsti mes apie jį galime tiek, kiek mes žinom*) Aš Jums siūlau labai atsargiai žiūrėti į tam tikrus etninius dalykus ir panašiai, nes visados, bent jau, na kaip, visados, okei, ne visados, bet dažnai, būna, kad žmonės, kurie priklauso tam tikrom etninėm mažumom, dažniau jie papuola po teisėsaugos tuo kūju ir panašiai. Bet ne dėl to, kad jie priklauso etninėm mažumom, nes tai yra, nu, veikia daug, daug įvairesnių dalykų ir taip toliau (*Taip, tas yra tiesa visiškai*) Nu Jūs ir pati vat galite vat iš savo patirties pasakyti, nes aš kaip žiūriu Jūsų vardą, pavardę, Jūs turbūt ne lietuvių kilmės. (*O, tai tikrai, aš su Lietuva nieko bendro visiškai neturi. Aš nei čia gimiau, nei kažką*) Na taip. (*Aš galėčiau irgi daug papasakoti, bet tai nėra šito darbo tema*) Bet galėtumėte ir aprašyti tai, kodėl gi ne (*Galėčiau, jeigu leistų man išsiplėsti į šitą pusę, bet nelabai leidžiama*)

Kaip Jūs manote, ar dabartinėj teisinėj sistemoj, kaip specialistas, kaip ekspertas, ar yra fiksuojami kažkokie biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikaltimo padarymui? Kad ar žiūrime, pavyzdžiui, ne vien tikrai į žmogų patį, kada jis nusikalto, padarė kažką, bet kokia aplinka lėmė, ar tai turėjo kažkokie tai, sakykim, jo biologiniai faktoriai vidiniai įtakos tam, ar tai yra kažkokia forma fiksuojama kažkur? Aš žinau, kad būna, pavyzdžiui, kai yra dėl pakaltinamumo kviečiami ekspertai, bet jie vertina tikrai pokalbio metu ir ten giliau nenagrinėja.

Manau, žinokit, kad ne, ir dėl ko aš taip sakau drąsiai. Dėl to, kad nu, aš kai žiūrėjau baudžiamąsias bylas bei visa kita, tai nu dažniausiai tai yra, jeigu ten kažkokios švelninamosios arba (*Sunkinančios?*) kitos aplinkybės, tai dažniausiai šiaip žiūriu į žmogų, tipo, ką jis nuveikė, ir panašiai, bet jeigu Jūs kalbat apie kažkokius gilesnius biosocialinius, kaip sakot, ne, dalykus, tai aš manau, kad ne, manau, kad teismas neatsižvelgia, ir ne. (*Tai visai nefiksuoja? O būtų nauda, kaip manot, jeigu būtų kitokie dalykai?*) Šiek tiek. Šiek tiek, aš nesakau, kad visiškai ne, nes jeigu žiūrint į baudžiamąsias bylas, yra šiek tiek to fiksavimo, bet jis yra toks... Nelabai toks intensyvus, sakyčiau, taip gal. (*Bet įtakos turi šiokios įtakos sprendimui, sakykim?*) Šiek tiek jo, šiek tiek, šiek tiek, vat labai mažai, šiek tiek jo, bet tikrai nedaug. (*I kurią pusę, į sunkinančią ar švelninančią?*) Švelninančią. Nu, žinoma, kad jeigu ten žiūri kad ten žmogus, kad ten jisai, nu, kažko ten nepadarė ar jo šeimos aplinka ten sunki, visa kita, tai aišku, teismas švelnina. Šiek tiek. Bet tai, bet pavyzdžiui, nu įsivaizduokim narkotikų prekybą, didelis kiekis yra nuo 8 iki 10 metų, ne, nuo 8 iki 10. Ir, tarkim, ateina toks žmogus į teismą ir jam nuo 8 iki 10 – tai teismas tą

skirti, 8, 9 arba 10, reiškia 8 su pusę skirs greičiausiai. (*Greičiausiai per vidurį*) Taip, tai aš turiu omeny, kad tai nėra labai.. nu, teismui nėra tai labai didelė įtaka, jis neturi, neturi galimybių pasirinkti, gal sakyčiau taip. (*Todėl, kad nėra kažkokių svertų, ar ne?*) Čia dėl narkotikų konkrečiai, o dėl kitų nusikaltimų, nu man reikėtų pagalvoti, nes aš nežinau tiksliai.

Nes teisinėj sistemoj iš principo, jeigu ir užfiksuojami tokie dalykai, bet jeigu Jūs sakote, kad turi tik šiek tiek įtakos ir iš principo nėra jokių svertų, į kuriuos reikėtų atsiremti, sakykim, norint tuos faktorius labiau eskaluoti ar ten jiems didesnę kažkokį svorį, kažkokią reikšmę duot.

Nu taip, taip.

Manykime, kad taip. Ar turėtų taip būt, ar daugiau reikia skirti dėmesio, kaip manote?

Mano supratimu, kad reikėtų daugiau alternatyvių bausmių, kažko tokio, ne vien įkalinimas. (*Taip*) Nu, vėlgi aš jums sakau, aš žinau tikrai, tikrai, kas yra dėl narkotikų bylų ir panašiai, ir, mano supratimu, kad tai yra nesąmonė. Dėl ko aš taip sakau? Nes, tarkim, labai didelis kiekis, ir tarkim, jei Jūs turite karfentanilio daugiau negu gramą, tai jums kas gresia? Jums gresia nuo 10 iki 15 metų įkalinimo. Už nužudymą Jums gresia iki 12 metų, už išžaginimą Jums gresia iki 7 metų Ar tai normalu, Jūsų nuomone? (*Ne*) Mano supratimu, irgi ne. Bet aš čia grynai žiūriu į savo sritį, į narkotikus, į narkotikų, atsakomybę už narkotikus. Man atrodo, tai yra nesąmonė. Tai yra pernelyg griežtos bausmės ir nėra alternatyvų, tarkim, (*Būtent, būtent*) dabar, kaip žiūrime į kodeksą, vat Jūs pažiūrėkite, vat, 260 (*straipsnį*), čia yra narkotikų platinimas, ir pažiūrėkite, ir nėra alternatyvų, tai reiškia, kad Jus visą laiką sodins. Kas mano supratimu, yra nesąmonė.

Kaip Jūs pats asmeniškai manote, ar lietuvių mokslininkai turėtų plačiau nagrinėti ir rašyti apie tuos vadinamus biosocialinius faktorius, kaip jie gali paveikti nusikalstamą elgesį?

Turėtų, nu bet tiesiog.. hmm.. nelabai kas apie tai rašo, nu, aš kiek mačiau iš vat tokių viešumoj jeigu ten, jeigu kalbant taip, tai aš matau tik Sakalauską Gintautą, kad jisai daug rašo apie tai, jo, o kiti nelabai. Bet aš manau, kad jo, jo, reikėtų.

Bet ar turi ta atmaina, kryptis kažkokią ateitį Lietuva apskritai? Su mūsų visa situacija dabartine?

Aš manau, kad Jūs esate viena iš.. (*Šauklių, vadinkime?*) Taip, taip, nes aš nesu apie tai girdėjęs anksčiau. (*Ir nemažai labai darbų, ir labai įdomių, tarp kitko*) Jelena, aš labai sveikinu, ir aš siūlyčiau Jums toliau tą tęsti, lindimą giliau į tokią daugiau biologiją ir panašiai, nes pas mus to nėra, pas mus yra kalba daugiau iš teisininkų pusės ar iš sociologų,

kažkas tokio (*Na, pas mus yra genetikos centras, jie, pavyzdžiui, daro tyrimus genetinius žmogaus, bet tas visiškai nenaudojama yra teisėsaugoje apskritai*) Tai, Jelena, tai aš Jums siūlau, Jūs tęskite toliau savo magistrą, eikite toliau į doktorantūrą ir tęskite tai. (*Nuostabus palinkėjimas, labai Jums ačiū, gerbiamasis*) Nėra už ką. Tai toks dalykas, apie kurį mažai yra kalbama ir visa kita. Ir Jūs apie tai kalbate, tai viskas OK. Tai aš Jums siūlau tęsti.

Nuo manęs, manau, mažai priklauso, bet nuo ko, Jūsų nuomone, priklauso, kad rastų vietą po saulę ši kriminologijos šaka? Mūsų šalyje konkrečiai, ne visose.

Labai sudėtingas klausimas, labai sudėtingas klausimas, nes, mano supratimu, tai tame susipina genetikai, biologai ir sociologai ir visa kita, kurie laikosi dažniausiai skirtingų pozicijų, vieni galvoja, kad aplinka veikia viską, o kiti galvoja, kad aplinka nieko neveikia ir panašiai. Dėl to diskusiją yra sudėtinga, bet tuo pačiu aš ir Jums siūlyčiau, siūlyčiau (*Su vėliava ant barikadų?*) Aš nežinau, taip.

Tai kaip Jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje bus tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos teorijų atšaka, kaip jau yra, pavyzdžiui, anglosaksų kultūriniam regione?

Aš manau, kad bus, gerbiama ir gerbtina ir taip toliau tada, kai Jūs apsiginsite savo daktaro disertaciją. (*Supratau. Tai tam reikia, klausimas mano paskutinis, ką tam reikėtų padaryti, tai man reikia apsiginti savo daktaro disertaciją?*) Taip. (*Bet ar vienas žmogus gali kažką padaryt prieš sistemą?*) Net ir vienas žmogus gali padaryt. (*Aš žinau, „Mažas žingsnis žmogui..“*) Aš tikrai encorage‘inu, skatinu, Jelena, Jūs galite tai padaryti, ir tikrai dirbkite toliau link to. Tikrai taip. (*Labai ačiū už padėsinimą*)

Interviu transkripcija (informanto kodas - IT2, sritis – teisė, amžius – 39 m.)

(interviu data – 2021-03-31, pradžia – 10:00, trukmė 22: 02)

Jeigu aš Jūsų, pavyzdžiui, paklausčiau, ar skiriasi kuo nors žmogus, kuris padarė nusikalstamą veiką ir žmogus, kuris jos niekada nepadarė, ką Jūs atsakytumėt? Ar yra tarp jų skirtumai, ir kokie tie skirtumai?

Statistiškai, jeigu statistiškai, dauguma atvejų nėra skirtumų, nes nusikalstama veika labai abstraktus yra, labai platus, labai... labai daug kas ten gali būt, tai... Žiūrint apie kokią, aišku, nusikalstamą veiką kalba eina. Jeigu žiūrėt ar ne, ką sako moksliniai tyrimai, ar ne, viktimologiniai tyrimai, tai apskritai dauguma žmonių visuomenėj kažkada yra padarė nusikalstamą veiką, taip yra na kaip jinai apibrėžta Baudžiamajame kodekse, ar ne. Tiesiog pagalvot, ar ne, ten kas paauglystėje, ar ne, su kažkuo ten nėra susimušęs, kiek žmonių, kiek žmonių gydytojams dovanėles neša, ar ne ir panašiai, nu daug daug visokiausių atvejų gyvenime, kur galima apibrėžt kaip nusikalstamą veiką, kažkas ir išgėręs yra važiuęs, tik policijai nėra pakliuvęs, ar ne. Tai va. Dar užsienyje, nusika... tas, kas pas mus yra administraciniai nusižengimai, ten Vakarų valstybėse yr irgi laikoma, kaip yra baudžiamajam kodekse daug kas, tai ten dar daugiau tada atsiranda, ar ne, tai praktiškai tai jau tada 90 procentų ar daugiau. Čia ir na ir tyr.. nu, ir self-report'ai visi tyrimai, na, tai reiškia, kad praktiškai tada nesiskiria, jeigu mes kalbam apskritai apie, apie nusikalstamą veiką. Na, tai čia sakyčiau, kad nėra skirtumo.

Na matot, vieni mokslininkai mano, kad jeigu žmogus jau nusikalsta, tai tuomet tai įvyko todėl, kad paveikė kažkokie išoriniai faktoriai, kuriems, sakykim, jis įtakos negalėjo turėti, tokie kaip tėvai asocialūs, kompanija bloga galbūt ar ten smurtas artimoje aplinkoje. O kiti, pavyzdžiui, kitos krypties, mano, kad kaip tik iš vidaus ateina, kad, pavyzdžiui, kažkokie tai vidiniai biologiniai faktoriai, veiksniai, savybės, pavyzdžiui, tokie kaip dabar pastaraisiais tyrimais nustato genų anomalijas ar chromosomų, kad hormonai svyruoja arba smegenų kažkokie pokyčiai. Kurią Jūs labiau pusę palaikytumėt? Ar manytumėt, kad ir tie, ir tie faktoriai gali įtakos turėt?

Tai čia, na, turbūt kalba eina apie jau tokį susiformavusį turbūt, nuolat nuolatinį žmogaus nusikalstamą elgesį, kai nusikalstamas elgesys tampa kaip gyvenimo būdu, ar ne, čia ar profesionalūs nusikaltėliai, ar šiaip. Tai čia daugiau apie tai eina kalba. Tas vadinamas... nes čia reikia turbūt atskirt. Eee... Čia tas tipinio, ar ne, nusikaltėlio portretas, kuris va, kaip aš minėjau, pasirodo, neteisingas yra iš tos pusės, kad kiekvienas pada... dauguma padaro tuos nusikaltimus, kas BK yra apibrėžta, bet kitas dalykas tai yra tie, kurie, na, jau susiformavęs tam tikras nusikalstamas elgesys, čia matyt, apie ką jūs kalbat, apie tokius

žmones, kuriuos tyrinėja mokslininkai. Na, sunku man pasakyti, aš... aš nepalaikau nei vieno, nei kito požiūrio, aš palaikau mokslinius įrodymus. Jeigu tas požiūris pagrįstas, bent iš dalies, tai aš jį palaikau, ta prasme. Aš prisipažinsiu, kad, na, pastaruoju metu tais, kur Jūs čia minėjot, naujaisiais tais biologiniais, ar ne, tyrimais nusikaltimų priežasčių aš labai ir nesidomėjau, tikrai kažkaip, na, neteko labai būtent šituo klausimu domėtis, aš kažkaip labai konkrečiai nepasakysiu. Tiesiog aš nepalaikau... aš nepalaikau nė vienos ta prasme... Ir jeigu čia buvo, kad čia Lombrozo buvo, ir po to... ir po to jį paneigė, dabar, ta prasme, atsiranda tiems moderniems labai tyrimams, ar ne, genetiniams tyrimams, vėl atsinaujina šita biologinė kriminologija, daro tą, tą dalyką žinau. Su... socialiniai veiksniai turi įtakos, na tikrai. Biologiniai veiksniai - viena kartą manyta, vėlgi, bet manau, kad irgi gali turėti įtakos. Jeigu yra įrodymų, tuo pačiu kažkiek turinio, tuo labiau aš esu ne už vienos krypties, sakykime, taip griežtai. Manyčiau, kad abi lemia. (*Išvien veikia, sakykim, ar ne?*) Nu tai taip, taip, veikia visada išvien. Na, nu vis tiek, kaip paprasti žmonės sakytų, nu vis tiek, sakytų, nu, kaip vaikus, sako, vienodai auklėjama, nu bet kodėl jie tokie skirtingi? Jo, tai matyt ir yra tų tyrimų naujaisių, tikrai jeigu jie taip sako objektyviai, kad yra paslėptas biologinis veiksnys, tai aš tikiu. Ta prasme, jeigu tyrimais, tikiu, ta prasme. Bet manau, kad lemia abu veiksniai, ta prasme. Tai... Socialinis, jis irgi, jisai stiprus yra, tas veiksnys.

Ne be reikalo Jūs sakot, kad mažai girdėjęs, nes aš, kai rašiau teorinę dalį darbo, tai labai nemažai literatūros aptikau anglosaksiško regiono šalių mokslininkų, būtent biosocialinės kriminologijos tematika..

Visos, žinokite, ten daugiausia yra.

Bet labai nedaug kas parašyta lietuvių autorių būtent šios krypties, kaip...?

Žinokite, nėra tiek kriminologų, kad viską aprėptų.

Tai galima sakyti, kad Lietuvoje nėra apskritai biosocialinio, kriminologinio diskurso, kaip tokio. Ar kaip Jūs manot, ar čia yra dėl to, kad mūsų šalies mokslininkams šita tema yra tabu kažkoks?

Nemanau, aš manau, kad šitoj srity reikėtų eee... bendradarbiavimo su gamtos mokslininkais. Čia teisininkas, va kaip aš, ne, neištirs ten tų chromosomų. Čia reikėtų bendradarbiavimo, ten yra... Ne, nebendradarbiauja, visų pirma nėra tam gerų sąlygų, yra mokslinės paramos yra tik daugiau deklaruojamas tarpdisciplinišku... parama discipliniškumui tik deklaruojama, realiai niekas neremia, o atvirksčiai, atvirksčiai, nu, ten dabar neįsivaizduoju, kaip gali... galima būtų. Bet ir... yra tokių minčių. Vat... nėra, kad tų minčių nėra. Tai tarp kriminologų kalbama apie tai, bet reikia ir tam tikrų sąlygų, ta prasme, kad vat gamtamokslininką ir socialinio mokslo (*Suvest?*) projektus... Nes tas tarpdiscipliniškumas, jis toks nelabai, nu ta prasme. Aš neįsivaizduoju. Su... truputį

sudėtinga, vat, kas LMT ten, visa parama... Ir surask dar tokią, ar ne? Gal sakyčiau, net tiek nėra kriminologų kurie domisi, gal aš sakyčiau, gamtamokslininkų nėra, kur domisi, biologų ar kitų šita dalim. Nes, matyt, ir iš šitos pusės neradot nieko, ar ne? (*Jo, sudėtinga buvo šiaip, tiesą sakant*) Nes čia vien kriminologas, sociologas ar teisininkas nepadarys to tyrimo, reikia, reikia žmonių iš ten. (*Reikia sintezės, kaip Jūs teisingai labai sakot*)

Nes, pavyzdžiui, kaip Jūs iš patirties pasakysit, ar dabartinėj teisinėj sistemos apskritai kažkokiu būdu, kažkokia forma yra fiksuojami biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką tam nusikalstamam elgesiui? Ta prasme, ar bylos nagrinėjimo metu kreipiamas dėmesys į tai? Kokios sąlygos galėjo lemti, kokios gal, nežinau, anomalijos?

Iš dalies, iš dalies, per ekspertizes psichiatrines, galima sakyti. Na, giliau jau sudėtinga ten teisine prasme. Nu, ta prasme, nėra taip svarbu teisine prasme, kas jau taip giliai lėmė nusikalstamą veiką. Jau ir baudžiamosios truputį atsakomybės kiti tikslai. (*O jeigu, pavyzdžiui, būtų fiksuojama, Jūsų akimis žiūrint, būtų naudos?*) Sunku pasakyti, kas ten fiksuojama būtų. (*Pavyzdžiui, nuosprendžiui?*) Jei būtų įrodyta, kad tam žmogui jau niekuo nebepadėsi, socialin... kaip Lombrozo, ar ne, sakė, tiesiog įgimtas nusikaltėlis, vat būtų moksliniais tyrimais įrodyta, na aš įsivaizduoju, kaip reaguotų ta baudžiamoji sistema, nu tiesiog įkalintų iki gyvos galvos žmogų ir viskas. Nu, jei... aš turiu omeny, jeigu vėl vat įrodytų, pateiktų vat... dar atsirastų, ar ne, tokie tyrimai, greitieji testai, ar ne, vat biologinio nusikalstam... nusikalstamų priešasčių nustatymo testai, ar ne. Vat na,... Tai aš dabar apie tai vat kalbu. Jeigu, jeigu atsirastų tokie šimtaprocentiniai įrodymai, čia truputį tokių va pavojų galėtų būti, ypač su mūsų na... kontekstu visu baudžiamosios sistemos. Nes labai, palyginus, Europoj mėgsta labai griežtai bausti., tai čia dar tokie atsirastų duomenis. Tai va. Tai tas... jų socialinis... na, aš, aš neįsivaizduoju, bet turbūt taip nėra, kad būtų taip surandama, kad vien biologinis, ar ne... (*Ne, tai mes nesakome su Jumis, kad biologinis, mes sakom, kad ir tas, ir tas*) Bet aš kažkaip sunkiai įsivaizduoju, kad teisė pradėtų vadovautis... Tiesiog ten svarbiau yra... Net nežinau. Čia tiktai bausmės skyrimo, kaltės nustatymo, ten vat, prasme, tai čia nėra taip svarbu. Ten daugiau gal bausmę individualizuojant, bet vėlgi tai, sakau, jeigu bus kažkoks biologinis nusikaltimo faktorius, čia labai savaip gali tą bausmę individualizuot. Net nežinau. Esmė yra tai, bausmės prasme net ne tiek svarbu yra tas... priešastis, kas sukėlė tą nusikalstamą elgesį, bausmės prasmė yra, ar galima neutrali... na, ta prasme, kaip pasakyt, padėti asmeniui pakeisti savo elgesį. Bausme, priemonėm, ar ne. Tai čia svarbiau, tas yra dalykas. Jeigu tas biologinis faktorius leidžia vis tiek su kažkokiomis socialinėm priemonėm daryt įtaką asmens tam nusikalstamam elgesiui, tai čia nėra jis toks reikšmingas, ar ne. Aišku, jeigu staiga jau

pasakytų tyrimai, kad 100% čia nieko nepakeisi, tada vat, va, kaip ir minėjau tą anksčiau pavyzdį, bet bausmės, baudžiamosios teisės prasme nėra tiek svarbu, kokia ta priežastis buvo. O svarbu individualizavimo būtent prasme, ar galima paveikti tas priežastis, tuos kriminogeninius, ar ne, veiksnius. Nu, jau OAsys riziką įtraukė, kad statinį veiksniį įtrauktų, gal tą biologinį faktorių įtrauktų, gal čia va pasikeistų šitoj srity, bet šiaip.. Bet šiaip nežinau. Kol kas, aš manau, tai toks grynai yra.. toks mokslinis daugiau vat klausimas, mokslinis toks aktualumas išsiaiškinti, vat, tą dalyką, kiek lemia tie biologiniai faktoriai, jeigu lemia, kiek lemia va ir panašiai. Kol kas aš manau... tas, tas būtų įdomiausia. Nes čia politikai labai lengvai gali pasigauti, čia šitokius tai... *(Taip, toks pavojus yra)*

Tai kaip Jūs tada manote, ar turėtų lietuvių mokslininkai plačiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamai veikai? Ar ši sritis turi ateiti Lietuvoje?

Tai įdomu būtų, čia. Bet, kaip visada, resursų klausimas. Ar yra.. Turi. Čia labiau priklauso, kaip tas biologijos mokslas vystosi, ar ne, ir kiek jis bus suinteresuotas tokiais tyrimais, ta prasme, kriminologų, aš manau, yra interesas, atsirastų. Nu, pas mus Lietuvoj nu tai yra, nu tiesiog, sunku aprėpti visas sritis, kiek kriminologija tarpdisciplininė plati yra, tiesiog mokslininkai nespecializuojasi tam tikrose srityse, teisininkai ten daugiausia su teise, tokiose srityse aš pats irgi tokioj pusiau daugiau, kriminologijos srityse daugiau su, kas su bausmių vykdymu susiję, bet tas vat klausimas, bet taip tiesiogiai tyrinėti, net nežinau. Čia to.. reikėtų, kad atsirastų žmogus. Žmogus, kuris burtų aplink save komandą. Viską lemia žmonės. Iš tikrųjų. Kuri.. kuris susidomėtų, būtų motyvuotas šita tema tiesiog. Pradėtų, ar ne, ir pradėtų burti, domėtis ir atsirastų tada. Aišku, ir paskatinimo reikia, reikia, aš manau, tokie, tikrai... Bet čia reikėtų ir iš gamtos mokslų, iš biologų įsitraukimo, vienas čia neištirsi. Nebent būtų kažkoks ir biologas, ir kriminologas, ir socialinį turi išsilavinimą, toks būna kartais, tokių žmonių. Tai, tai... būna matematikai daugiau kriminologai. Yra, yra, yra, ne vieną žinau ir Lietuvoj. Kas yra matematika ir kriminologija, o ko čia reikėtų, kad atsirastų biologija, ar ne, biologo ir kriminologo, čia būtų tada... Būt ypač genetikas, genetikas ir kriminologas, genetikos studijas, ar ne, baigęs žmogus, vat čia vat tokio žmogaus labiausiai reikėtų, vat. Taigi sakau, matematikų jeigu yra iš tikslųjų mokslų, tai gali ir iš kitų būti. Tai yra, ta prasme, yra, kad kelis mokslus yra baigę. Čia, kaip sakot, ten Jungtinėj toj, anglosaksų, ar ne, kaip ten, Jungtinėse Amerikos Valstijose universitetuose būna, studijuoja ir fiziką, ir dar kažkokius socialinius mokslus ten, ar ne, būna, tai va, ten ir atsiranda po to tokių mokslininkų, kurie iš čia ir čia. *(Na, tikėkimės, ir pas mus kada nors bus)*

Tai tada paskutinis klausimas. Kaip jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija bus Lietuvoje tokia pat gerbtina ir svarbi, kaip anglosaksų regione?

Nemanau, kad čia labai greitai bus. Ir kiek jos reikia čia Lietuvai, dar klausimas. Žinot, kaip yra su tais biologiniais tyrimais, žmogus yra visur vienodas biologiškai, tiesiog jeigu yra tokie tyrimai, čia gal ir nebereikės jų atlikinėti, suprantat. Tada arba, nu, čia... čia sunku pasakyti, sakau, čia jeigu atsirastų žmonės, kurie pradėtų gilintis į tą, į tą sritį, jų būtų tokia nuolatinė specializacija, čia gali ir išsiplėsti tokia kaip mokykla. Bet nebūtinai, ta prasme. Mano nuomonė, Lietuva maža šalis ir nebūtinai jiniai turi viską aprėpt, jeigu gali kažkur tai specializuotis. Tiesiog.. nelaikyčiau tai būtinumu, kad čia Lietuvai būtinai reiktų šitos srities (*Bet prielaidos būtų, ar ne?*) Aišku, yra. Nu, tai prielaidos tai yra, mokslas yra čia... žinot, jau vis tiek skaitomės išsivysčiusi valstybė, tik save mėgstam kartais nuvertinti, bet mokslas išvystytas, genetikos mokslas, biologijos mokslas išvystytas, tik reikia, kad ir ten atsirastų, kurie nori, nu ta prasme.. Aš net... tikrai nesidomėjau, nežinau, kokius jie ten tyrimus jau taip labai konkrečiai daro, čia jau su genetiniais tyrimais susiję, nu tai čia, teisininkas neateis ar sociologas neištirs, reikėtų tokių žmonių iš tos pusės, tai jeigu ten atsirastų toks susidomėjimas, tai aišku galėtų būti... Bet ten irgi yra, yra daug daugiau tokių susidomėjimų projektais, kas... kas verslui aktualu, ar ne, biologinė mūsų visa ta pramonė vystoma, ten su vaistų gamyba, kas... nežinau, kas ten su genetika yra daroma, bet vėl gi ten ieškoma tokių sričių, kas galėtų versle būt panaudojama. Tai vėl gi klausimas, kiek to intereso čia būtų ir kiek čia būtų aktualu, čia reikėtų tokių idėjinių grynai, kurie labai domėtusi šita sritim, aš taip galvoju čia.. nes pradžiai tai čia nu daugiau toks grynai mokslinis interesas būtų. Tai va, tai neturiu aš čia šitokios aiškios nuomonės, bet ir sakiau, ką galvoju.

Ačiū Jums už Jūsų nuomonę. Ačiū, kad radote laiko.

Interviu transkripcija (informanto kodas - IT3, sritis – teisė, amžius – 47 m.)

(interviu data – 2021-04-16, pradžia - 11:00, trukmė 11:55)

Noriu Jūsų paklausti, ar, Jūsų nuomone, egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ar asmens, kuris niekada to nepadarė? Ir jeigu yra, kokie tai skirtumai?

Dažnai būna, bet nebūtinai. Gali būti, kad dėl to, kad daugiau daug informacijos yra perduodama neverbalika, tai per tai gali kažkas tai matyti. Ten žvilgsnis, mimika, kūno kalba, dar kažkas. Šitaip galima matyti tik tai, kad vien tik tai, kad skirt iš nuotraukos, matyt, nebūtų galima atskirti. (*O jeigu jos tirtume kokių nors būdu, kaip Jūs manote, ar pasimatyti?*) Tai visi socialiniai dalykai išlystų, išsilavinimas, socialinė padėtis, turtinė padėtis ir taip toliau, ir taip toliau, ir taip toliau. Šitie dalykai matytųsi, bet jeigu eina kalba apie biologinius faktorius, tai nemanau, kad jie egzistuoja.

Tai tuomet antras mano klausimas netenka prasmės, nes norėjau klausti štai ko: vienų mokslininkų nuomone, žmogus nusikalsta dėl to, kad socialiniai faktoriai lemia, sakykim ten, bloga aplinka, kompanija kažkokia asociali, tėvai, sakykim, girtavo, dar kažkas, o kiti mano, kad gali įtakos turėti ir tie vadinami, kaip Jūs minėjot, biologiniai faktoriai. Nes dabar, kai mokslas yra pažengęs, tai teko skaityti ir apie genų anomalijas, kurios nustatomos tokiems žmonėms, smegenų pokyčiai, hormonų svyravimai. Tai, Jūsų nuomone, biologiniai faktoriai, nenulemia nusikalstamo elgesio? Ar lemia ir tie, ir tie, kaip Jūs manote, kokia Jūsų vizija?

Nu, manau, kad gali būti biologinių faktorių nulemta socialinė aplinka. Gali būti, nežinau, koks nors genijus, kuris pasiekė geresnę socialinę aplinką ir tas, kuris, kuris nepasiekė geresnės socialinės aplinkos, tai va, per tai, jeigu... kiek biologiniai faktoriai nulemia gerbūvį, tai tada įsijungia socialiniai faktoriai, kurie.. kurie gali nulemti nusikalstamą elgesį arba nenulemti nusikalstamo elgesio, bet tikrai per socialinę aplinką, kaip tam tikrą terpę <...> Vienu žodžiu, jeigu biologiniai faktoriai gali turėti įtakos apsprendžiant žmogaus socialinę aplinką, bet negali turėti.. bet neturi įtakos sprendžiant patį... sprendimą, nusikalsti ar ne.

Tarp kitko, nagrinėdama šaltinius, kai rašiau teorinę dalį savo darbo, labai nemažai aptikau anglosaksiško regiono šalių mokslininkų darbų biosocialinės kriminologijos tematika, bet labai nedaug radau, kas būtų parašyta ta tema lietuvių autorių. Galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar tai reiškia, kad mūsų šalies mokslininkams ši tema yra savotiškas tabu?

Aš manau, kad tokie tyrimai reikalauja daug lėšų. Tai.. lėšų pas mus moksle visada trūko ir visada trūks. Manau, kad tai gali būti pagrindinis atsakymas. Dėl kitų dalykų, manau, kad ne.

Jums, kaip teisės srities ekspertui, galbūt teko susidurti, gal teko skaityti, ar dabartinėje teisinėje sistemoje tie biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikaltimo padarymui, ar yra kažkokiu būdu fiksuojami?

Tai yra ribotas.. riboto pakaltinamumo institutas Baudžiamajame kodekse, bet tikrai jisai nelabai retai praktikoje taikomas. (*Nelabai retai ar nelabai dažnai?*) Labai retai. (*Tai tokią formą tik matote?*) Taip. (*O jeigu būtų fiksuojama, ar būtų kažkokia nauda? Teisiniam procesui?*) Taip, nes ribotas pakaltinamumas rodo, kad asmuo yra mažiau kaltas, nes nu... tie jo... šitie... psichologiniai veiksniai mažina kaltę, jeigu mažesnė kaltė, tai mažesnė bausmė, jeigu mažesnė bausmė - švelnesnė baudžiamoji politika, ir bausmė labiau atitinka asmenybę, tai – taip. Baudžiamosios atsakomybės individualizavimas prisidėtų prie tikslesnės baudžiamosios politikos ir teisingumo valstybėje. (*Tai tiesa. O jeigu ne vien tikrai būtų, sakykim, psichologiniai kažkokie veiksniai, jeigu būtų dar kažkokie, tai?..*) Taip, pas mus Baudžiamajame kodekse, kur yra bausmių skyrimo pagrindai, yra suvardinta labai daug aplinkybių, į kurias turi būti atsižvelgta skiriant bausmę, netgi neribotas sąrašas, todėl kad yra tarp vieno... tarp aplinkybių numatyta tokia abstrakt... toks abstraktus dalykas kaip kaltininko asmenybę, o nekonkretizuojama, kas už jos slepiasi, bet iš tikrųjų skiriant bausmes atsižvelgiama į daug mažesnių skaičių faktorių. Pavyzdžiui, toks dalykas kaip socialinio tyrimo išvados yra numatytas Baudžiamojo proceso kodekse, bet praktiškai netaikomas irgi institutas, tai įstatymai tvarkoj, o praktika nelabai. (*Čia dėl to, kad tokia tiesiog praktika susiklostė, ar?..*) Taip, nes tai yra numatyt.. tie mechanizmai, numatyti įstatymuose, yra ganėtinai sudėtingi, nėra numatyta, kaip juos taikyti supaprastinta tvarka. Ir todėl, kad jie yra sudėtingi, juos yra.. Juos nelinkstama taikyti, pavyzdžiui, su ribotu pakaltinamumu, jisai yra mūsų Baudžiamajame kodekse, bet apibrėžtas labai abstrakčiai, kad vos ne kiekvienam asmeniui galima būtų jį pritaikyti todėl, kad ribotai pakaltinamu laikomas asmuo, kuris nevisiškai suprato arba nevisiškai galėjo kontroliuoti savo veiksmų, tai reiškia, beveik, beveik be kas. Ir iš tokios abstrakčios nuostatos praktikoje yra pavirtę į labai retai taikomą nuostatą. Taip dažnai būna, kad kuo yra... kuo yra plačiau įstatyme, kuo platesnės įstatyme numatytos kažkieno pritaikymo galimybės, kuo abstrakčiau yra reglamentuojama, to nenoriau praktikoje tie dalykai.. taiko. Su ribotu pakaltinamumu, su nepilnamečių socialine branda, kad 18 metų sulaukęs, bet 21 metų nesulaukęs jaunas pilnametis, jeigu savo socialine branda prilygsta nepilnamečiui, gali būti taikomi nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai. Bet praktikoje nueita į tai, kad šitie

ypatimai taikomi tiktai nepilnamečiams, kurie turi vystymosi sutrikimų. Tai yra ypatingai siaurai suprantama ir beveik netaikoma nuostata.

Kaip Jūs pats manote, ar lietuvių mokslininkai turėtų plačiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui? Ar ši sritis turi ateitį mūsų šalyje?

Turi, nes kol kas ne tik apie biosocialinius, bei ir apie socialinius faktorius nelabai kas nagrinėja. Apie nusikaltimų priežastis yra labai nedaug literatūros pas mus, nes pas mus nusikaltimų priežastys yra ignoruojamos, ne tiktai.. ne tiktai moksle, bet ir praktikoje, pavyzdžiui, toks dalykas kaip nusikaltimų prevencija, apie ją daug kas šneka, bet daroma labai labai nedaug. Tai ne tik.. ir apie socialinius faktorius nedaug info yra, tuo labiau ir apie biosocialinius. Jeigu nagrinėtų, gal kažką tai nustatytų, į ką galima būtų atsižvelgt, tai aišku, kad būtų... Kuo daugiau informacijos, kuo labiau informuotas.. informuoti sprendimai priimami yra, tuo daugiau teisingumo valstybėje. (*Visiškai sutinku su Jumis*)

Tai kaip Jūs tuomet manote, paskutinis klausimas būtų, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje bus tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos teorinė atšaka, kaip, pavyzdžiui, dabar jau yra anglosaksų kultūriniame regione? Ir ką tam reikėtų padaryti?

Tam reikia kriminologiją pripažinti plačiau Lietuvoje, iš viso. Vat jeigu Jūs lygintumėte biosocialinę šitą kryptį su kokia nors kita kryptimi, Lietuvoje jau esančia, tai Jums neišeitų tokio palyginimo padaryt, nes nėra tokių, kad būtų sri... kažkokios kryptys, kurios būtų tvirtos Lietuvoje ir kai kurių.. ir kažkurios, kurios būtų neatskirtos. Tiesiog trūksta to Lietuvoje, iš viso. Gal dabar, kai jau išeina.. išėjo pirmi kriminologai bakalaurai, kurie eina į magistrą, bet gal, gal kai formuosis ta platesnė kriminologų bendruomenė, galbūt galima tikėtis ir daugiau dėmesio, bet.. (*Tai čia specialistų trūkumas pagrinde?*) Specialistų trūkumas ir kad ta kriminologija nėra atpažįstama praktikoje kaip naudingas dalykas. Praktikai... Nes kriminologija pas mus daugiausia suprantama kaip mokslas, o ne kaip... ne kaip darbas. Tai praktikai žiūri į kriminologus kaip į mokslininkus, o iš mokslininkų visada tikisi, kad ai, čia teorijos, ir kol tos teorijos nebus atpažįstamos praktikoje, kaip naudingos ir pritaikomos, tol to vystymosi ir nebus, jo ir negali būt. Gal dabar, vat kai bus pradėtos atpažinti praktikoje teorijos pritaikomumo galimybės, tai tada bus kitaip geriau. Nes teorija... tiesiog neprasminga yra, kam teorija, jei jos nėra kaip panaudot. (*Taip, visiškai teisingai*)

Tai va, tiek ir norėjau paklausti. Ačiū Jums.

Interviu transkripcija (informanto kodas - IT4, sritis – teisė, amžius – 46 m.)

(interviu data – 2021-04-27, pradžia - 10:00, trukmė 31:27)

Jeigu, pavyzdžiui, Jūsų paklausčiau, ar skiriasi kuo nors žmogus, kuris yra nusikaltęs, yra padaręs nusikalstamą veiką, nusizengęs įstatymui, ir žmogus, kuris to niekada nėra padaręs, ką Jūs atsakytumėte, ar yra skirtumai tarp tų žmonių? Ir jeigu yra, kokie?

Aš, kaip teisininkė, atsakyčiau iškart į šitą klausimą. Jeigu kaip paprastas žmogus, galbūt kitaip, bet jeigu kaip teisininkė, aišku, yra skirtumas, nes jo socialiniame gyvenime vis dėlto yra tam tikros pasekmės. Dėl to, kad jis, reiškias, įvykdė nusikalstamą veiką. Tai žinoma, kad vat ir tam socialiniam gyvenime jo, reiškias, na, imkim ir gyvenimiškoj veikloj, darbinėj veikloj, na, jis turės tam tikrų apribojimų ar imkim tam tikrą laiko tarpą, ar ilgesni, ar trumpesni, imkime.. jeigu jis bus padaręs tyčinę nusikalstamą veika, galbūt jis eina, pavyzdžiui.. buvęs koks nors teisininkas ir taip toliau, jis negalės pretenduoti į tam tikras pareigas, užimti tam tikrų pareigų ir panašiai. Tai vis dėlto darbinė jo veikla.. gali turėti įtakos, priklausomai, aišku, kas jis yra, tas žmogus ir visa kita. Tai yra tų skirtumų, tokių vat kad, na, vis tiek daryčiau, nedėčiau, reiškias, kad nėra visiškai jokio skirtumo tarp žmogaus, kuris, na, imkim, nenusikaltęs, taip, neturės tos padarytos nusikalstamos veikos ir turėjęs nusikalstamą, reiškias, veiką. Na, be to, jeigu taip žmogiškai žiūrėti, mano pirmu požiūriu, tai vis dėlto tas žmogus, na, įgyja, sakyčiau, na, tokį momentą, kad jis lyg kaip visą gyvenimą po to, tolimesniu gyvenimu turi lyg tai visuomenei parodyti, kad aš pasikeičiau, taip? Kad aš, reiškias, jau esu ne toks, kad aš ne, ne, ne, ne, nepadarysiu tos nusikalstamos veikos ir panašiai. Tai čia kaip jį visuomenė priima, taip, tai vat kad jis, aišku, pasekmė tokia, kad jis gali susidurti su skirtinga visuomenės, nu, reakcija, tai yra neišvengiamas dalykas, jis su tuo susidurs, su skirtinga, reiškias, visuomenės reakcija. Vienas tai priims, kaip na, imkim, natūralus dalykas, čia nieko tokio, visiems pasitaiko, taip? Na, imkim ten kokią nors avariją, taip? Na, tai mes visi pot... Esam, galima sakyti, visi mes esame potencialūs žudikai, nes vairuojam ką? Automobilį. Taip, mes vairuojam automobilį ir mes visi esame potencialūs žudikai, todėl kad tu nežinai, kada, kaip susiklostys situacija, ar tu suvaldysi mašiną slidžiu, reiškias, keliu, bus avarija ir žus žmogus, taip? Dėl to, kad buvo slidus kelias ir panašiai. Ir tai vis tiek, reiškias, bus tyrimas ir panašiai, bus atliekamas tyrimas, kaip, ar galėjo, ar koku jūs greičiu važiuot, gal jūs galėjot važiuoti 5 kilometrais lėčiau ir tai nebūtų įvykę, taip, reiškias? Ir taip toliau. Taip, bet tai.. ir visai kitas dalykas, aišku, jei yra kokie nors smurtiniai nusikaltimai ir visa kita, tai vat taip trumpai jeigu pasakyti, tai tikrai sakyčiau, kad yra. Ir, aišku, kad jo.. negali jo

pastatyti taip į vieną ar kitą grupę, du blokus, tai ne, jis yra visuomenės dalis, tai čia yra viskas suprantama, ir jisai.. žmonės turi jį priimti ir taip toliau, bet jam pačiam, jeigu žiūrėti asmeniškai, tai taip, jam yra, reiškias, ar tai darbinėje veikloje, ar kažkokioje tai veikloje gali atsirasti tam tikrų momentų, šeimoj, taip? Ir toje pačioje šeimoje, ir taip, kaip gyvena, pasikeičia santykiai šeimoje, ką išgyvena kartu šeima ir taip toliau, pavyzdžiui, dėl to ir visa kita, tai, žinoma, yra tų skirtumų. (*Bet Jūs labiau linkstate kalbėt apie pasekmes, bet jeigu mes juos, pavyzdžiui, šalia sustatytume ar mes, kaip manote, atskirtume juos, ar ku nors skiriasi, pavyzdžiui, žmogus, kuris nusikalsta ir tas, kuris nenusikalsta analogiškoje situacijoje? Ar yra kažkokios prielaidos?*) Jeigu žiūrėt va taip pastačius juos, nežinau, į pirmą, antrą, 3 vietą ant kokios nors tribūnos ir pastatytume Jus ir mane, pavyzdžiui, ir sakytume, čia nusikaltėlius ar čia, žiūrėkit į jo išorę, taip, reiškias, sakykim, tai ne. Taip, reiškias. Nu, aš nelinkusi su ta teorija, reiškias, sutikti, ten Lombrozas ar kas tenai tą teoriją turėjo, kur apie išorės požymius, kad jeigu ten kaukolė, ten, dar kažkas tai, reiškias, atsikišusius, tai jau jisai yra jau, reiškias, nu, linkęs nusikalsti, tai va jau tipinio, reiškias, portretas, tipinio nusikaltėlio, tai ne, iš išorės požymių, tiesiog juos pastačius ir taip toliau, ne (*Nes man teisininkai kiti, kai kalbinau, sakė, kad iš principo kiekvienas iš mūsų gali būti nusikaltėlis, kad nė vienas neapsaugotas esam, vienas dalykas, o kitas dalykas, kad tiesiog nei gimsta žmogus nusikaltėliu ir neišgimsta geruoju, tiesiog gali taip susiklostyti aplinkybės*) Taip, taip.

Nes dėl ko aš klausiu: vieni mokslininkai linkę manyti, kad labiau aplinka lemia, sakykim, tą padarymą patį nusikaltimo - ar, ten, sakykim, tėvai buvo asocialūs ar ten jį supo smurtas artimoje aplinkoje, ar dar kažkokia bloga kompanija galbūt darė įtaką jam, kai jau ten ūgtelėjo ir pakliuvo į ją. O kita atšaka, atvirkščiai, mano, kad labiau lemia tos vidinės priežastys, žinote, dabar labai mokslas pažengęs, tai visaip ir tyria tuos nusikaltusius asmenis, tai jau nustato jiems ir hormonų svyravimus, ir genų anomalijas, ir smegenų visokiausius pokyčius. Vat kokia Jūsų vizija, kas gi labiau visgi lemia, ar tie vidiniai faktoriai, ar tie išoriniai, o gal kartu jie veikia, kaip Jūs tą matote?

Kompleksinis, aš už kompleksinį variantą. Už.. jokių būdu vienos.. nu, išryškint, reiškias, tą vieną, kad labiau socialiniai, pavyzdžiui, veiksniai, nei, imkim, ten tie vat, kaip ten Jūsų temoj, tie bio ten tie, reiškias, faktoriai visi.. (*Socialiniai*) ir taip toliau, tai ne, kompleksinis. Aš domiuosi ir, kaip, aišku, daugiau ten iš teisinės pusės, bet skaitau tą literatūrą apie asmenis, kurie turi psichikos sutrikimų. Tai paskutiniai jų tyrimai yra vat, bent kiek jau kalbėta yra, tai iš tikrųjų, kad yra tas, nu, kompleksinis vat momentas, žinai, kartu su psichikos sutrikimais, bet jau va taip, aš irgi pastebėjau pagal jų tyrimus, kad paskutiniai

tyrimai yra tokie, kad imkim, tie žmonės, kurie va turi, tai, reiškiąs, iš tikrųjų tos vadinamos, kaip sakyt.. nu, mediciniškai aš net nežinau turbūt.. reiškiąs, išdavą tos ligos, pavyzdžiui, tos vadinamos haliucinacijos, vat kai yra tie vadinami, tai iš tikrųjų gali kaip ir labiau paveikti, kad žmogui padaryti, reiškiąs, tą nusikalstamą veiką. Tai ten, imkim, reiškiąs, kalba apie vat tas psichopatijas visas, netgi vat depresijas išskiria. Netgi irgi vat, kad tas depresyvas tas vadinamas, momentas yra, bet aš sutinku su jų, vat, ir su mokslininkų nuomone ir taip toliau, bet vis dėlto yra kompleksas, visas kompleksas, reiškiąs, turi ir socialinė aplinka, ir ten galbūt ir tie, nu, imkim, hormonų svyravimai kokie nors paauglystėje, taip, ypatingai, vat kada jaunas žmogus būna linkęs, bet dėl to, kad jam susvyravo hormonai, jis atsidūrė su draugais, kurie tenai pasiūlė parūkyti žolytės, reiškiąs, tėvai neturėjo laiko ten stebėti jo ir žiūrėti, nes užimti ir dirbo, nors ir turi, ir žiūri laiko, bet neprižiūrėsi, užtat kad jam taip atrodė tuo metu, kad aš noriu būti didvyriu, reiškiąs, ir taip toliau.. ir, ir, ir daryt va tą.. nu, reiškiąs, nu vat pabandysiu, kaip sakyt, tai žinokit, kaip ir.. kaip ir reputacija ta gera žmogaus yra, tai.. Visuomenė yra linkusi atleisti už, už va tokius jaunystėje padarytus nusikaltimus, pavyzdžiui, išdaužytus langus ar ten susimušimą su draugeliais kur nors, ar ten kokį nors kaimyno mašinos nuvaramą, taip, netgi ir tokių, žinai, būna, tai visuomenė, na, kaip sakyt, linkusi atleisti praėjus kiek tai metų, kai tam žmogui 40-50 metų ir prisimena su juokais tėvai jau tada, va, buvo tokia situacija, taip, na, Jonas ar Petras taip, nu, pasielgė, reiškiąs, ir panašiai. Tai va tas, tas, tas irgi turi, bet, nu, kompleksas. Jeigu taip tai, žinai, apibendrinti Jūsų va tą, kokį aš pasirenku atsakymą ir taip toliau, tai kompleksinis variantas. *(Nes mes, kita vertus, turime ir pavyzdžių, kai, pavyzdžiui, žmogus ten auga, labai baisu aplinkoj socialinėj, bet, pavyzdžiui, iš jo, taip sakant, išeina geras žmogus, kad jis niekada nėra nieko blogo padaręs, visaip būna. Tai, kad negali sakyti, kad vien tiktai aplinka gali lemti)* Taip, bet vat kodėl, reiškiąs, tam žmogui, reiškiąs, tam žmogui paveikia va bloga, reiškiąs, socialinė aplinka kaip priešingybė, kad jis, na, imkim tada, reiškiąs, jo vadinami protiniai gebėjimai, taip, sakykim, protiniai gebėjimai, mąstymas, požiūris jau, reiškiąs, nu, vat, neformuoja, reiškiąs, šita aplinka, o ta aplinka, kurią mato priešinga – draugų, mokykloj, švrią aplinką, gerus tėvus ir gerą gyvenimą, reiškiąs, vis dėlto jo protiniai gebėjimai leidžia, taip, vat, išrūkti, kaip sakyt, jam stimulus, motyvacija atsiranda. Tai taip, iš tikrųjų vat tas yra momentas, kad nu, vat negaliu pasakyti, kad, nu, jeigu blogoje aplinkoje, tėvai alkoholikai, tai ir vaikus bus toks (100%) Taip, 100%, jau čia viskas, jį nurašom, reiškiąs, ir jis tokiu pačiu.. pačiu keliu eis ir panašiai, arba.. arba kad ir puikūs tėvai, reiškiąs, ir panašiai, puikiausios gyvenimo sąlygos, galimybė pasirinkti, bet vis dėlto pasirinko kelią eiti,

reiškia, su.. su banda ir vogti, reiškiąs, ten žmonės apiplėšinėti (*Jo, nueina klystkeliais*)
Taip. (*Visiškai sutinku su Jumis*)

Taigi, ką dar norėjau paklausti - susidūriau su tokia, sakyčiau, problema, nežinau, ar čia problema, bet pastebėjimas toksai, kad kai rašiau teorinę dalį savo darbo, labai nemažai radau anglosaksiško regiono, pavyzdžiui, šalių mokslininkų, darbų būtent socialinės kriminologijos tematika, bet labai nedaug radau, kas Lietuvoje būtų parašyta šita kryptimi. (Aš įsivaizduoju) Taigi, tai va norėjau Jūsų klausti: kaip manote, išeina, kad nėra Lietuvoj biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio, galima net sakyti taip būtų. Kaip Jūs manot, ar dėl to taip išeina ir gavosi, ir susiklostė dėl to, kad mūsų šalies mokslininkams šita tema yra kažkoks savotiškas tabu?

Tabu. Ne, tabu gal per daug, čia tokios tradicijos tų kriminologų mūsų yra, per daug įtakotos tų, nu, kaip ir sovietinio to laikotarpio. Gal, žinai, mes neužaugom iki to, kad jie iš tikrųjų vat didesnę dėmesį skiria, kaip sakyti, tiems visiems visuomeniniams reiškiniams, socialinei aplinkai ir taip toliau, ir iš tikrųjų, va, nu, tai prevencija ir visa kita, nusikalstamų veikų ar ten dar kažkokia tai, priežastys tos, reiškiąs, ir visa kita, vis tie visokie socialiniai šitie momentai yra, didelis labai dėmesys ir aš tikrai sutinku. Nes aš pati savo institute turiu keletą kriminologų, mažai mes, aišku, jų turim, reiškiąs, tų kriminologų ir taip toliau, ir kai aš jau jų, nu, apie savo temą užklausu, sakau, nes va aš irgi galėčiau, va, pasiremti rašydama, žinai, ir taip toliau, tais tyrimais, čia man įvadui labai gerai būna tos kriminologinės tokios, nu, kaip sakyti, temos ir panašiai, va priežastys, taip, kaip, kokios įtakoja, žinai, sakau, va, kur man čia skaityti, sakau, aš noriu lietuviškai, nu, žinai, lietuviškai paskaityti noriu, kas Lietuva, ką Lietuva, reiškiąs, nu, padarius. Tai apart to, ką tu randi tarpukario Lietuvos.. (*Būtent tą ir radau*) Taip, taip. Ten kažkokio Vabalogudaičio, man atrodo, ten buvo kažkas tai tokio, žinai, parašyta.. Tai, nu, aš ir pati, kaip disertaciją rašiau, tai apie tas.. nustatymo požymius, ten vat, pareigūnams, tai jie vystė tokias temas, įsivaizduojat, žinai? O mūsų šie dabartiniai, tai jie... Aš.. aš kai jų paklausu, kaip sakau, va tie, kur turi psichikos sutrikimų, kaip jūs čia galvojat?.. Atsilošia atgal ir tyli. Taip, kad čia galit puikiai nurodyti kaip, nu, kaip sakyti, tą aktualumą, reiškiąs, tos temos ir panašiai, kad, nu, trūksta, reiškiąs, to tikrai va tokio, nu, diskusijos mokslinės Lietuvoje dėl to, kad jie remtųsi, pavyzdžiui, užsienietiškais tais tyrimais ir pritaikytu vat mūsų aplinkai ar kažkaip kitaip, arba patys, pavyzdžiui, būtų viduj kažkokį tyrimą, reiškiąs, atlikę, reiškiąs, palyginę, reiškiąs, ir panašiai, pavyzdžiui, tai įdomus dalykas yra, pavyzdžiui, kokioje aplinkoje augo tokie žmonės, kurie turi tą negalią, pavyzdžiui, kokią nors, nebūtinai, reiškiąs, ten psichikos sutrikimai, žinai, yra, bet ir va, kaip sakyti, vaikystė, paauglystė ir hormoniniai, ir ten su kokiais nors, kaip Jūs sakot, genetiniais sutrikimais yra,

ir... Čia iki begalybės gali prisigalvot tų visokiausių momentų... Ar net sunki somatine liga, pavyzdžiui, kokia nors, vėžiu sergi ten ir taip toliau - ar žmogus labiau linkęs, pavyzdžiui, na, aišku, savižudybė ten, taip, bet gal jis linkęs bus ir kažką, nu?.. (*Vat kaip man vienas iš ekspertų sakė, pavyzdžiui, vienas žmogus tokioje situacijoje, kaip Jūs aprašote, sakykim, ar kažkoks somatinis susirgimas, ar kitokio pobūdžio, ar psichinis, ar kažkoks, vienas žmogus galbūt bus linkęs prieš save nukreipti tą agresiją vidinė, o kitas galbūt prieš kitą ir nuo ko tai priklauso?*) Taip. Bet, aišku, va čia ir yra kompleksas jau, taip sakyti, kad tą, aišku, įtaką daro ir ta liga, ir kaip su juo.. liga kaip jį veikia, žinai, bet jeigu jam yra pagalba, jeigu jį palaiko artimieji, reiškias, tinkamas specialistas prižiūri ir jis nepaliekamas vienas tuoj savo bėdoj, reiškias, duodama viltis ir ta, nu, stipri ir panašiai, tai gal žmogus ir neturės tokių minčių. (*Kaip kitas, pavyzdžiui, ekspertas sakė, kad galbūt ir valstybė turėtų priimti dalį kaltės? Nes labai dažnai būna, kad iš tikrųjų valstybė nieko nedarė*) Nedarė, tai čia tūkstančiai tokių.. tūkstančiai tokių pavyzdžių, kaip sakyti, iš paprasto mūsų žmogiško gyvenimo, tūkstančiai pavyzdžių, kai žmogus, susirgęs onkologine liga, jisai.. (*Paliekamas vienas?*) paliekamas vienas ir tiesiog tau pasako, tau liko du mėnesiai ir tu eik, daryk ką nori, nes vis tiek tu numirsi.

Noriu klausti Jūsų tokio dalyko, ar šiuo metu teisiniame procese tie biosocialiniai faktoriai, kaip galimai darantys įtaką tam nusikalstamu elgesiui, kažkokiu būdu yra fiksuojami?

Kurie?.. (*Ta prasme, kol vykdomas tas, sakykim, tas tyrimas iki nuosprendžio, ar kažkokiu būdu į tai atsižvelgiama yra? Ar daro įtaką tai, pavyzdžiui, nuosprendžiui priimant, ar žmogus čia turėjo kažkokių prielaidų tam, ar jis spontaniškai?..*) Esmė tokia, kad analizuoti, taip, byloje, kodėl jis padarė tą nusikalstamą veiką ir kas tai įtakoja, aišku, kad turi įtakos, kodėl? Kadangi, nu, teisėjas, jeigu, pavyzdžiui, jisai bus pakaltinamas asmuo, taip, nes iš tikrųjų, tai yra, nu vat, pakaltinamas asmuo, vyksta, taip, kokioj aplinkoj, reiškias, jisai padarė, dėl ko, kas tai įtakojo, paskatino, tai žinoma, kad teisėjas tuos duomenis visus, kaip sakyti, kurie pripažins įrod.. jis individualizuos bausmę, dėl to ir yra ribos bausmės, taip, į ką atsižvelgti, neatsižvelgti, reiškias, tą, tą.. nu, reiškias, padaryt lengvinančia, sunkinančia... (*Pas mus sąrašas taigi nebaigtinis yra*) Nebaigtinis, taip, yra sąrašas nebaigtinis. Tai, žinoma, tai turi vat įtakos ir tai, kaip, nu, sakyti, ir tam tikru atveju užsifiksuoja kaip duomenis, taip, byloje, reiškias, kuriuos teismas priima. Kita vertus, tai dar turi labai reikšmės, kaip sakyti, tokiam tam žmogui apskritai, dalyvavimui procese. Nes jeigu, pavyzdžiui, kalbėt apie ta vat įtariamąjį, kaltinimąjį.. Na, imkim, jis turi va tokių momentų.. yra nepilnametis, yra, reiškias, pavyzdžiui.. turi kažkokią fizinę negalią, psichikos negalią turi ir taip toliau, yra tas privalomas gynėjo dalyvavimas, taip, tada gali

atsirasti atstovai pagal įstatymą, taip, gal jis turi globėją, gal jis turi rūpintoją, gal jis turi artimus giminaičius, šeimos narius, tai ir proceso dalyvavimo prasme jau iš karto teisiškai tai užsifiksuoja, nes tai yra ta kategorija - veiksmingas dalyvavimas procese, taip, veiksmingai dalyvaut, reiškiats. Aš turiu turėti galimybę pasinaudoti savo visom teisėm, vykdyt pareigas, jeigu man tos priežastys trukdo, taip, reiškiats, taip, va taip toliau, reiškiats valstybė turi pasirūpint tuo. (*Bet ar tos priežastys nėra labiau hipotetinės?*) Ne, hipotetinių tokių nebūna, ypatingai atkreipiamas dėmesys į skiriamas įstatyme, konkrečiai įvardintas, yra nepilnametis, tai čia jau viskas, šventas dalykas, neturintis 18 metų amžiaus asmuo, reiškiats, gali būti ir net vyresnis, jeigu pripažįsta, įvertina, yra vertinimas socialinės brandos, reiškiats, ir tų visų dalykų yra nepilnamečių ir iš vis, tai nukentėjusiems ypatingas dėmesys yra. Nes yra nukentėjusių specialių poreikių vertinimas, reiškiats, tas, tas irgi numatyta, aišku, kaip Jūs va taip pasakėt, ar tai nėra hipotetinis, tai reikia žiūrėti apie tai, kaip įgyvendina. Įstatymas tą numato. Tai yra. Tai yra numatyta apsauga, ir, ir, ir kaip ir kas turi būti, o kaip jau įgyvendina.. Kaip tai yra, tai jau čia kitas klausimas visiškai. Nu kaip, visokių problemų būna, nes teismų praktika yra, nu, rodo tą - neužtikrino, nedalyvavo, neįvertinimo, neatliko ekspertizės, taip, turėjo būti suteikta, taip, tai visokių situacijų.

O jeigu, pavyzdžiui, būtų fiksuojama? Būtų kažkokiu numatyta, sakykim, teisės aktu, kad privaloma įvertinti va tuos biosocialinius veiksnis, kurie galbūt, galimai turėjo įtakos, kaip Jūs manot, ar tas turėtų kažkokios naudos?

Nemanau. Nes man atrodo.. (*Ta prasme tą bausmę individualizuojant ar galbūt kažkokias korekcinės priemonės skiriant, labiau gal?*) Bet kaip jas vienas išskirti, suprantat, kodėl jas būtent reikia išskirti? Bet jau vis tiek yra, jeigu pradėkim nuo to, kad yra kompleksas. Ir dabar Jūs paimsit ir išskirsit tik šitas, atkreipkit dėmesį būtinai į šitas. Tai kas gausis, kas gausis, kad, reiškiats, nusikaltėlis yra, tiktai dėl šitų faktorių pasidaro? Nu, ne. Taip. Nu, vat tas, nu, išsiskyrimas, atkreipimas dėmesio, nu.. teisiškai ne. Ir dar čia kvepia man diskriminacija truputėlį, kaip.. (*Ta prasme?*) Nu, ta prasme, kai būtent jau tokie žmonės būtų įstatyme išskirti tarp kitų. (*Tai būtų visi žmonės vertinami pagal tą prizmę, ne tiktai specialūs žmonės*) Bet tai kodėl, reiškiats, būtent šitie faktoriai? Pavyzdžiui, yra BPK toks straipsnis, 51 straipsny, reiškiats, nurodoma: kurtieji, nebyliai.. reiškiats, ir kiti, turintys... aklieji, kurtieji, nebyliai ir kiti, turintys kitokių fizinių ten trūkumų, kad teisė į gynybą, reiškiats, jiems turi būti užtikrinama, tai vokiečiai jau seniai šitą pastebėjo ir išbraukė - kaip galima, pavyzdžiui, išskirti, kurčią, aklą *apriori* iš karto išskirti tarp kitų fizinę negalią turinčių asmenų, suprantat? Nes jį gaunas, kad jį vertint net nereikia, nes, nu, jis tikrai aklas ir jau jis kitoks, suprantat? Ir taip toliau, tai va tas, kaip sakyt.. O kad teismų praktika galėtų, nu, kad pasakyt, va apie tai būti teisininkai labiau supažindinami, jiems aiškinama apie jų

reikšmę, kad į tai turėtų būt, nu, vat, suteikiamos tos specialios tokios, nu, žinios teisininkams, teisėjams ten, tyrėjams ir panašiai. Kad į tą vat spektrą, reiškiasi, tų.. kaip dabar bendrai apskritai yra toks terminas, nu, sutrikimai, fizinė negalia, amžius, taip, ir kitos priežastys, taip, va kaip dažnai būna, kad, nu, nėra to baigtinio, reiškias, taip, kad tarp kitų priežasčių tai gali būti ir va šitokie dalykai, kurie gali įtakoti, taip, ir kad jie trukdo žmogui, taip, reiškias, galbūt ypatingai va ten kažkokie tai tie hormoniniai pokyčiai dar, kad apie tai kalbėti ir taip pat įgyvendinimo aktuose, ar kažkur tai, vat, nu, kad jiems reikia suteikti tokių žinių, tai aš už, va tas dalykas, bet pačiame įstatyme kažkokį išskirti straipsnį, kablelį uždėt.. Ne.

Bet kaip manote, apskritai, ar turėtų Lietuvos mokslininkai daugiau nagrinėti ir rašyti apie šių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui? Ar, Jūsų akimis žiūrint, ši sritis apskritai turi mūsų šalyje ateitį?

Žinoma. Tai aišku, kad turi ateitį, tik tai, kad reikia, nu, kažkaip tai.. atitolti.. nu, kompleksinius tyrimus vykdyt. Vat, kaip sakyt, kompleksiškai, galbūt neimti to, kad nepabrėžtų.. nes daugelis, suprantat, su kuo turbūt susiduria ir tie mokslininkai, oi, kas čia, kas čia, kaip sakyt, Lombrozo teorijos, aš čia apie ką.. kas čia jis toks, žinai, atgyvena, reiškias, ten, žinai, ar ten kažkas tai tokio. Bet tai kompleksiškai vat tyrimus tuos daryti, iš tikrųjų, nu, kokia aplinka, kur, koks faktorius buvo, kaip ir taip toliau, ir išskirti, na, tai kokia.. ar čia turėjo lemiamą reikšmę, ar tai įtakojo, ar ne, ir taip to.. tai tokių va tyrimų reikia grynai, tyrimų, pagrįstų tyrimų Lietuvoje, taip? Nu tai, kiek kalba, nu tai o kaip tyrimus atlieka apie žmones, kurie savižudybes, ir panašiai.. *(Taip, atlieka tikrai)* Taip, ir toks didelis apie nepilnamečius, vaikus, reiškias, vat, ir.. Tai tame tarpe kalbant apie tuos vaikus, reiškias, mažai kas daug kas kalba apie jų hormonines audras ir vystymosi, pavyzdžiui, kažkokius sutrikimus, turimas ligas, autizmą, pavyzdžiui. Kokia rykštė yra didžiausia. Nėra specialistų, kurie suteiktų reikiamą pagalbą nusikaltusiam autistui, suprantat? Nes aš turėjau tokį praktinį visišką pavyzdį, jisai turėjo šalia dar ir, nu, psichikos ligą, ir autistas žmogus. Tai ten, kur jie yra gydomi, nėra specialistų, kurie.. jie nežino, kaip.. kokią jam pagalbą suteikt. *(Jo, kaip prie jo prieiti apskritai. Taip, tikrai taip. Ir va, kai susiduri su tokiais atvejais, iš tikrųjų ir galvoji, na tai jeigu net tokioj situacijoj mes nesugebam padėt, tai kaip tuomet kalbėti apie kažkokius paprastesnius, vadinkime juos, atvejus)* Jo, gal aš suvedu tai į tą, na, ir taip apskritai visa Lietuvos ta politika, kokia, žinai, ir tai kad čia politikoj esmė, ir kas įtakojamas, turbūt, šitoj situacijoj? Maži mes esam, taip? Mūsų mažai, tokių atvejų irgi mažai, taip? Ir va, kaip sakyt, maža dalelytė tos visuomenės ir panašiai, ir tada gaunasi, o kaip paruošti tokį gerą specialistą, taip, arba mokslo? Nu, kaip čia va jisai, tas mokslininkas tuos tyrimus atliks, jeigu apimtis tų tyrimų, reiškias, bus tokia

mažytė, ten, nu, nebus kur, ten dar kažkas tai tokio ir taip toliau, gal tai įtakoja va tą tokį, kaip sakyti, stabdymą. (*Ir aš manau, dar tas tarpdiscipliniškumas galbūt irgi kiša koją, nes negali būti visų galų meistras*) Taip, taip, tikrai negali visų galų meistras būti, nes iš tikrųjų, kaip pati su tuo susidūriau, kai, atrodo, vat norėtum lįsti ten ir ten, ir paskui pagalvoji, nu, bet aš tos srities specialistė, nusikalbėsiu, ne taip parašysiu, reiškiąs, ne tas, nu, argi čia galiu aš remtis, nu, kaip sakyti, tais tyrimais, kurie jau čia, kaip ir ne mano koja, kaip sakyti, ir ranka ir visa kita, tai, ką jau teisiškai įvertini ten, reiškiąs, ir taip toliau, tai jau lyg tai atrodo, ir tampa atsakingu už tai, reiškiąs, o dabar tu pakeisi.. taip, bet turi būti tas kompleksiškas, čia be jokios abejonės ir labai įdomi tema, tai pačiai įdomi labai tema ta yra, kai aš tą kartais paskaitinėju, turėdama truputį laiko arba, taip va, viena akim, nes dabar visi to laiko, niekas neturi, nieko nei skaityti, nei daryt čia neįmanoma, turbūt, žinai, su tokiu gyvenimo tempu, tai jau čia niekas.. Niekas čia.. Kai jau tas žmogus, kur jau ten ką, kokį tyrimą padarė, žinai, jau ten parašė, tai galvoju, tai va, šventas žmogus, kiek jis laiko turi. (*Tikrai taip*)

Tai tada paskutinį klausimą užduosi - kaip manote Jūs pati, ar bus kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos atšaka, kaip jau dabar yra anglosaksų kultūriniam regione ir ką tam reikėtų padaryti?

Bus. Manau, kad ateis tam tikras, tikrai, laiko tarpas, kadangi, vis tiek reikia žiūrėti į jauną tą kartą, jaunos mokslininkus. Ir ypatingai tuomet, kai bus skatinama atlikti va tokius bendrus tyrimus ir panašiai, tų jaunų finansavimas doktorantų, užsienio valstybėse ir panašiai, bet tokios visokios, kurios veiklos yra, ir tas dalykas iš tikrųjų yra, nu, ta prasme, aš manau, kad tai yra, nu, turi ateitį, ir tikrai kaip, kaip viena iš atšakų, reiškiąs, stipri, turinti savo tuos pagrindus, bet, aišku, tie pagrindai bus turbūt jau čia, aš taip galvoju, toks mišrus modelis, ne.. ne mūsų lietuviškas, reiškiąs, bet, na (*Su užsienio kažkokiais dar tyrėjais jungtis?*) Taip. Su europiniais tyrėjais, su, reiškiąs, anglosaksų, amerikonais ir taip toliau, nu taip, amerikoniai, anglai, jie toj srity, kaip aš suprantu, tikrai stiprūs yra. Nes turbūt amerikoniškų knygų ir parašymų visokiausių, radot? (*Taip, radau, amerikoniškų tikrai radau, tik mūsų mažai. Nes man kaip vienas ekspertas sakė, nu, sako, anglosaksų regione tai 200 metų siekia istorija jau šitos atšakos, kaip sakyti, sako, o Jūs norite, kaip Jūs norit Lietuvoj, sako, jeigu mes per pusę tiek priartėtume, tai sako, duok Dieve, bet..*) Ne, ne, dabar, tai čia tik yra Lietuvoj kas, kad tu randi, kad kažkas tai rašydamas nurodė pavyzdį, taip, nurodė pavyzdį ar išskyrė, kad nu va, yra tokia, yra, kad vat yra tokia. Nes iš tikrųjų, nu, nežinau, kiek jų, bent jau, reiškiąs, aš.. aš kažkada rašiusi ir ten lindusi va į tą sritį, reiškiąs, tiktai nerašius, bet, sakau, domėjusis, kaip, nu, rašant, bet tai, kas apie tai kažką

parašė ir kaip toliau. Nu, tai aš neradau, sakau, jo, ir aš pačių savo kriminologų klausiau, o kaip šita sritis, o kaip jūs čia? „Oi, ne, aš čia šita sritim tai nesidomiu, nu, čia amerikoniai apie tai rašo...“

Jeigu norite, aš Jums galiu atsiųsti savo darbą, kai apsiginsiu; paskaitysit, gal ką nors ir pritaikysit.

Būtinai, būtinai atsiųskit darbą, kai apsiginsit.

Ačiū Jums už pokalbį.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IB1, sritis – biologija, amžius – 61 m.)

(interviu data – 2021-03-30, pradžia - 17:00, trukmė 16:34)

Noriu paklausti Jūsų nuomonės, ar egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ir asmens, kuris to niekada nepadarė, kaip manot?

Čia priklauso nuo kriterijų vertinimo, pagal ką lyginam.

O pagal ką Jūs lygintumėt?

Tai.. čia lyginti galima labai įvairiai. Tai čia labai platu yra. Taip, kad bendro atsakymo, tai vargu ar jisai gali būt. Va taip, jeigu rimtai žiūrėt į tą klausimą. Tai tikrai taip ir neatsakysi, reikia apsibrėžti labai konkrečiai kriterijų. Tai Jūs, kadangi čia Jūsų tema, tai Jūs įvardinkit kriterijus, pagal tai ir pasakysiu.

O gal apskritai tų skirtumų nėra?

Tai.. aš galiu tik pakartoti tą patį.. Čia priklauso.. jo. Uždaras ratas gaunasi.

Na, matote, kaip yra, vieni mokslininkai mano, kad jeigu žmogus nusikalsta, tai tą lemia, sakykim, aplinka jo socialinė, kažkokie veiksmai, kurie, kuriems jis negalėjo įtakos daryti, pavyzdžiui, bloga kompanija, asocialūs tėvai, smurtas artimoje aplinkoj. Yra kita kryptis, kurie mano, kad įtakos turi žmogaus vidinės, sakykim, biologinės savybės, tokios kaip genų anomalijos, smegenų pokyčiai, hormonų svyravimai. Vat kokia Jūsų vizija, kokie faktoriai nulemia tą nusikalstamą elgesį? O gal apskritai nėra vienas nenulemia?

Jo, pradėkim nuo to, kad gal reiktų tada atskirai apsibrėžti, kas yra nusikalstama veikla. (*Asocialus tas elgesys*) Ar obuolio tradicinis pavogi... nusikaltimas iš kaimyno obels ar nužudymas. Juridine prasme abu bus nusikaltimai, bet, kaip žinia, apimtys ir paveika visiškai skirtinga bus. Tai čia taip, sakykim, tarkim, šitų dviejų pavyzdžių gal nereiktų maišyti į vieną krūvą, nes visiškai skirtingos bus priežastys, aš manyčiau. Dabar aš galiu kalbėt tikrai apie tą tokią neurobio pusę, ką aš kažkiek tai, drįstu manyt, išmanau, tai per šitą prizmę žiūrint, tai.. nu vis tiek, sakykim taip, vis dar tikime ir, matyt, dar ilgai tikėsime, kad visą mūsų veiklą reguliuoja smegenys didžiąją tom dalim. Smegenys tai suponuoja sąmoningą veiklą, nu, bet kuriuo atveju jeigu kalbam apie suaugusį žmogų, tai kaip ir jisai turėtų būt atsakingas už savo veiklą tol, kol jis yra pakaltinamas. Tai, tai vienas dalykas. Dabar kitas dalykas, tos smegenys kiekvieno iš mūsų yra skirtingos, jeigu taip jau žiūrėt, nu schema principinė tokia, bet jeigu detaliai pažiūrėt, tai tų skirtumų individualių, tikrai jų yra daug. Tai va, tai tie skirtumai, tai, aišku, jie iš ne dangaus neatsiranda, čia nebe genetikos, nu genetika visame kame dalyvauja, bet čia ir tarkim, ir sklaidos defektai, ir kas tikrai nori gali prisidėti, tai čia viskas susiveda ir... ir tada formuojasi tos smegenys. Tai, tai

čia priklauso, kaip jos susiformuoja, kiek tenai tie valios reikalai, sprendimų priėmimai kaip priimami, sakykim, ten ta sąveika tarp migdolinių kūnų ir kaktinių žievių... Sako šitie terminai kažką? (*Taip, taip*) Nu va, nu čia ta, sakykim, valingą kontrolę, kuo paaugliai skiriasi nuo suaugėlių ir atvirkščiai. Tai jeigu ten užsikonservavę tie ryšiai, nesusiformavę iki galo, tarkim, kad ir suaugėlis, bet su silpnais ryšiais tarp migdolinių kūnų ir kaktinės žievės, nu tai jis iš esmės valdomas emocijų. Jis arba ji. Nu, tai o emocijos tai žinom, ten proto daug nėra, švelniai pasakius, tai koks impulsas nuėjo, tai taip ir suveikė. Nu tai, ar ten kažką padarė, ar baisiau, ar mažiau baisiai, bet nelabai ir įvertinant, kas ten po to gali būti. Tai.. tai va, tai per ta tokia, nu kaip sakau, tie patys hormonai, to paties testosterono, ar jo yra norma, ar jo tenai pėdsakai, ar jo ten, kaip sako, kibirais bus, rezultatas bus labai skirtingas prie tos pačios nervų sistemos. Tai.. nu tai va, tai vat šventa trijulė, kurią kaltint, genetika, smegenys, hormonai, taip jeigu pažiūrėjus, tai viskas tas įvairiais deriniais darosi, nu priedo, dar aplinka. Ta artimoji aplinka su visa vaikystės įtaka ir čia nuo šito niekur nepabėgsi ir tai be galo svarbu yra. Yra ir ta realioji, suaugėlių aplinka, nu jeigu kalbam apie suaugėlį, tai vėl gi, jis ten kažkokioj tai, tarkim, akademinėj aplinkoj ir kalėjime ištisai gyvenantis, akivaizdu, kad įtakos bus skirtingos ir rezultatai bus skirtingi elgesiui. Tai... tai va, na o visiškai užbaigiant tai, jeigu kalbėt jau apie profesionalius nusikaltėlius, tai čia tada jau labai yra, žymiai konkrečiau. Yra dabar jau keletas tyrimų, čia JAV pagrinde, nu jie... jie daug nusikaltėlių, daug mokslininkų turi, tai pas juos ten tos informacijos įvairios, tai... Tai vienas tyrimas, ką skaičiau, tai jie tyrė žudikus profesionalus, profesionalai turima minty 5 ir daugiau žmogžudystės, nu akivaizdžiai neatsitiktinis variantas. (*Recidyvistai taip vadinami*) Nu, taip, nu, aš profais vadinu jau (*Taip*) Tai, šita, tai buvo par..., ir virš 300 tokių jie surinko, ištyrė teisingiau, tai... statistika labai aiški buvo – kaktinėse žiev... srityse, kur yra, kur čia tas visas mūsų ego ir homo, ir kas tiktai nori, žievė tenai statistiškai plonesnė yra su visomis iš to išeinančiomis pasekmėm. Po to atskiras buvo tyrimas, pedofilus tyre. Ten gal mažiau jų, bet irgi virš 100, man atrodo, surinko. Rezultatas tas pats, kaktinėse srityse žievė plonesnė. Nu tai, žinant, ką kaktinės sritys daro, už ką jos atsakingos, nu... išvados, kaip čia sako, labai giliai ieškoti nereikia. (*Prašosi pačios*) Jo, tai va, tai iš tos neuropusės, tokie tie komentarai galėtų būt.

Tai manykime, kad ir tie, ir tie faktoriai turi įtakos, vis tiek bet kuriuo atveju. Kaip vidus, taip ir išorė.

Taip, nieko nepakeisi. Taip, tai žmogus labai sut..., bet koks gyvis yra tol, kol gyvas, tol yra sudėtingas ir tos sąveikos sudėtingos, tai.. (*Taip, visiškai sutinku*)

Dar norėjau paklausti tokio klausimo: kai nagrinėjau literatūrą, kuomet rašiau teorinę dalį savo darbo, aptikau labai nemažai anglosaksiško regiono šalių

mokslininkų darbų būtent biosocialinės kriminologijos tematika, bet labai nedaug radau, kas būtų parašyta lietuvių autorių ir galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, tarp tokio. Ar tai galėtų reikšti, kad mūsų šalies mokslininkams ši tema yra savotiškas tabu?

Aš nesakyčiau, kad tabu. Paprasčiausia, kiek tos Lietuvos telikę, tai yra, ten kiek ten, du su kapeikom tų milijonų, iš jų paskaičiuokim, koks nušimtis mokslais užsiima, tai pagal proporcijas vat ir gaunasi. Šiaip tai, ką aš žinau, nu vat ir profesorius Valickas gi ten su teisininkais, kiek žinau, dirba, nu, gal ne visai tiesiogiai tai, ką Jūs įvardinot, bet... bet jau į tą pusę, sakykim, tai eilę metų.. nu tai va, tai sakykim, bent jau vienas vadas su grupele yra, tai... nežinau dėl kitų, negaliu pasakyt, bet pagal Lietuvos proporcijas tai jau atstovavimas yra. O kad tabu, tai aš nemanyčiau, o dėl ko čia tas tabu, čia... Kitais klausimais tai tabu yra, o čia tai...

Tai manykim, kad tokia situacija susiklostė būtent dėl to, kad tokie maži esam.

Aaa, vienas iš, vienas iš variantų galimų. Nebūtinai jis visą apimantys, bet matai, su mokslu yra nemažai veiksnių, apsprendžiančių, kodėl, kokios temos yra populiarios, kokiose temose daug dirbančių žmonių yra. Tai, tai čia... čia yra visuma, čia nėra vienas veiksnys, yra mados, kaip visame kame, ne tik drabužiuose, bet ir moksle, iš... su madom susijęs finansavimas. Tai be pinigų (*Taip, pinigų klausimas*) šiais laikais bent jau tokio biomedicininio mokslo nepadarysi. Tai vat. O per šitą prizmę žiūrint, tai Lietuva nėra labai dėkinga šalis, švelniai pasakius, tai tas... žmonių mažai, biudžetas dar mažesnis yra, konkurencija didelė. Nu, ir... ir tada vat yra įvardinami šalies prioritetai ir jiems daugiau skiriama lėšų, tai... Nu čia, turiu minty, tą visą virtuvę žinant, tai čia stebuklą nėra. (*Dirbama, sakykim, populiariausiom kryptim, ar ne?*) Nuuu... ne tai, kad.. didesnės pajėgos tom kryptim, turbūt nukreiptos, aš taip pasakyčiau. Dirbama tai ir labai įvairiom, ir labai egzotiškom toj pačioj Lietuvoj kryptim, bet tik tai tas atstovavimas, kai absoliučia skaičių kalba... paimkim tokią Vokietiją, tai ten bet kokiai temai vos ne po institutą turbūt rasi, bet tai yra Vokietija, tai jinai yra didelė turtinga šalis, tai... taip yra. (*Taip, nieko nepadarysim kol kas*)

Kaip Jūs girdėjot, žinot, nežinau, ar žinot, ar girdėjot, bet pasakykit - ar dabartinėje teisinėje sistemoje kažkaip tie biosocialiniai veiksniai yra fiksuojami, kurie daro įtaką galimai tam nusikaltimo padarymui? Ir jei jie yra fiksuojami, kokia galbūt forma tas daroma? Ar apskritai kažkur tai kreipia į juos dėmesį, sakykim?

Neturiu ką pasakyti šiuo klausimu, aš teisinės sistemos neišmanau, visiškai tolimas nuo to, tai...

Bet jeigu fiksuotų ar būtų kažkokia, Jūsų akimis žiūrint, nauda? Tiriant, pavyzdžiui, nusikaltimus, kreipiant dėmesį į tuos veiksnius? Ar galėtų tie veiksniai labiau nusakyti, kodėl žmogus taip pasielgė ir galbūt turėtų įtakos, aš nežinau, nuosprendžiui?

Ne... nėra lengvas klausimas. *(Atsakymas nėra lengvas)* Jo, nemanau, kad kažką labai stebuklingai padėtų, iš tikrųjų. Todėl, kad, nu, aš taip, ne spaudai, juokauju, kad... labai galėtų būti sėkmingas advokatas, kuris dar be teisės būtų baigęs neurobiologiją. Todėl, kad... nu, iš esmės bet kokį nusikaltėlį galėtų išteisinti, nu, tai o kuo, kuo jisai kaltas, jo ten GBRG-inės sinapsės kitokios yra, taškas *(Arba bakterijos jį paveikė, kaip Jūs minėjote)* Arba, arba jo mikrobijota kitokia yra, tai žmogus nekaltas. Tai čia tada jau pereinam į filosofijos lauką, tai kas tas žmogus kaipo visuma yra. Ir turiu mintyje ne tik biologinę masę, bet ir ta kognityvine prasme, ir kiek už save atsakingas, čia tokie platūs laukai prasideda, tai ir... ir labai nevienareikšmiai. Taip kad dėl.. jo, tik tiek ir tegaliu šituo klausimu.

Bet vat kokia Jūsų būtų nuomonė, ar lietuvių mokslininkai turėtų plačiau nagrinėti ir rašyti apie tuos socialinius faktorius ir apie jų įtaką, sakykim, tam pačiam nusikalstamam elgesiui? Apskritai, ši sritis ateitį mūsų šalyje turi, kaip Jums atrodo?

Vėlgį priklauso nuo kriterijų vertinimo, tos ateities. Pagal aktualumą tai aš manau, kad būtų aktualu, todėl, kad tas nusikalstamumas... nu, aš nesu specialistas, bet kiek vat per žiniasklaidą pažiūriu tuos skaičius kažkokius, nu jie nėra nei žemi, *(Taip)* nei jie labai mažėjantys. *(Taip)* Nu tai Lietuva, vis tiek prie to nusikalstamumo... per tą nusikalstamumo prizmę, kaip bebūtų gaila, nu jinai... žinoma yra. *(Taip)* Ir tie tautiečių elgesiai kitose šalyse išvažiavus... Tai nu tie vyksta procesai. Tai, tai šitų dalykų su... ištyrimas, supratimas, nu, tikrai manau, kad padėtų ilgalaikėje perspektyvoje. Čia problema yra, kad čia nėra tas greitas variantas, kad šiandien ir dabar. Čia, čia turėtų būti investicija į ateitį ir galimai nelabai tokia artimą. Tai čia tikrai tokia rimtai į gyvenimą žiūrinti Vyriausybė galėtų tokius sprendimus priimti, bet... Nu, čia taip yra, tai aš manau, kad ir šitaip būtų pagal ta paklausumą, sakykim, tų tyrimų. *(Čia kaip jūs kalbėjote apie alkoholio draudimą, nuomonę savo išsakėte, kad čia nėra labai geras dalykas, bet kreipti dėmesį reikia į ilgalaikius darbus, į tą formavimą to įsivaizdavimo, kad galima kitoms veikloms pakeisti ir kad tai nėra vienos dienos ir dėl to, kad to galbūt nesiimama, nes nėra greitų rezultatų)* Taip. Be to, ir pastangų žymiai daugiau reikalauja. *(Tai vat apie ką mes ir kalbam)* Nes uždraudimas ar ten diržu koks šleptelėjimas, nu tai trinkt, sekundžių reikalas ir satisfakcija. *(Arba kaip apie tabletes kalbėjote, kad išgėrei tabletę ir viskas)* Jeigu tu ten sėdėk, medituok kelias valandas, kelis mėnesius iš eilės, tai reikia kantrybės, bet organizmui

pasekmės visai kitos iš to atsiranda. (*Taip, būtent*) Visur gyvenime svarstyklės yra, priklauso, į kurią pusę nusveri jas. (*Žinoma*)

Taigi, tai tada paskutinį paklausu klausimą. jau viskas. Kaip Jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje bus tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos teorijos atšaka, kaip jau yra, pavyzdžiui, anglosaksų kultūriniam regione? Ir ką tam reikėtų padaryt?

Tai kada nors tikėtina, kad. (*Finansavimas, jau pirmą išgryninom; ekspertai, kurie tuo užsiima, sakykim*) Jo, esminis dalykas tai yra tų smalsių... smalsių žmonių būvimas. Kad susiformuotų žmonių, kuriems tai būtų įdomu. Ir.. ir čia vėlgi yra ilgalaikis procesas, tai pirmiausia, nu, aš taip, kai jau netrumpai gyvenantis, kaip sako, tai tą virtuvę šiek tiek įsivaizduoju. Pirmiausiai tai turi būt tas asmuo, kuris sirgtų tuo reikalu gerąja prasme, (*Taip, taip*), kuriam tai rūpėtų. Toks biškį *kreizas*, bet na toks turi būt (*Kaip ir bet kokiam kitam reikale, aš manau*) bet kokiam reikale. Tada toks asmuo turėtų natūraliai aplink save suburti komandą. Tegul vieno dviejų žmonių, bet nu pavadinkim komanda, kad jau nebūtų vienas. Ir tada jau pajėgumai auga, tada ta veikla turi vystytis. Ir arba jinai pritraukia daugiau žmonių, ir tas sniego gniūžtės efektas suveikia, arba ne. Nes nu, jauniem žmonėm juk labai paprasta, ir ateina pasirinkti, ir arba kažkoks veiksmas kunkuliuojantis, žmonės įdomūs, dirba, įdomiai papasakojantys ir patrauklu, arba sėdi koks nususukęs, nekalbantis ir nieko nesakantis, nu, toks pirmas išpūdis, tai... Gal jis ten labai gilius išmastymus išmasto nususukęs, viskas tvarkoj mokslinė prasme, bet viešinimo, patrauklumo prasme tai nesuveiks. Tai čia biški skirtingos, oponuojančios veiklos, bet, mano galva, taip, sakykim, kadangi aš universitete visą gyvenimą, aš šventai tikiu, kad tas vat viešinimas, pritraukimas, kad jis labai svarbus yra. Tai... tai tas veikia, na aš savo katedros pavyzdžiu žiūriu, kokia buvo mūsų prieš keliasdešimt metų padėtis ir kaip dabar, pilna jaunimo, nu todėl, kad jaunimas traukia jaunimą (*Taip, taip, taip*) ir kad auga, ateina doktorantai, ir ateina bakalaurai, magistrantai, nu ir.. ir sistema tada gyvuoja, tai čia bendras principas. Štai šito ir palinkėčiau ir šitai sričiai. (*Taip, manyčiau*)

Ačiū labai Jums už pokalbį.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IB2, sritis – biologija, amžius – 63 m.)

(interviu data – 2021-04-09, pradžia - 09:00, trukmė 22:28)

Jeigu paklausčiau Jūsų, ar egzistuoja skirtumai tarp žmogaus, kuris padarė nusikaltimą ir žmogaus, kuris niekada nėra nusikaltęs, nėra nusizengęs įstatymui, ką Jūs man atsakytumėt, ar yra kokie nors skirtumai tarp jų? Ir jeigu yra, kokie tai gali būti skirtumai?

Nu kaip, žiūrint, kaip čia, žiūrint iš visuomeninių pozicijų tai, aišku, egzistuoja skirtumai vien dėl to, kad nu kaip, vienas yra kažkuo kaltas, kitas ne (*Taip*) Bet jeigu Jūs klausiat apie asmenybės skirtumus (*Sakykim*), labai sunku atsakyti, kadangi kiekvienas atvejis yra individualus. Aš įsivaizduoju, kad kai kas ir daug negerų dalykų prigaminęs sugeba savo elgesį, išvaizdą, poziciją, situaciją kontroliuoja taip, kad jo neatskirsi. (*Taip*) Manychiau, kad taip, o šiaip tie vadinami marginalai tai gal prasilenkiant gatvėj, matos, kad žmogus sėdėjęs. (*Net išoriškai?*) Net išoriškai, Jūs, nežinau, Jūs gal. amžiaus ne tas, kad nepastebit, bet tai yra ir eisena, veido išraiška, galų gale veido spalva, jeigu jis neseniai paleistas. Na, yra skirtumai, yra jie, galbūt ir turi būti.

Nes matote, dėl ko aš klausiu. Yra dalis mokslininkų, kurie mano, kad žmonės nusikalsta dėl to, kad, sakykim, kažkokia susiklostė nepalanki situacija gyvenime. Gal tenai į blogą kompaniją pakliuvo, gal tėvai asocialūs, gal ten artimoje aplinkoje smurtas buvo, dar nuo kažkokios, tai tokios išorinės, sakykim, sąlygos, kuriose žmogus atsidūrė ir tas išprovokavo, sakykim, tokį jo elgesį. Bet kita dalis mokslininkų, kita pakraipa, sakykim, mokslo teorijos šitos yra nusiteikusi manyti, kad gali lemti ne išorė, bet vidiniai faktoriai, sakykim, dabar, kai mokslas yra pažengęs labai, kaip žinote, mokslo visos galimybės labai paplatėjusios, tai nustato tokiems žmonėms ir genų anomalijas, ir smegenų įvairiausių pokyčius, ten gali, sako, lemti net hormonų kažkokie svyravimai. Kokia Jūsų vizija, kurie faktoriai labiau lemia, o gal išvis ne vieni lemia, o gal kartu veikia tie faktoriai, kaip Jūs tą matote?

Kaip biologas, manychiau, kad veikia kartu. Pradėkim nuo vidinių. (*Taip*) Hormoninis disbalansas ir gyvūnijos pasaulyje... neseniai pradėta tirt, tiesa sakant, bet (*Taip*) testosterono, kortizolio, kitų elementų lygis nulemia elgesį, pavyzdžiui, gyvūnai yra arba nervingi, arba pernelyg drąsūs, arba netgi agresyvūs, čia yra hormoninio... nepavadinčiau to disbalansu, gyvūnijos sąlygom tai yra normalu, bet žmogui, jeigu jo elgesį lemia hormoninis kažkoks tai nukrypimas, tai jau nebėra visuomeninė norma. Tai yra... kai gyvūnas užpuola savo gentainius gamtoj, jis yra agresyvus, tai yra normalu, nes tai yra nu kaip... (*Instinktas? Savigyna?*) Nu, savigyna, instinktas, ar tai išraiška kažkokio disbalanso

jo organizme, neturi reikšmės, tai yra gamtiška. Visuomenėj ar pagal... bent jau pagal dabartines normas, mes to nesitikim, tai yra nelauktina, kad praeivis duos Jums į veidą, ar ne? Tai yra, jei taip nutinka, ir tai yra dėl to, kad pas jį kokio tai, kokios tai cheminės medžiagos, turiu galvoj natūralios, nu kad ir kortizolio kiekis yra kitoks arba testosterono, nu, tai jau yra vidinis kažkoks, vidinis veiksnys, kurio ne... nevertint kaip turinčio įtaką negalim, nes įtaką turi. Dabar aplinka. (*Taip*) Tai jeigu žmogus auga tokiam, sakykim, rajone, kur aplinkui dauguma tokių, savaime aišku, elgesio modelis yra suponuojamas nuo pat, sakyčiau, vaikystės, jeigu ne nuo kūdikystės. Na.. aiškinimasis pakeltu tonu, apsistumdymas esant menkiausiam nesutarimui ir savo nesutarimų sprendimas smurtu, kuris stipresnis, tas ir teisus, tai yra lyg tai normalu, čia tokie ir išoriniai... Ir galų gale, aš sakyčiau, dar reiktų neatmesti ir galimybės, kad tai yra, kaip čia pasakyt, aplinkybių sutapimas, žmogus gali nusikalsti esant.. nu, nelinkęs į tai, neturintys jokie pagrindo, susiklosčius kažkokiom aplinkybėm, nu, sakykim... (*Ne vietoj pinigine padėta?*) Pajut... Aaa, tai čia labai paprasta, aš labiau apie aukštesnio lygio nusikaltimą, susijusį su fiziniu smurtu ir taip toliau... pasijutęs grėsmingoje situacijoje, kuri galbūt neteisinga, bet dėl savo auklėjimo neatlaiko tos įtampos ir nutrūksta, gali būti ir taip. Tačiau vėlgi turbūt priklauso nuo situacijos, nuo kilmės, auklėjimo ir gyvenimiškos patirties. Nuo vidinės pusiausvyros taipogi, tai, kas vienam atrodo praeinama su šypsena, kitam sukelia baisų įtempimą ir neadekvačią reakciją. Taip, kad manyčiau, visų tų veiksmių aaa.. ignoruot negalima ir, jeigu iš statistinės pusės, tai aišku, čia kokio nors aaa... daugiamatė tiesinė regresija galėtų parodyt. Paėmus 1000 skirtingų atvejų, sudėjus tuos veiksmius, galbūt galėtų netgi skaitinė išraiška pasakyti, kas yra svarbiau - vidinės, išorinės, įgytos aplinkybės ar savybės, ar įgimtos. Tai čia toks gal mechanistinis požiūris, bet kaip biologas aš matau tokį sprendimą (*Nes, matot, būna gi ir tokie atvejai, kad žmogus, pavyzdžiui, atrodo, gyvena baisesiomis sąlygomis, atrodo, nieko šios šviesos nėra jo aplinkoje, bet jisai vis tiek išlieka žmogumi ir niekada nenusižengia įstatymui*) Ir vis tiek aš įsivaizduoju, kad jis išlieka, bet jo ta... paslydimo galimybė yra didesnė, bent jau teoriškai, aš taip galvoju. (*Sutinku su Jumis*)

Dar toks keistas buvo mano pastebėtas dalykas, kai nagrinėjau šaltinius, kai rašiau teorinę dalį savo darbo, labai nemažai anglosaksiško regiono šalių mokslininkų radau darbų būtent biosocialinės kriminologijos krypties, o lietuvių autorių yra be galo mažai parašyta šia tema. Galiu net pasakyti, nežinau, ar būsiu teisi, kad Lietuvoje nėra išvis biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar tai reiškia, kad mūsų šalies mokslininkams ši tema yra gal kažkoks savotiškas tabu?

Aaa.. Kadangi aš šit.., kaip nu, moksle šituo nesidomiu, tai galėčiau tik spėti. Iš anglosaksiško tai kriminalistika yra tas - Šerlokas Holmsas ir Vatsonas, dar kas ten,

Lestreidas buvo. Ir kas pas mus kriminalistika, pasakius šitą žodį, didžiai daliai visuomenės atsakymas bus *mentas, musoras* ir panašiai. Atsiprašau už tokį žargoną, bet manau, kad tai yra teisybė. (*Taip*) Tai, ką... tai, ką skaito anglosaksiškoji visuomenė, tai yra kažkiek, galbūt net idealizavimas, per grožinius kūrinius. Galų gale per tą patį... gerai, New York Times ar koks nors ten, reiškia, kitas Londono laikraštis, jie rašo kitaip apie tą patį, pas mus net gi visuomeninės... šitos, visuomenės informavimo priemonės, jų tonas yra toks, kaip... O dabar va paskutiniai įvykiai, kai policija buvo naudojama kaip žandaras, kontroliuojantis netgi važiavimą į kitą savivaldybę, tai dar mažiau padeda jų populiarumui. Tiesiog kaip mokslininkas, aš tokios temos nesirinkčiau vien dėl to, kad man jinai, nu... aplamai tokia yra, sakykim, apstumianti kažkiek. (*Kodėl?*) Apie... nu, būtent dėl to, kaip aš, kaip žmogus vertinu policijos darbą, vertinu neigiamai, todėl nenorėčiau užsiimti teoriniu... teorine analize, kodėl jis toks arba kitoks. Susirasčiau kitą tematiką. Jeigu aš vertinčiau tai teigiamai, tai galbūt man paskatintų, nu, kažkokį domėjimąsi ir norą palyginti, galbūt surast, kodėl taip, o dabar to nėra. Bet tai aš gi ne tos sferos žmogus, Lietuvoj iš viso kas ten kiek rašo... Nebent Dargis, ar ne, yra toks? (*Yra toks*) Ką jis ten rašė, apie daktarus, apie dar kažką, tai čia, sakyčiau, buvo kažkokia kriminalistika, o daugiau jos kaip ir nėra. Mes tik skaitom tik vieną, kad tu pats randi nusikaltėlį, o policija dargi nesugeba tavo surinktų duomenų panaudoti. Tai apie kokią kriminalistiką mes galim kalbėt, jos nėra. Gal jos nesimato, gali ji neparodoma, bet... visuomenės nuomonė tokia. Turėtų būt. (*Nes įdomu, kodėl mūsų šaly net nenagrinėja visiškai, dėl ko tas nusikaltimas įvyksta, tiesiog žmogų nuteisia ir viskas*) Gale jeigu jį nuteisia, o jeigu jo nenuteisia? (*Tuo labiau*) Tai tuo labiau, tai kas dar nagrinės, kodėl jis nusikalto, jeigu jis išvis paleistas. Kaip pavyzdys, na gerai, Jurbarko atvejis, puikiai suprantat, tai šiuo atveju kaip ir nebėra ko nagrinėt, lyg tai viskas aišku, nuosprendžio nėra, nu.. tai koks čia dar gali būt, kokių tų aplinkybių nagrinėjimas, jeigu išvis nėra paties šiuo atveju socialinio, teisinio teisingumo. (*Taip*) Aš galbūt tame matau priežastį. Nežinau, čia tik mano asmeninė nuomonė, žinoma. (*Be abejo, tai va ta nuomonė man ir įdomi yra*) Bet aš kažkaip įsivaizduoju, kad galbūt bent jau universitete yra vienas kitas žmogus, kuris šitoj vietoj nėra visiškai atsitraukęs ir kažką tai iš teorinės pusės daro, nu, iš praktinės, aš tikiu, kad nelabai turi galimybių ką nors pakeist.

Tuomet gal neverta klausti Jūsų tuomet, ar biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikalstamam elgesiui, yra kažkaip fiksuojami toje mūsų teisinėje sistemoje, iš Jūsų požiūrio taško žiūrėti? Nes, kaip suprantu, manote, kad ne.

Tai palaukit, aš nesu įsitikinęs, kadangi... na, vis dėl to, arba reikėtų kažkokias tai bylas pasižiūrėt, tiek, kiek jos prieinamos, o jos turbūt bent jau dalis yra prieinamų. Arba galima gaut priėjimą prie jų. Gal yra fiksuojama, bet kažkaip negirdėjau, kad būtų motyvuojama

koks tai sprendimas. Kad būtų motyvuojama ar ten kilme ar patirtim žmogaus. Tik tiek, kiek tiek... pilietis, aš suprantu, kad kai kurie sprendimai baigias taip, kad pareiškiama, kad jis nepakaltinamas, ir tada, užuot sodinama jį, uždaro į kitus namus. Tai čia vienintelis, kaip aš įsivaizduoju, kažkoks tų biosocialinių veiksmų, daugiau bio veiksmų šiuo atveju, jeigu jis nepakaltinamas, arba psichoveiksmų pritaikymas. Kitų kaip ir neteko girdėt. (*O kaip manote, jeigu būtų fiksuojama, ar tai turėtų kokios nors naudos apskritai tiems patiem nuosprendžiams ir visam kitam dalykui?*) Jeigu žiūrėti iš to, kad visuomenės ir teisingumo tikslas yra ne nubaut ir sutrypt, (*Taip*) o kažkaip pakelt arba bent jau neleisti krist toliau, tai turėtų. Nes nu kaip... Aaa.. žmogus girtas padarė avariją. Vienas atvejis, jeigu buvo atleistas iš darbo, darbo neranda, turi tų skolų ir jis visiškai nevilty, o kitas kai yra iš aukšnio visuomenės sluoksnio ir jo gyvenimo būdas toks – vairuot girtam, ne dėl to, kad jis... Tai skirtumas galėtų būti tarp to. Ar tai labai būtų naudinga, aš nežinau, bet turbūt skirtumas būtų. (*Skirtumas būtų ir nuosprendyje, Jūs manote?*) Manau, kad taip. (*Tai tokia būtų nauda to fiksavimo*) O dabar tiktais šitą bando panaudoti, ko gero, advokatas, kuris už didelius pinigus sugeba sušvelnint nuosprendį, motyvuodamas kažkokiais panašiais va tais socialiniais.. Na, tai mes tą susidarom iš spaudos, aišku, skaitydami... skaitydami, kaip, kaip čia pasakyt, nusikaltimas ir bausmė ne... nekoreliuoja, ir jinai nekoreliuoja, ko gero, vis dėlto, priklausomai nuo visuomenės sluoksnio. Kita vertus, na vėlgi... negali būt vien tiktai šituo grindžiama, bausmė turėtų būt, kaip, teisinga ir neišvengiama, ar ne, pagal teisingumo sampratą? Aš, kaip ne teisininkas, taip įsivaizduoju. Tai jeigu kažkas išvengia bausmės, motyvuojant tuo, kad suvažinėjo būdamas girtas žmogų, bet jis ten, nu, koks ten, laidų, televizijos laidų vedėjas ar panašiai, kai kitam šitai nepasiekiamo, nu.. tai nėra gerai. Vis tiek turėtų būt šitų veiksmų pritaikymo teis.. teisinio ir.. baudime.. šitų veiksmų pritaikymo riba turėtų būt kažkokia nu... siauresnė, ne per daug plati, sakykim taip.

Bet kaip Jūs manote, vat šiandien mes pasikalbėjom, apskritai, ar lietuvių mokslininkai turėtų daugiau nagrinėti šitą temą, rašyti daugiau apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui?

Manychiau, kad taip, kadangi pas mus tai nežinoma. Bet jau atrodo, kad nežinoma. (*Bet ar ši sritis, Jūsų nuomone, turi ateitį mūsų šalyje?*) Jeigu šalis turi ateitį, tada sritis turi ateitį ir jeigu šalis ateities neturi, nu tada tai... tada ne. Nu, sakykim taip, kad turbūt nemažai žmonių mano, kad nuo 90-jų mes ne per daug pakilom, ypač teisėsaugos sferoj. (*Taip*) Tai nėra gerai, tai jeigu šita situacija... ir kaip pavyzdį stato estus, kur jų policija yra šiek tiek kitokia. (*Taip, taip, teko girdėti*) Tai jeigu mes turim perspektyvą pakilti, tada šitai irgi labai svarbu, kaip bet kurį dedamoji, susijusi su ta sfera. (*O nuo ko tada priklausom, ar ras biosocialinė kriminologiją „vietą po saule“ mūsų šalyje, ar neras? Ar nuo mokslininkų*

pastangų, ar nuo pačios policijos? Kaip Jūs manote?) Pirmiausia, aišku, priklauso nuo mokslininkų pastangų ir jų asmenybių. Turbūt... nu, didelė asmenybė sugebės pramušt bet kurią sferą, kad ji taptų bent jau žinoma. (Taip) Tai yra juodas darbas, nes pirmiausia tada reiktų, ko gero, pakeist visuomenės informavimo priemonių požiūrį. Pakeist jų toną. Čia yra... aš analogiją matau kaip su medžiokle. Medžioklė pas mus, ooo... dalies visuomenės nuomone, yra kraugeriai, nusipenėję girtuokliai. (Taip) Kita, na kita dalis visuomenės supranta, kad bent jau esama vieta tai gamtos valdymo, tai neišvengiama. O trečia tai mato kaip kultūrinį paveldą, bet tai vėlgi Vakarų visa tai yra kaip kultūros dalis - medžioklė. Prancūzija, Anglija, Vokietija, Ispanija šiek tiek kitokia, Italija šiek tiek kitokia, bet vat tos pirmos trys šalys, Prancūzija, Anglija, Vokietija turi labai aukštą medžioklės kultūrą. Taip, tradicijos, kultūra, ritualus, viskas yra. Tai kai kurie mūsų medžiotojai tą supranta ir bando bent jau deklaratyviu reklaminiu būdu parodyt, kad jie maždaug atitinka šitą, jie turi irgi tuos ritualus, tik apie juos niekas nežino. Tai šiuo atveju, kalbant apie tą biosocialinių veiksmų tyrimą, turėtų būti kažkas panašaus, kažkas tai turėtų tą rodyti. (Turėtų būt kažkoks žmogus?) Žmogus, grupė. Juk tai yra mokslo, nu kaip... Tokia pat mokslo kryptis kaip, sakykim, genetika, tik tiek, kad genetika kažkada buvo labai „ant bangos“ ir tie genų tyrimai vis dar yra tokie.. populiarūs ir visų matomi, o šito... Aš negaliu pasakyti, šitoj sferoj kadangi nesidomėjau, nesiruošiau, galėjau pasižiūrėti google.com, pasižiūrėt, kiek yra tų publikacijų, bet aš to nepadariau, bet šitą Jūs turbūt žinot, kiek, kokiose užsienio šalyse, dešimtim, šimtais, tūkstančiais tų publikacijų yra, ar yra specialių žurnalų šitai sferai, jeigu yra, tai viena, jeigu nėra, tai aišku, tada rodo, kad siauresnė sfera, tai nereiškia, kad ji nesvarbi. Taip, kad kaip nu... kaip, moksle visos teorijos turi teisę gyventi, jeigu jos įrodo savo svarbą. (Teorija be praktikos mirusi?) Taip, ko gero.

Tai tada, kadangi jau baigiam kalbėti, noriu tik paskutinį klausimą užduot. Kokia Jūsų vizija, kaip Jūs matote, ar biosocialinė kriminologija kada nors taps Lietuvoje tokia pat svarbi ir gerbtina kaip anglosaksų šalyse?

Manychiau, taip, jeigu, sakysim, anglosaksų šalyse tai yra dviejų šimtmečių pasiekimas, tai per pusę to laiko galima tikėtis, nu jeigu nepavyks, tai bent priartėti. Ar gerai atsakau į Jūsų klausimą? (Nuostabiai. Bet tam reikia žmogaus, vėl grįžtam prie to paties?) Tai žmogaus, žmonių, grupės, krypties... Organizacijos, kažko tai reikia. (Reikia, kad kažkas ta kryptim dirbtų. Ir populiarintų, kaip Jūs teisingai sakėte) Būtinai, kadangi jeigu mokslas užsidaro... Žinot, matematika, man atrodo, jie nieko nebando populiarint. Mokykla yra, pasiekimai yra, visuomenėj, net neįsivaizduoju, kaip tą pateikti, kad būtų įdomu ir priimtina, tai šita, šita tematika yra visuomenei žymiai įdomesnė, negu matematika, todėl ją populiarinti nebūtų labai sunku, ko gero. Pati ta... nu, kriminalinės naujienos turbūt yra labiausiai

skaitomos, toj srity rašyt neturėtų būti taip be galo sunku, jeigu yra ką pasakyti. (*Tikrai taip*) Nu va, tai Jūs galit pradėti.

Ačiū labai, kad radote laiko.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IB3, sritis – biologija, amžius – 61 m.)

(interviu data – 2021-04-20, pradžia - 14:00, trukmė 31:10)

Jeį, pavyzdžiui, paklausčiau Jūsų, ar skiriasi kuo nors žmogus, kuris yra padaręs nusikaltimą, ir žmogus, kuris niekada nėra nusizengęs įstatymui, ką Jūs man atsakytumėt? Kokie skirtumai tarp jų yra, jeigu yra tokie?

Ar Jūs turite omeny, ar jie skiriasi pagal išvaizdą, ar pagal charakterį..? (*Pagal ką mes atskirtume juos, jeigu mes juos sustatytume abu du?*) Nu, žinot, aš kaip antropologė ir kaip žmogus, mes, žinot, ir tų veidų tyrinėjimu užsiimam ir taip toliau, aš galiu taip pasakyti - iš išvaizdos yra absoliučiai neįmanoma, absoliučiai, visiškai. Jeigu, sakykime, kažkada anksčiau, dar prieš kokių 50, tuo labiau 100 metų buvo tokios stigos, kurios būdavo akivaizdžiai sudėliotos, kas tai yra, reiškia, nusikaltėlis, kad ten yra vos ne, su tom, reiškia, dviem ar trim Y papildomom chromosomom, reiškia, ir taip toliau, toks androgenizuotas, agresyvus, jis turi tam tikrus veido bruožus, tai pastaruoju metu mes nieko negalim pasakyti. Žiūrėdami netgi ir į veidą, netgi kitą kartą ir žmogaus elgesį, nes, mano galva, nusikaltimai pastaruoju metu tampa labai susiję su socialiniais dalykais. Ir ta socialinė bėda, į tą socialinę duobę įpuola labai įvairūs žmonės. Ir tai nėra tokie, kurie yra iš prigimties turintys galimybę nusikalsti. Aišku, mes galim turėti, tarkim, tokių atvejų, kaip, tarkim, pavyzdžiui, yra tam tikrų įgimtų sindromų, yra tam tikrų įgimtų tokių ligų, kaip žinote, kur tikrai yra hiperbolizuotas tas agresyvumas žmogaus, bet tai yra psichinė liga. Tai yra faktas ir tokių vat, na, galbūt net ir genetinių, kitą kartą būna, sindromu paveldėtu, tai jau 0,0 kažkokio procento ribose populiacijoje yra. Ir tai reiškia, kad na, taip, potencialiai pažiūrėjus į tam tikrus bruožus, į tam tikrą elgesį gali pasakyti - jisai yra linkęs labiau nusikalsti, bet tai yra be galo reti dalykai. Dabar tiek, kiek man tenka matyti, pavyzdžiui, ypatingai, jeigu mes žiūrime į išvaizdą žmogaus ir ypač į veidą, kur anksčiau pagal veidą sakydavo, čia tai jau nusikaltėlis, tiesa? Tai nieko negalim pasakyti, nes vat Jūs, nežinau, ar atkreipėt dėmesį, kaip ten tuos visus tokius paauglius, jaunimą, ar dar kad ir vyresnio amžiaus žmones kitą kartą skelbia, kokie žmonės ten padarė vieną ar kitą nusikaltimą, na, tu žiūri į tą veidą ir atrodo, nu Dievo avinėlis, suprantat, reiškia. Bet kitas dalykas yra dar vienas dalykas, kad mes turime labai dažnai, nu.. šiaip apskritai žmonių įvairovė didėja ir visų požymių įvairovė labai didėja ir tai, ką turim dabar, tai yra toks požymių susimaišymas, ta fizinė išvaizda, tada tas charakteris, galbūt vidiniai dalykai, jie tiek jau yra dabar įvairūs ir tiek susiplakę, tiek persipynę, kad mes nebegalim.. ir netgi kai kurios studijos rodo, kad nėra jokio ryšio tarp žmogaus charakterio, tarp žmogaus, reiškia, polinkių ir tarp jo išorinės išvaizdos, ir.. nes tikrai negalime teisti nė vieno. Bet, reiškia,

sakykim, jeigu mes.. jeigu dabar persikeliname į tą plotmę, vat žmogaus elgesys, impulsyvumas, taip, jeigu mes imam ekstremalius kažkokius taip, tarkim, ten dalykus, nu tarkim, jeigu mes imame, pavyzdžiui, tarkim, reiškia, vėlgi kraštutinį charakterį, kuris gali būti kaip ir biologiškai nulemtas, tokių atvejų gali būti, bet ji yra be galo reti, tiesa, sutiksit? Bet esmė yra ta, kad daugiau turbūt šiais laikais veikia žmogų išorinės sąlygos ir žmonės labai nevienodai reaguoja papildami į įvairių bėdą. Ir tai yra tiesiog žmogaus, turbūt, na, charakterio, toks, kaip čia pasakyt, arba nervų sistemos, ar psichikos tam tikra ypatybė, vat štai kažkokiu būdu reaguoti į kataklizmą, į bėdą, į nepriteklių ir taip toliau, tai vienas tame, toj duobėj jisai taip bando išlipti, stengiasi kažką daryti, o kitas reiškia, matyt, sugalvoja, na, kitu būdu kažką pasidaryti, ar ten kažką tai pavogti, arba ten.. dėl to ir nužudyti, ir taip toliau. Ir turbūt yra labai daug tų tokių pastaruoju metu, ypač jeigu kalbam apie Lietuvos populiaciją, bet ir apie kitas, tų vadinamų impulsyvių tokių nusikaltimų, žudymų, kada yra praktiškai patys žmonės, žiūrėkit, po ten, nežinau, kelių minučių arba ten po valandos atsitokėja ir tik tada supranta ir pamato, ką padarė, ir jau būna šaukštai po pietų. Ir suprantat, čia yra taip sudėtinga, ko Jūs klausiat, ir aš taip galvojau, kad Jūs iš tikrųjų užkabinot labai įdomią temą, nepaprastai įdomią temą, bet ar Jūs gausite atsakymą, tai.. Aš, mano.. mano galva, man atrodo, kad čia reikėtų daryti tą darbą, tiesiog imant vos ne kad keliais skerspjūviais, naudojant galbūt ir kažkokias psichologines anketas, ir vos ne kad.. išvaizdos kažkokiu būdu pridėt fizinių bruožų, kažką tai tokio, dar kažką, žodžiu, viską viską sudėti, gal ten galima būtų ištraukti... Žodžiu, aš taip įsivaizduoju, kad ką žmogus pats apie save galvoja, ką žmonės apie jį galvoja, ir apie tuos tokius, reiškia, *crossing*‘us, iš tų visų galbūt galima būtų kažkokį grūdą apčiuopti, bet.. aš kažkaip, jeigu, pavyzdžiui, dar prieš kokių 20 metų, tai būčiau pasakius, taip, va šitas tai čia jau, čia tai jau nusikaltėlis, šitas tai ne, dabar aš galiu pasakyti – neįmanoma, tikrai neįmanoma to pasakyti, negalima žmogui uždėti štampos, reikia būti labai, labai atsargiems tą darant ir ta prasme, nuspręsti būtų labai, nu, paprasta, bet taip nėra. Ir sakau, nu, medicinoj, ypač teismo medicinoj yra tie tokie dalykai, kur yra tikrai tas perdėtas agresyvumas, tie, kaip aš minėjau, sindromai. Bet mes ne apie tai kalbam, taip, tie žmonės daro nusikaltimus, bet jie už tai yra neteisiami, jie psichiatrinėje ligoninėj guli, mes puikiai žinom. O jeigu mes kalbame apie tuos, kurie yra pakaltinami, tai šiais laikais yra tikrai labai sudėtinga nuspėti. O galų gale, jeigu mes imame ir literatūrą, jeigu imame ir filmus, tai viskas yra stigmatizuota. Kita vertus, jeigu pasižiūrime tokius aukštesnio intelekto lygmens kriminalus, ar ne, kaip *Erkiulį Puaro* ar *Mis Marpl*, kai tu sėdi iki pat galo ir lauki, ir tu iš tų veidelių, iš to elgesio tu nieko negali pasakyti, kaip ta *светское общество* tenai, ką jinai pridirbo, suprantat? Sudėtinga į Jūsų tą klausimą atsakyt.

Supratau, nes Jūs praktiškai apėmė visus mano sekančius klausimus, nes dėl ko aš klausiu: kadangi aš darbe daugiau nagrinėju dvi kryptis, sakykim, kriminologijos - viena iš jų mano, kad lemia tą nusikalstamą elgesį išorinė aplinka, tie socialiniai faktoriai, na, sakykim, ten į blogą kompaniją pakliuvo, ten buvo tėvai gal asocialūs, gal smurtas jį supo artimoje aplinkoje ištiesai. O kita gi kryptys, kitos krypties mokslininkai mano, kad labiau lemia vis gi vidiniai veiksniai ir dabar, kai mokslas yra pažengęs, tai mes žinom, kad nustato ten ir smegenų pokyčius, chromosomų svyravimus, genų anomalijas. Buvo gi dar vienu metu teorijos, gi puikiai žinote, kad net iš kūno sudėjimo atseit galima būtų tai nustatyti. Taigi Jūsų, kaip specialistės, kaip ekspertės, kokia yra nuomonė, kokie yra lemiantys tie faktoriai, ar jie yra vidiniai, ar išoriniai, ar jie kartu veikiantys?

Taip, nu, matot, aš, turbūt, būčiau linkus pasakyti taip, kad tai, ką rašo tie klasikiniai vadovėliai, ką visi žino ir tie.. tos teorijos atstovai, kad tam tikri genai, tam tikras smegenų aktyvumas, tam tikri.. gal net, nu nežinau, tokie, tam tikri tokie biologiniai kiti mechanizmai gali lemti, taip. Bet aš dar kartą noriu pasakyti, jų yra 0,0% kažkiek, 0,0, ten 1, 2% populiacijoje. Ir tai reiškia, kad taip, papuola, būna, bet turbūt didžioji dalis nusikaltimų yra daroma, na, dėl to, kad, kaip Jūs ir minėjot labai gražiai, ar tai aplinka buvo, ar pastoviai pavyzdys toksai, o galų gale galėjo būti ir ta aplinka labai gera, bet žmogus, kaip minėjau, jįsai nevienodai papuolęs į bėdą reaguoja. Vienas.. žodžiu, taip, tas.. žodžiu, kas yra stresas? Stresas yra, visi supranta „stresas organizmui“ labai tiesmukai kažkaip, bet stresas, pavyzdžiui, gali būti, sakykim, ne vien tiktai tai, kad tau gresia pavojus numirti. Stresas, pavyzdžiui, gali būti toksai dalykas, kaip, tarkime, tu sąmoningai kažko nesuvoki, bet tu lyg tai tikiesi, kad kažkas gali būti, pavyzdžiui, sakysim, blogo dar gali nutikti ir tau yra stresas. Tai kada yra tokios įtampos visuomenei, ypatingai, pavyzdžiui, kad ir dabar, per *COVID*‘ą dabar, tarkim, ar dar kažkaip, tavęs gal tiesiogiai nepaliečia, bet tu bijai, na, bet tokia kažkokia situacija, tai va šitose situacijose tada pradeda lįsti tokie.. na, visai skirtingos reakcijos žmonių. Ir, aišku, čia reikia neuromokslo, kuris, reiškia, turbūt gal galėtų.. nu bet čia dar reikia labai daug tyrimų. Tokių yra, bet labai nedaug, kai, pavyzdžiui, sakysime, esant tai pačiai stresinei situacijai ir tai pačiai morfologinei smegenų struktūrai, kodėl vienas žmogus vienaip, o kitas kitaip sureaguoja, net ir, žinot, kaip, čia laukia ateities tyrimai, nes čia jau yra, kaip čia pasakyt, na, reakcija į stresą, reakcija, reiškia... ir taip toliau. Iš tikrųjų tai.. kodėl žmonės daro nusikaltimus, tai jie, matyt, mato būdą kažkaip tai, jeigu per tuos primityvius mechanizmus paimti, kaip išgyventi, taip, reiškia? Nes toks, na, primityvus instinktas, tai kuo jis yra turbūt giliau primityvus, tuo mes labiau leidžiamės link tos Jūsų paminėtos teorijos, kur daro nusikaltimus, reiškia, na, tada

jau, reiškia, žudo, dar kažką, ir esmė yra ta, kad tada jau mes prieiname prie labai tų tokių gilių organizmo biologinių dalykų, pažaidų, tai vat apie ką kalbėjom, bet šiaip didžioji dalis, aš manau, kad impulsyviai sureaguoja į, reiškia, stresą ir pasireiškia kitą kartą turbūt labai daug dalykų, ir aš taip įsivaizduoju, kad, kaip liaudy yra tas posakis, „lašas po lašo akmenį pratašo“, ten turi labai daug susikaupti visko ir tada užtenka vieno lašo ir tada vat kažkas nutrūksta. Arba tai gali būti grynas atsitiktinumas, prasiveržia nevaldomas pyktis, kuris, na, vėlgi, kodėl jis prasiveržė? Tai ar tuo metu žievė nekontroliavo, ar požievis suaktyvėjo, ar kažkas tai buvo.. ar žmogus ne ta koja iš lovos lipo, gal jam kažkas dar, tada viskas sukrito ir taip atsitiko, o kitą kartą gal net ir niekam nereikia sukristi ir tai yra grynai atsitiktinumo, reiškia, dalykas, kad jis taip pasielgė. Nes čia suprantat, kaip yra, mes visą laiką, reiškia, norim išgryninti labai aiškia priežastį ir tai yra natūralu, kad mes norim padaryti, bet kartais tai gali būti taip atsitiktinai, kad kažkoks tai, na, nu po to tu gali tyrinėti, kiek nori, tas smegenis, tu nieko ten nepamatysi, tiesa, tada jau? Ir netgi galima duoti tam nusikaltėliui, reiškia, ir anketą užpildyti, bet kažki kaip ten bus? Vat. Žodžiu, taip - neįmanoma paduoti nusikaltėliui anketos prieš nusikaltimą ir po nusikaltimo, tiesa? To neįmanoma sumodeliuoti. O jeigu Jūs ir paduosite, pavyzdžiui, nu tarkim, galima inicijuoti tokį tyrimą, jau tikrai žino, kad padarė nusikaltimą vienas ar kitas žmogus, ir tada juos apklausiam, reiškia, ką atspindės? Nu, gal kažką ir galima pagauti, žiūrint koks ten klausimynas, bet vat kas buvo tuo momentu, tai vienas Dievas težino. Tad gal verta būtų, kaip sakoma, klausinėti pačių žmonių, leist jam išsiliesti, kodėl padarei nusikaltimą, kas tau tuo metu buvo, tiesa? Reiškia, kaip.. gal iš to galima būtų kažką, bet.. bet tą apčiuopti smegenų lygmeniu, kas ten įvyko ir dar ne tik ne smegenų, reiškia, bet net ir tų visų kitų biocheminių mechanizmų lygmeniu, nu čia yra be galo sudėtinga. Užkilo adrenalinas ir kurioj vietoj įvyko trumpas sujungimas, ką tu gali žinoti, žinai? Vienam gal infarktas ištinka, kitam insultas, o kitam reiškia, matyt, per didelė apsauginė reakcija, jisai va taip va!.. Nu čia toks, suprantat... Galim pradėti ginčytis, reiškia, čia gali būt, galim sakyti, kad tie žmonės turi tokį, nu, kažkokį tai tokį labai, gal sustiprintą, hiperbolizuotą kovojimo ir išlikimo, bet jau tokia gal net ne išlikimo, bet daugiau su kovojimu tą, reiškia, einantį atsaką, nu, toks primityvesnis būdas, tikrai primityvesnis, tai yra leidžiamės link tų laikų, kada žmonės dar ten.. dar gali, jais.. jų negalima pavadinti *homo sapiens*, *sapiens*, jie tik buvo dar *homo* koks nors *erectus*, reiškia, bet ne toliau, ir vat jie kaip vienas su kitais, kol jie taip elgėsi, tol populiacija nedidėjo, tol, kaip sakoma, reiškia, vos ne.. neišsitrankė vienas kitą, o kada reiškia, suprato, kad žmogus žmogui gali būt naudingas, kada pradėjo, reiškia, vieni kitiems padėti, tai įvyko sprogimas, maždaug prieš 100 000 metų, išplito žmonės ir čia skaitoma, kad tai buvo kaip riba, reiškia, čia jau evoliuciniai mechanizmai tų

dalykų. Tai jeigu iki šių dienų tuose genetiniuose įrašuose mes vis tiek turime tą kovojimo instinktą, tai jis bet koku atveju absoliučioj mūsų daugumoj jis turėjo būti užgožtas to vadinamo socialumo instinkto ir to vadinamojo tokio, reiškia, bendravimo instinkto ir pagalbos, empatijos instinkto, ir vat, matyt, yra tos tokios, reiškia, disproporcijos tarp to asocialumo ir kovojimo, reiškia, į tą, na, blogumo pusę, tai gal taip ir įvyksta, jo, tada, jo (*Galimas daiktas, nes matote, vat ir evoliucijos, gi tas visas agresyvumas, jis gi irgi išgyveno, tie, kurie buvo agresyvesni, nes jie ir daugintis gauna, jie gali gauti, sakykim, pamaitinti kuom šeimą, tokie vat, tokie labiau, linkę į..*) Taip, bet iki tam tikro momento, iki tam tikro momento. Nuo tam tikro momento, jeigu jie.. jeigu nebūtų, čia yra labai dabar įdomi.. neseniai tą dalyką tik pradėjo tyrinėti evoliucionistai, tas vadinamas *sharing*‘as, ir kada pradeda šnekėti, kad o, čia visi aplinkui kyšininkai, tai vat tas, atseit, kyšių ėmimas, jisai turi labai gilią evoliucinę šaknį, nes tai.. jinai.. tas atsirado maždaug prieš 130 – prieš 100 000 metų, kada žmonės suprato, kad jeigu aš, reiš.. tos greta gyvenančios populiacijos *neužbambasinsiu*, o tegul jinai sau gyvena ir, reiškia, jeigu man, mano plotmėj įvyks bėda, mano areale aš pritrūksiu gyvūnų, mano augalai neužaugs, ten, sakysim, mano ten.. populiacijoj įsimes kažkokia infekcija, jeigu, reiškia, negausiu pagalbos iš išorės tuo metu, aš mirsiu, bet, kita vertus aš neturiu tos kitos populiacijos, reiškia, sužlugdyti dėl to, kad kai man bus bėda, jinai man padės ir kai jai yra bėda, aš irgi turiu padėti, ir tada, reiškia, gavosi, kad pradėjo išlikinėti tie žmonės, kurie pradėjo tarpusavyje kooperuotis, kurie pradėjo vienas kitam padėti, traukti vienas kitą ir va tada, manoma, kad labiausiai ir pasikeitė galvos forma, padidėjo smegeninės talpa labiausiai. Tas, reiškia, čia visi dabar šneka apie tą socialumo geną, kuris labai siejasi su oksitocinu, reiškia, ir ten su visais kitais dalykais ir, reiškia, tą encefalizaciją ir vat, reiškia, vat tas bendravimas, socialumas, komunikacija, noras padėt vienas kitam, empatija išgelbėjo pasaulį, jisai nežlugo. Dėl ko žlugo neandertaliečiai, nu, pati naujausia žinia - dėl to, kad jie, manoma, kad, reiškia, lyginant su ta kita populiacija, jie buvo, tie neandertaliečiai, labai tokie.. na, agresyvūs pagal tai, kaip ten yra įmanoma ir tokie.. uždari ir tiktai savęs žiūrėjo. Ir, deja, taip, jie.. (*Ir tai nuvedė juos į aklavietę*) Taip, ir tai.. tu gali būti labai stiprūs, absoliučiai teisingai, tu tada išliksi, bet kiek ilgai tas.. truks tas visas dalykas? Tai aš taip manau, kad, jeigu taip paprastai pasakyti, tai taip, čia žmonės, kurie žudo ar daro kitus baisius nusikaltimus, jie yra iš tikrųjų, tai tokie, na.. tarkim, patologiškai kažkokia tai prasme biologine. Bet šiais laikais, jeigu mes imam didžiąją dalį nusikaltimų ir netgi kai kuriuos nužudymus, jie labai dažnai būna spontaniniai. Tai va, tai žodžiu, čia yra tada labai nelengva atsakyti. Ir čia iš tikrųjų reikia labai daug tyrimų, reikia labai daug žiūrėti ir, kaip Jūs ir pasakėt, viską, viską

dėt tarpusavyje, daryti tas daugiamatės analizės ir gal kažkokį kabliuką pavyks išknisti, kaip sakoma.

Nes Jūs minite daug labai tyrimų, ir aš irgi, kiek teko susidurti, irgi skaičiau nemažai, bet kai rašiau teorinę dalį savo darbo, tokią problemą aptikau, sakykim, kad.. gal ne problema, bet tiesiog pastebėjimas, kad labai nemažai yra darbų, pavyzdžiui, tos biokriminologijos tematika anglosaksų šalių mokslininkų, bet labai nedaug kas Lietuvoj apie tai rašo. Galima sakyti, kad Lietuvoj nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar čia dėl to, kad mūsų šalies mokslininkams ši tema yra kažkoks tabu?

Aš nemanau, kad tabu, čia greičiausiai yra Lietuva per maža šalis, kad galėtų kažkas šitoj vietoj dirbti ir kad būtų terpė tam, nes Jūs pasižiūrėkite, tie tarpdisciplininiai darbai, nu, jie visur yra skatinami, čia būtų absoliučiai tarpdisciplininis darbas, taip, tarp socialinių ir medicinos ar biologijos mokslų. Ir tą tikrai reikėtų daryti, ir tik tada ir kažkokį grūdą galima būtų iškapstyti. Nes mes, pavyzdžiui, sakykime, biologai, medikai, mes esam užsiknisę tarp savo tų, kaip sakyti, biologinių tokių dalykų, tai aš, pavyzdžiui, esu tokia.. nu, jau man taip atsitiko, kad aš tokioj katedroj dirbu, aš esu mediciną baigus, bet antropologija, jinai apima viską, reiškia, jinai labai plačiai, ir tu nori, nenori, tu privalai domėtis ir tu matai, kaip.. kaip, reikia, reiškia, na, ir tos sociologijos, ir tų visokių tokių filosofinių dalykų, ir.. ir ekonominių išmanyti, ir va čia šitoj vietoj yra vienintelis pasiūlymas - mokslas yra nuėjęs labai giliai, tu vienas nebegali išmanyti toj vietoj, reiškia, reikia kooperuotis į bendras komandas ir tik tada daryti tokius tyrimus ir tada galbūt galima būtų atsakyti. O kodėl Lietuvoje nėra, tiesiog aš manau, kad nu, reikia, bet Jūs būkite iniciatore, inicijuokite, pradėkit šitą kryptį. (*Labai gera mintis*)

Sakykite, prašau, ar Jums teko susidurti, gal neteko susidurti, bet gal nuomonę turite, tie biosocialiniai faktoriai, kaip galimai darantys įtaką nusikalstamam tokiam elgesiui, jie mūsų teisinėje sistemoje kažkoku būdu yra fiksuojami, dabar va?

Eee.. Žinote, aš tai.. aš nežinau, ar Jūs gal jau kalbėjotės su mūsų docentu Algimantu Jasulaičiu? (*Ne, dar nekalbėjau su ponu Jasulaičiu*) Tai žinot, jis yra.. jis yra, jo, jisai netgi, reiškia, turi kelis doktorantus, jau vienas apsigynė, dar yra.. apie nužudymus yra, ir tyrinėjami, reiškia, žmonės, reiškia, padarę nužudymus ir taip toliau. Taip pat, reiškia.. Jūs tikrai būtinai jį pakalbinkit. Algimantas Jasulaitis, jisai dabar, reiškia, nu, tiesiog fakultete toks kaip *voluntioras* dirba, reiškia, kaip sakyti, dėl.. jam dabar, dabar galvoju, arti 70 ar jau gal, vat kažkas tokio, bet.. bet labai jisai yra, labai toksai, plataus požiūrio labai yra žmogus, ir vat jį.. tuo labiau, kad jis tuos nužudymus, tuos nusikaltimus per teismo medicinę, biologinę prizmę irgi nagrinėja. Tai vat galima būtų su juo dar pakalbėti. Bet.. kai kas yra

fiksuojama, kai kas nelabai, bet kadangi labai trūksta tokių tyrimų, na, tai tiesiog vienas atsisėda, pakrapšto, kitas, bet vat kažkaip reiktų suvesti kartu ir pažiūrėt, gal ten, kaip sakoma, būtų kažkoks tai grūdas iškapstytas, toks, nu, naujos kokybės tada visai. Bet kad to reikia, tai tikrai, bet sociologija visa, visas tas mokslas yra pavažiavęs tiek į priekį, kad tu jau, būdamas ne tos srities specialistas, kažkokių niuansų gali nežinoti ir atvirkščiai, ta biologija su ta visa medicina yra nuvažiavusi, tai tada kitos, reiškia, atitinkamos profesijos žmogus irgi gali tų subtilybių neišmanyti, tai tikrai kartu dirbant galima tą padaryt.

O jeigu būtų sąlygos sudarytos ir būtų fiksuojama tai kažkokiu būdu, tai kaip Jūs manote, ar būtų įtakos turėję tas, pavyzdžiui, nuosprendžiui? Jeigu būtų, pavyzdžiui, prieš tai nagrinėję, dėl ko tas žmogus nusikalto?

Dėl ko nusikalto?.. Na, matot, kaip yra. Aš tai, žinot, aš su.. toj teisėj tai nelabai čia, kaip sakoma, tų sprendimų galiu sakyti, nelabai esu įsigilinsi, kaip čia daro tuos sprendimus tie teisininkai, kaip jie nuteisia. Bet mano taip vat grynai, kaip iš šalies žmogaus, nuomone, tai aš galvočiau, kad reiktų pasižiūrėt. Nes suprantat, kaip yra, vienas dalykas, kada tu esi piktybiškai nusiteikęs ir vienas dalykas, kada tu planuoji tą dalyką, kada tu organizuoji tą dalyką, tai yra, reiškia, nu, nežinau, nu vat, pavyzdžiui, tiesiog tendencingai sėdi sau, reiškia, milijardierius, pypkę rūko ir organizuoja nusikaltimus, suprantat, reiškia. Tai vat čia, vat čia yra bėda, va čia tokį pirmoje vietoje reiktų griežčiausia bausme teisti, bet žmogus, kuris spontaniškai tą padaro.. Vėlgi, nu, žinot, kaip, kaip, kaip.. Vėlgi grįžtam į tą posakį, kas nekaltas, meskit į mane akmenį, reiškia, taip? Tai čia tiesiog kitą kartą taip atsitinka tam žmogui, kad jo tokia reakcija įvyksta. Impulsyviai, reiškia, padaro kitą kart ir baigiasi.. nei planavo, nei ką, kaip ten, susistumdo, nukrenta ir, jeigu būtų nukritęs lygioj vietoj, būtų nieko neatsitikę, o ten nukrenta, bakstelėjo į kažkokį tai aštrų daiktą ir mirė, bet, nu, nieks net neplanavo to, tiesa, reiškia? Tai aš galvočiau, kad šitoj vietoj.. aš nežinau, kaip jie.. daromos tos išvados, bet aš manau, kad teisininkai.. tie žmonės, kurie priima sprendimą, kaip nuteisti tą žmogų, jie turėtų šitoj vietoj apie tai pagalvoti, nes čia yra didžiulis skirtumas, man atrodo. Ir dar vienas toksai dalykas, kaip, pavyzdžiui, sakykim, vėlgi, reiškia, nu, apie psichiką sutrikusią, tai čia nėra ko, reiškia, jų, kaip sakyti, juos jie uždaro į tas ligonines, gydo ir taip toliau. Bet netgi, pavyzdžiui, tie socialiai apleisti, reiškia, variantai tokie, tai kažkaip tai mes turėtume apie tuos labai galvoti ir, ko gero, sau kaltę prisiimti, visuomenė turi prisiimti kaltę, kad yra tokių žmonių, čia mes pražiūrėjome, čia mes, pirmoj vietoj valstybė yra kalta, tai.. O kodėl kaltės nepadalinus valstybei ir tam žmogui? Kodėl jis taip užaugo, ką? Vat mintis Jums, siūlau mintį, kodėl, reiškia. Ta prasme, kur žiūrėjo, kur žiūrėjo ten, sakysim, gydytojai, kur žiūrėjo vaikų teisės, kur žiūrėjo

valstybė, kodėl tas žmogus nedirbo, kodėl jam taip yra? Tai.. Nu, o kodėl tas vaikas jo tokiose sąlygose augo, kodėl daleido, nu tai, o kodėl ne, reiškia?

Tai Jūs manote, kad turėtų mokslininkai plačiau nagrinėti ir rašyti apie biocialinių faktorių įtaka nusikalstamam elgesiui?

Tai ir yra tų tokių darbų, bet jų labai nedaug, jų turi būti žymiai daugiau. (*Bet, Jūsų akimis žiūrint, ar ši sritis turi Lietuvoje ateitį?*) O tai kodėl jinai, žinoma, kad turi. Dar žinot, kodėl jinai gali turėti ateitį? Dėl to, kad šiaip daug yra turbūt palygint tų tokių nusikaltimų, jeigu imam savižudybes, tai va čia docentas Algimantas Jasulaitis daugiausia tai savižudybes tas nagrinėjo, čia jau kas kita, tiesa, tai apskritai pirmaujam juk Europoj ir tarp tokių reikalų. Bet tai rodo, kad žmogus, reiškia, vat kaip yra, bet kaip mes su Jumis pradėjome tą kalbą, vienas kada papuola į bėdą, nemato išeities, jam yra apogėjus, reiškia, jis nemato išeities, jis į save nukreipia. O kitas nukreipia į kitą, tiesa? Geriau kitą pritrenkia, ne save, o kitą. Vat čia kodėl jis padaro taip sprendimą, suprantat? Tai va, tai aš taip galvoju, kad čia yra neišarti dirvonai ir tokia Lietuva, kaip tokia šalis, kuri.. kodėl mus verta nagrinėti, dar ir dėl to, kad jeigu imsime evoliuciškai, tai mes esame šiauriausiai numigravusi iki ledynmečio tauta, nes ten toliau jau buvo, viskas, reiškia, jau ties Latvija, jau *ecė*, jau ten, kaip sakoma, ten, kur Estija, tai ten jau buvo ledynas. Ten paskui ugrofinai atėjo, gerokai vėliau, prieš kokius 7 - 8 000 metų. Tai, o tas, pagal evoliucinę teoriją, migravimas, jisai vyko požymių selekcijos principu. Ir, reiškia, tikrai tokie, kaip čia, tokie labai tvirti, fizine jėga, kovotojai, ir negali paneigti, ir to agresyvumo tarp vyrų, daug jo yra, reiškia. Tai esmė yra tame, kad čia vat, nu, įdomu būtų panagrinėt, nes mes esame, tas *borderline*‘as, kaip sakyti, nu, tas paribys, jeigu evoliucine prasme, taip. Be abejo, yra toks dalykas, kaip požymių maišymasis, kaip šimtai tūkstančių metų praėjo, ten, globalizacija, visa kita, tai tas, aišku, trinasi, bet.. tas giliai giliai įspaustas evoliucinis mechanizmas, ko mes patys dar negalim paaiškinti, kas ten yra, jis greičiausiai veikia iki dabar. Ir tai turėtų pasireikšti per tuos vadinamuosius nusikaltimus taip pat, turbūt. (*Manau, Jūs teisi*)

Tai paskutinis tuomet klausimas būtų, ar Jūs manote, kad biosocialinė kriminologija bus Lietuvoje kada nors tokia pat svarbi ir gerbtina, kaip anglosaksų kultūriniam regione yra jau dabar?

Aš tai manau, kad kadangi mes esam prie tų anglosaksų ir taip labai arti, dėl to, kad visi mes iš esmės esam, Baltijos šalys, Skandinavija, turint omenyje tai, ką Jūs pasakėte, kad.. kad, reiškia, na, vieni turi vienu žinių, kiti kitų, ir kad tai nėra dar kol kas patyrinėta, tai tą ir reikia daryti. Ir jeigu, sakykim, kažkaip inicijuoti tokį dalyką, inicijuoti tokią tarpdisciplininę grupę, inicijuoti tokio panašaus požiūrio žmones, kurie domisi ta problema, bet iš skirtingų, netgi ne kryptų, bei sričių mokslo skirtingų, tą vadinamą

tarpsritinį tokį komponentą įvesti, tai aš manau, kad būtų ateitis tikrai labai gera ir graži, tuo labiau turint, vat sakau, aš dabar tiktai kalbant su Jumis prisiminiau tą momentą ir man ta mintis atėjo, kad, reiškia, mes esam labai specifinė populiacija, evoliucine prasme esam labai specifinė populiacija ir mus tyrinėti būtų labai įdomu mokslinė prasme.

Tai nuostabu, ačiū, labai tiek ir norėjau paklausti, labai Jums ačiū už Jūsų išvalgas, tikrai labai labai įdomus pokalbis.

Nu, tai va, labai smagu, kad tokį dalyką pradėjot, kad kapstot, kad rutuliojat, ir aš linkiu sėkmės. Sudėkit viską, apibendrinkit ir, kaip sakoma, o kas žino, o gal, kaip sakoma, ir gims vat nuo Jūsų ta kryptis nauja.

Nu, kaip šaunu girdėti, labai Jums ačiū.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IP1, sritis – psichologija, amžius – 47 m.)

(interviu data – 2021-03-31, pradžia – 9:00, trukmė 19:50)

Jeigu paklausčiau Jūsų, ar skiriasi kuo nors žmogus, kuris padaręs yra nusikaltimą, ir tas, kuris to niekada nepadarė, ką Jūs atsakytumėt? Kokia Jūsų nuomonė?

Visi mes galim padaryti nusikaltimą. Šiaip tai nėra nei vieno kažkokio ten tokio požymio, kad pasakyt, jog vienas žmogus padarys nusikaltimą, o kitas ne. Tikrai mes visi galim tai padaryti. Yra patarlė labai gera, ar ne, ten, neišsižadėk tam tikrų dalykų, trijų, tai yra ligos, ar ne, tiurmos ir ubago lazdos, ar ne, ta prasme, tai čia yra liaudies išmintis, bet ji yra teisinga dėl to, kad na, nėra nė vieno kažkokio vat požymių rinkinio, kad būtinai tam tikri žmonės padarys nusikaltimą. Aišku, daugėjant tam tikrų požymių, rizika ir tikimybė, jinai didėja, bet jeigu.. mes nekalbam apie tikimybę, mes kalbam apskritai, ar taip gali būti, ar ne, tai tikrai aš manau, kad (*Potencialą turi kiekvienas*) visi mes galime padaryti nusikaltimą, ta prasme nėra taip, kad vieni padarys būtinai, o kiti būtinai nepadarys. Taip. Tokio dalyko nėra. (*Sutinku*)

Yra keletas teorijų tokių mokslinių šita tema; vieni mano, kad būtent aplinkos faktoriai daugiau įtakos daro, sakykim, bloga kompanija ar asocialūs tėvai, ar smurtas artimoje aplinkoje. O kiti, atvirkščiai, mano, kad daugiau lemia vidiniai faktoriai, biologiniai, dabar iš tų paskutinių tyrimų - genų anomalijos, hormonų svyravimai, smegenų pokyčiai. Tai vat kokia Jūsų vizija, kokie faktoriai nulemia vis gi tą nusikaltimo padarymą, pasielgimą asocialiai? Ar yra kažkokie faktoriai, kurie persveria? Ar kartu galbūt viskas veikia?

Ohhh.. Jūs uždavėt klausimą tokį, kuris... aš Jums siunčiau daugybę (*Taip*) savo veikalų, kuriuos parašiau ir tikrai yra ne vienas puslapis informacijos apie tai, dėl to atsakyti keliais sakiniais aš negaliu. Aš tiktai pasakysiu, kad negali būti vieno kažkokio pagrindo, tai yra ar ten biologinio ar ten socialinio, ar dar kažkokio. Tai yra.. yra rinkinys ir visa tai, biologija pati savaime nepadaro žmogų iš karto nusikaltėliu, kaip ir socialiniai veiksniai, sakykime, tas pats skurdas, aplinka tokia iš tikrųjų irgi automatiškai nepadaro taip, kad, na, vaikas, išaugęs tokioje aplinkoje, būtinai nusikals. Taip, tai yra rizikos veiksnys, aš kalbu būtent apie rizikos veiksnius ir tų rizikos veiksnių gali būti labai daug. Tai jie ir susiję ir su asmenybe, ir su tarpasmeniniais santykiais, ir su visuomene apskritai, tai yra nu tos bendruomenės, galbūt daugiau charakteristikomis, kurios yra aplinkui, ir tai, ką pasiūlo apskritai visuomenė, tokių situacijų klausimų sprendimui, tai yra to paties skurdo, to paties išsilavinimo ir panašiai. (*Puiku. Visiškai pritariu Jums, kad ir tas, ir tas turi įtakos tikrai*)

Tačiau kai rašiau teorinę dalį savo darbo, labai nemažai aptikau literatūros anglosaksiško regiono šalių mokslininkų būtent biosocialinių faktorių nagrinėjimo, biosocialinės kriminologijos tema. Bet praktiškai nėra tokių, kur būtų parašyta lietuvių mokslininkų. Kaip manote, kodėl tokia situacija susiklostė, ar gali būti, kad ši tema yra savotiškas tabu mūsų mokslininkams?

Lietuvių mokslininkai apie tai jau rašė ir nemažai. Jeigu Jums tai nėra prieinama, tai aš nežinau, kodėl, nes tai yra ir bibliotekoje, ir Jums nuorodas siunčiau, ir straipsniai, ir visa kita, tai tikrai nėra, kad lietuvių autoriai to netyrinėja, tai iš tikrųjų nėra taip anksti prasidėję, kaip užsienio šalyse, bet jau geri, gerų 15 metų, kaip tas vyksta. Ir prasidėjo viskas nuo iniciatyvos, reiškia, kriminalinės rizikos veiksnius daugiau tyrinėti. Dėl to, kad su rizikos vertinimu, kuris užsienio šalyse, jisai atsirado jau 9 dešimtmety, daugiau, nes na, reikėjo, pradžioj na, buvo toksai vertinimas ir prognozavimas, ar žmogus padarys nusikaltimą ir pakartotinai padarys nusikaltimą. Tai jisai kažkaip tai buvo toksai specialistų sprendimas, tiesiog paprastai žiūrint, be jokių kažkokių žinių, tada atsirado dėl to, kad tai buvo nepatikima, pamažu atsirado jau žmonių, kurie na, statistika daugiau užsiėmė ir susiejo tam tikrus veiksnius, tai yra, pavyzdžiui, kad ten vyriška lytis, kad ten tie, kurie pirmą kartą susidūrė su policija būdami nepilnamečiai, tai yra ieškodami sąsajų tarp tam tikrų dalykų, pastebėjo, kad yra tos sąsajos ir tada pradėta taikyti tokie būtent metodai. Nustatyti, tai aišku, buvo žymiai tiksliau, bet vėlgi. Tas pats faktorių rinkinys kažkaip tai ne visada vienodai prognozavo. Ir tada toliau kilo klausimas, kodėl taip yra, ir suprantama, kad negalima vėlgi testo kažkokia forma tokia, *checklist*'o forma tiesiog paimiti ir suskaičiuoti, reikia būtinai pasižiūrėti... kad pasižiūrėtų specialistas ir įvertintų kiekvieno veiksnio svorį, ir to svorio įvertinimas, reiškia, irgi tai yra struktūruotas specialisto sprendimas, tai yra taip vadinamos 3 kartos instrumentai atsirado. Tai va, tai kada jau tie 3 kartos instrumentai, dabar ir 4, ir 5, jau kalbama apie valdymą, apie prognozavimą, na, žodžiu, įvairių situacijų valdymą, kaip mes dabar kalbam pandemijos kontekste apie tai, kaip valdyti būsimas ten situacijas ir panašiai, na, su esamu labai sunkiai dorojamės, bet jau kalba yra ir apie tai, kad kaip valdyti būsimas, tai čia kažkokia tokia panaši paralelė galėtų būti, kad kaip mums valdyti, reiškia, tą būsimą, na, suvaldyti taip, kad neatsitiktų, o jeigu kažkas atsitiks, tai ką mes tada darysim? Tai vat, būtent tokie dabar, tai vat mes atsidūrėme, išokom į tą traukinį tada, kada jau pasaulis turėjo 3 kartos instrumentus ir kažkaip pas mus apie tą rizikos vertinimą taip kažkaip... nu, kadangi įstojom į Europos Sąjungą, neišvengiamai mes turėjom tuo pradėti domėtis, nu tai va 2004-5 metai, nors, aišku, atskirų specialistų domėjimasis ir važinėjimas buvo anksčiau, aš pati su tuo susipažinau 2001-2 metais būdama Vokietijoje stažuotėj, tuo metu doktorantūra mano buvo, tai aš jau supratau, kas tas

yra, bet, jau sakykime, institucijų lygmenyje, tai iš tikrųjų tokia iniciatyva, tai va buvo pirmasis instrumentas, kuris atsirado tuo metu, tai 2007, berods, metai, buvo HCR-as, arba smurto rizikos įvertinimo, reiškia, vadovas. Ir apie jį aš straipsnį irgi nuorodą nusiunčiau, Jūs galėsit pasiskaityt, kas su tuo padaryta. Iš tikrųjų lietuvių kalba, kriminologijos studijos yra nurodyta. Tai iš tikrųjų tai buvo pirmasis, bet tai buvo ne vienintelis, toliau atsirado PCL-as, arba būtent psichopatijos įvertinimas. Jisai, aišku, nėra toksai tipiškas kriminalinės rizikos vertinimo instrumentas, apie jį galite irgi ten pasiskaityti ir lietuvių, ir anglų kalba, anglų kalba nusiunčiau, lietuvių kalbą taip pat yra ten, žodžiu, jeigu įdomu, tai galite pasižiūrėt. Aaa... tai va, tai toliau yra seksualinio smurto rizikos vertinimas. Tai visi šitie instrumentai, jeigu paskaitytumėte mūsų knygą, šiaip visi šitie instrumentai yra patvirtinti, 5, reiškia, ir tada dar atsirado SARA ir B-SAFER. Aš neįdėjau šitų straipsnių, nes čia yra mano kolegos, Alfredo Laurinavičiaus. Ir šiaip yra OASys ir The Offender Assessment System. Tai va, visi šitie instrumentai yra patvirtinti Kalėjimų departamento direktoriaus įsakymu taikyti privaloma tvarka vertinant nusikaltusio asmens riziką. Ir dabar OASys yra privalomai atliekamas su visais nuteistaisiais. *(Taip, šitą tikrai žinau)* Nu tai va, tai ta prasme, apie jį, apie OASys Laura Ustinavičiūtė, dabar ji yra Klenauskė, Laura Ustinavičiūtė-Klenauskė, jinais taip pat yra bendraautorė, nemažai straipsnių ir reikalų, jinais gynėsi disertaciją iš OASys ir taip pat yra straipsnių apie OASys lietuvių kalba, ir tai 2009-10-12 metai, tai įsivaizduojat, nu jau daugiau nei 10 metų viskas tai vyksta ir dėl to, kai Jūs sakot, nu kad nu čia mes atsilikę, mes čia... pas mus čia nėra tabu, tai visiškai nesutinku, nes mes pasaulio... matėt, pasaulinio lygio žurnaluose išsipublikavę, ir tikrai pripažįstami, ir mes tikrai žinomi, ir tikrai vyksta, o kad nežino kriminologijos studentai, tai labai gaila. Su profesoriu Dobryninu apie tai kalbamės, kaip čia dabar. Kaip galėtumėte jūs sužinoti daugiau apie tai.

Aišku, supratau, labai ačiū. Tai tuomet neverta jau klausti, ar dabartinėje teisinėje sistemoje yra fiksuojami tie biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikaltimams?

Taip, visokie veiksniai. Tai vat, tai jeigu pažiūrėtumėt, kas yra OASys, tai ten yra labai daug tokių, sakykime, statistinių dalykų yra ir apie istoriją, apie teistumą ir panašiai, bet taip pat yra tokie dalykai kaip mąstymo problemos, vartojimo problemos, ar ne, impulsyvumas ir taip toliau, tai yra daugybė tokių dalykų, kur iš tikrųjų, na, labai svarbu atsižvelgti ir tada yra vėl gi yra skalių tam tikrų, kur ten įvertinus tu turi priskirti kažkiek tai, ir tada reiškia, nu, specialistas bendrai gali parašyti savo nuomonę. Problema yra kita, jeigu mano gi tie išvardinti instrumentai... Sakau, jūs pasiskaitykite 15 metų straipsnį, kad Jūs ten ne viską apkrauti, bet tikrai labai rekomenduoju, kur yra Česnienė, Laurinavičius

ir Justinavičiūtė, tai yra 15 metų apžvalga lietuvių kalbą, kriminologijos studijose Jūs gausit visą tą aiškų vaizdą, ką čia dabar kalbu. Yra visi tie instrumentai aptarti ir kas gali juos naudoti. Daugumą mano išvardytų instrumentų gali naudoti psichologai, socialiniai darbuotojai arba specialistai, kurie baigė, nu, su žmogaus elgesio, nu reiškia supratimo daugiau turintys specialistai, gydytojai gali, pavyzdžiui, nu sakykim, psichiatrai, ne visi gydytojai, bet psichiatrai, bet problema yra ta, kad mūsų sistemai daugiau buvo toks poreikis, kad pareigūnai galėtų atlikti vertinimą, nes nėra daug specialistų. Tai tada, reiškia, buvo įsigytas OAsys'as. Ir OAsys'as gali, jį gali atlikti pareigūnai, psichologai, nu žodžiu dauguma darbuotojų, kurie tenai dirba. Bet problema yra ta, kad iš tikrųjų pareigūnai labai kartais nu formaliai atlieka tai ir nu kažkaip tai tą vertinimą ir, nu toksai ten balų skaičiavimas yra. Ir problema yra ta, kad... galbūt iš straipsnių matot, kad tai yra apie skaičiavimą balų ir ten yra, reiškia, jeigu iki 40 ten balų, tai yra maža rizika, tada tenai vidutinė ir tada yra aukšta, virš 90 ir panašiai. Jeigu, pavyzdžiui, gauna 45, sakykim, ar ne (*Tai ant ribos*), kokia yra rizika, kokia yra rizika? Yra vidutinė rizika, ar ne, čia nieko negali pasakyti. Bet jeigu Jūs, pavyzdžiui, po pusės metų, ar ne, vat įvertinant vėl tą patį nuteistąjį ir gaunat 47, ką tai rodo? Tai yra vidutinė rizika, jinai nei padidėjo, nei sumažėjo. Ir va čia va yra didelė problema, nes ir pareigūnai, ir teisėjai, ir tenai, žodžiu, patys nuteistieji mato augimą ir tada užpuola ten psichologą dar kažką, kodėl čia tas augimas, taip pat aišku valdžia, taip pat departamento žiūrėdama, kaip čia dabar auga, ar ne. Tai iš tikrųjų, šiaip rizika neišaugo, jinai išliko vidutinė (*Taip*), taip vat čia tą reikia turėti ir suprasti ne specialistam yra sudėtinga, nes esmė yra apie riziką, kokio dydžio ji yra, taip, kai tad ten skaičiukai padidėja, mes žiūrim, kurie skaičiukai padidėja. Tai galbūt tuo metu ten tas žmogus, nežinau, kažko ten prisivartojo ir tada ten buvo agresyvus ir ta prasme daug labai visko ten susikaupė, nu ir kažkas tai ten padaugėjo, bet esmė yra ta, kad mes turim labai žiūrėti, nu ta prasme, bet rizika tai nuo to nepasikeitė. Ar ne? Nebuvo suvaldyta situacija, kad jisai tenai gautų tų narkotikų, nors narkotikų gauna kalėjimuose gana lengvai. (*Taip*) Tai ten biznis klesti. Tai žodžiu, yra daugybė niuansų, tai aš ką ir noriu pasakyti, kad vis dėlto tie instrumentai, tai, ką mes turim, tiesiog nu yra daug problemų ir va tos problemos bus aptartos straipsnyje, jeigu Jums kažkiek aktualu bus, galėsit pasižiūrėt. (*Būtinai*)

Taip vat, esant dabartinei situacijai, kaip mes matome, kad darbai daromi, bet informacija apie tai galbūt nepasiekia kitų sričių specialistų, kaip manote, ar apskritai lietuvių mokslininkai turėtų daugiau rašyti ir plačiau nagrinėti tuos biosocialinius faktorius, kaip darančius įtaką nusikalstamam elgesiui? Ar ši sritis...

Nežinau, kaip ten yra su kriminologais, bet Kalėjimų departamentas mus puikiai žino, mūsų studijų studentai, reiškia, teisės psichologijos ypatingai gauna visas tas žinias, jie

išeina, dirba ir tame pačiame departamente, taip pat dirba arba kažkur kitur. Bet visos tos žinios, jos kaip ir yra. Aš suprantu, kad plačiajai bendruomenei galbūt kažkaip tai ten daugiau ar kažkaip tai, bet sakau, kai mes kalbam apie Kalėjimų departamentą, tai čia nu nieko nu nėra absoliučiai naujo. Nežinau, kiek galima daugiau rašyt, nu šiais metais, tiksliau, vat pernai, 20-tų pabaigoj, išėjo mūsų dar viena monografija, tai yra va ta, kuri nurodyta yra, apie nepilnamečių, tai, ko išvis nebuvo departamente. Dabar mes turime irgi starto metodiką, kuri yra nu vat skirta nepilnamečių rizikos vertinimui. Tai yra tenai, vėlgi ir ten yra tokios tendencijos, tokios naujovės, reiškia, pasaulinės naujovės. Na mes su kanadiečiais labai daug bendravome ir jie mums suteikė tokią galimybę. Ta iš tikrųjų mes bendraujame su pasaulio lyderiais ir ką reiškia rašyti, stengiamės, tai ir interviu, ir visa kita, tai duodam, yra projektai, kuriuos mes vykdėm, tai kažkaip tai, aišku, būtų gerai labiau būti matomam, bet na, kažkaip tai pas mus daugiau orientacija visuomenėje, nu, kadangi ir pandemija yra, žinoma, tai numeris vienas, bet yra nu tokie klausimai labiau akcentuojami, kaip savižudybės arba ten kažkokie tenai, alkoholio tenai galbūt klausimai ir panašiai (*Smurtas artimoje aplinkoje?*) nu čia vėlgi politiniai tam tikri dalykai, tai viskas yra suprantama, bet, kad nėra tų darbų, tai nesutinku, sakau, jokiū būdu nesutinku, nes čia mano studentai irgi kai ateina, sako, nu čia nieko nėra apie tai parašyta, ir aš atsisėdu ir dviejų pirštų spragtelėjimu iš karto, ar ne, randu krūvą literatūros ir parodau, ir tada būna „oi, o aš nesuradau“, reiškia, nu tai ta prasme. Tai vėlgi yra tokio galbūt paieškos reikalas ir vat kažkaip tai gal neatsitiktinai Jus kažkaip ir nukreipė pas mane, man atrodo. (Taip, ir čia aš visada sakau, viską galiu rasti, tik reikia žinot, kaip paklausti, ko paklausti) Tai būtent, čia ir yra, kad išmokti gal ne tiek ir būtina viską mokėti. Galbūt svarbu žinoti, kaip ieškoti, tai vat šiais laikais, turbūt yra svarbiausia galbūt dalis. (*Taip, būtent. Dėl informacijos tikrai taip*)

Tai tada paskutinį klausimą užduosiu. Kaip Jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje bus tokia pat svarbi ir gerbtina kaip anglosaksų šalių regione ar...

Nu, aš vis dar tikiuosi, bet čia ne apie kriminologiją tiktai, čia yra kalba apie kriminalinės rizikos vertinimą, kaip tokį, jo supratimą, valdymą ir, ir tą pagarbą. Nu, aš labai tikiuosi dėl to, kad psichologai tai labai daug dalyvauja šitame procese ir be jų neapsieinama ne tiktai po to, kai nu, yra nuteistas asmuo ir dirbama su jo rizikos valdymu, bet anglosaksiškuose šalyse žiūrima ir į riziką tuomet, kai asmuo nusikalto, bet dar ta prasme nu yra, vyksta tyrimas, ir panašiai. Nu, aišku, mes negalim sakyti, kad kaltas, ar ne, dėl tų teisinių niuansų, bet mes kalbame apie tai, kad jeigu asmuo yra suimtas ir prieš skelbiant jam bausmę yra individualizuota ta bausmė, pasižiūrima, kokie yra rizikos veiksniai (*O pas*

mus, pavyzdžiui, ar fiksuojami tie dalykai?) Ne. Ta prasme, šitas dalykas nėra daromas iš viso ir apskritai, nu apie tai nėra kalbama, tai, tai kažkaip tai aš galvočiau, kad na, na čia, čia yra dar galimybė, bet mes apie tai kalbame ir Nacionalinė teismų administracija. Tikrai čia yra švietimo klausimas ir nu pamažu, mažais žingsneliais taip, kad kadangi jau daug metų, daugiau virš 20 metų jau dirbu šitoji, reiškia, krypti, tai suprantu, kad greitai nieko nepadarysi, bet, pavyzdžiui, čia tikrai pavyzdys būtų toksai, kad aš 2004 metais gyniausi disertaciją iš vaikų parodymų, reiškia, tikslumo, kad vaikai turi būti, reiškia, apklausiami psichologų, ten rekomendacija tokia buvo ir panašiai. (*Taip*) Na tai, žodžiu, kol ėjo, viskas ėjo, ėjo, ėjo, ir paskui atėjo, kad iš tikrųjų padeda dabar apklausti psichologai, ne bet kas, o psichologai. Ir kad kažkaip aišku, ten yra daug problemų, bet vis tiek džiugu, kad tai yra, nu tai praėjo daug metų. Tai aš tikiuosi, kad po kažkiek metų tas irgi įvyks.

O ko reikėtų, kad sparčiau tas vyktų? Finansavimo?

Politinės valios, čia be politinės valios nieko nebus, nes nuo to pareina pinigai, dėmesys, resursai tikrai labai dideli pareina, o su resursais galima daugiau padaryti, ir šiuo metu iš tikrųjų Kalėjų departamentas jau pradėjo pamažu tvarkytis, nes norvegai didelę paramą labai skyrė. (*Taip, tą žinau*) Kažkodėl tai užsienio šalys mums skiria paramas, o mes kažkaip tai vat, nu, be tų paramų, tai labai sunkiai, nes praktiškai ir instrumentai, kada atsirado, irgi buvo užsienio šalių labai didelės paramos, reiškia, nu kažkaip paremti tą mūsų tokią besikuriančią sistemą, kažkaip tai, kad jinau būtų tokia kaip vakariečių ir panašiai, žodžiu, tokia progresyvesnė. Tai be tokių injekcijų nu kažkaip būtų sunkiai. Tai, kol kas užsieniečiai labai taip... (*Nebūtų užsieniečių, sakykim, tai visai ir nevyktų tai, ar ne?*) Nuuu... Nežinau, aš negaliu pasakyti (*Bent jau daug lėčiau*) kas būtų, jeigu būtų, ar ne (*Tikrai taip*) bet iš tikrųjų, na, sudėtinga, nėra taip paprasta iš tikrųjų. Naujovės nėra, nėra taip paprastai priimamos. Ir galų gale, iš tikrųjų Jūs pati gi studijuodama suprantat, kad nu, nemažai žmonių irgi nori iš tos mirties bausmės ir visa kita (*O, taip*) ir tai čia yra labai didelių sunkumų, reiškia, nu visuomenės nuomonę keičiant, kam to reikia ir kam, kodėl, pavyzdžiui, sėdėjimas kalėjime, sodinimas, laisvės atėmimas - tai yra nu ne pati geriausia bausmė nu, bendrai žiūrint, (*Taip*) ką ten daugiau išmoksta, ką ten daugiau, nu kad žodžiu kad esmė yra, kad vis dėlto investicija į jų keitimą yra labiau apsimoka, negu tiesiog pasodinimas ir po to asmens vėl paleidimas į laisvę, nes mes turėsime vėl kažkokį ten, tikėtina, didesnį ten kažkokį kriminalinį įvykį. (*Taip, nes sulaužo negrįžtamai kai kuriuos*) Nu, visai būna.

Tai ką gi, aš Jums labai labai linkiu Jūsų srities kuo plačiausios sklaidos ir kuo didesnio finansavimo ir kuo daugiau prioritetų Jūsų darbui, kad sektųsi visame kame ir kad tas vyktų daug sparčiau, negu iki šiol įvyko. Ačiū Jums labai už pokalbį.

Sėkmės su darbu, žodžiu, sėkmingai parašykit, apsiginkit, žodžiu, ir žinokit, kas vyksta Lietuvoje.

Pasistengsiu. Ačiū, dėka Jūsų tikrai žinosiu daug daugiau. Dėkoju, viso geriausio.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IP2, sritis – psichologija, amžius – 62 m.)

(interviu data – 2021-04-14, pradžia - 11:00, trukmė 27:42)

Jūsų nuomone, ar egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ar asmens, kuris niekada nėra nusizengęs įstatymui? Ir jeigu yra tie skirtumai, kokie tai skirtumai?

Manau, kad egzistuoja skirtumai, vienais atvejais yra didesni, kitais atvejais mažesni. Aišku, ką lyginti - jeigu atmesime tuos atvejus, kai žmogus įvykdo kokią nors nusikalstamą veiką atsidūręs ypatingose aplinkybėse, nu tarkim, labai susijaudina. Tai nu, aš šituos atvejus atmesiu, nes čia kiekvienam taip gali atsitikti, kada žmogui sunku kontroliuoti savo veiksmus dėl kažkokių ypatingų aplinkybių. Jeigu kalbėti apie asmenis, kurie turi ilgesnę ar trumpesnę kriminalinę karjerą, vykdo nusikalstamas veikas ne pirmą kartą, tai manau, kad tikrai galima būtų atrasti tam tikrų skirtumų. Na, pavyzdžiui, tam tikros elgesio normos, į kurias jie orientuojasi, elgesio padariniai arba pastiprinimai, kurie yra svarbūs. Dominuojanti pagrindinė motyvų hierarchija arba poreikių hierarchija, tai jinai gali skirtis. **Vieni mokslininkai mano, kad nusikalstamą elgesį lemia daugiau išoriniai veiksniai – į bloga kompanija gal pakliuvo žmogus, gal tėvai buvo asocialūs, gal itin supo smurtas artimoje aplinkoje, o kiti mokslininkai mano, kad labiau nulemia tos tokios vidinės priežastys. Kadangi mokslas yra labai pažengęs, tai nustato tokiems asmenims ir tam genų anomalijas, ir smegenų pokyčius, ir hormonų svyravimus. Kokia Jūsų vizija, ar vidiniai, ar išoriniai faktoriai labiau nulemia tą elgesį nusikalstamą, ar galbūt nė vieni nenulemia, o gal kartu jie veikia? Kaip Jūs tą matote?**

Žinot, Jelena, aš sakyčiau, kad toks pasakymas, kad yra du požiūriai ar dvi kryptys, mano manymu, jisai yra gerokai pasenęs. Nu, turbūt šiai dienai jau būtų naivu sakyti, kad elgesį, tame tarpe ir nusikalstamą, lemia ar išoriniai, ar vidiniai, akivaizdu, gyvenimo realybė ir empiriniai tyrimai patvirtina, kad lemia ir vienas ir kitas veiksnys, jei plačiąja prasme kalbėti apie vidinius ir išorinius. Na, sakyčiau, kad klausimas dabartiniu metu turėtų būti kitaip formuluojamas, ne taip, ar lemia vidiniai, ar išoriniai, o kada yra svarbesni išoriniai veiksniai, kada vidiniai. Nes lemia vieni ir kiti. O vat.. tai kaip, sakyčiau, jokių abejonių nėra, mano įsitikinimu, kad veikia ir vieni ir kiti; klausimas, kaip pasireiškia jų sąveika, lemiant vieną ar kitą elgesio formą, tai aišku, čia dar nėra viskas aišku, nes nu, tie... be galo tai yra individualu, labai daug yra tų individualių vidinių veiksnių, labai skiriasi išorinės aplinkybės ir nu, kaip sąveika susiklosto, koku metu, reiškia, ima dominuoti vienas ar kitas, tai čia vienareikšmiškai turbūt niekas nesiryžtų atsakyti. *(Dar turbūt manykime, kad priklauso ir nuo pobūdžio to nusikalstamo elgesio, juk būna įvairūs nusikaltimai, nebūtinai*

smurtiniai) Be abejonės, tai... Aišku, kad, tarkim, įvykdyti ten kokį nužudymą reikėtų vienokių paskatų, negu, tarkim, ten nu va, kadėjai pro šalį ir pamatai, daiktas yra neapsaugotas ir nedidelė vertė, ir reiškia, nu kaip ir žala niekam didelė nepadaryta, ją kompensuoti gali gražindamas. Tai be abejonės, pritarčiau kad kokybiškai skiriasi tos nusikalstamos veikos.

Kuomet nagrinėjau šaltinius, kai rašiau teorinę dalį savo darbo, susidūriau su tokia problema, kadangi radau labai nemažai anglosaksiško regiono šalių mokslininkų darbų būtent biosocialinės kriminologijos krypties tematika, bet labai nedaug radau, kas yra parašyta lietuvių autorių. Galima sakyti, kad Lietuvoje apskritai nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Ar tai gali reikšti, kaip Jūs manote, kad mūsų šalies mokslininkams šita tema yra kažkoks savotiškas tabu?

Nemanau, kad čia yra tabu. Turbūt visur yra, na, kažkokios tai bangos, mados, tą turbūt reikėtų pasakyti ir apie mokslinius tyrimus. Kita vertus, nu, man atrodo, aa.. nėra labai stipri kriminologų tyrėjų bendruomenė Lietuvoje, tai yra pavieniai asmenys, kurie ten yra įsigilinę į savo problematiką. Šiaip man dar tai yra labai keista, aišku, kriminologija tai yra tarpdisciplininė, bet ko aš labai pasigendu bendraudamas su savo kolegomis Lietuvoje - labai trūksta empirinių tyrimų. Dažniausiai tai yra šnekėjimas. Ir nu, aš sakyčiau, man bent neretai kyla klausimas, ką tai turi bendro su mokslu griežtąja to žodžio prasme, nes nu, šnekėti, tai daug galima, yra tų įgudusių šnekėtojų, kurie nu, sugeba gražiai pašnekėti, tad kam to reikia? Žinot, aš tai dar tokį argumentą pasakyčiau, va, matot turbūt, pakėliau šitą daiktą, mobilų įrenginį. Jį labai puiku įvertinti ir tu gali pasakyti, kokią jįsai naudą šneka, duoda, o ką duoda, tarkim, kalbėjimas ir pasvarstymas, kad taip gali būti, kad ten... Tai šita diskusija jau senokai vyksta, kalbant apie kai kurias mokslo šakas, ypač socialinių mokslų, kokią naudą jos duoda, nu, sako, susidaro grupės, kurie vieni kitus pripažįsta ekspertais, na ir.. jie naudoja mokesčių mokėtojų pinigus, o kokia nauda iš to? Tai atviras klausimas, šiaip, sakyčiau, kriminologijoje tokie įdomūs dalykai, labai daug visokių teorinių prieigų, jau patys kriminologai yra parašė knygas, kaip jas sujungti. Maža empirinių patikrinimų ir ką tai atspindi, koks apskritai tai statusas? (*Bet kodėl taip susiklostė, kodėl tų empirinių patikrinimų taip mažai, kaip manot? Būtent Lietuvoje, ar tai mados vėlgi reikalas, kaip minėjot? Ar finansavimo trūkumas?*) Na, nežinau. Žinot, čia daug įvairių priežasčių gali būti, nu, visų pirma tai yra paprasčiau, negu atlikti empirinius tyrimus. Dabar, sakyčiau, tokios ir redukcionizmo tendencijos pastebimos. Aš, pavyzdžiui, pats negaliu atsistebėti, jau ne pirmus metus dalyvauju sociologų kriminologų baigiamųjų darbų gynime. Na, jie renkasi kokybinius tyrimus. Nu, aišku, kad tai yra paprasčiau - ištirti kitus žmones, negu, pavyzdžiui, ištirti, reprezentatyvią imtį apklausti koku nors klausimu. Jie net nelabai

supranta apie tuos kokybinius tyrimus, nes, pavyzdžiui, pasižiūri išvadas, daro išvadas apie visą šalį, nors jeigu tu padarei kokybinį tyrimą, tai jo išvados tikrai tinka tai imčiai, pavyzdžiui, tiems 5 išrinktiems žmonėm ir ne daugiau, tai nu čia yra diskusijos apskritai, kokia nauda tokių tyrimų. Aš sutinku, kad taip, nu tarkim, gali papildyti kiekybinį tyrimą, kaip iliustruoti kažkokiais tai pavyzdžiais, bet... Aišku, kad tai yra paprasčiau, negu daryti rimtus tyrimus, taikyti statistinės analizės metodus, nes, nu, kriminologijai prognozės, sakyčiau, labai reikšmingos, bet nu, kažkaip tai nepastebėjau, bent jau mūsų šalyje, kad jie taikytų šiuolaikinius statistinės analizės modelius, kurie, aišku, labai sparčiai tobulėja ir tai leidžia daug ką pasakyti, tai, tarkim, kai lyginu sociologų darbus su psichologų, matau didžiulį skirtumą, visų pirmą apie empirinį įdirbį.

Kaip Jums teko pastebėti, jeigu teko, tai jeigu neteko, bet gal kažkokią nuomonę turite - ar dabartinėje teisinėje sistemoje apskritai yra fiksuojamos priežastys, dėl ko nusikalsta asmuo, tie biosocialiniai veiksniai, kurie galimai galėjo turėti įtakos tam, kad jis taip ar kitaip pasielgė? Jei taip, kokia forma ta fiksacija vyksta?

Na, žinot... sunkoka man būtų atsakyti į šitą klausimą. Kiek pasižiūriu į Statistikos departamento duomenis, tai jie fiksuoja pačių, pačių nusikalstamų veikų skaičių. Kaip žinia, latentinis nusikalstamumas daug iš viso yra nefiksuojama. O tokios analizės tai, nu, aš pasigendu. Nemačiau. Kita vertus, nu, nepasakyčiau, kad aš tą labai tendencingai sekiau daryti. Kita vertus, nu vėl, tą sakyti, biosocialinis, nu vėl sakyčiau, čia mados dalykas, nu dabar net klausimas turbūt negalėtų būti kitaip, juk mes turim savo kūną, psichiką, jinai funkcionuoja pagal savus dėsningumus, patinka tai ar nepatinka, tai aš sakyčiau, dabartiniam etape visiškai akivaizdu, kad tas biologinis pagrindas, pavyzdžiui, biocheminė aplinka, hormonų kiekis kraujyje konkrečiu momentu veikia mūsų jauseną, veikia mūsų galvosena, akivaizdžiai veikia mūsų elgseną. Nu, ir galiu pasakyti, pavyzdžiui, mano studentai, čia Vilniuje, Vilniaus universitete, psichologai, aš turiu ir neurobiologų, mes atliekam biocheminius tyrimus, patys turim įrangą ir, pavyzdžiui, tiriam, kaip policijos pareigūnas priima sprendimus kokioje kritinėje situacijoje, yra simulatorių, kurie, reiškia, pateikia tas situacijas, imam seilių mėginius, tiriam kortizolio kiekį kraujyje, vyzdį, tai čia pokyčius, taip, jau pas mane irgi buvo darbų, širdies ritmo variabilumą, na, tai čia yra biologiniai rodikliai, ir jie yra patikimi, juos yra labai sunku sufalsifikuoti. Kita vertus, aišku, kad tai yra pakankamai sudėtingi dalykai, reikia labai, nu, sakyčiau, nemažos kvalifikacijos, kad galėtum šitą ir užfiksuoti, apdoroti, tarkim, kompiuteris tiesiogiai biologinių signalų supranta, tai reikia gero įgudimo, kad galėtum įvaldyti tą paketą programų, su kuriomis, reiškia, galėtum dirbti, aš pats, kaip pradėjau, nu tarkim, vat kortizolis, jis yra streso hormonas, streso metu jo kiekis padidėja 20-25 kartus. Dar yra ir

kitų liaukų, kuriuos išskiria hormonus ir gali jos pradėti reaguoti viena į kitą, o ne, tarkim, ne į stresorių, kurį patiri, tai čia yra pakankamai sudėtingi dalykai. Galbūt viskas labai atrodo paprasta, kol nepradedu su tuo dirbti ir gilintis. Tai manyčiau, čia dar gal gali būti viena iš priežasčių, kad nu vat, kaip aš jau minėjau, kriminologai, kurie bent jau aiškiai save priskiria šitam laukui, nu, jie net elementarių tyrimų neatlieka, arba pamenu, vieną monografiją teko recenzuoti, nu man atrodo, jinai ten į monografiją nebuvo panaši, bet taip buvo pavadinta, tai žinot, ką aš ten atradau? Procentus. Daugiau nebuvo, aš jau nekalbu apie elementarią aprašomąją statistiką, o ten apie sudėtingesnius modelius... O tarkim, kad įvertinti šituos rodiklius, apie kuriuos aš Jums sakiau, reikia pakankamai padirbėti, tai.. nežinau. Aš tiktai spėti galėčiau, kad tai gali būti viena iš priežasčių, kad tai yra sudėtinga, tam reikia pakankamai laiko. Nu, pas mane jau studentai šitą psichologai sugeba įvaldyti, arba mes dirbam kartu su neurobiologais, tai... Negali būti visų galų meistras, kaip šitai komanda susidaro, tai tada, nu, gali pasiremti vienas kitu ir dirbti savo kompetencijų ribose ir kartu sukurti kažką tai bendro.

Bet vat kaip manote, jeigu būtų fiksuojami tokie faktoriai, ar tai turėtų įtakos, sakykim, nuosprendžiui, pavyzdžiui, galėtų turėti?

O, žinot, čia yra labai sudėtingi dalykai. Teisė, sakyčiau, yra labai inertiška, jinai remiasi gerokai pasenusiomis žiniomis. Nu, jeigu, tarkim, remtis biologijos žiniomis, neurobiologijos žiniomis, psichologijos žiniomis, tai, nu, aišku, kad ta laisvos valios prezumpcija, jinai labai kelia daug klausimų, kurie, tarkim... teise remiasi, ir, na, žmogus, jeigu.. tarkim, yra kažkokie tai neurocheminės aplinkos pažeidimai arba tiesiog jisai pateko į ypatingą aplinką, labai stipriai susijaudino, veikia daug hormonų kraujyje ir tai veikia jo jauseną ir sprendimų priėmimą, tai, nu, teisė nelabai į šituos dalykus linkusi atsižvelgti, nu, nes tada labai daug klausimų iškiltų ir nu, iš tikrųjų kuo labiau gilinėsi į tai, nu tada kyla klausimas, kur čia ta laisva valia iš tikrųjų prasideda, kur jinai baigiasi ir kiek yra tai yra laisva valia, reiškia, tie mūsų sprendimai daromi. Tai, nu, man atrodo, dar ateities reikalas. Matyt, reikėtų dar konkretesnių ir tikslesnių žinių, kurias galėtų pasiūlyti, tarkim, kad ir tie patys neurobiologai ar psichologai. Na, šiuo metu jų trūksta. Kiek dabar žinau iš neurobiologijos, jeigu pasitvirtins tie empirinių tyrimų duomenis, kurie, pavyzdžiui, dabartiniu metu yra atliekami su gyvūnais, tarkim, apie motinines ląsteles smegenyse, tai nu, gali ganėtinai radikaliai apskritai pasikeisti mūsų nuomonę apie psichikos veiklą, pavyzdžiui, kaip tos sąsajos vyksta tarp neuronų mūsų smegenyje, nu, yra prielaidos, viena, kita, jos turi kažkokį empirinį patikrinimą, kiti duomenys prieštarauja, kad taip čia dar yra labai daug neaiškumų, tai aš įsivaizduoju, jeigu tai būtų perkelta į teismo posėdžių salę, nu, labai būtų sunku teisėjui priimti sprendimą. Teisė reikalauja, jinai remiasi tokiais

aiškesniais dalykais, o čia dar yra daug neaiškumų. (*Kaip man teisininkai, pavyzdžiui, sakė interviu metu, kad teisei nėra svarbu, dėl ko žmogus nusikalto*) Nu, kaip aš suprantu, tai tarp tų pačių teisininkų yra labai įvairios.. įvairių nuomonių, ir aš pamenu, kažkada tai teisininkai mane pasikvietė į disertacijos gynimo tarybą, ten buvo nagrinėjami, nes nu, daug klausimų, susijusių su psichologine, su kalte ir panašiai. Na, aš to posėdžio metu viešai pasakiau, kad, mano supratimu, mūsų baudžiamoji teisė remiasi XIX amžiaus psichologijos žiniomis ir galvojau, kad jie mane už tai labai puls ir bars, turiu omeny kiti teisininkai, bet jie visai ramiai sureagavo ir netgi vienas Aukščiausiojo Teismo teisėjas, profesorius, kuris dalyvavo toje taryboje, jisai sako, taip, Jūs esat teisus. (*Va, pripažino netgi*) Jo jo, tai vat sakau, čia reikėtų suprasti, vis dėlto teisės taikymo praktikos tuos ypatumus ir panašiai. Va, ir nu, tos tiesos mokslinės kai kurios, nu jos yra tikimybinio pobūdžio, mums dar turbūt reikia daugiau pažinti, va, kad galėtume.. Kita vertus, net jeigu ir atlikti tuos tyrimus, kad įvertinti, na, tuos vidinius veiksnius, tarkim, kurie turi biologinį pagrindą, tai būtų nepigu. Tam reikėtų aukštos kvalifikacijos specialistų. Nu, o dabar žiūrėkit, kiek veikų yra įvykdoma, tai aš taip įsivaizduoju, koks tai būtų papildomas krūvis mūsų šalies biudžetui, reiškia, kad tą užtikrinti. Tai nu, manau, kad gal po truputį, laipsniškai šitie klausimai spręstis, bet nu, iš tikrųjų, kai aš pats pradėjau gilintis į šitus klausimus, tai man iš pradžių viskas atrodė paprasčiau, paskui kuo toliau giliniesi, supranti, kiek tai yra sudėtinga ir, tarkim, tavo tos išvados, nu jos yra tikimybinio pobūdžio, nes labai daug ir transformacijų, tarkim, signalas transformuojamas, kad kompiuteris suprastų, paskui vėl ten, nu, daug visų dalykų ir net pritaikius tuos modelius sėdi ir galvoju, nu, kaip juos interpretuoti, kokia prasmė slypi, tai.. Nu čia, iš tikrųjų yra nelengva, bet sakyčiau, labai įdomu. Nu ir kitaip būti negali, nu, akivaizdu. Kaip aš jau sakiau, patinka mums ar patinka, mes turime kūną, jisai funkcionuoja pagal savus dėsningumus. Mums reikia pažinti tuos dėsningumus. Bet nu netgi ir medicina kai kuriais atvejais, jinai prieina tokių taškų ir daug kur, nu, nežino, vyksta spėlionės. Ir kai kada pataiko, kai kada pataiko. Sakyčiau, akivaizdus pavyzdys su vakcinomis dabar. Aišku, dar laiko spaudimas didžiulis, galima įsivaizduoti, kokios mokslininkų pajėgos yra metamos ir kokios komandos dirba <...>

Taigi, jeigu apibendrinant visą tai, ką mes šiandien šnekėjom, labai įdomi buvo, iš tikrųjų, Jūsų interpretacija. Tada reziumuojant, ar turėtų lietuvių mokslininkai šia kryptimi dirbti, turėtų plačiau nagrinėti ir rašyti apie biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui? Ar Lietuvoje ši sritis turi ateitį?

Na, manyčiau, kad taip. Kita vertus, nu, mūsų šalis yra nedidelė ir ta mokslininkų bendruomenė yra nedidelė, tai vargu ar čia Lietuva, nu, ar bent jau artimiausiu metu pradės diktuoti madas, jos ateina iš kitur. Bet, nu... Manau, kad kito kelio nėra, jeigu mes norim

geriau suprasti žmogaus elgseną, ar, pavyzdžiui, kodėl jis įvykdo nusikalstamas veikas, ką reikėtų daryti, reiškia, norint pagelbėti tam žmogui persiorientuoti į prosocialią raidą, tai ta reikia, kita vertus, dabar mokslas taip sparčiai vystosi, yra tokie milžiniški žinių srautai, pavyzdžiui, kad pavieniui kažką nuveikti yra labai sunku. O kalbant apie vat.. šitą paskutinį Jūsų klausimą, tai manyčiau, nu, kažin ar čia vieni kriminologai ką nors galėtų nuveikti. Čia turbūt reikėtų kalbėti apie rimtas tarpdisciplinines komandas ir, nu, jos turėtų būti platesnės, nu, nes jau ta pati kriminologija turi tarpdiscipliniškumo, ir čia turbūt yra ir psichologinių, sociologinių ir teisinių aspektų, bet, nu, manau, į šitą komanda būtinai turėtų ateiti neurobiologai. Va, tai tokios komandos, manau, galėtų, bet vėl tam turbūt reikia ilgalaikių tyrimų, kad galėtum atsakyti, reikia pakankamai aukštos kvalifikacijos, reikia ir laboratorijų. Nors, kita vertus, kaip aš jau minėjau, psichologijos institute mes turim įsigiję prietaisus atlikti biocheminius tyrimus ir juos gali įvaldyti ne tik biologai.

Tai tuomet kaip Jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje bus tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos teorijų atšaka, kaip jau yra, pavyzdžiui, anglosaksų kultūriniame regione?

Nu, reikia tikėtis, aš šiaip manyčiau, kad ir palinkėčiau, kad Lietuva turėtų sustiprinti tą... turėtų sustiprėti kriminologija pati. Tai tada bus galima tikėtis, kad jinai ir duos geresnių rezultatų.

Supratau, ačiū, labai tiek ir norėjau paklausti, labai džiaugiuosi, ačiū, kad radote laiko. Tai Jums kuo didžiausios sėkmės linkiu ir Jūsų darbuose, ir Jūsų visiškai novatoriškuose tyrimuose, nes dar atsimenu, kaip Jūs pasakodavot apie akies vyzdžio tyrimus, seilių mėginius. Aš atsimenu, labai labai įdomu buvo, labai, tikrai.

Tai, sakau, galėčiau... nežinau, ar sakiau, kai mes projekte su mokesčių inspekcija gal dviejose mokyklose duodavom vaikams spręsti įvairias dilemas, kur nu, galima pasielgti prosocialiai ar pažeisti tam tikras normas ir fiksavom širdies ritmo variabilumą, taip pagal jį, nors nebuvo didelė imtis, ten iki šimto tyrimo dalyvių, pagal širdies ritmo variabilumą buvo galima statistiškai reikšmingai prognozuoti, kokį sprendimą jie priims. Taip, tai vat aš šitą pats nustebau, nes nu, reiškia, jeigu nedidelės imtys ir statistiškai reikšmingos, jau matosi jo priklausomybe, o kita vertus, ir kitų tyrėjų duomenys rodo, kad širdies ritmo variabilumas geras rodiklis yra, kalbant, tarkim, apie sprendimo priėmimo prognozes.

<...>

Ačiū Jums tuomet labai.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IP3, sritis – psichologija, amžius – 66 m.)

(interviu data – 2021-04-16, pradžia - 14:00, trukmė 23:26)

Kaip manote, ar egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ir asmens, kuris to niekada nepadarė? Ir jeigu yra, kokie tai skirtumai?

Na, aš manau, kad tikrai yra skirtumų, jau vien tai, kad jis padarė nusikaltimą, vadinasi, jo požiūris į tą veiklą jau yra skirtingas. Nes ką jie gauna nusikaltimu, nu vat ar ten kažką tai pavagia, ar su kažkuo atsiskaito taip piktai, tai, aišku, gal ir kiti žmonės ir to daikto norėtų, ir vat pyktį jaučia, bet dauguma žmonių gerbia įstatymus, supranta, kad taip negalima elgtis, jie, nu.. jaučia tas ribas, jau tuo skiriasi, bet ir skiriasi, kaip yra Jūsų temoj yra, ir tokiais... tam tikru polinkiu, sakyčiau, į tokias veiklas. Ir čia, kadangi aš irgi tyrinėjau rizikingą elgesį, kas man irgi buvo labai neįprasta, tai ir buvo tų biologinių veiksnių atskleidimas. Kad vis tik yra žmonių, kurie turi, galim pavadinti tai asmenybės bruožas, galim pavadint, kad jų sujaudinimo lygis yra kitoks, jiems reikia tos rizikos, angliškai tai būtų *sensation seeking*, aštrių pojūčių siekis, ir jis tiesiog rizikuoja, balansuoja ant tos ribos - ar pagaus, ar nepagaus, ar atsitiks kas nors blogo, ar neatsitiks. Ir tai yra įgimti dalykai. Kai skaičiau literatūroj, tas aštrių pojūčių siekis, rizikavimo.. noras rizikuoti anksčiau buvo būdingas, bet evoliucijos eigoje daugumai žmonių, nu, kaip ir gyvūnų, todėl, kad jeigu tu nerizikuoji, tų giminės pratęst negali, tų maisto negauni, tai reikėjo tos energijos ir rizikavimo, po to evoliucijos eigoje mes tarsi nuslopinom tuos.. ta va savybę ar dar ką, gal net natūrali atranka buvo, kad kurie rizikuodavo, jie daugiau žūdavo ir liko tokie, kurie nelabai mėgsta rizikuot. Bet aišku, kad kai kam.. vis tiek žmonės skirtingi pagal va tą rizikos siekį, yra žmonių, kurie dažnai sako, oi, nu vat kažko man trūksta kažko, kažką aš noriu dar, nu, man nuobodu. Ir jie būtinai vat eina tada, tada šoka su guma, viršija greitį, nu ką ten dar? (*Lipa į kalnus?*) Taip, taip, taip. Parašutais šoka, nes jiems reikia to adrenalino. O yra žmonių, kuriems visiškai nereikia. Jiems yra gerai ramiai. Jeigu jie ir rizikuoja, jie ir apskaičiuoja labai smarkiai, kaip ten patarlė sako, 10 kartų pamatuok, 11-tą daryk. Jie žiūri, jie laikosi įstatymų ir jie slopina tuos poreikius. Taigi tokių žmonių, kurie vat.. nori kažko tai, rizikuoja ir vat nusikaltimų darymas irgi iš dalies yra rizika - pagaus, nepagaus, ar ne, nesilaiko, jų visada buvo ir yra. Ir skaičiau apie tai, kad atrodytų - tai ką daryt, jeigu biologija, tai nieko čia nepakeisi, ar ne? Bet tyrimai rodo, kad mes tiesiog turėtumėme padėti tiems žmonėms patenkinti tuos poreikius kitokiu būdu, saugesniu būdu. Ir, pavyzdžiui, skaičiau net tokį straipsnį amerikiečių, kad yra nustatyta, kad tuose regionuose, kur yra atrakcionai, amerikietiški kalneliai, žmonės mažiau net narkotikus vartoja, nes jiems nereikia to papildomo stimulo kažkokio, jie visa tai gauna vat

saugesniu būdu. Jeigu net siūloma net ir konsultacijose, tiesiog.. padėt žmogui rasti kažkokią veiklą, kad jis patenkintų tuos savo, kokius.. poreikius, kurių nepatenkina. Taip pat siūloma net prevenciškai, kad ne tik laukti, kol žmogus padarys nusikaltimą ir mes tada, reiškia, jam padėsime prisitaikyti, kitaip patenkinti poreikius. Vis tik pagal tą biologinių.. biologinės teorijos, kurios akcentuoja, yra sakoma, kad aplanai mes.. šiuolaikinis gyvenimas labai prislopino žmones. Iš esmės, o ypač dabar, pasireiškia, kad mums kovot nelabai kur reikia, aplanai energijos nelabai kur yra dėt, mes ją turim slopint. (*Juk neturime mamuto nudobti, kad pavalgyti, dabar nueini į parduotuvę ir nusiperki*) Netgi nenuėini, „Barborą“ pasikviete, ji tau viską atveža (*Iš vis pastangų nereik dėti*) gali viską daryti internetu, o vis tik biologinis poreikis yra, kad tu judėtum, kad tu kažką darytum ir taip toliau. Ir manoma, kad nu.. bus dar blogiau, jeigu mes nesugalvosim, kokiais būdais, bet ta energija išliet. Tai, pavyzdžiui, amerikiečiai kai kurie sako, kad į mokyklas reikia grąžinti fizinį aktyvumą, ir kuo daugiau. Mes labai nemėgstam, aš pati.. nemylimiausia pamoka mokykloje, aš sportuot mėgdavau, bet mokykloje, kaip tai daroma, tai yra košmaras. Pereit, persirengimai, ir pavyzdžiui, ten fizinis lavinimas prieš matematikos kontrolinį, visi tokių patirčių turi, taip? Ir kaip, pavyzdžiui, kaip daro kokiam universitetas Oksforde, Kembridže, pas mus nebėra fizinio to.. lavinimo universitete, pasirenkamas tiktai, o ten yra, dėl to, kad irgi tai būdavo baisu, aš kaip studijavau, buvo, tai buvo baisu, iš ryto trenkdamoms kažkur, suprakaitavę lėkdavom atgal. O Oksforde, Kembridže, ten yra viena diena per savaitę arba net kas dvi savaites viena diena, kuri skirta sportavimui. Ir tu pats renkiesi, jiem nesvarbu, ar tu ten irkluosi, kas pas juos madinga, ar fechtuosiesi, ar ten bėgiosi ir panašiai, svarbu, kad tu tai darytum, ir tada jie išlieja tą energiją, jie gauna to adrenalino kitur ir tada jam nereikia vat papildomo kažkokio pasikrovimo, pakraut tas baterijas, kaip sako. Tai man ta teorija visai patiko, kad iš tikrųjų mes turim galvoti apie tai, kad mes nuslopinom tą poreikį vat, judėt, kažką energingai daryt. Ir atrodo, lyg gyvenimo tempas spartėja, bet jis spartėja sėdint prie stalo, vat tu greičiau prisijungti, ar ne, tai tam nereikia daug fizinės energijos (*Tikrai nereikia daug judesių tam padaryti, tik pelytę paliest*) Taip, dviejų pirštų gal greitai užteks tiktai. (*Tikrai taip, tikrai taip*)

Tai tuomet noriu klausti Jūsų nuomonės tokiu klausimu. Vieni mokslininkai mano, kad jei žmogus nusikalsta dėl to, kad ji veikia aplinkos, tie vadinami socialiniai faktoriai, sakykim ten, asocialūs tėvai, smurtas artimoje aplinkoje, bloga kompanija, gal jis pakliūvo į tokią kompaniją, kuri, ten, sakykim, jį verčia elgtis kažkaip asocialiai. O kiti mano, kad kaip tik didesnę įtaką daro tie vidiniai biologiniai faktoriai; dabar, kadangi yra medicina ir visas mokslas jau taip pažengęs, kad jau nustato tokiems žmonėms, kurie nusikalto, ir genų anomalijas, teko skaityti, ir

hormonų pokyčius, ir visokiausius smegenų, sakykim, pakitimus. Kokia Jūsų vizija būtų, kokie faktoriai turi va tą lemiamą poveikį nusikalstamam elgesiui? Gal to nelemia ne vienas, ar jie veikia kartu kažkaip, kaip Jūs manote?

Aš manau, kad nėra nei vieno veiksnio, kuris būtų lemiamas. Bet netgi saky.. kaip ir apie ligas dabar sakoma, juk kiek yra, kad tu paveldi tą ligą, bet ji negali niekada nepasireikšt. Tai aš manau, kad yra toks kompleksas biologinių, psichologinių, socialinių, galima sakyti, rizikos veiksnių, ar ne. Bet tik jų kompleksas lems. Ir tai turim pavyzdžių, kai, pavyzdžiui, iš smurtaujančios šeimos, iš alkoholikų šeimos, nuostabus vaikas ir nieko jis negeria, nieko nedaro. Tiesiog turi susidaryti aplinkybės. Bet yra, nėra nė vieno veiksnio, kuris nulemia, bet tų veiksnių kombinacija, aišku, jeigu jau visi veiksniai susideda, tada ir pati ta prevencija būtų daug sudėtingesnė, nes be tų rizikos veiksnių, yra ir apsaugantys veiksniai. Ir visi turi tų apsaugančių veiksnių. Vienam vaikui, kaip aš anksčiau konsultuodavau vaikus iš alkoholikų šeimų, tai gal yra kaimynė nuostabi, kuri visą laiką pasikeičia, su juo kalba, kitam gal mokytoja nuostabi ar socialinė darbuotoja nuostabi ir vien tai, nors atrodytų, kompleksas, tėvai alkoholikai, ten ji muša, baisu kas, o jis tarsi vat rodo tą psichologinį atsparumą, tad dar viena sąvoka yra, kaip yra tas *sensation seeking*, yra ir tas psichologinis atsparumas, kuris padeda žmogui prisitaikyti. Prisitaikyt, kartais, aišku, tas prisitaikymas gali būti ir nelabai adekvatus, ar ne, bet tą situaciją jis išsprendžia, jis adaptuojasi, bet vat vieno veiksnio tikrai nėra, kuris lemia. (*Tikrai taip, aš irgi taip manau*)

Teisingai Jūs minite Amerikos autorius, man irgi teko susidurti, kai rašiau teorinį dalį savo darbo, kad labai nemažai aptikau būtent anglosaksiško regiono šalių mokslininkų darbų biosocialinės kriminologijos krypties tematika, bet labai mažai radau, kas yra parašyta lietuvių autorių šita tema. Galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar tai gali reikšti, kad mūsų šalies mokslininkams šita tema yra kažkoks savotiškas tabu?

Ne, aš nemanau, kad tai yra tabu, nes daugumoj sričių yra vat, kad mus lenkia amerikiečiai ar dar kažkas. Nu, aš manau, kad mes, Lietuva, esam per maža šalis. Ir mes visose srityse tyrimų.. nu, manau, kad be reikalo ir darom. Mes išsibarstom ir dauguma mūsų tyrėjų grupės yra labai smulkios, 2-3 žmonės, nepadarysi grandiozinio tyrimo, net ir Nobelio premijos, kur gauna žmonės, mokslininkai, už jų yra didžiulės komandos, kurios dirba. Ir dėl to, manau, mes daug kur turim pasitikėti ir sekt užsienio autoriais. Ten yra ištisi institutai, kurie ta kryptim dirba, ir mes turim pasitikėti jų rekomendacijomis. Mūsų tyrimas vis tiek bus menkas, mes nepadarysim longitudinalinio tyrimo todėl, kad lėšų neturėsime ir panašiai. Aš manau, kad mums reikėtų, nu kiti su tuo nesutinka, bet, mano požiūriu, mes turėtumėme stambint tas mokslinių tyrimų temas ir tada didelė grupė žmonių dirbtų vienoj

temoj, ir tikrai rezultatai būtų daug geresni, negu visi išsibarstę. Nu po vieną iš tikrųjų mes vargu ar ką nors pasieksim. (*Tai manot, kad taip susiklostė tiesiog todėl, kad mes per maži?*) Taip, aš manau, kad mes per maži ir mes blaškomės, vat kuri tema čia mums aktualesnė. Stengiamės viską apimt. Net jeigu turim va tokius, nu, korifėjus, kaip ir... imt Jūsų Dobryniną, kuris dabar ir Europos mastu pripažintas. Bet jis turėtų turėti sąlygas, jis turėtų turėti komandą, kur, nu.. daug žmonių dirbtų toje srityje. O ne tai, kad jis vienas paskelbė, o niekas neplėtoja tų minčių, nedaro. Ir čia ne kalba, kad ten jis turėtų ten daugiau doktorantų - 4 doktorantai, nu, nepadarys. Turėtų būt va viena idėja ir toj idėjoj kažkas daroma. (*Sutinku visiškai su Jumis*)

O teko kada nors susidurti, jeigu neteko, tai gal teko girdėti, arba šiaip nuomonę turite, dabartinei teisinei sistemai tėvų biosocialiniai faktoriai, kurie galimai daro įtaką tam nusikalstamam elgesiui, kaip tokios priežastys, dėl ko žmogus nusikalto, ar yra fiksuojami?

Psichologai, kai renka anamnezę, dirbdami vat su nusikaltėliais jau aišku, kad rinkdami anamnezę jie aiškinasi, kas buvo tėvai, kokia tenai situacija, gal smegenų traumas turėjo ir panašius dalykus, bet pas mus dažnai yra toks požiūris, kaip ir medicinoj, nors.. nors jis keičiasi, kad jeigu yra biologiniai veiksniai, paveldėta, nieko čia nepadarysi, viskas. Maždaug viskas aišku, etiketė tau ant kaktos, kad vat tavo tėvai tokie ar dar kas nors. Tai.. tyrimu aš irgi, kaip Jūs sakote, neskaičiau apie tai, bet psichologai dažnai bando susieti, vat, kaip nustato nusikaltimus ir ar tie žmonės turėjo kokių nors ten, nežinau.. biologiniai veiksniai veikia. Bet viskas baigiasi tik faktų konstatavimu. Niekas giliau neanalizuoja tokių atvejų, bet vėl tam reikėtų, pavyzdžiui, kaip ir narkotikų srity, mes niekada nepasieksim tokių grandiozinių tyrimų, kaip amerikoniai, kurie gali skanuoti tenai narkomanų smegenis ar dar ką nors, mum ligoniams, kurie traumas patyrė, kaip skanuot smegenis, neužtenka aparatų ir laiko. Tai vien daryti iš to mokslinius tyrimus, nu, tai būtų ir negražu, kai pacientai laukia. Tai gal manau, kad nu, grandiozinių tyrimų mes šioje srityje, Lietuva, tikrai nepadarysim. Bet manau, kad perspektyva, gal kad mes prisi.. kartu susijungtume su kitais - jie daro, ir mes darom kažkokią mažą dalelę. Prisidedam prie to. Bet tikėtis nu, kažko *grand*, kai ypač jeigu kalbam apie smegenis, tai tyrimai reikalingi, o mes tiktai tas, ką išorėje matome, vat ką žmogus sako, ir iš jo kalbos bandom įsivaizduoti, kas jo smegenyse vyksta. Tyrimų negalim padaryt, kuri ten smegenų dalis aktyvi, kas ten vyksta ir taip toliau.

Nes, kaip manot, jeigu būtų fiksuojama, ar tas turėtų įtakos, sakykim, vat, nuosprendžiui?

Ooo.. Nu.. Neturėtų turėti įtakos, manau, kad neturėtų. Kaip ir vat apsvaigimas nuo alkoholio neturi, bet aišku, būtų galima svarstyti tada tą etikos klausimą, kad nu vat jis iš tokios šeimos, bet kuo ta auka dabar kalta, kad tu iš kokios šeimos? Manau, kad tai yra sudėtingas etikos klausimas ir būtų tada svarbu, kad na vat, jeigu mes žinojome apie tuos veiksnius jau jo vaikystėje ir nieko nedarėm, jam nesuteikė pagalbos, tada gal reikėtų į tai atsižvelgti. O šiuo metu, manau, kad tai.. galima, aišku, minėt, ar ką, ne pačiam nuosprendžiui turėtų turėti įtakos, o priemonėm kažkokiom, kurias mes siūlytume, ką jam daryt, kiek jam padėt, nes jeigu jis iš tokios šeimos patenka į kalėjimą, aišku, jam psichologinė pagalba, ta socialinė pagalba reikalinga visai kitokia tam, kaip pasikeistų, negu tam kitam, kuris tų biologinių veiksnių neturėjo. Tai vat priemonėse tose, manau, kad būtų, bet lengvinančia aplinkybe aš to nevadinčiau, nebent mes nu, sukurtume kažkokią ten pagalbos sistemą nuo mažens tokiems vaikam (*Taip, taip, jeigu jam nuo mažens nebuvo padėta, jau tada reikia galvot, kaip toliau jam padėti*) Taip, kaip toliau padėti, nes pakeisti tikrai galima, nes, kaip sakiau, yra tie rizikos veiksniai, mes jų nepakeisime. Bet gal tuos apsaugančius veiksnius. Jam daugiau tos pagalbos reikia, negu ten kitam.

Tai, kaip Jūs tada manote, ar turėtų lietuvių mokslininkai plačiau rašyti ir nagrinėti biosocialinių faktorių įtaką nusikalstam elgesiui? Apskritai, Jūsų akimis žiūrint, ar ši sritis turi ateitį mūsų šalyje?

Nežinau, kokie yra naujausi užsieniečių tyrimai šioje srityje, bet manau, kad mes turėtume sekti jų rekomendacijom, nes mes negalim tokių labai didelių.. mes galim prisidėti rinkdami duomenis. Vat kai jie renka duomenis apie tai, mes tikrai galėtume prisidėti. Ir tada ir jiems būtų naudinga. Be tų galutinių išvadų, nu.. nemanau, kad mes šitoje srityje padarykime kažkokius *grand* ten atradimus ar dar kažką. Tai vat, jeigu yra tarptautiniai projektai tokių tyrimų, vat įsijungus į ten, manau, būtų naudinga. Stebuklą tikrai nepadarysim, nes tam reikalinga irgi komanda, kad kartu dirbtų, ir smegenų specialistai iš Gyvybės mokslų centro, ir psichologai, ir sociologai.. tai pas mus prabanga tokią komandą turėti, nu, ne bent institute kažkas sukurtų tokią komandą, ir tai mums niekas aparatūros neleistų.. Manau, kad geriau būtų siųst, pavyzdžiui, studentus ar mokslininkus į tokius didelius centrus, į stažuotes ir ten prisidėt, kartu su jais. Vieni, kokie.. kokių protingų žmonių mes beturėtumėm, jie nepajėgs to padaryti. (*Bet jeigu mes siųsim į užsienį, ir jie po to grįš ir toliau edukuos, tai gali būti, kad mes ir užsiauginsime tokia naują kartą?*) Va gal, gal, gal. Gal jie ir tos aparatūros gaus ir viską, bet vis tiek tikrai kartu tyrimai, nes nemanau, kad Lietuvos nusikaltėliai, jų ten biologiniai veiksniai skiriasi nuo amerikiečių nusikaltėlių biologinių (*Atvirai kalbant, aš irgi taip nemanau*) Nu, šis tas ten gali skirtis, kokie fermentai, bet iš esmės tai bendra, tai vat aš matau, tokius, nu, bendradarbiavimo

pasaulinius tyrimus, ir iš to visiems būtų nauda, nes didelių skirtumų tarp šalių būt negali. (*Žmonės tie patys visur*) Taip, taip. Nedideli labai skirtumai yra tik tai. <...>

Jei taip, tai tuomet pasakykite man, kaip Jūs manote, ar kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje taps tokia pat svarbi ir gerbtina kriminologijos teorijų atšaka, kaip, pavyzdžiui, yra jau anglosaksų kultūriniame regione?

Gal, bet gal vat tokiam vat teoriniam, kad tikrai žmonės suprastų, kad tai svarbu. Nes mokslas, yra svarbu, kad jis ne vien virtų savo ten puode. Labai svarbu ta funkcija yra visuomenės švietimo, tada žmonės gal ir į nusikaltimus kitaip žiūrės, kitaip žiūrės į pagalbos priemones, kaip dabar, pavyzdžiui, dar į narkomanus.. čia aš vis į savo temą, kai steigiamos jų bendruomenės, aplinka labai priešinasi, nenori jų priimti į miestelius, kaimelius. Tai va, mokslas irgi turėtų visą laiką nepamiršt tos funkcijos, kad mes turime šviesti visuomenę. Ir vien dėl to jau manau, kad tokia sritis svarbi, nes jinai surinktų, vat, daug duomenų, kurie šviestų visuomenė, būtų lengviau kurti pagalbos priemones, ten įvairiausias strategijas, ką mes galėtume padaryti. Tai.. nu, tikėtis, kad tapsime šitoj srity korifėjais pasaulio, gal ir.. nežinau. Bet manau, kad tokia stipri grupė, kurią kviestųsi užsienio mokslininkai į savo komandas, kai atlieka tyrimus, tai manau, kad tikrai galėtų būti ir būtų labai svarbu.

Tai tiek ir norėjau paklausti. Ačiū Jums labai, kad radote laiko ir labai dėkoju už Jūsų nuomonę ir visas įžvalgas.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IP4, sritis – psichologija, amžius – 80 m.)

(interviu data – 2021-04-22, pradžia - 11:00, trukmė 20:16)

Ar, Jūsų nuomone, egzistuoja skirtumai tarp nusikaltimą padariusio asmens ir asmens, kuris niekada nėra nusižengęs įstatymui? Ir jeigu yra, kokie tai skirtumai?

Tai žinoma, kad yra skirtumai, bet tų skirtumų labai daug yra, be abejonės. Pirmiausia yra lytiniai skirtumai, be abejonės, moterys niekada nepadarys tokio nusižengimo baisaus, kaip kad padaro vyrai, santyk.. aš čia kalbu statistiškai. Tai va, pirmiausiai lytiniai skirtumai. Kadangi, taip sakant, galų gale ir smegenys skirtingos yra, moterys mažiau agresyvios, vyrai agresyvesni, bet visgi jų nusikaltimai yra ženkliai, ženkliai, taip sakant, sunkesni. Tai ta prasme, taip sakant, čia... ir be to, ir dažniau, dažnesni ženkliai. Statistika paimit, kiek moterų sėdi kalėjimuose, kiek vyrų sėdi kalėjimuose, tai ta prasme, čia mes akivaizdžiai, taip sakant, matome. Na, o toliau jau eina, be abejonės, daug kitokių skirtumų - asmenybiniai skirtumai, pavyzdžiui, aš manau, kad ee.. asmenybė, formuojasi, taip sakant, tam tikroje konkrečioje aplinkoje, be abejonės, tam tikros genetinės prielaidos, bet tos genetinės prielaidos sąveikauja su tais, kaip Jūs vadinat, reiškia, psichosocialiniais veiksniais ir socialiniais veiksniais, išore, nes išorė formuoja, mes paveldime tik potencinę galimybę tapti nusikaltėliu. Bet, reiškia, ar tapsim juo, ar netapsim, priklausys nuo to, kaip sako, kokioj mes aplinkoj gyvensim. (*Čia galim vest paralelę su ligomis - gali paveldėti, bet nebūtinai ji pasireikš, ta liga*) Taip, taip, prielaidos, prielaidos, pavyzdžiui, sakysim, agresyvumas padidėjęs, intele.. silpnėsnis intelektas, reiškia, viena iš priežasčių, kad žmonės daro nusikaltimus, jie tiesiog nesugeba sujungti savo elgesio pasekmių.. kaip čia, savo elgesio su būsimomis pasekmėmis. Ir, be abejonės, dažniausiai mes rasim, rasim, rasim, kad... Jei kas nors pamatuotų širdį, tiesa, yra tų jų pamatavimų daryta, vis tiek pabrėžiama, kad visumoj paėmus vidurkis intelekto būna žemesnis nusikaltėlių. Bet tarp jų pasitaiko labai protingų. Turbūt, turbūt, turbūt skaitėt Holmsą, ten vienas iš nusikaltėlių, matematikas (*Moriartis?*) taip, Moriartis, Moriartis, buvo labai kietas, taip sakant, tai ta prasme, jie dažniausiai užima tas vadovo pozicijas, jie dažniausiai net nepakliūna į kalėjimus, kadangi yra ganėtinai gudrus, išnaudoja, taip sakant, tuos mažesnį intelekto potencialo vykdytojus, iš kitos pusės, jie lieka nuošalyje. Taip, o intelektas, o intelektas jau priklauso didesne dalimi nuo genetinių prielaidų, nuo būtent smegenų žmogaus organizacijos. Dar yra svarbu tai, kadangi mažesnis intelektas, tai dabar labai daug kalbama apie vadinamąją mentalizaciją, t. y. gebėjimą suprasti, kas dedasi kito žmogaus galvoje, empatijos dalykai, užjaust kitą žmogų, emocinis intelektas, reiškia, pas juos jisai irgi bus žemesnis, jeigu yra protinis atsilikimas, nežymus.. ribinis intelektas, tai be abejonės, kad

nukenčia visos funkcionavimo sritys, jam sunku suvokti, kas yra kitos kito žmogaus smegenyse, nu, dažniausiai tai yra psichopatiškos, arba psichopatinio elgesio būtybės, kurie, reiškia, yra labai šalti emociškai, kitų žmonių skausmui, jie visai nesuvokia juo. Tai čia vėl, reiškia, tas irgi.. ir prielaidos genetinis, bet kartu, taip sakant, formuoja ankstyvoji aplinka, na, ir, žinoma, labai svarbi vadinamoji.. ankstyvosios patirtys. Ar žmogus patyręs smurtą, nepatyręs smurto, nesvarbu, seksualinis, fizinis ten smurtas, psichologinis smurtas ir kokioje aplinkoje gyveno, kiek ta aplinka stresuojanti buvo, ir, be abejonės, išaugdamos tokios savybės, kurios daro žmogų impulsyvų, greitai priimančią sprendimus, nesivadovaujančią tuo vadinamu racionaliuoju protu, arba tuo vadinamuoju lėtuuoju protu. Yra lėtas protas ir greitas protas, arba mąstymas, lėtas ir greitas mąstymas, jie dažniausiai, taip sakant, emocionaliai sureaguoja. Paprastai tie pykčio priepuoliai ar ten emociniai priepuoliai būna labai stiprūs ir jie tada tai tikrai praktiškai nelabai suvokia, kas dedasi toj situacijoj. Reiškia, tada mes sakom, nepakaltinamas žmogus, psichiatrinė ekspertizė bent jau taip sako. Tai va, tai o čia juos galima būt vardyt, vardyt ir vardyt.

Jūs jau praktiškai visą mano darbą ir apžvelgėt, nes norėjau antrą klausimą ir klausti tokį - vieni mokslininkai sako, kad ta aplinka labai daug lemia, kad, kaip Jūs sakote, ar ten, sakykim, smurtas artimoje aplinkoje jį supo nuo mažens, ar tėvai asocialūs, ar į blogą kompaniją kažkokią pakliuvo su amžiumi, o kiti mokslininkai, atvirkščiai, mano, kad tos būtent biologinės, tie veiksniai biologiniai turėjo įtakos didesnės, va gi nustato dabar gi, žinote, dabar mokslas labai pažengęs, daro visokiausius tyrimus tiems jau ir nusikaltusiems asmenims, tai jiems nustato ir smegenų žievės pokyčius, ir genų anomalijas, ir hormonų svyravimus. Vat Jūsų kokia vizija, kas gi lemia labiau, ar išorė ir vidus, ar kartu gal jie veikia?

Na, aš manau, kad čia tiesiog, suprantat, kad yra, yra atsitiktinės kombinacijos, yra aplinkos veiksniai ir genetinės tos prielaidos, ir be abejonės, vienu atveju juos gali suveikti, sakysim, kai aš sakau, kad agresyvesnių polinkių turintis žmogus, didesnė tikimybė, kad jis nusikals, bet nusikals tik nedidelė dalis tų agresyvių žmonių, suprantate? Jie priima sprendimus, atsižvelgdami į kitus dalykus, į patirtį, žinias, intelektą ir panašiai, panašiai, taip sakant. Tai ta prasme, mes negalim sakyti, kad, pavyzdžiui, agresyvus.. žmogaus poreikis agresijai tai iškart lemia, kad jis garantuotai bus nusikaltėlis, čia tik mažytis procentas tų agresyvių tampa nusikaltėliais. Tai, reiškia, dabar, dabartiniu metu labai yra propaguojama tokia kryptis genetikoje, epigenetika, užmeskit kur nors akį, internete matysite. Ten eina kalba apie tai, kad, reiškia, aplinka gali modifikuoti genų raišką, netgi gali, taip sakant, visiškai ją užslopinti, nu pavyzdžiui, žmogus gimė, turi genetinį poreikį arba gimė su tokia genų kombinacija, kuri nulems, kad jos smegenys bus agresyvios, kad jis bus agresyvus. Bet tam

tikroje aplinkoje ir panašiai visgi galima, taip sakant, būtent išvengti to agresyvumo, jei jis bus auklėjamas normaliai, neįgys tų įgūdžių agresyvių, agresijos raiškos ir panašiai, ir tada praktiškai aplinka, jiniai gali modifikuoti nulemtą genų braižą. Tai ta prasme yra.. jo, aš netgi sakyčiau, kad kadangi ta aplinka visgi labai svarbi, mes gimstam su smegenimis, kuriose yra tik potencinės prielaidos tapt nusikaltėliu, potencinės prielaidos tapt matematiku, potencinės prielaidos tapti kriminologe ir panašiai, o jos realizuojamos jau taip, kai mus nukreipta aplinka, kokia raidos kryptimi nukreipia. Potencialus kriminologas pagal savo smegenų organizaciją, kuris geba ten atpažinti nusikaltėlius, susieti pasekmes su priežastimis, ir panašiai, jis gali, gali, gali būti pakreiptas ir kita kryptimi, taip sakant, kokioj aplinkoj augš. Tai ta prasme, reiškia, autoritetai kartais turi įtakos, atskiri žmonės palieka mums didelio.. didelius elgesio modelius, pagal kuriuos mes elgiamės, tai ta prasme, praktiškai... kai rašysit savo darbą, atsiminkit, kad mūsų prigimtis yra, arba atskiro žmogaus elgesys yra daugiafaktorinis, arba daugiaveiksnis, daugiapriežastinis. Yra daug priežasčių, kurios padaro nusikaltėliu, iš vienos priežasties yra sunku prognozuoti, aš tai galiu maždaug 1% nuspėti, kada žmogus bus nusikaltėlis. Bet, reiškia, bet mes visų negalim pamatuoti, mes negalime įeiti į žmogaus smegenis, tiesa, dabar galima skenuot smegenis, žiūrēt, kas dedasi ten psichopato smegenyse, pavyzdžiui, psichopatai labai gražiai užpildo lenteles, koks jis geras ir socialiniai priimtina elgesį labai gražų parodo, bet kada daro smegenų skenogramą, pasirodo, kad tikrai tos psichopatinės savybės ten labai atsiliepia. Pavyzdžiui, kai prašē žiūrėti, kada sužeidžiamas kitas žmogus, kaip jo smegenys išgyvena tuos dalykus ir panašiai. Čia galima tiksliai pamatuoti tą psichopatiškumą žmogaus. Reiškia, jisai, taip sakant, yra abejingas svetimo skausmui.

Kol rašiau teorinę dalį, savo darbo, toki aptikau paradoksą, sakykim - kai nagrinėjau literatūrą, labai nemažai radau anglosaksiško regiono šalių mokslininkų darbų, parašytų biosocialinės kriminologijos tematika, bet labai nedaug radau, kas Lietuvoje būtų parašyta šia tema. Galima sakyti, kad nėra Lietuvoje biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar čia dėl to taip išėjo, kad Lietuvoje šita tema yra kažkoks tabu mūsų mokslininkams?

Ne, tiesiog, matai.. Lietuvoj apskritai ta teisinė psichologija.. na, mes turim teisės psichologijos specializaciją, buvo teisė.. kaip čia, kriminologija ir psichologija, kriminologija ir sociologija, tokios specializacijos, atsimenat? Prieš tą jūsų dabartinę kriminologiją. Tai taip, čia buvo, taip sakant, tokių mėginimų, bet tik tiek, kad psichologai, pavyzdžiui, nelabai lindo į tyrimus gilesnius, ten daugiausiai buvo teismų ten procesai analizuojami, bet, sakysim, ne nusikaltėlių.. ne nusikalstama elgsena. Nu ten galbūt kriminologai šiek tiek, nežinau, pažiūrėkit Dobrynino ar kieno, taip sakant, ten buvo rašyta,

bet iš tokių giliai psichologiškai, taip sakant, priežastys psichologinės, o kartu ir neurologinės, jos praktiškai neanalizuotos, o tuos vadinamuosius *Forensic Neuropsychology*, arba, kaip vadina, teisės neuropsichologija arba teisės neurologija, kartais net vartoja tokią sąvoką, tie dalykai visiškai apleisti yra, taip sakant, Lietuvoj. Ir dabar, žiūrėkit, po kokių poros trejeto mėnesių pasirodys tokia knyga, Sapolsky „Elkis teisingai“. Panašiu pavadinimu, taip sakant. Tai „Kitos knygos“ išleis tą knygą, ir ten yra vienas skyrius, kaip sakant, analizė apie nusikalstamą elgesį iš neurologinių pozicijų, kas dedasi smegenyse nusikaltėlio. Aš turiu kažkur irgi, nežinau, bet gal kam atidaviau, tokią knygą „Nusikaltėlių smegenys“. Ne, „Žudiko smegenys“. Tai be abejonės, netgi tai, ką.. ką įdeda aplinka, juk viskas, reiškia, ir materializuojama smegenyse. Ką reiškia, taip sakant, blogai elgtis? Vadinasi, suformuoti nerviniai tinklai tokie, kurie ir skatina mane tai daryti. Va, ir ta prasme, kad čia kyla tokios diskusijos, ar žmogus pakaltinamas, ar nepakaltinamas, eina, taip sakant, į kraštutinį kelią. Vadinasi, aplinka, gamta, genai suformavo pas žmogų tokias smegenis, kai jisai kitaip negali elgtis, nes jis turi paveldėjęs, paveldėjęs, reiškia, sociališkai ir genetiškai turi paveldėjęs tokias smegenis, nusikalstamas smegenis, vadinasi, jis čia ne laisva valia, vadinasi, jį verčia jo smegenis šitaip elgtis (*Tikrai taip*) Nu taip, kaip dabar pripažįstama, kad alkoholizmas yra liga, pavyzdžiui, jei ten narkomanija liga yra, tiesiog kad žmogus negali be to gyvent.

O apskritai ar teko girdėti, mūsų teisinėje sistemoje tie biosocialiniai tie veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikalstamam elgesiui, ar jie yra kur nors fiksuojami, va tame procese?

Nu, aš galvoju, kad teisininkų parengime, teisėjų ypač, kurie paskui dirba teisėjais, ten per mažai apie tuos dalykus mokoma. Ta prasme, kad ji nelabai suvokia tų tiesioginių priežasčių... Kartais pasiima vieną kokį nors paprastą dalyką, reiškia, va žmogus, taip sakant, padarė nusikaltimą, jisai yra pakaltinamasis, kadangi suvokė, ką daro, ir panašiai, tai ir teisiškai.. O kad ten galėjo būti daug kitų galimų aplinkybių.. reikia pasižiūrėti į.. žinoma, į smegenis nepažiūrėsi, nors siunčia gi ekspertizei, tiesa, tokiais atvejais žmones. Bet man atrodo, kad gilesnės tokios psichologinės analizės, tų veiksmų, taip sakant, teismuose, tiesiog jie neturi kada netgi. Ten daugiau eina, kad surinkti kuo daugiau įrodymų, prokurorui, pavyzdžiui, o teisėjas vėl, kad jam būtų daug įrodymų priimt teisingesnį sprendimą, reiškia, o tokios gilesnės analizės, ko gero, ir nėra. Čia, žinoma, advokatai irgi, taip sakant, turėtų daugiau apie tokius dalykus žinoti.

O jeigu būtų, pavyzdžiui, fiksuojama, kaip manote, ar naudos būtų iš to? Na, pavyzdžiui, tikslesniam kokiam nuosprendžiui priimti?

Nu, nu, šitam gal ir būtų, tik problema, taip sakant, kita. Ar, ar, reiškia.. Gerai, priimsim švelnesnį nuosprendį, nepasodinsim, va duosim lygtinai. Ar tas, ar tas nusikaltėlis, taip sakant, juk mes nežinom, ar jis padarys, taip sakant, naują nusikaltimą paliktas laisvėje? Čia yra problema, ir užtai apsidrausdami, man atrodo, apsidrausdami dažnai priima sprendimą stipresnį negu reikalinga. Juk Lietuvoj santykiniai kalėjimuose sėdi daugiau žmonių, negu bet kurioje Vakarų valstybėje. Paimkim Norvegiją, nesvarbu, Skandinavų šalis, taip toliau, taip sakant, yra tiesiog... O kalėjime yra tokia subkultūra, tai turbūt gerai žinot tą kultūrą kalėjimu, tai ta subkultūra, taip sakant, tą žmogų, taip sakant, padaro tikru nusikaltėliu. Potencialus, kartais atsitiktinis dalykas, reiškia, buvo, kad žmogus staiga, taip sakant, priėmė sprendimą ten, juk mes turim tokį paradoksą didelį, reiškia, žmogaus, kaip čia, natūroj, prigimtyje. Turim.. turim, reiškia, kaip čia.. esam.. pas mus yra labai silpni stabdymo mechanizmai. Nu žvėrys, kaip sakant, kai jie tarpusavyje kaunasi, kitas žvėris parodo pavaldumą, pavaldumo, taip sakant, ženklus, tada, reiškia, muštynės baigtos, ir jis nenužudomas yra. O pas mus taip, kad mes, susipykę su kuo nors, imam bet kokį papuolusį kietą daiktą, galu gale jei turim pistoletą, ten pakanka paspaust tik pirštu, taip sakant, mygtuką ir viskas, ir nušautas žmogus. Aišku, protas ateina daug vėliau, tie stabdymo mechanizmai, kurie būt sustabdė, bet jie nespėja suveikti. Maždaug priimam sprendimą labai greitai, ypač vadovaudamiesi emociniu tuo protu ar emociniu intelektu, priimam sprendimą labai greitai, reiškia, stabdymo priemonės yra silpnos, taip sakant, tų mūsų veiksmų, kadangi mes neturim natūralių, kaip čia, puolimo įrankių. Neturim nagų, kur galėtume perplėšti kitam gerklę, neturim.. iltys, reiškia, visiškai atrofavosi, negalim perkast irgi gerklės žmogui kitam. Tai be abejonės, kad tokioje situacijoje, bet civilizacijos sukūrė efektyvias priemones žudymo - peiliai, akmuo, galų gale, plyta, apie šaunamuosius ginklus aš jau nekalbu, tai apskritai nereikia jokių pastangų mygtukui paspaust, gaidukui.

Tai kaip manote, ar turėtų Lietuvos mokslininkai plačiau šią temą nagrinėti ir rašyti?

Nu, aš manau, aš manau, kad re.. gal ne tiek, kad mokslininkai lietuviai, taip sakant, čia.. esam per maža šalis, kad atlikti fundamentalius kažkokius tyrimus, bet Vakaruose yra pridaryta be saiko daug tyrimų, kad bent juos populiariai perkelt, taip sakant, į paskaitas, sakysim, ruošiant teisininkus, kriminologus ir kitaip toliau. Tai ta prasme, čia kriminologai gal daugiau netgi turėtų lįsti į tas problemas, daugiau psichologijos.. Netgi, sakysim, pavyzdžiui, kriminologams aš būtinai siūlyčiau *Forensic Neuropsychology*, tokia, reiškia, yra, teisminės neuropsichologijos kursą. Reiškia, reikėtų jiems, kad jie žinotų, kas dedasi nusikaltėlių smegenyse.

Tai kaip manote, ar bus kada nors biosocialinė kriminologija Lietuvoje tokia pat svarbi ir gerbtina, kaip yra jau anglosaksų kultūriniam regione?

Taip, ten jau taip, bet aš manau, kad bus, vis tiek, kad mes norim, nenorim, mes gi vejamės Vakarus. Na, dabar jau kelios knygos jau dabar išverstos yra, „Homo Biologicus“ pavartykit, tokia knyga išėjus yra, susiraskit. Dabar išeis ta, kur minėjau, Sapolsky, autorius Sapolsky, čia amerikiečių neurologas, taip sakant, rašo ir dar kitos kelios knygos iš smegenų, tai praktiškai, taip sakant, būtų galima jau pradėti, reiškia... Tiesa, pas mus fakulteto bibliotekoj, Filosofijos fakulteto bibliotekoje yra vadovėlis toks, *Forensic Neuropsychology*. Iš ten, taip sakant, išsamiai tie dalykai, dar kitų neurologinių knygų yra, kur neuropsichologai, taip sakant, tai ta prasme, reikia tik tais, tie, kurie dėsto, kad paimtų ir į savo kursus įtrauktų ir tokių klausimų, kurie dėsto teisės psichologiją, gal kol kas atskiro kurso ten teisės neuropsichologijos ir nereikia, bet, bet, bet, bet, pavyzdžiui, psichologai, jie tuos klausimus analizuodami giliau, psichologinius mechanizmus nusikalstamo elgesio ir panašiai, jie galėtų įtraukti, taip sakant, būtent gilesnę sampratą, mechanizmą, kaip visgi formuojasi tas nusikalstamas.. nusikalstamo elgesio schemas, vadinkim taip, kaip normalus elgesys, taip sakant, realizuojamas tam tikrų nervinių tinklų pavidalu, kurie susiformuoja žmogui bręstant, augant, taip, reiškia, ir šičia susiformuoja tas.. nusikalstamo elgesio tie tinklai nerviniai, kurie.. kuriais realizuojamas tas elgesys. Juk visada yra tam tikra motyvacija, yra priežastys vidinės, dėl ko daromas nusikaltimas, paskui, reiškia, be abejonės, sukuriamas planas kažkoks ir taip toliau, taip sakant. Tai va čia yra.. tie dalykai nevyksta tuščioje vietoje, tai nėra kažkokios laisvos valios raiška, šiandien darysiu nusikaltimus, rytoj nedarysiu nusikaltimų. (*Na va, kiek daug darbų suminėjot, bet visi yra užsieniečiai*) Nu, nebent paanaliz.. ten mūsų Valickas toks, ar Valicko neklausinėjot? (*Klausinėjau*) Nu, tai iš jo galėjot daugiau gauti, jis domisi teisės psichologija.

Tai ačiū labai, tiek ir norėjau paklausti. Labai ačiū.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IS1, sritis – sociologija, amžius – 63 m.)

(interviu data – 2021-04-12, pradžia - 08:30, trukmė 29:59)

Jeigu, pavyzdžiui, Jūsų paklausčiau, ar egzistuoja skirtumai tarp žmogaus, kuris padarė nusikaltimą, ir žmogaus, kuris niekada nepadarė, ką Jūs man atsakytumėte, ar kokie nors skirtumai yra tarp jų?

Nu tai yra skirtumas, tai jau vien tai, kad vienas žmogus yra padaręs nusikaltimą, kitas nėra padaręs, tai man atrodo, tai prasme, tai yra jau skirtumas. Na, yra skirtumas. (*O jeigu juos šalia sustatyt?*) Tai ta prasme, jeigu aš žinau, kad žmogus yra padaręs nusikaltimą, tai jisai mano galvoj skiriasi nuo to žmogaus, kuris nėra padaręs nusikaltimo. Tai ta prasme, jeigu aš turėčiau atspėti, tai aš nežinau, ar man pavyktų atspėti. Kai pastatytų du žmones prieš mane, ir sakytų, vat vienas iš jų padaręs nusikaltimą, tai kuris iš jų padaręs? Tai aš nežinau, ar man pavyktų atspėti. Čia priklauso, kokį nusikaltimą padaręs, koks tas žmogus yra, nes nu tie stereotipai yra įvairūs. Nes, jeigu, pavyzdžiui, ten koks nors, reiškia, kaip, nu, žinot... To, reiškia, Lombrozo, reiškia, tipažai.. (*Kaukolę matuotumėm?*) Žinoma, yra tam tikros, tam tikri tokie, reikši, skirtumai išvaizdos, tai kalbos nėra. Bet jeigu kalbėtume apie kažkokį nors, šitą, tą... finansinius nusikaltimus, arba kaip ten sako, *white-color crime*, tai turbūt iš išvaizdos niekaip neatskirsi. Tai čia toksai... Tai aš nežinau, tai, reiškias, tas klausimas, kaip sakoma, tai priklauso, kokie nusikaltimai, kokie stereotipai mano galvoje vyraus, aš nežinau, reiškia, reikia tada žiūrėti. O kad yra skirtumas, tai iš esmės, jeigu, jeigu taip klausiat iš esmės, iš principo, ar yra skirtumas, aišku, yra, nes jau vien tai, kad žmogus yra padaręs nusikaltimą, jis yra padaręs nusikaltimą. Na, taip, jie skiriasi, nes nu ta prasme, pažeidė įstatymą, žmogus pažeidė įstatymą, skiriasi nuo žmogaus, kuris nėra pažeidęs įstatymo, man atrodo.

Dėl ko aš klausiu - kadangi vieni mokslininkai mano, kad žmogus atpažino, nusikalsta dėl to, kad aplinkos kažkokie faktoriai paveikia, sakykim, ten bloga kompanija pakliuvo, tėvai asocialūs buvo, arba smurtas artimoje aplinkoje jį supo ištiesai, o kiti mokslininkai, priešingai, mano, kad nulemia tokį elgesį nusikalstamą, sakykim, kažkokie vidiniai faktoriai, kaip dabar yra pažengusi, žinote, medicina ir mokslas visas kitas, tai nustato dabar ir hormonų svyravimus, ten smegenų pokyčius, genų anomalijas netgi, jeigu giliau kapstytis. Vat kokia Jūsų vizija, kokie faktoriai nulemia tą nusikalstamą elgesį, ar išoriniai, ar vidiniai, o gal nenulemia ne vieni, o gal visi kartu?

Na, žinote, aš... man sunku į tą klausimą atsakyti, kadangi čia nu... net neturiu aiškios nuomonės, neturiu aiškios nuomonės.. (*Bet Jūsų, kaip sociologo, tuomet nuomonė kokia?*)

Ne, tai sociologai sakytų, kad didesne dalimi nulemia kažkokie tai, reiškia, tie socialiniai veiksniai... Sakytų, kaip sociologas. Bet čia vėl, reiškia, klausimas, kokiai tai sociologijos tradicijai priklausai, tai čia... Tai čia, matot, dalykas yra tas, sociologai... bent atsimenat, mes skaitėme tokį, reiškia, Norkaus straipsnį apie tuos homunkulus? (*Taip, skaitėm*) Jo jo, tai vat man atrodo, tas Norkaus straipsnis yra labai svarbus, reiškia, kad iš esmės, jeigu mes kalbame, sociologija nagrinėja ne žmones, bet sociologija nagrinėja savo modelius iš esmės, savo tuos, reiškia, modelius. Ir jeigu ji nagrinėja savo modelius, tai čia yra tam tikras, reiškia, nu... tas vat, kaip tu tą homunkulą rekonstruoji. Tai čia priklauso nuo tų teorinių pažiūrų, nuo tavo teorinių pažiūrų. Tai dabar klausimas yra, kokios mano teorinės pažiūros? (*Taip*) Nu, aš... Teorinės pažiūros. Man reiktų tada skaityti, gilintis, skaityti, analizuoti ir tada bandyti, reiškia, ieškoti. Nes man atrodo, kad jeigu taip kalbėt paprastai, ta prigimtis, tie, pavadinkime, gamtiniai veiksniai turi įtakos, be abejo, turi įtakos. Būtų keista sakyti, kad vien tiktai kažkokie tai socialiniai veiksniai. Tačiau kas yra tie gamtiniai veiksniai, kas yra tie nu, vat, gamtiniai veiksniai? (*Čia yra klausimas*) Tai taip, nes žinote, nežinau, ar mes su jomis pakankamai giliai analizavome ten Bruno „Natura“, bet čia tada vėl kyla klausimai, reiškia, nu, nes.. nes čia yra tikrai toks sudėtingas dalykas, nes tada tu primeti, reiškia, nu, ne primeti, bet, eee.. Net ir nežinau, kaip čia tiksliau pasakyti.. (*Bet, žodžiu, ir tas, ir tas gali būt?*) Nu, tai čia toksai, žinot, atsakymas, nu ir kas iš to, tas ir tas. Nu ir kas? Koks skirtumas, nu? Tas ir tas, tai ne atsakymas yra. Arba tas ir tas, arba vat tas, reiškia, vien tas, arba vien kitas. Tai čia nu, nėra, nėra toksai aiškus atsakymas. Taip pasakydamas, tu nieko kaip ir nepasakai, reiškia. Tu tada bandai galvot, reiškia, tada, kaip čia tuos dalykus, reiškia, suderinti, kaip tuos dalykus būtų galima suderinti. Ir, matot, tada atsiranda.. kas? Kokia problema iškyla? Iškyla labai tokia paprasta ir akivaizdi problema, tai iš esmės tavo žiūros taškas, tavo interpretacinis požiūris, tavo interpretacinis požiūris. Tai va, tai čia yra svarbus dalykas. Ir dabar, dabar ar tu gali tą savo interpretacinį požiūrį keisti, ar tu esi... esi priklausomas nuo savo interpretacinio požiūrio? Nu vat gerai, pavyzdžiui, Bourdieu vat, reiškia, kalba, nu tai, kad tu tai, tu esi, reiškia, atlieki tą.. vat savo tą habitus rekonstruoji, ir tu sakai, kad tavo habitus yra tam tikras, ir dėl to tu pasaulį matai taip, kaip mato tavo habitus, tu kažkaip, reiškia, identifikuoji tą tašką ir kartu identifikuodamas tą tašką, tu pasakai, kad negali keisti savo požiūrio. Bet yra kita teorija, vat. Bourdieu kritikai teigia, kad jis šiuo požiūrį nėra iki galo tiesos, nes mokslininkai keičia savo požiūrį, tu nesi įkalintas savo požiūryje, taigi kaip tik mokslas ir įpratina tave, kad tu gali keisti, tas kaip kaleidoskope, tu gali vienaip ar kitaip matyti pasaulį, tai va, tai va čia tas yra požiūrio keitimas... tu nesi, kaip sakoma, susaistytas ir pririštas prie to požiūrio, kurį tu aptikai. Požiūriai gali keistis. (*Be abejonės*) Tai va tai dabar, tai dabar,

reiškia, nu, aš specialiai nesu tyrinėjęs, tai vat, jeigu aš tyrinėčiau, tai aš galėčiau truputį aprašyti, kaip tie mano požiūriai tenai šiuo klausimu keitėsi analizuojant tą temą, o dabar.. aš tik žinau, kad va tie tokie, tokie stereotipiniai tokie atsakymai, kad tas turi įtakos ir tas turi įtakos, iš esmės tai nieko per daug ir nepaaiškina. Na, kas iš to? Jis nieko nepaaiškina. Tai va, tai reikia aiškintis, reikia aprašyti. Reikia konkrečiai aprašyti, reikia tirti, aprašyti. Jeigu aš būčiau, pavyzdžiui, tyrinėjęs, vat, tai vat dėl to, reiškia... tada mano sąmone eitų tam tikri vaizdiniai, tų, reiškia, nusikaltusių žmonių, aš tada juos pažinčiau, turėčiau patirties, tą patį, reiškia, stengčiausi kažkaip tai konceptualiz... nu, aprašyti, aprašyti, aprašyti. O dabar, kadangi aš niekad to dalyko nesu daręs, tai žinot, esu, šiuo atveju... nu, galiu tik pasidalinti savo kažkokiais tai stereotipais, kurie, žinau iš savo patirties, neišvengiamai turi keistis, jei aš gilinsiuosi į tą dalyką. <...> Specialiai aš tik knygas skaičiau, aš niekad tų pačių nusikaltėlių nesu tyrinėjęs, tokio tiesioginio santykio su tais nusikaltėliais neturiu ir tos patirties tiesioginės. Tai dabar aš galiu pasidalinti tik tam tikrais akademiniais kažkokiais stereotipais, kurias pats netikiu... Turi būt tyrimas, reikia tyrimo, reikia tikrovės aprašymo. Kadangi tos patirties kaip ir neturiu, tai tada man sunku. Tai vat. O Jūs savo tyrime apklausinėkit tokius kaip aš, kurie taip šneka, nes neturi tos patirties, reiškia, bet kartu turi tos akademinės patirties, nes tu neišvengiamai žinai, kad tam, kad galėtum kažką tai pagrįsto pasakyti, tu turi patyrinėti. Šitą dalyką aš žinau, kad jeigu aš nesu patyrinėjęs, tai iš manęs menkas yra, reiškia, aprašinėtojas.

Jūs iš tikrųjų labai esate teisus ir palietėt problemą, kurią aš irgi aptikau nagrinėdama teorinius šaltinius. Nes kai rašiau teorinę dalį savo darbo, labai nemažai radau anglosaksiško regiono šalių mokslininkų darbų, būtent biosocialinės kriminologijos krypties, bet labai nedaug radau, kas yra parašyta lietuvių autorių. Galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manote, ar tai reiškia, kad mūsų šalies mokslininkams ši tema yra kažkoks tabu?

Aš sutikčiau, kad tabu, kadangi vat jeigu Jūs pakalbintumėte profesorių Aleksandrą (*Dobyniną*), tai jisai turi labai karčios patirties, ne jisai, bet jo grupė, jie bandė, reiškia, parašyti dotacijos... <...> Toksai atvejis, reiškia, buvo toks paprastas dalykas, jie parašė įdomią paraišką apie „nereikalingus žmones“. Ir ten, reiškia, jie pabandė toj paraiškoj, tad tie nereikalingi žmonės būtų tyrinėjami, nu, įvairiais, reiškia, kampais. Tai vat, reiškia, buvo apkaltinti, nu, kad tai yra.. nu, tai yra nekorektiškas problemos sprendimas. Tai vat dalykas yra tas, dabar vat, Jelena, dalykas yra tas - žinome, kas yra šitas, pavadinkime, tas politikorektiškumas. Tai vat, į mokslą ateinantis politikorektiškumas, jisai atšipina mokslinio tyrimo įrankius. (*Taip*) Nes vat jeigu mes kalbame... tai vat čia taip pat kaip su

tais homunkulais Zeniaus, atsiranda toks keistas dalykas, reiškia – tu gali tyrinėti tik politkorektiškai, o jeigu tu gali tyrinėti tik politkorektiškai, tai ir tavo tyrimų objektas turi būti ir politkorektiškai išskirtas, politkorektiškai suartikuluotas. Tai vat tu iš karto, reiškia, iš esmės, nu, prarandi, reiškia, tą, tokį mokslinio tyrimo aštrumą, mokslinio tyrimo aštrumą. Tai aš nesakau, kad tu turi būti Mengelė ten kažkoks, reiškia, tyrinėti šitam.. Aušvice, reiškia, tuos vargšus, reiškia, bet kitą vertus... Tai va čia yra toks sudėtingas dalykas, kadangi mokslas ir dabar.. dabartiniai va tokie, reiškia, reikalavimai, jie... nu galų gale, jeigu mes kalbam apie klasikinius, reiškia, tuos tyrinėtojus, apie Mikelandželo, apie Leonardo, ką jei ten darydavo, tų lavonų, reiškia, tyrinėjimai, ten dar kažką, kaip jie stengdavosi pažeisti... ten būdavo, darydavo tai, ko negalima, net patekdavo į tokią nemalonę, reiškia, tų kokių kunigų, tai mes matome, kad tas mokslas, iš esmės, reiškia, jisai... Politkorektiškas mokslas, jisai... aš tik noriu pasakyti, kad tie politkorektiškumo tie reikalavimai, jie tam tikru būdu, reiškia, keičia patį tyrimo objektą. Pats tyrimo objektas tampa politkorektiškas, nes tu negali, reiškia, na, vat, peržengti tos ribos, tos sienos peržengti. Tu turi kažkokią va tokią akademinės etikos sieną, kurios negali, negali peržengti ir dabar kuriama vis daugiau tų įrankių ir instrumentų, kurie draudžia tą sieną peržengti, ta siena yra statoma tokia vis solidesnė, rimtesnė. Ir pažiūrėti, kas yra anapus tos sienos, darosi sunku, tu negaliu nei publikuoti, niekas tau publikuoti neleis, nes iš tavęs reikalauja, kad tavo publikacijose būtų patvirtinta, kad tavo tyrimas yra politkorektiškas. Ir taip toliau, taip toliau, taip toliau, vat šitie visi dalykai, jie... bet kiekviena lazda turi du galus, kaip sakoma. (*Bet kodėl taip Lietuvoje susiklostė, ar čia dėl to, kad mes tokia puritoniška šalis?*) Ne ne, čia yra, čia yra.. nu kaip čia.. tiesiog man atrodo, kad galbūt, reiškia, nežinau, reiškia, nežinau... žinokit, kodėl taip susiklostė, čia reikia vėl aprašinėti. Vėl reiktų atidaus tyrimo, kaip formavosi, reiškia, būtent ta... tie, reiškia, nusikaltėlių tyrimai Lietuvoje, kaip ten buvo, tai reikia vėl nuosekliai aprašinėti, analizuoti ir aprašinėti, aprašinėti, aprašinėti, aprašinėti ir tada pasidarys aišku. Dabar, dabar, kas ką aš galiu pasakyti, aš galiu vėl kažkokį tai tokį aiškinimą numesti, kuris nebus relevantiškas. Nes, nesirems, reiškia, kažkokias tai autentiškais aprašymas. Tai va, tai šitas dalykas yra, kaip sakoma, problema, problema ir sunkiai skinasi kelią. Nežinau, reiškia, vat uždavėt tą klausimą ir aš tikrai tikrai nežinau, kodėl atsakyti, kodėl Lietuvoje tiek nedaug yra, pavadinkime, tokių tarpdalykinių, na, ne taprdalykinių, bet tokių, reiškia, tyrimų, kurie būtų susiję su.. pačiais nusikaltimais, tie reiškia, genai, fiziologija, hormonai, dar kažkas tai... Na, nežinau, negaliu atsakyti dabar.

O vat kaip Jūs manote, bent jau kiek teko girdėti, apskritai tokie kaip biosocialiniai veiksniai, kurie galimai daro įtaką nusikalstamu elgesiui, ar jie kažkokia forma yra fiksuojami apskritai teisinėje sistemoje?

Ne, tai matot, biosocialiniai veiksniai, Jūs sakote, biosocialiniai veiksniai, irgi reiškia yra, nu, kaip sakoma... O kas tie biosocialiniai veiksniai? (*Na, ta prasme, priežastys, kurias galėjo nulemti, sakykim, dėl ko žmogus nusikalto, ar tas yra apskritai fiksuojama pas mus teisinėje sistemoje, ar apskritai tik kreipiamas dėmesys?*) Bet matot, ar mokslas čia gali atsakyti, dėl ko žmogus nusikalto? (*Manot, kad ne?*) Mokslas aiškina modelį, o ne patį... tai va, jisai taip aiškindamas modelį, jis sukuria tam tikrą hipotezę, paskui tą hipotezę patikrina, reiškia, ir taip toliau, ir taip toliau. Bet tai nėra klausimas, vat, kaip Dostojevskio „Prestuplenije i nakazanije“, kodėl Raskolnikovas tą bobutę „uždubasino“? Vat Jūsų klausiu, kodėl? (*Aplinka kalta?*) Dėl to kad, aplinka kalta, ar ten jis nevalgęs buvo, ar kad, reiškia, jisai.. kaip visai kaip jo galvoje randasi tokie aiškinimai, tai va dėl to, pavyzdžiui, gal vat Raskolnikovo ta situacija gal net ir geriau paaiškina, negu koks ten mokslinis traktatas, kas darosi nusikaltėlio galvoje. Tai vat, šitas dalykas.. o dabar jeigu mes paimam kokį nors ten buką, lėkštą kokį nors mokslinį aiškinimą, tai ką čia...tai ten tiktai, aš nežinau, man tai atrodo, kad.. Nėra lengva kalbėt su manim. Nes aš sakau, reiškia, vat.. negaliu taip aiškiai pasakyt į Jūsų klausimus.

Bet kaip Jūs pats manote, jeigu būtų tokie reiškiniai fiksuojami, ta prasme tie visi faktoriai, ar tai įtakos turėtų kažkokios, nauda kažkokia būtų iš to fiksavimo?

Ne, tai kuo daugiau tyrimų, tuo daugiau naudos. Aš tai už tyrimus, už tyrimus, už tyrimus ir turi būti tyrimai tik tai kuo įvairesni, ir tie aprašymai turi būti kuo įvairesni. Aprašymų turi būt daug, ir kaip jie sako, kaip koks Gertzas sako, jie turi būti tankūs, išsamūs, tie aprašymai. Tai va, tai, tai kol tokių aprašymų tankių nėra, tai mes tada klaidžiojam tokiu, reiškia, pavadinkime, tokiu.. (*Rūke?*) Taip, taip, rūke, mes užčiuopiam tokius, labai keistus dalykus, reiškia, kaip tam tikras tokiais, vat, nu, atrandame kažkokius tokius teorinius karkasus, tokias teorines tokias haliucinacijas, kurios mums vienos labiau patinka, kitos mažiau patinka, tos teorinės haliucinacijos, bet kiek jos yra reikalingos, nu man nedrąsu teigti. Aš vat... apie švietimą man būtų aiškiau kažką sakyti, aš tą švietimą daugiau esu nagrinėjęs, analizavęs, reiškia. Tai vat, o taip kalbant apie tuos veiksnius, kurie lemia deviacinį elgesį, man taip... na, mes gi matome, reiškia, kaip.. Jūs gi pati studijavot porą metų, reiškia, atidžiai tuos dalykus, Jūs jau geriau žinot negu aš, nes buvo kursai specialūs, reiškia, ir vat ką profesorius Aleksandras aiškina, tai tas irgi reiškia, jisai gi yra ir tas.. teoretikas toksai labai, kaip sakoma, rafinuotas.

Tai, Jūsų nuomonė, ar Lietuvos mokslininkai turėtų plačiau nagrinėti, rašyt apie biosocialinių faktorių įtaka nusikalstamam elgesiui?

Tai be abejo, turi. Tai, aišku, turiu, kadangi atsibodo tos nuvalkiotos klišės (*Taip*) Kaip Jūs sakote, biosocialiniai faktoriai – tai klišė yra, kuri nieko nepaaiškina. Na ir kas iš to? Biosocialinis faktorius – bio ir socio. Galima dar pridėti... o galbūt daugiau yra kažkokių tai? „Bio“, „socio“ tenais... daugiau tai ten nieko nėra, nes ten paėmė biologinis ir socialinis veiksnys, ir tada tu pasakai, reiškia, kad ir tie ir tie veiksniai turi įtakos. Ką reiškia turėti įtakos? Ką reiškia, kad žmogaus veikimui turi įtakos, kodėl žmogus daro, vat, padaro taip? Nu tada skaityk Dostojevskį.

Kaip manote, ar šita sritis apskritai ateitį turi Lietuvoje? Nuo ko priklauso, kad jinai, kad šita kryptis rastų vietą po saule Lietuvoje?

Dalykas yra tas, pirmas dalykas, reikia, pavadinkime taip, nu.. turi atsirasti... aš taip pasakysiu paprastai, reiškia - turi rasti tam tikros, pavadinkime, nu... susiformuoti mados, jau vien tai, kad Jelena apie tuos dalykus kalba, tai galima galbūt spėti, kad čia atsiranda, reiškia, mada. Ir Aleksandras irgi, reiškia, jisai vat nuolatos, visą laiką, tas projektas apie „nereikalingus žmones“ ir taip toliau, reiškia, visą laiką irgi kalba apie tuos ir, pavyzdžiui, tą patį, reiškia, studijų programą kaip organizuoja, jeigu mes pažiūrėtume, tai ten yra ir psichologijos... Tai būtų galima taip sakyti – bio, psicho, socio, tai vat jeigu tas mokslas visas, atsiranda sociologijos kursai ir psichologijos, teisės kursai <...> Bet suprantat, tos mokslinės disciplinos ne taip lengvai maišosi. Čia visi apie tą integravimą kalba, bet iš esmės, jeigu mes jau žinome, reiškia, mes gi tą Foucault skaitėme, reiškia, analizavot Foucault, tai čia galim apie tam tikru būdu sutvarkytą žinojimą, tai tas žinojimas, jeigu mes kalbam apie discipliną, tai yra tam tikru būdu disciplinuotas žinojimas. Ir jeigu mes turime du skirtingus žinojimus, kurie yra skirtingai disciplinuoti, turime dvi skirtingas tvarkas, tai čia, man atrodo, analogija tiktų vandens ir aliejaus, tu negali vandens ir aliejaus sumaišyti, ne taip paprasta tas dvi tvarkas sumaišyti - arba viena tvarka ims dominuoti, ir kita tvarka ims dominuoti, o kaip dabar sumaišyti dvi tvarkas? Kaip sumaišyti dvi disciplinas? Tai ne taip paprasta. Nes iš esmės žinojimas, jisai yra ne faktai, bet yra ir tai, kaip tie faktai yra sutvarkyti. Kaip tas žinojimas yra, nu, pavadinkime, institucionalizuotas. (*Bet gal ir nuo to priklauso, kad mokslininkai nelabai noriai bendradarbiauja?*) Nu, tai mokslininkų noras, tai... Jeigu atsirastų vat konkrečios praktikos, tokios bendradarbiavimo, kaip pamažu galbūt ir atsiranda... Jeigu atsirastų.. paskui turi būt, reiškia, rasti tam tikri finansiniai resursai tokiam dalykui, turi rasti, reiškia, tada tie, pavadinkime, akademiniai antreprenieriai, kurie sugeba tas temas, reiškia, „išsukti“, ir padaryti tas temas, reiškia, aktualias, čia yra akademinų antrepnierių problema, tai vat, tų mokslo vadybininkų problema, kurie junta,

kur gali gulėti ta „faniera“, kurios reikia. Nes tam reikia, nu, lėšų, dabar va taip kalbant vulgariai, tos „fanieros“ gauti, mokslas brangiai kainuoja, o ypač jeigu tu dar kalbi apie tuos tokius sudėtingus tyrimus, kompleksinius tyrimus ir tau reikia ir magnetinio rezonanso, tau reikia, reiškia, ir genų tenais, tau reikia ir kokio nors tomografo, tai, tai visai kitos, kitos kainos, reiškia. Be finansavimo jokio mokslo neįsteigsi, čia tas dalykas irgi yra labai svarbus. O tam, kad rastųsi finansavimas, turi būti akademiniai antrepneriai, kurie sugeba tą politinę valią kažkaip tai.. palenkti, o kitas dalykas, mes dabar matome, kad ta politinė valia yra linkusi į tą, pavadinkime tą, aš jau minėjau, politikorektiškumo tą standartą, ir tas politikorektiškumo standartas truputį komplikuoja tų, reiškia, pavadinkime, tų biologinių veiksnių įsileidimą į nusikaltimų tyrimus, nes tada tu iš karto gali kalbėti apie prigimtį, apie žmogaus... nu, grįstus tuos visus... grįžta Lombrozo.. Čezarijos, reiškia, ir visi šitie baubai, kurie buvo. Tai va. Šitas dalykas yra labai komplikotas, tai vat. Tai čia mokslui... ta sintezė, apie kurią Jūs kalbat, tai jinai galėtų rasti, bet tam reikia, kad rastųsi, aš kaip sakiau, tie vat... keistųsi, pavadinkim, tas akademinis diskursas, akademinis diskursas keistųsi, aišku, ir keičiasi. Bet tam, kad pasikeistų akademinis diskursas, jis turėtų būti paremtas ir tam tikromis, reiškia, lėšomis, ir turėtų tuos savo, reiškia, lyderius, tuos, reiškia, pavadinkime, charizmatikus, arba tuos socialinius antrepnerius, ir turėtų būt pripažintas, reiškia. O su pripažinimu yra komplikota.

Tai kaip Jūs manote, ar biosocialinė kriminologija Lietuvoje bus kada nors tokia pat svarbi ir gerbtina, kaip jau yra, pavyzdžiui, anglosaksų kultūriniame regione?

Nu tai aš... Aš, žinot.. Nu... labai sunku atsakyti, reiškia, nes aš kol kas, vat, kaip žiūriu, tai... Ir apskritai, va to elgesio tyrimo, reiškia, tie patys elgesio.. aš žinokit vat vėl, vėl negaliu pasakyti, reiškia, pernelyg toksai... reikia, reikia aprašymo, reikia pažiūrėti, reikia pažiūrėti, ką daro šitie.. neurofiziologai, ką daro ten, reiškia, GMC, ką ten daro, reiškia, Osvaldas Rukšėnas su savo chebra, kaip ten tuos tyrimus daro, ten smegenų tyrimai. Tai vat reiktų pažiūrėti, reiktų žiūrėti, kaip, kaip tie smegenų tyrėjai bendradarbiauja, mes bandėm tokį įkurti centrą su jais, kaip tik elgesio tyrimams, bet mums nelabai išėjo, ir paskui mes negavom finansavimo. Suprantat, vienas dalykas yra idėja, kitas dalykas yra tos idėjos institucionalizacija, toje idėjos socialinis gyvenimas. Ir tam, kad tą socialinį.. galėtum tai.. tai va, nu, čia reikia nu.. tam tikrų tokių, reiškia, nu.. idėja turi atitikti tam tikras tokias, reiškia, „Zeitgeist“.. laiko dvasią. Vat labai geras Hegelio terminas – „Zeitgeist“ tas. Jinai negali per vėlai pasirodyt, negali per anksti pasirodyt, per anksti pasirodys - nieks jos nepripažins, reiškia, per vėlai pasirodys - vėl blogai, tai vat todėl mes tą mokslą ir matome tokį, reiškia, iš esmės mokslas, nepaisant to, kad jis yra inovatyvus, jis yra konservatyvus ir konjunktūrinis. Nes jeigu tu nori gauti lėšų mokslui, tai vat, tai

jeigu čia yra... ar čia rasis, tai kaip sakoma, *it depends*.. Ar čia rasis va tokia galios konspiracija, kuri sugeneruos, reiškia, nu vat, įsivaizduokime, nu, 2-3 milijonus eurų tokiam, reiškia, tyrimui? Tai mes galim paskaičiuoti, kiek reikia, kiek kainuoja vat įsteigti tam tikrą kažką tai naujo, naują tyrimo kryptį? Tai man atrodo, kad naują tyrimo kryptį įsteigti tikrai, reiškia, nu.. nu, bent jau kelių milijonų. Tai vat ar rasis, reiškia, toksai? Nes turi atsirasti mokslininkų komanda, turi atsirasti mokslininkų gentis, reikia antropologinio tyrimo ir žiūrėti, ar tokia mokslininkų gentis formuojasi, čia atidus antropologinis žvilgsnis į tą akademinę, reiškia... Tai matote, čia tokio vienareikšmio atsakymo negali būti, ar bus, ar nebus. (*Bet perspektyvų, teoriškai mąstant, rastųsi?*) Nu, visur gali rasti.

Jūs labai teisingi. Tai va, čia viskas, ką norėjau paklaust. Ačiū jums labai.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IS2, sritis – sociologija, amžius – 43 m.)

(interviu data – 2021-04-20, pradžia – 10:00, trukmė 12:12)

Jūsų nuomone, ar skiriasi koks nors žmogus, kuris yra padaręs nusikaltimą ir kuris niekada nėra nusizengęs įstatymui? Ir kokie tie skirtumai, jeigu jie tokie yra?

Aaa.. hmm.. Viena vertus, nesiskiria, kita vertus, skiriasi. Tai... Nesiskiria tuo, kad visi žmonės yra, gimsta.. negimsta nusikaltėliais. O skiriasi gyvenimo aplinkybės ir kitos situacijos, tarkim, gali būti ir psichikos ligos, gali būti tiesiog socialinė, ekonominė padėtis, gali būti traumos.. Tai tų priežasčių išskiriančių gali būti be galo daug, bet, kaip ir sakiau, bet kita vertus, ir nesiskiria, nes na, žmonės negimsta nusikaltėliais.

Nes dėl ko aš klausiu - vieni mokslininkai mano, kad daugiau nulemia tai, kaip jūs minėjote, socialinė aplinka, socialiniai faktoriai, pavyzdžiui, bloga kompanija ar ten buvo tėvai asocialūs ar ten smurtas jį supo ištiesai artimoje aplinkoje. O kita kryptis kriminologijos mano, kad vidiniai faktoriai gali lemti pati, kaip Jūs minėjote, biologiniai, pavyzdžiui, kaip dabar mokslas pažengęs, nustato ir smegenų žievės pokyčius, ir hormonų svyravimus, ir genų netgi anomalijas. Kokia Jūsų vizija, kurie faktoriai visgi nulemia ir ar nulemia kažkokie, ar jie tiesiog kartu visi veikia, kaip Jūs tą matote?

Kadangi aš neblogai susipažinusi su visom teorijom - toks darbas, tai... Nėra taip jau tiesioginės koreliacijos, kalbant apie biologinius kažkokius ypatumus, nėra įrodytos tiesioginės koreliacijos. Šiuo metu galbūt daugiau yra kriminologijoje naudojama chromosomų anomalijos teorija, bet vėlgi, mano nuomone, tai yra ne viena kaž.. ne vienas... tam, kad žmogus darytų nusikaltimą.. padarytų nusikaltimą, tai turi būti ne viena priežastis. Aš manau, kad tie rizikos veiksniai, pavadinkime juos taip, jeigu jų yra kuo daugiau, tarkim, galbūt kažkokia biologinė ypatybė, ar ne, kokias ten bebūtų, ar hormonai, ar.. nu, tarkim, ten apie intelektą kalbėjo, bet nėra irgi įrodyta, kad žemesnio intelekto, jie daro daugiau nusikaltimų, šiai dienai nėra to įrodyta. Na, bet, tarkim, įvairūs biologiniai ir plius jeigu yra dar ir socialiniai visi nepalankūs, galimai, tarkim, ir įtaka, skurdas, šeimoj blogi tarpusavio santykiai, emocinio.. emocinės paramos trūkumas. Tai be abejo visų šitų rizikos veiksnių visuma, jina gali turėti įtakos, kad žmogus taps, na, nusikaltėliu arba darys nusikaltimus. Bet vieno kažkokio aš neišskirčiau. *(Nes netgi būna vat ir pavyzdžiui, kad žmogus, sakykim, ir gyvena tose sąlygose, kuriuos mes aprašėme su Jumis dabar, blogose, vadinkime, kurios potencialiai gali paveikti, bet jis vis tiek nenusikalsta, būna gi ir taip)* Taip, tikrai būna, bet vėl gi čia galbūt priklauso ir nuo jo tada.. dar kito, psichologinio gal atsparumo, arba gal jis turi emocinę paramą, kažkur kitur gauna, kas, kas jam padeda ar

gerą.. gerą motyvaciją. Tai nu tikrai, čia yra tas būtent mokslas, kur mes gal niekada nesurasime labai tiesių indikatorių, tai yra visuma. Kadangi aš dirbu su priklausomybe sergančiais žmonėmis daug metų, tai vėl gi, irgi labai artima, ar ne, tai, dėl ko jie, pavyzdžiui, daro nusikaltimus, nu tikrai ne todėl, kad jie yra nusikaltėliai. Todėl, kad tas.. rizikos veiksnių įvairių samplaika juos tiesiog, na, kartais, ne taip, kad priverčia, bet na, nulemia tą visą procesą. Čia, manau, kad mokslininkai turi ką veikti, tiek kalbant apie nusikaltimus, tiek apie priklausomybę, nes, nu, ir viena, ir kita ieško priežasčių, kaip užkirsti kelią, ar kaip būtų nusikaltimam, ar tai būtų priklausomybei. Ir tų rizikos veiksnių išskiria daug. Tačiau mes jų nepašalinsime, jie visai gali susidėlioti, deja. *(Tikrai taip)*

Bet noriu Jūsų tuomet paklausti tokio dalyko - su tokia problema susidūriau, kai rašiau teorinę dalį savo darbo, nežinau, ar sutiksėte su manimi, ar pataisysite mane, nes labai nemažai radau biosocialinės kriminologijos krypties tematika darbų anglosaksų regiono šalių mokslininkų, bet labai nedaug radau, kas Lietuvoje būtų parašyta šita tema. Galima net sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso, kaip tokio. Kaip Jūs manot, ar čia taip susiklostė todėl, kad mūsų šalies mokslininkams šita tema yra savotiškas tabu?

Aaa.. aš manau, tai yra todėl, kad visų pirma kriminologija, na, yra sąlyginai Lietuvoje naujas mokslas. Kaip ir pati sociologija, jinau buvo uždrausta labai ilgą laiką, tai.. atsirado sociologija, toliau čia ne tiek.. ne taip ir seniai katedrą turime atskirą, ar ne, kuri rengia kriminologus, bet jinau buvo kažkur šalia, bet tokio nebuvo. Ir kitas, mano.. mano asmenine nuomone.. šiaip aš manau, kad trūksta bendradarbiavimo. Kriminologam ir, tarkim, medicinos antropologam arba bendrai genetikam, biomedicinos srities ekspertam. Nes tik glaudžiu bendradarbiavimu galima tikrai pažengti tyrimuose, tai šiai dienai taip, tikrai Jums pritariu, kad Lietuvoje vis dar trūksta šios srities tyrimų ir.. nemačiau, kad kas nors dalyvautų, bent jau bandytų laimėti projektus, kooperuodamiesi su neuromokslininkais, su sociologais. Dažnai, vat, kiekvienas savo stovykloj daro ir va to tokio pritrūksta tarpdisciplininio bendradarbiavimo. *(Man teko girdėti apie vieną bandymą, kad buvo bandytas toks projektas rašyti, bet nepavyko gauti finansavimo)* Jo, mes irgi turėjom idėjų su.. gal Jums dėstė, su Margarita Dobrynina, ir.. pakviesti irgi iš Anglijos vieną.. vieną mokslininką kurti projektą, bet nu, tiesiog jisai nepavyko, nepaėjo. Prioritetai kiti ir matyt, irgi, dalinant tuos finansus.

O sakykit, prašau, Jums teko galbūt susidurti, jeigu neteko susidurti, gal teko girdėti, dabartinėj teisinėj sistemoj biosocialiniai faktoriai, kaip galimos priežastys, kurios galbūt nulemia tą nusikalstamą elgesį, yra kažkaip fiksuojami?

Čia gal teisininkai geriau atsakytų, ar jie fiksuoja, tarkim, analizuodami bylas, bet manau, kad per mažai yra fiksuojama. Bent.. nu, tarkim, kadangi aš, kaip ir sakiau, gana siauroj srity turiu patirties, tai priklausomybėse, tai, ką aš matau iš.. iš bylų analizės, iš interviu, iš darbo su tais žmonėmis, kurie turi priklausomybę, tai, pavyzdžiui, niekas nesiaiškina, kodėl jie turi tą priklausomybę, arba teismo nuosprendžiai nėra nukreipiantys juos į gydymo sistemą. Yra nusikaltimas, yra bausmė, ir maždaug viskas, bet nu, nežvelgia į tą visuomenės sveikatos prasme, kad galbūt, na, nebaust reikalinga, kas šiuo metu, aišku, bet vėl čia.. daug diskusijų kelia apie dekriminalizavimą, kas aišku, senai įrodyta mokslo. Tai manau, kad mūsų Lietuvoje teisininkams, teisėjams yra per mažai žinių būtent iš kriminologijos ir jie labai žiūri siaurai, tiesiog taiko įstatymus ir galbūt per mažai tą žmogų, na, kaip, analizuoja priežasties pasekmės ryšius. Bet aš su teismų darbu nesu labai gerai susipažinusi, nenorėčiau gal toliau plėstis.

Bet jeigu, pavyzdžiui, būtų fiksuojama, ar, Jūsų nuomone, tai galėtų, sakykim, ar nuosprendžiui turėtų įtakos, ar po nuosprendžio galbūt kažkokiom priemonėm taikomom, kaip Jūs minėjote, ar būtų tas į naudą?

Mano nuomone, tai būtų tikrai į naudą, nes.. na, koks yra bausmės tikslas? Bausmės tikslas toks negali būti tik nubausti, bausmės tikslas yra padėti tam žmogui. Tai ir, aišku, visos poveikio priemonės, jos, jeigu būtų pradėta plačiau žiūrėti į šitą reiškinį, pradėta aiškintis, tai tų poveikio priemonių, galbūt būtų ne tik laisvės atėmimas, bet ir tarkim, kokios nors prevencinės programos, na, kaip jas pavadinti, intervencinės, jau čia prevencija gal per vėlu. Intervencinės programos, elgesio keitimo programos, aa.. galų gale į gydymo programas labiau tuos žmones nukreiptų, nes jeigu, tarkim, priežastis nusikaltimo yra liga kažkokia, tarkim, na, ta pati priklausomybė kaip liga ir jinai koreliuoja su nusikaltimo darymu, tai kalėjimas neišgydys šitos ligos. Arba, tarkim, agresijos, elgesio negebėjimas valdyti, tai visą tai išsiaiškinus, tikrai būtų galima tas poveikio priemones tikslingesnes parinkti. *(Tikrai taip, visiškai Jums pritariu)*

Tai manote, kad lietuvių mokslininkai turėtų plačiau rašyti ir nagrinėti biosocialinių faktorių įtaką nusikalstamam elgesiui?

Vienareikšmiškai, manau, kad tikrai taip, turėtų. Turėtų kooperuotis tiek teisėsaugos sistemos mokslininkai, specialistai, tiek kriminologai sociologai, tiek medikai ir ieškoti tų priemonių, nes dabar kiekvienas tarsi savo darže. *(Manote, kad ši sritis turi ateitį Lietuvoje?)* Aš labai tikiuosi, kadangi matau daug aktyvių mokslininkų šitoje srityje, ateinančio jaunimo, tai aš tikiuosi, kad na, ta ateitis tikrai gana.. gana perspektyvi ir šviesi.

Tai kaip tada manote, paskutinis būtų mano klausimas, ar kada nors biosocialinė kriminologija taps Lietuvoje tokia pat svarbi ir gerbtina, kaip jau dabar yra, pavyzdžiui, anglosaksų kultūriniame regione? Ir ką tam reikia padaryti?

Ką padaryti, tai daugiau, galbūt, apie tai kalbėti, kalbėti iš mokslo perspektyvos rengiant specialistus. Visus, tai yra ir teisininkus, ir medikus, ir kriminologus, sociologus, ir galų gale netgi policininkus. Tai tiesiog žinių jiems suteikti apie tai. Tai galbūt toks pirmas būtų žingsnis, o po to, aišku, aktyvinti visą mokslinę bendruomenę.

Puiku, tiek ir norėjau paklausti. Arti rekordo mes esam pagal laiką, labai šaunu. Labai ačiū dar kartą, kad sutikote, kad radote laiko.

Interviu transkripcija (informanto kodas – IS3, sritis – sociologija, amžius – 38 m.)

(interviu data – 2021-04-27, pradžia – 14:00, trukmė 18:39)

Jeigu paklausčiau Jūsų, ar skiriasi kuo nors žmogus, kuris yra padaręs nusikaltimą, ir žmogus, kuris niekada nėra nusižengęs įstatymui, ką Jūs man atsakytumėt? Yra tarp jų skirtumai, ir jeigu yra, kokie?

Aš atsakyčiau, kad.. toks klausimas... kaip čia pasakyti.. ta prasme, ką reiškia, ar skiriasi tas žmogus. Tai reikia daugiau informacijos, koks aspektas. Aš gi nežinau, koks tai žmogus. Tai aišku, kad skiriasi, visi žmonės skiriasi. Pagal tai, ką Jūs klausiate, tai jie skiriasi tuo, kad vienas yra teismo pripažintas kaltu, o kitas ne, daugiau aš skirtumų jokių nežinau. Aš neturiu informacijos, aš turiu informaciją tikrai vienintelę, kad vienas iš jų teismo pripažintas kaltu. Daugiau šitos informacijos aš neturiu.

Nes dėl ko klausiu - mat dalis mokslininkų mano, kad nusikalsta žmogus dėl to, kad jo, sakykim, buvo kažkokie tai, kažkokie socialiniai veiksniai veikė - sakykim, buvo bloga kompanija, ar jo tėvai buvo asocialūs, ar jį supo ten, sakykim, smurtas artimoje aplinkoje, tokie, sakykim, socialiniai faktoriai. O kita dalis mokslininkų mano, kad žmogus nusikalsta dėl to, kad jo viduje, sakykim, kažkokie biologiniai faktoriai jau kitokie yra, nes dabar gi, kaip žinote, yra mokslas pažengęs, tai nustato tiems nusikaltusiems asmenims, kai juos tiria, ir hormonų svyravimus, ir smegenų pokyčius, ir įvairiausių dalykus genetinius, genų anomalijas. O Jūsų vizija būtų kokia, koks yra ir ar yra kažkoks tai poveikis išties tų išorės faktorių, ar tų vidaus kažkokių, tai, sakykim, nulemtų biologiškai galbūt veiksnių, ar apskritai, gal neveikia niekas ir žmogus nusikalsta tiesiog šiaip sau, dėl to, kad taip susiklostė aplinkybės?

Tai visų pirma aš, kaip mokslininkas, šito dalyko netyrinėju, tai va tą aš noriu pasakyti, kad mano tyrimų sritis, Jūs turbūt žinot, kad aš esu demografas ir aš tyrinėju mirtingumo skirtumus. Pagal tai, ką Jūs pasakėte, tai žmonės, vieni miršta dėl kažkokių fiziologinių savybių anksčiau, o kiti anksčiau miršta dėl socialinio aspekto. Tai taip yra ir su nusikaltimais, nu, su tais nusižengimais, ar ne, kažkokiu tai elgesiu. Tai viena vertus, žinoma, kad žmonės turi tam tikrų tų fiziologinių savybių, kurios galbūt, patekus į tam tikras situacijas, gali būti dažniau, na, susijusios su tuo elgesiu, kuris visuomenėje laikomas nusikaltimu, ar ne. O kita vertus, yra socialiniai dalykai, kurie nulemia tuos dalykus, tai mes negalime taip sakyti, kad yra arba vienaip, arba kitaip. Jeigu mes taip sakysime, mes, nu, nematysime viso paveikslo, nu, tai čia tas pats, kas, žinai, sociologijos pagrindinė problema, socialinio veiksmo ir socialinės.. kaip čia pasakyti, aplinkos ar socialinės struktūros problema, ar ne, tai... Kas nulemia kažkokį tai veiksmą socialinį - ar individo

kažkokia, ar socialine struktūra, visuomenė. Nu, tai čia irgi tas pats. Žmogaus kažkokį tai elgesį arba kažkokią tai praktiką nusikalsti.. nu, mes negalime pasakyti, kad yra polinkis nusikalsti, pavyzdžiui, paimkime psichoaktyvių medžiagų vartojimą, ar ne, nu, tai ką reiškia, žmogus vartoja tam tikras medžiagas, tai vienos medžiagos yra nusikaltimas, jų vartojimas arba disponavimas jomis, o kitų medžiagų ne. Tai, tai ne pats žmogus nusprendžia, kad aš darysiu nusikaltimą, o visuomenės reakcija yra į žmogaus elgesį. Tai.. Jūs puikiai žinot, turbūt, kas yra deviacija, tai tai yra.. viena vertus, tai yra žmogaus elgesys, o kita vertus, tai yra visuomenės reakcija tiesiog į tą elgesį. Tai, tai va toks mano komentaras būtų. *(Kaip žinia, ir skirtingose visuomenėse už skirtingus dalykus baudžia ir skirtingus dalykus mato kaip nusikaltimus)* Tai be abejo, be jokios abejonės.

Dar norėjau tokį klausimą užduoti - kai teorinę dalį savo darbo rašiau, su tokia problema susidūriau, kad labai nemažai radau literatūros anglosaksų regiono šalių mokslininkų, būtent biosocialinės kriminologijos krypties tematika, bet labai mažai radau, kas būtų Lietuvoje rašyta šia tema, šia kryptim nagrinėta. Galima sakyti, kad Lietuvoje nėra biosocialinio kriminologinio diskurso. Kaip Jūs manote, ar čia dėl to taip susiklostė būtent mūsų šalyje, kad mūsų mokslininkams ši tema yra kažkoks savotiškas tabu? Ar kitos kokios priežastys lėmė?

Nu, aš taip ir nemanyčiau, kodėl Jūs taip galvojat, tai juk yra, pavyzdžiui, mes turime.. <...> Aš manau, kad.. kad mes Lietuvoje turime labai stiprią kriminologijos mokyklą, ir dau.. aš nesu specialistas, aš sakiau, aš nesu kriminologas ar niekada nestudijavau kriminologijos, tai.. tokio kaip dalyko, neturiu išsilavinimo kriminologo, bet mes turime studijų programą, ne visos mažos valstybės tokios, aš taip įsivaizduoju, turi ir kriminologijos programą, ir net nė viena kriminologijos programa ir mes turime teisę.. teisėje doktorantūros, man atrodo, magistrantūros, gal ten yra kriminologijos kryptys. Tai sakyti, kad nėra kriminologijos kažkokio diskurso akademinio, aš su tuo nesutikčiau, vienas dalykas. Kitas dalykas, klausimas apie Jūsų tema nagrinėjama, kiek.. kiek yra tyrimų atlikta, kuriuose nagrinėjami, tarkim, kad būtų paimtas tyrimas, ir jame įtraukti biologiniai veiksniai ir socialiniai veiksniai, tai aš tokio tyrimo nežinau, bet aš.. galbūt aš nesu.. esu per mažai apsiskaitęs šitoje srityje, tai čia galbūt ir Jūs esate teisi, kad Lietuvoje tokių tyrimų, kur medikai bendradarbiautų su kriminologais, su sociologais, galbūt jų ir nėra, ar ne, arba bent jau aš nežinau, tai... Aš manau, kad šitas.. šita kryptis yra perspektyvi, kiek mano tas mokslinis žinojimas leidžia.. leidžia manyti, tiktai tiek, kad vienareikšmiškai vertinant kažkokius biologinius veiksnius arba fiziologinius veiksnius, mes turime dirbti su.. su medikais draugauti, ar ne, su psichologais. Aš nežinau, mes turime ir psichologijos kriminologijos studijas, ar ne, nežinau, ar dar yra Vilniaus universitete, tai tenai gal.. gal tuos analizuoja

dalykus kažkokius, bet ten psichologiniai turbūt. Kiek tai objektyviai pamatuoti dalykai, tarkim, kaip kažkoks spaudimas arba kažkokių tai medžiagų ten kraujuje, ar panašiai, tai vat... Būtų labai įdomu, jeigu toks tyrimas atsira.. aš.. man būtų įdomu paskaityti tokio tyrimo rezultatus Lietuvoje. Jeigu Jūs tokį žinot, tai prašau pasidalinti. <..> Aš neskaičiau tokio Lietuvoje atlikto tyrimo, bet gal sakau.. bet tai aš nesu kriminologas, tai..

Kaip Jums atrodo ar gal teko susidurti, ar tie apskritai biosocialiniai veiksniai, kaip galimai darantys įtaką nusikalstamam elgesiui, ar jie apskritai mūsų teisiniame procese kažkur yra fiksuojami?

Aš nežinau, čia.. Ta prasme, nežinau, negaliu atsakyti į šitą klausimą. Ką reiškia fiksuojami? Nu, tai žmogaus išsilavinimas, tarkim, arba santuokinis statusas, nu tai jis fiksuojamas, tai kaip jis nefiksuojamas, visose bylose turbūt fiksuojama, yra ta informacija. O biologiniai veiksniai, tarkim, nu jeigu mes kalbėsime apie kažkokį negalios.. neštumą, ar ne, nu tai mes turime tada tokius veiksnius. *(Bet jeigu mes kalbame apie tų veiksmių fiksavimą, kaip, sakykim, darančius įtaką tam nusikaltimo padarymui ir galbūt tas labiau gal lemtų tą bausmės individualizavimą arba kažkokių korekcinų priemonių po to taikymą, ar tas daug turi įtakos?)* Aš nežinau, aš negaliu atsakyti į šitą klausimą, aš nežinau. Ne, ne, ne, ne mano čia yra sritis, aš nedirbu toje srityje, tai nelabai galiu kažką pasakyti, ar turi įtakos. *(Bet, Jūsų akimis žiūrint, jeigu būtų fiksuojami?)* Jūs turit omeny, kad turėtų būti atsižvelgiama, ar ne, vat žmogus, kuris ten yra ūmesnio būdo, fiziologiškai kažkokių medžiagų pas jį daugiau, tai štai į tai turėtų būti atsižvelgiama jam skiriant bausmę, ar ne? Tai aš, nu, nežinau. Nu, yra atsižvelgiama, ar moteris laukiasi, pavyzdžiui. Tai yra lengvinanti aplinkybė, susijusi su kažkokiais biologiniais žmogaus dalykais, taip? Tai ar kažkas dar, aš dabar taip net negaliu pasakyti. *(Bet jeigu būtų, būtų, sakykim, labiau tas fiksuojama, kaip manot, ar tas naudos kažkas turėtų, sakykim, ar tam teisingesniau nuosprendžiu, ar tom pačiom korekcinėms priemonėms?)* Ar teisingesnis nuosprendis, aš nežinau, bet tarkim, įvertinti... <...> Nu, mes turime tyčia, pavyzdžiui, turime tyčia, ar ne, tai.. tyčios sąvoką. Nu tai ir yra, tyčia arba spontaniškai. Tai tas, kur padarė spontaniškai, nu tai jo gal ir yra prigimtis.. Tai aš nežinau, ką Jūs turit galvoj, ta prasme, kad žmonės, kurie su aukštesniu spaudimu kažkokiu ar aukštesniu kažkokiu tonusu, kad jiems mažesnes bausmes skirti, nes jie tipo fiziologiškai labiau linkę į nusikaltimus? <...> Nes, nu, tarkim, jeigu yra žmogus, kuris turi fizinę negalią kažkokią, ar ne, jis yra be rankų ar be kojų, aš manau, kad teismas į tai atsižvelgia skirdamas bausmę, arba, tarkim, kažkokias tai reabilitacines kažkokias tai, integracijos priemones, aš manau, kad į tai atsižvelgiama, biologiniai dalykai.. kiek priklausomybė yra biologinė, ar ne, nes yra ir biologinė priklausomybės pusė, tai gydymo skyrimas vietoj bausmės - aš nežinau, kiek tai Lietuvoje

yra taikoma, bet man atrodo, kad tai vat ir yra puikus atsižvelgimas į bau.. į žmogų teisine.. iš kriminologijos pusės, kur atsižvelgiama į biopsichosocialinius kažkokius tai aspektus ar ne, teisingume. Tai toks puikus pavyzdys, mano supratimu.

Tai jeigu sakote, kad nėra tokių tyrimų ar neteko Jums susidurti, kaip manot, tai turėtų Lietuvos mokslininkai daugiau nagrinėti šituos būtent faktorius, kaip galimai darančius įtaką nusikalstamam elgesiui, turėtų šia tema daugiau rašyt?

Aš nesakau, kad nėra, aš sakau, kad aš nežinau tokių tyrimų, ir aš nežinau, ar mano nežinojimas yra dėl to, kad aš nesidomiu ir tai nėra mano sritis, tai vienas dalykas gali būt. Bet jeigu tokių tyrimų yra, tai man atrodo, kad tai yra perspektyvi tyrimų sritis, ta prasme, tai man kaip mokslininkui tai atrodo įdomūs dalykai, nes aš.. aš pat.. nu, aktualūs, ar ne, čia gal ne tiek įdomūs, įdomumas svarbu. Aš pats tyrinėju.. esu atlikęs tyrimą ir jis susijęs su sveikata, su negalia ir jisai yra.. ir jame nagrinėjami biologiniai ir socialiniai veiksniai, ar ne, tam tikra sveikatos būklė, kiek jiniai priklauso, viena vertus, nuo biologinių veiksmų, fiziologinių, kiek jiniai priklauso nuo socialinių veiksmų. Ir to tyrimo rezultatai rodo, kad vis tik tai socialiniai veiksniai, tokie kaip tėvų išsilavinimas būtent, kalbant apie vaikus, čia vaikai buvo tyrinėjami, jie turi labai didelį.. didžiulę reikšmę ir kartais netgi didesnę negu tie biologiniai. Čia apie kurtumą, ar ne, ir klausos negalią tas tyrimas atliktas. Tai vat pasirodo, kad tie vaikai, kurie.. kurių tėvai aukštesnio išsilavinimo, jie daug greičiau reabilituojami arba abilituojami su visais tais klausos sutrikimais, negu tie, kurie turi kažkokių papildomų biologinių sutrikimų arba patologijų, ar ne, tai kai medikai, jie ne visuomet mato tuos socialinius veiksmus, ar ne, jiems, nu.. ne visi galbūt, bet yra toks požiūris, kad vat yra žmogus su kažkokiu defektu, ir štai mes jį pataisom ir dabar turėtų būti viskas gerai. Tai vat mano patirtis rodo, kad ne visai taip yra, kad yra, yra.. labai daug ką nulemia ir socialiniai tie veiksniai, bet, bet kokiu, bet kokiu.. kaip ten bebūtų, jie abu yra.. aš nepasakyčiau, kad kažkas yra svarbiau, aš neturiu tokio.. tokių žinių pasakyti, teigti, kad vienas kažkuris iš tų veiksmų svarbesnis, ar dar kažkas. Žinoma, tarkim, apie kurtumą kalbant, jeigu žmogus paveldėjo genetinį kurtumą, tai jis ir yra kurčias, tai tu nieko nepadarysi, supranti, tai čia gali sakyti, kad biologiniai dalykai yra svarbiau, ar ne. Bet, kita vertus, mes žinome, kad mokslas gali išgydyti tą kurtumą, įdėdamas kochlearinį implantą, ir rezultatas būna pasiektas tų vaikų geresnis, kurie.. kurių tėvai aukštesnio išsilavinimo, tai čia jau tarsi atrodo gamtos nulemtas, bet galų gale vat to rezultato, arba žmogaus gyvenimo kokybės vienas iš tokių svarbių veiksmų yra, tarkim, šeimos pajamos, jų polinkis į.. jų išsilavinimas, polinkis į kažkokį mokymą namuose, kažkokius užsiėmimus namie, ar ne kiek jie gali skirti laiko tam vaikui. Tai va, toks komentaras. Aišku, mes galime rasti kažkokių paralelių ir kriminologijoje.

Tai kaip Jūs manot tuomet, ar šita sritis, biosocialinė kriminologija apskritai ras vietą po saule mūsų šalyje? Kada nors ji bus tokia pat svarbi ir gerbtina Lietuvoje, kaip jau, pavyzdžiui, dabar yra anglosaksų kultūriniam regione, ir ko tam trūksta?

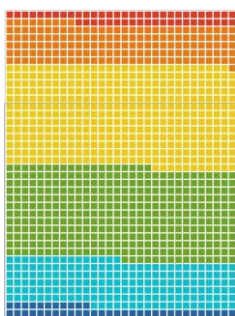
Aš negaliu atsakyti į šitą klausimą, na, aš negaliu atsakyti. Trūksta jaunų studentų, kurie su užsidegimu dirbtų šitoje srityje. Bet tai.. sakau, tai nėra mano sritis, aš tik tai pasikartosiu, kad aš matau potencialą, o ko trūksta, aš negaliu pasakyti.

Supratau. Tai va, viskas, tiek ir norėjau paklausti, labai Jums ačiū.

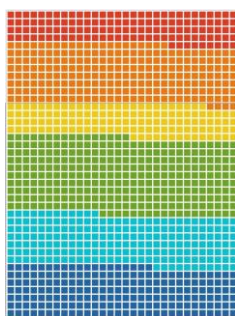
Priedas Nr. 3 Interviu analizės MAXQDA programa rezultatai

1. Interviu lyginamoji spalvinė išsklotinė pagal teminius blokus (dokumento portretas)

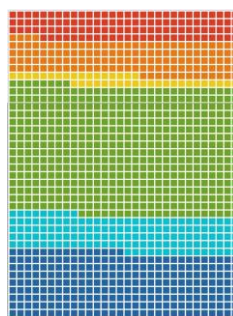
Teisės srities ekspertų interviu

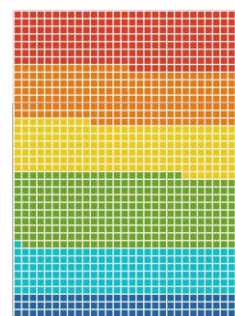
Informantas 1

Informantas 2

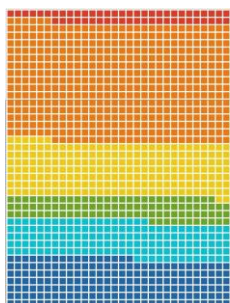

Informantas 3

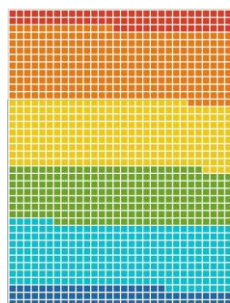

Informantas 4

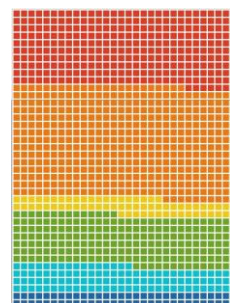
Biologijos srities ekspertų interviu

Informantas 5

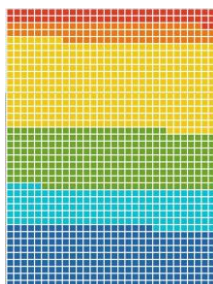

Informantas 6

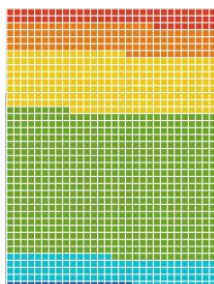

Informantas 7

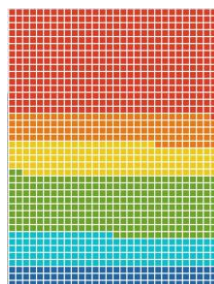
Psichologijos srities ekspertų interviu

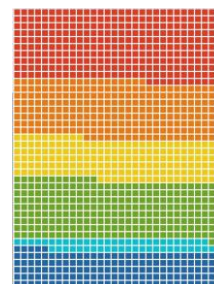
Informantas 8

Informantas 9

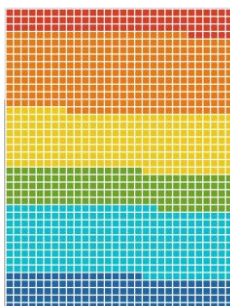

Informantas 10

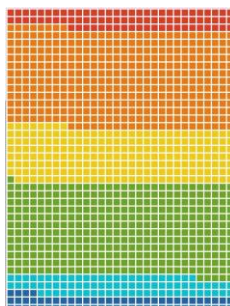

Informantas 11

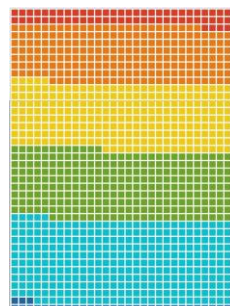
Sociologijos srities ekspertų interviu

Informantas 12

Informantas 13

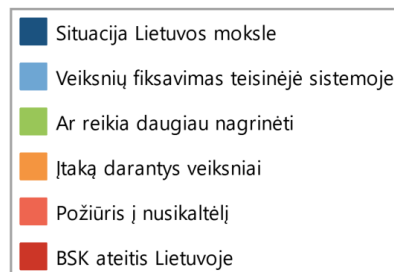
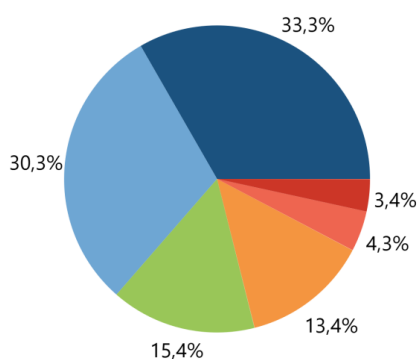

Informantas 14

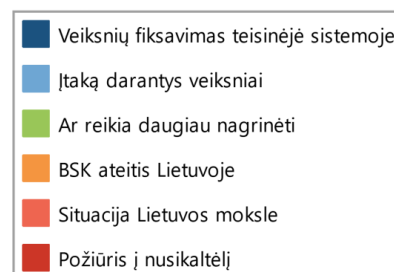
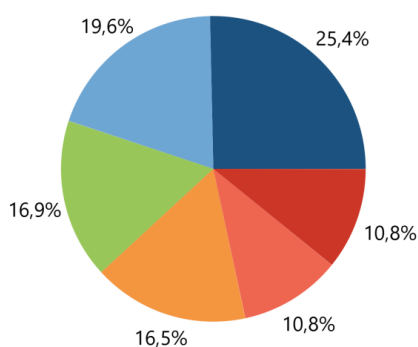
2. Tekstų masyvų pasiskirstymas (pagal teminius blokus)

Teisės srities ekspertų interviu

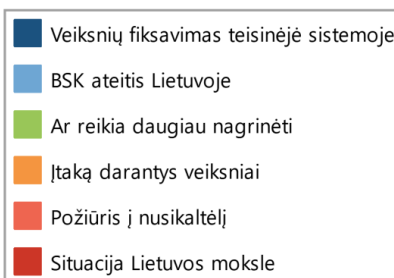
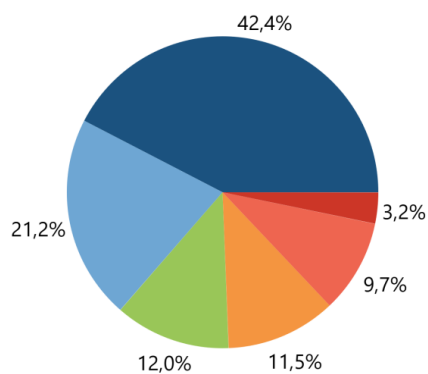
Informantas 1

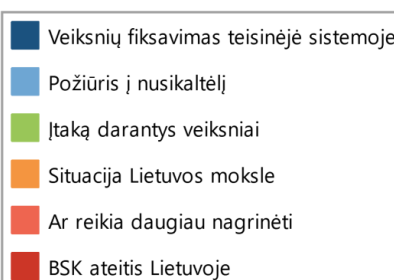
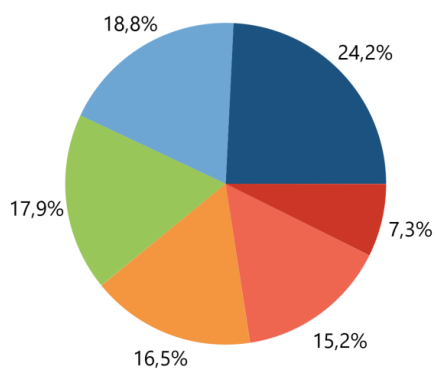
Informantas 2

Informantas 3

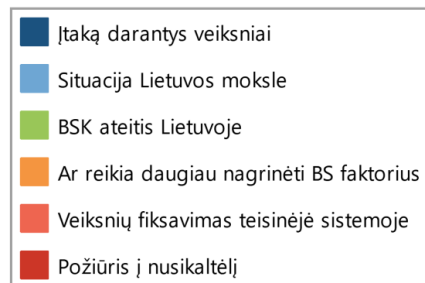
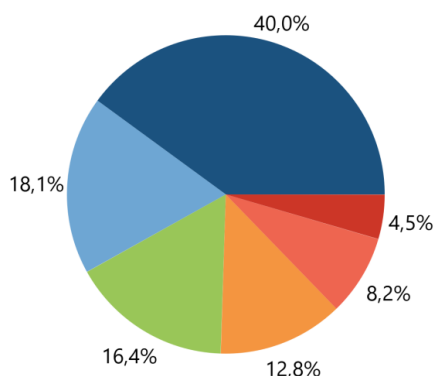

Informantas 4

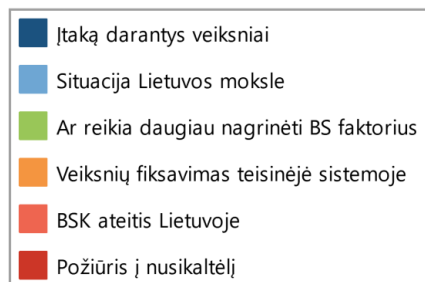
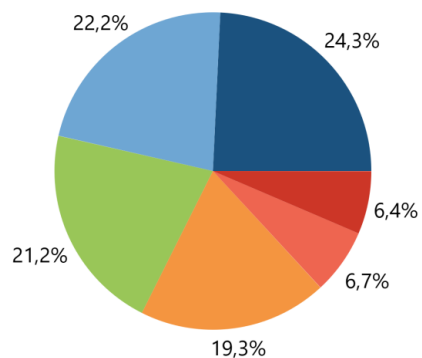

Biologijos srities ekspertų interviu

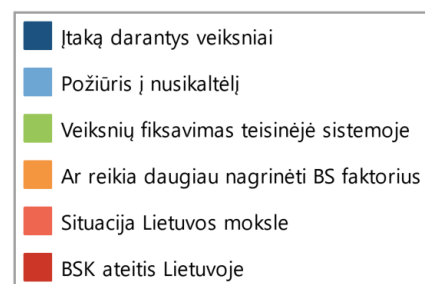
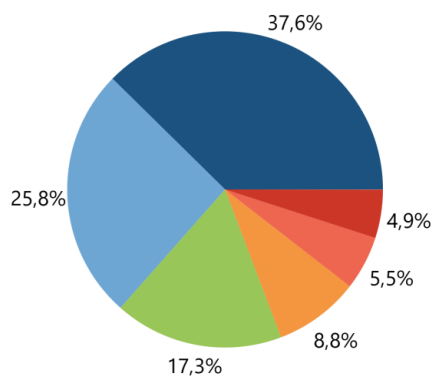
Informantas 5

Informantas 6

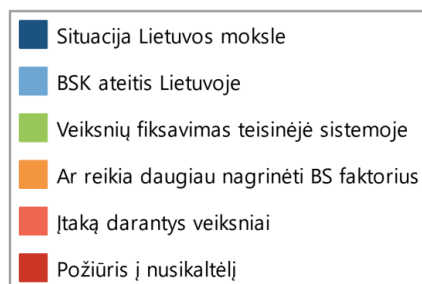
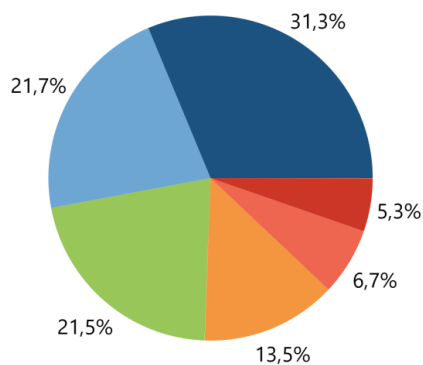

Informantas 7

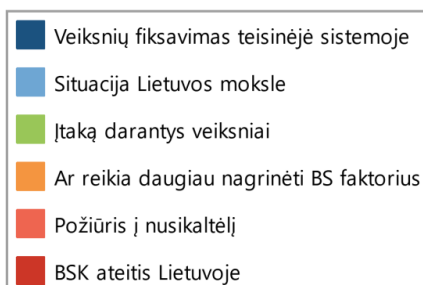
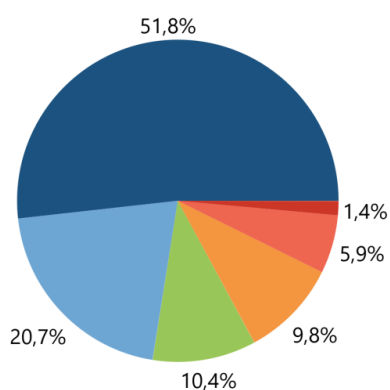

Psichologijos srities ekspertų interviu

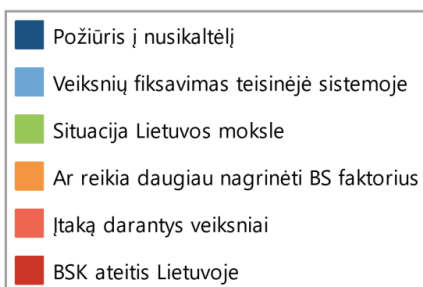
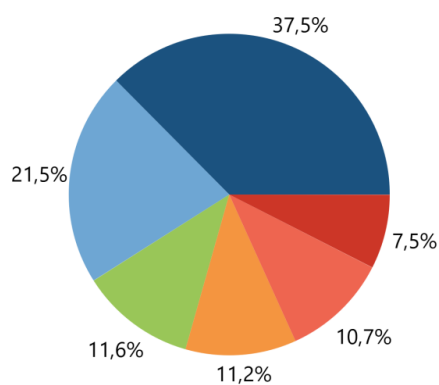
Informantas 8

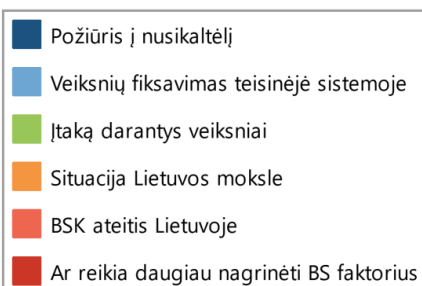
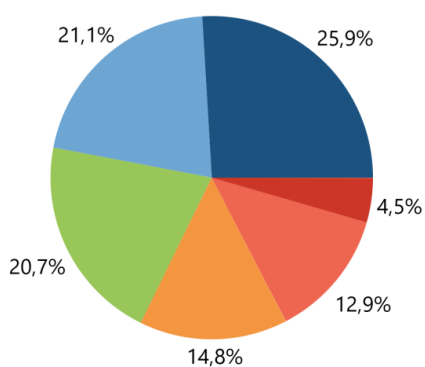
Informantas 9

Informantas 10

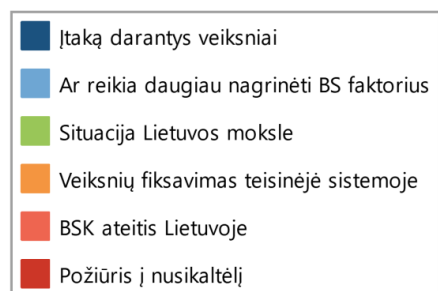
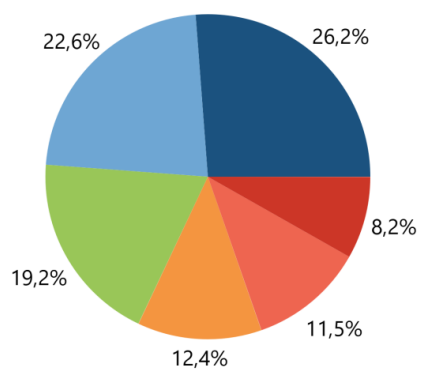

Informantas 11

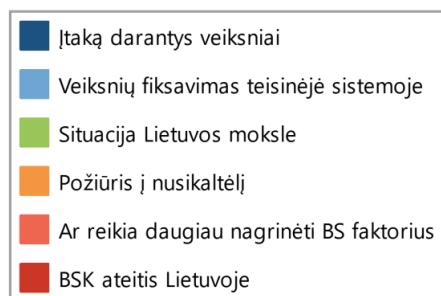
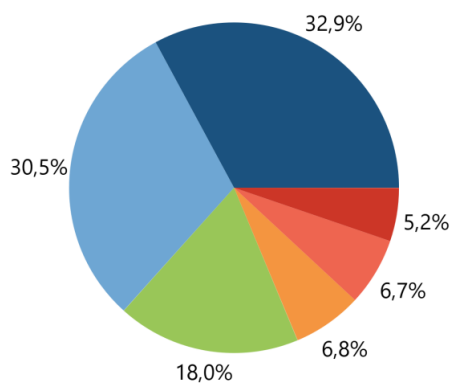

Sociologijos srities ekspertų interviu

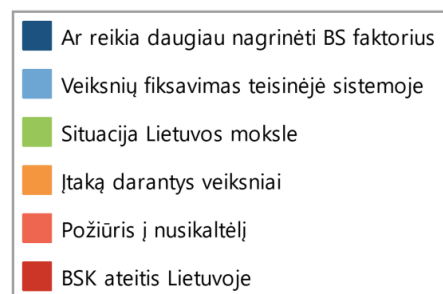
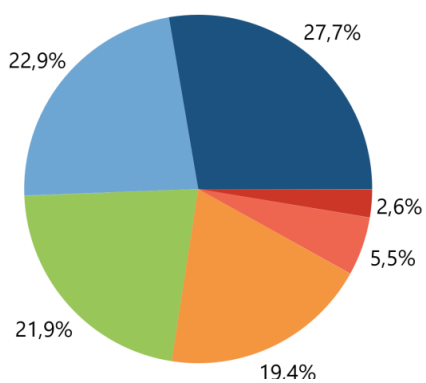
Informantas 12

Informantas 13

Informantas 14

Priedas Nr. 4. Lietuvos mokslo tarybos kuriamų programų finansavimą gavę projektai, kurių rezultatai potencialiai galėtų būti panaudoti tolimesniuose biosocialiniuose kriminologiniuose tyrimuose

Atrinkti mokslininkų grupių I kvietimo programos projektai

Nr.	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	P-10077	Robertas Bunevičius	Borna ligos virusinė infekcija tarp stacionarizuotų šizofrenija sergančių ligonių	Kauno medicinos universitetas	Gyvybės mokslai	152 700
2	P-10120	Darius Štivilis	Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: socialiniai, el. verslo ir teisinio reguliavimo aspektai	Mykolo Romerio universitetas	Sociologija /teisė	90 000
3	IP-10228	Auksė Endriulaitienė	Psichologinės jaunų vairuotojų pavojingo vairavimo stiliaus prielaidos ir prognozės galimybės	Vytauto Didžiojo universitetas	Psichologija	114 900
4	P-10240	Aurelija Zajančkauskaitė	Lietuvoje išskirtų virulentinių bakteriofagų genominiai tyrimai	Biochemijos institutas	Gyvybės mokslai	180 000
5	MIP-10251	Giedrius Sasnauskas	Struktūrinės aplinkos ir funkcijos ryšys nukleazių evoliucijoje	Biotechnologijos institutas	Gyvybės mokslai	160 000
6	MIP-10299	Aušra Saudargienė	Hipokampo piramidinio neurono sinapsių ilgalaikės potenciacijos ir depresijos savybių modeliavimas	Vytauto Didžiojo universitetas	Gyvybės mokslai	116 000
7	MIP-10340	Giedrius Vilkaitis	Naujų metodų mažųjų RNR tyrimui kūrimas ir taikymas	Biotechnologijos institutas	Gyvybės mokslai	162 500
8	MIP-10350	Valdonė Indrašienė	Vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimo patirtis: socioedukacinis aspektas	Mykolo Romerio universitetas	Kriminologija / sociologija / pedagogika	179 800
9	IP-10357	Mindaugas Zaremba	Nukleazių struktūros ir specifiškumo ryšys	Biotechnologijos institutas	Gyvybės mokslai	160 000
10	MIP-10378	Gintautas Tamulaitis	Nukleotido išsukimo vaidmuo baltymų specifiniame DNR atpažinime	Biotechnologijos institutas	Gyvybės mokslai	160 000
11	IP-10414	Evaldas Kazlauskas	Ambulatorinis psichologinis įvertinimas psichotraumatologijoje	Vilniaus universitetas	Psichologija	163 600
IŠ VISO						1 639 500

Iš viso šiame kvietime paskirstyta lėšų projektų įgyvendinimui: **19 789 100 Eur** (finansuoti **148** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių II kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslų sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
Humanitarinių ir socialinių mokslų sričių projektai						
1	MIP-11094	Vidmantas Egidijus Kurapka	Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas	Mykolo Romerio universitetas	Teisė / kriminalistika	162 700
Iš viso šiame kvietime paskirstyta šios kategorijos projektams: 4 168 700 Eur (finansuoti 33 projektai)						
Fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių projektai						
2	MIP-11230	Česlovas Venclovas	Bakterijų C-šeimų DNR polimerazių struktūra, klasifikacija bei pasiskirstymo genomuose dėsninumas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	180 000
3	MIP-11248	Jonas Šarlauskas	Heterocikliniai N-oksidai (HNO): sintezė, citotoksiškumas, sąveika su fermentais-taikiniais	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	178 000
4	MIP-11460	Rasa Verkauskienė	Mažų nėštumo trukmei vaikų metaboliniai ir hormonų pokyčiai lytinio brendimo metu	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės / sveikatos mokslai	179 600
5	MIP-11021	Mindaugas Margelevičius	Pažangus evoliucinių ryšių tarp baltymų nustatymo metodas CONDOR	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	126 800
6	MIP-11314	Elena Manakova	Baltymų ir nukleorūgščių kompleksų struktūriniai tyrimai tirpale	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	168 700
IŠ VISO						833 100

Iš viso šiame kvietime paskirstyta šios kategorijos projektams: **9 519 400 Eur** (finansuoti **58** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių III kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslų sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
Humanitarinių ir socialinių mokslų sričių projektai						
1	IP-12100	Edita Gruodytė	Teisininkų etikos reglamentavimo bei etinio ugdymo tobulinimo koncepcija	Vytauto Didžiojo universitetas	Teisė / sociologija	316 800
2	MIP-12189	Rasa Barkauskienė	Psichologinių sunkumų dinamika vaikystėje: asmenybės bruožų, prierašumo ir mentalizacijos vaidmuo	Vilniaus universitetas	Psichologija	268 600
3	MIP-12225	Evaldas Kazlauskas	Vilniaus BEPP veiksmingumo studija: palyginimas su internetine psichotraumatologijos programa	Vilniaus universitetas	Psichologija / sociologija	199 400

4	MIP-12313	Artūras Tereškinas	Kriminalinis vyriškumas Lietuvos pataisos namuose: formos, kaita, alternatyvų paieškos	Vytauto Didžiojo universitetas	Teisė / lyčių sociologija	210 500
5	MIP-12165	Gražina Gudaitė	Psichoterapijos veiksmingumas: asmenybės pokyčių ir juos lemiančių veiksnių analizė	Vilniaus universitetas	Psichologija	223 900
6	MIP-12299	Vida Ostaševičienė	Asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, probleminio elgesio keitimo technologijos per fizinę veiklą	Lietuvos kūno kultūros akademija	Sveikatos / gyvybės mokslai	185 200
IŠ VISO						1 404 400

Iš viso šiame kvietime paskirstyta šios kategorijos projektams: **8 207 700 Eur** (finansuoti **36** projektai)

Fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių projektai						
7	MIP-12113	Jaunius Urbonavičius	tRNR modifikavimo keliai – fermentų evoliucijos atspindys	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	349 500
8	MIP-12131	Sonata Jarmalaitė	Ląstelės diferenciacijos epigenetiniai mechanizmai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	340 900
9	P-12146	Rolandas Meškys	Baeyer-Villiger monooksigenazių atrankos ir biosintezės metodų kūrimas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	349 200
10	MIP-12197	Mindaugas Zaremba	Molekulinio variklio funkcija netipinėje restrikcijos-modifikacijos sistemoje	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	350 000
11	MIP-12206	Tomas Venckūnas	Raumenų bei širdies ir kraujagyslių sistemos savybes lemiančių genetinių veiksnių identifikavimas	Lietuvos kūno kultūros akademija	Gyvybės mokslai	350 000
12	MIP-12211	Giedrius Sasnauskas	5-metil ir 5-hidroksimetilcitoziną atpažįstančių restrikcijos endonukleazių struktūra ir mechanizmas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	350 000
IŠ VISO						2 089 600

Iš viso šiame kvietime paskirstyta šios kategorijos projektams: **20 092 600 Eur** (finansuotas **61** projektas)

Atrinkti mokslininkų grupių IV kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Moklo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
Humanitarinių ir socialinių mokslo sričių projektai						
1	MIP-13227	Renatas Berniūnas	Moralinė atsakomybė: priskyrimo praktikos ir kognityviniai modeliai	Vilniaus universitetas	Filosofija / sociologija	130 600

2	MIP-13288	Gintautas Valickas	Teisėjų elgesio ir įvaizdžio socialinė percepcija	Vilniaus universitetas	Teisė / psichologija / sociologija	330 500
3	MIP-13311	Iłona Michailovič	Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje	Lietuvos teisės institutas	Teisė / viktimologija	245 500
4	MIP-13333	Svetlana Justickaja	Jaunimo delinkvencinis elgesys ir viktimizacija	Lietuvos teisės institutas	Kriminologija / viktimologija	272 300
IŠ VISO						978 900

Iš viso šiame kvietime paskirstyta šios kategorijos projektams: **5 466 100 Eur** (finansuotas **21** projektas)

Fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių projektai						
5	MIP-13045	Edita Kriukienė	CG taikinių pozicijos nustatymas gDNR citozino kovalentinio žymėjimo inicijuotos sekoskaitos būdu	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	349 800
6	MIP-13156	Giedrė Tamulaitienė	Giminingų restrikcijos endonukleazių šeimos struktūriniai ir funkciniai tyrimai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	348 500
7	MIP-13164	Danielis Rutkauskas	Pavienių molekulių fluorescencijos mikroskopija DNR-baltymų dinaminei sąveikai tirti	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Fizinių ir technologijos mokslų centras	Gyvybės mokslai	328 100
8	MIP-13180	Gintautas Tamulaitis	Bakterijų RNR interferencijos mechanizmo tyrimai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	349 100
IŠ VISO						1 375 500

Iš viso šiame kvietime paskirstyta šios kategorijos projektams: **16 382 100 Eur** (finansuotas **51** projektas)

Atrinkti mokslininkų grupių V kvietimo programos projektai

Nr.	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslų sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
Humanitarinių ir socialinių mokslų sričių projektai						
1	MIP-14082	Liutauras Kraniauskas	Erdvinė nusikalstamumo dinamikos analizė Klaipėdos mieste (1990-2010)	Klaipėdos universitetas	Sociologija/kriminologija /geografija	236 000
2	MIP-14135	Paulius Skruibis	Trumpalaikės psichosocialinės adaptacijos sutrikimų intervencijos veiksmingumo studija	Vilniaus universitetas	Psichologija	218 700
3	MIP-14150	Grażina Gudaitė	Asmenybės integralumo paieškos: santykio su autoritetu problema ir psichoterapija	Vilniaus universitetas	Psichologija	257 400
4	MIP-14227	Vidmantas Egidijus Kurapka	Europos Kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija	Mykolo Romerio universitetas	Kriminalistika / teisė / sociologija	268 000
IŠ VISO						980 100

Iš viso šiame kvietime paskirstyta lėšų šios kategorijos projektams: **8 111 600 Eur** (finansuoti **38** projektai)

Projektai fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslų srityse						
5	MIP14038	Alois Schweighofer	Kamieninių ląstelių signaliniai komponentai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	299 900
6	MIP14222	Valentina Vengeliene	Chroniško alkoholio vartojimo poveikis skirtingų smegenų sričių aktyvumui	Vilniaus universitetas	Gyvybės / sveikatos mokslai	296 800
IŠ VISO						596 700

Iš viso šiame kvietime paskirstyta lėšų šios kategorijos projektams: **15 703 600 Eur** (finansuoti **56** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių VI kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslų sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
Humanitarinių ir socialinių mokslų sričių projektai						
1	MIP-15092	Ilona Čėsniene	Laisvės atėmimo bausmę atliekančių smurtautojų asmenybės bruožų ir kriminalinės rizikos veiksnių sąsajos	Vilniaus universitetas	Kriminologija / psichologija	96 887
2	MIP-15183	Gintaras Švedas	Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai	Vilniaus universitetas	Teisė	99 757

3	MIP-15266	Evaldas Kazlauskas	Psichosocialinių veiksnių mediaciniai efektai stresinių ir trauminių patirčių psichologiniams padariniams socialinės psichotraumatologijos kontekste	Vilniaus universitetas	Psichologija	86 759
4	MIP-15582 dr.	Algimantas Čepas	Socialinis korupcijos kontekstas: makro, mezo ir mikro veiksnių analizė	Vilniaus universitetas	Sociologija / teisė / kriminologija	96 720
IŠ VISO						380 123

Iš viso šiame kvietime paskirstyta lėšų šios kategorijos projektams: **3 429 830 Eur** (finansuotas **41** projektas)

Fizinių, biomedicinos, technologijos ir žemės ūkio mokslo sričių projektai						
5	MIP-15146	Mindaugas Zaremba	Naujo tipo restrikcijos endonukleazių struktūriniai ir pavienių molekulių tyrimai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	100 000
6	MIP-15332	Zita Aušrelė Kučinskienė	Lėtinio streso nulemti aterosklerozės proceso ypatumai: naujų biožymenų paieška ir tyrimas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	98 994
7	MIP-15383	Vytautas Petkus	Inovacinės neinvazinės žmogaus smegenų kraujotakos autoreguliacijos stebėsenos technologijos klinikiniai tyrimai	Kauno technologijos universitetas	Gyvybės mokslai	99 146
8	MIP-15624	Virginija Adomaitienė	Serotoninerginės sistemos genų kandidatų polimorfizmo bei socialinės aplinkos sąsajos su mėginimu nusižudyti ir diagnozuotais psichikos sutrikimais	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	100 000
9	MIP-15033	Giedrius Sasnauskas	B3 šeimos DNR surišimo domenų struktūros ir funkcijos ryšys	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	100 000
IŠ VISO						498 140

Iš viso šiame kvietime paskirstyta lėšų šios kategorijos projektams: **5 548 488 Eur** (finansuoti **58** projektai)

Projektai, skirti bendradarbiauti su JAV mokslininkais						
10	MIP-15361	Aistė Pranckevičienė	Psichikos ligos stigma: Psichologų ir socialinių darbuotojų požiūris į psichikos ligomis sergančius asmenis ir jo reikšmė profesinei veiklai	Vytauto Didžiojo universitetas	Psichologija / sociologija	105 344
11	MIP-15482	Adomas Bunevičius	Psichologinio distreso, uždegiminių veiksnių ir smegenų natriuretino peptido ryšys su išėjimais tarp galvos smegenų naviku sergančių pacientų	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	104 366
IŠ VISO						209 710

Iš viso šiame kvietime paskirstyta lėšų šios kategorijos projektams: **1 045 099 Eur** (finansuoti **9** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių VII kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	P-17-8	Rita Žukauskienė	Moterų, patyrusių smurtą artimuose santykiuose, tapatumas ir potrauminis augimas: atsparumo, įveikos ir socialinės paramos vaidmuo	Mykolo Romerio universitetas	Psichologija / viktimologija / sociologija / lyčių sociologija	99 758
2	P-MIP-17-149	Alfredas Laurinavičius	Delinkventiškų paauglių elgesio prognozavimas remiantis rizikos ir apsauginių veiksnių įvertinimu	Vilniaus universitetas	Psichologija / kriminologija	96 711
3	P-MIP-17-257	Nida Žemaitienė	Psichosocialiniai savižudybių rizikos veiksniai ir pagalbos prieinamumas nusižudžiusių asmenų aplinkoje	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Psichologija / sociologija	83 830
4	P-MIP-17-49	Gražina Juodeikienė	Depresinio sutrikimo ankstyvos kompiuterinės diagnostikos metodo sukūrimas, vertinant emocinį atsaką į skirtingo skonio maisto savybes	Kauno technologijos universitetas	Psichologija / maisto mokslai	100 000
5	P-MIP-17-65	Elena Manakova	Paviršinės nanostruktūros skirtos mechanistiniams DNR - baltymo sąveikų tyrimams pavienių molekulių lygyje	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	100 000
6	P-MIP-17-200	Mindaugas Zaremba	Struktūriniai ir funkciniai prokariotinių Argonaute baltymų tyrimai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	100 000
7	P-MIP-17-289	Česlovas Venclovas	Baltymų ir jų kompleksų struktūrinių savybių analizė ir prognozavimas panaudojant tarpatominių kontaktų plotus bei evoliucinę informaciją	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	99 943
8	P-MIP-17-44	Edita Kriukienė	Vienos ląstelės technologija genomino DNR modifikavimo tyrimui ir neuroblastomos epigenetinio heterogeniškumo analizė	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	99 997
9	P-MIP-17-268	Eglė Preikšaitienė	Intelektinės negalios ir įgimtų anomalijų genetinės architektūros identifikavimas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	99 918
IŠ VISO						880 157

Iš viso paskirstyta šio kvietimo lėšų: **13 660 996 Eur** (finansuoti **137** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių VIII kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslų sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	P-MIP-19-106	Gintaras Švedas	Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai	Vilniaus universitetas	Teisė	130 341
2	P-MIP-19-365	Aistė Balžekienė	Rizikos suvokimo žemėlapiai Lietuvoje: erdvinė ir sociopsichologinė dimensijos	Kauno technologijos universitetas	Sociologija / psichologija	149 804
3	P-MIP-19-454	Artūras Tereškinas	Defeminizuotas baudžiamasis teisingumas: nuteistų moterų baudimo praktikos ir subjektyvios bausmės patirtys	Lietuvos teisės institutas	Teisė / lyčių sociologija	145 724
IŠ VISO						425 869

Iš viso paskirstyta šio kvietimo lėšų: **9 487 477 Eur** (finansuoti **66** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių IX kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslų sritis (-y)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	P-MIP-20-367	Gintautas Sakalauskas	Reakcijos į nepilnamečių delinkvenciją ir jų pasekmės Lietuvoje: nuo žiniasklaidos kuriamo ažiotažo iki profesionalaus veikimo	Vilniaus universitetas	Kriminologija	149 572
2	P-MIP-20-90	Vaidutis Kučinskas	Senovės ir nauji aleliai lietuvių genome: mutacijos, gamtinė atranka ir adaptacija	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	149 929
3	P-MIP-20-114	Eduardas Budrys	Gamtinės atrankos veikiami genai: evoliucionavimo greitis, vykstant rūšiadarai, ir panaudojimas rūšių-antrininkų identifikavimui	Gamtos tyrimų centras	Gyvybės mokslai	150 000
4	P-MIP-20-216	Vytautas Petkus	Inovatyvaus smegenų perfuzijos slėgio diagnostikos metodo ir technologijos sukūrimas	Kauno technologijos universitetas	Gyvybės mokslai	147 056
5	P-MIP-20-85	Mindaugas Zaremba	Struktūriniai ir funkciniai perskeltų prokariotinių Argonaute baltymų tyrimai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	150 000
6	P-MIP-20-216	Vytautas Petkus	Inovatyvaus smegenų perfuzijos slėgio diagnostikos metodo ir technologijos sukūrimas	Kauno technologijos universitetas	Gyvybės mokslai	147 056

7	P-MIP-20-38	Paulina Vaitkienė	Epitranskriptominiai ilgų nekoduojančių RNR pokyčiai susiję su smegenų ląstelių diferenciacija ir patogenezė	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	146 742
8	P-MIP-20-327	Marijonas Tutkus	Genomo redagavimo įrankių tyrimai pavienių molekulių lygyje	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	150 000
9	P-MIP-20-329	Gintautas Bagdžiūnas	Supramolekuliniai atrankos jutikliai biomolekulių nustatymui	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	149 765
IŠ VISO						1 340 120

Iš viso paskirstyta šio kvietimo lėšų: **8 822 909 Eur** (finansuoti **62** projektai)

Atrinkti mokslininkų grupių X kvietimo programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	P-MIP-21-7	Naglis Malys	Funkcinių genetinių elementų inžinerija siekiant optimizuoti genų ekspresijos sistemas pritaikant biotechnologijoje	Kauno technologijos universitetas	Gyvybės mokslai	149 996
2	P-MIP-21-8	Kęstutis Pyragas	Didelio masto neuroninių tinklų žemos dimensijos modelių plėtojimas ir jų panaudojimas neurostimuliacijos algoritmų kūrimui ir testavimui	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas, Fizinių ir technologijos mokslų centras	Gyvybės mokslai	149 979
3	P-MIP-21-127	Augustina Jankauskienė	Hipertenzija sergančių vaikų ir jaunų suaugusiųjų kognityvinės funkcijos ir kardiovaskulinės rizikos profilis	Vilniaus universiteto Santaros Klinikos	Gyvybės / sveikatos mokslai	149 890
4	P-MIP-21-176	Tautvydas Karvelis	Naujų Cas12 nukleazių charakterizavimas kryptingam genomo redagavimui	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	150 000
5	P-MIP-21-216	Daiva Petkevičiūtė-Gerlach	Matematinis DNR mechanikos modeliavimas, siekiant suprasti epigenetinių modifikacijų įtaką DNR funkcijai	Kauno technologijos universitetas	Gyvybės mokslai	149 928
6	P-MIP-21-224	Danutė Gailienė	Šiuolaikinių teorinių suicidinio elgesio modelių pritaikomumo bei sociokultūrinių veiksnių reikšmės suicidiškumui vertinimas Lietuvoje	Vilniaus universitetas	Psichologija	149 471

7	P-MIP-21-209	Edita Kriukiene	DNR modifikavimo ir chromatino dinamikos tyrimas sveikų ir vėžinių ląstelių diferenciacijoje	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	150 000
8	P-MIP-21-261	Eglė Preikšaitienė	Retų paveldimų ligų genetinių priežasčių integraciniai tyrimai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	149 994
9	P-MIP-21-290	Rasa Barkauskienė	Asmenybės sutrikimo požymių paauglystėje tyrimas: raiška, kaita ir jos veiksniai	Vilniaus universitetas	Psichologija	149 967
10	P-MIP-21-352	Česlovas Venclovas	Baltymų kompleksų trimatės struktūros analizė ir prognozavimas kompiuteriniais metodais	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	149 963
11	P-MIP-21-355	Mati Pääsuke	Jėgos treniruotė ir griaučių raumenų - galvos smegenų sąveika	Lietuvos sporto universitetas	Sveikatos / gyvybės mokslai	149 005
IŠ VISO						1 648 193

Iš viso paskirstyta šio kvietimo lėšų: **8 089 129 Eur** (finansuota **40** projektų)

Atrinkti aukšto lygio MTEP I kvietimo projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	09.3.3- LMT-K712-01-0056	Linas Mažutis	Mikroskysčių technologijos pavienių ląstelių genotipofenotipo tyrimams	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	599 268,04
2	09.3.3-LMT-K712-01-0080	Česlovas Venclovas	DNR polimerazių evoliucijos, pasiskirstymo genomuose ir struktūrinių bei funkcinių savybių tyrimai kompiuteriniais metodais	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	597 390,08
3	09.3.3-LMT-K712-01-0131	Vilmantė Borutaitė	Smegenų išeminių pažaidų ir apsauginių mechanizmų tyrimas: mitochondrijų nespecifinio laidumo pora ir ląstelių žūtis senėjančiose smegenyse	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	599 995,73
IŠ VISO						1 796 653,85

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **33 332 843,32 Eur** (finansuoti **58** projektai)

Atrinkti individualūs MTEP (H2020) II kvietimo projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	09.3.3-LMT-K718-0003	Rima Budvytytė	Netvarkiųjų baltymų ir fosfolipidinių membranų sąveika: galima neurodegeneracijos priežastis (NeuroMisFolDe)	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	129 890,76

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **519 563,04 Eur** (finansuoti **4** projektai)

Atrinkti aukšto lygio MTEP (SMART) programos I kvietimo projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	01.2.2-LMT-K-718-01-0012	Augustas Pivoriūnas	Naujos žmogaus pliuripotentiųjų kamieninių ląstelių reporterių linijos priešūždegiminio ir antioksidacinio egzozomų poveikio įvertinimui	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Inovatyvios medicinos centras	Gyvybės mokslai	642 622,97
2	01.2.2-LMT-K-718-01-0028	Mindaugas Margelevičius	Programinė REST paslaugų sistema realiu laiku tolimai giminingiems baltymams ieškoti ir modeliuoti	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	289 314,94
IŠ VISO						931 937,91

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **28 486 644,29 Eur** (finansuoti **47** projektai)

Atrinkti aukšto lygio MTEP (SMART) programos II kvietimo projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	01.2.2-LMT-K-718-03-0083	Kęstutis Regelskis	Ultratrumpų impulsų šviesolaidinis lazeris optimizuotas smegenų veiklos tyrimams daugiafotonių mikroskopu (ULTRABRAIN)	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Fizinių ir technologijos mokslų centras	Gyvybės mokslai	619 880,11
2	01.2.2-LMT-K-718-03-0099	Aurelijus Burokas	Žarnyno mikrobiotos žymenys, sergant autizmo spektro ligomis	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	699 969,24
3	01.2.2-LMT-K-718-03-0094	Arminas Ragauskas	Inovacinės neinvazinės smegenų slankumo diagnostikos technologijos MTEP	Kauno technologijos universitetas	Gyvybės mokslai	692 708,45
4	01.2.2-LMT-K-718-03-0067	Rita Žukauskienė	Seksualinės prievartos, patirtos vaikystėje, atskleidimas: paplitimo vertinimas ir lietuviškos simuliuotos interviu platformos (EIT) versijos kūrimas	Mykolo Romerio universitetas	Viktimologija / sociologija	685 656,54
IŠ VISO						2 698 214,34

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **26 730 854,90 Eur** (finansuotas **41** projektas)

Atrinkti paralelinių laboratorijų programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	01.2.2-LMT-K-718-04-0002	Linas Mažutis	Pavienujų ląstelių transkriptomikos genomikos tyrimų paralelinės laboratorijos įsteigimas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	698 080,83

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **1 397 498,35 Eur** (finansuoti 2 projektai)**Atrinkti protų pritraukimo ir reintegracijos (SMART) programos projektai**

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	01.2.2-LMT-K-718-02-0014	Aurelijus Burokas	Mikrobiotos-žarnyno-smegenų ryšio svarba Alzheimerio ligos vystymuisi: endokanabinoidinės sistemos įtaka	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	992 387,73
2	01.2.2-LMT-K-718-02-0016	Virginijus Barzda	Poliarimetrinė netiesinė mikroskopija biomedicininiam tyrimams ir vėžio diagnostikai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	998 482,88
IŠ VISO						1 990 870,61

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **11 895 330,52 Eur** (finansuota 13 projektų)**Atrinkti nacionalinės mokslo programos "Sveikas senėjimas" I kvietimo projektai**

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	SEN-15011	Abdonas Tamošiūnas	Pagyvenusių žmonių psichinė gerovė ir širdies ir kraujagyslių ligos	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Psichologija / sveikatos / gyvybės mokslai	140 547
2	SEN-15090	Augustas Pivoriūnas	Žmogaus kamieninių ląstelių egzozomų panaudojimas kuriant naujus lėtinių neurodegeneracinių ligų terapijos metodus	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Inovatyvios medicinos centras	Gyvybės mokslai	200 000
IŠ VISO						340 547

Iš viso paskirstyta programos lėšų šiame kvietime: **3 961 341 Eur** (finansuotas 21 projektas)

Atrinkti nacionalinės mokslo programos "Sveikas senėjimas" III kvietimo projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skirta lėšų iš viso, Eur
1	P-SEN-20-11	Daina Skiriutė	Gliomoms specifinių ilgų nekoduojančių RNR epitranskriptomo žymenų paieška gliomos kamieninėse ląstelėse ir navikuose	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	139 967
2	P-SEN-20-18	Arvydas Kanopka	Hipoksija kaip ląstelių stresas, sukeliantis mRNR įvairovę ir senėjimą	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	139 956
3	P-SEN-20-25	Jūratė Kondrackienė	Kraujo mikrobiotos pokyčiai ir žarnyno mikrobiotos modifikavimas, sergant kepenų ciroze	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	121 800
4	P-SEN-20-29	Oron Levin	Jėgos treniruotės kaip priemonė pagerinti raumenų ir smegenų sveikatą asmenims turintiems lengvą pažinimo sutrikimą	Lietuvos sporto universitetas	Sveikatos / gyvybės mokslai	139 225
5	P-SEN-20-3	Vytautas Smirnovas	Sąveika tarp skirtingų baltymų susidarant amiloidinėms fibrilėms: nuo mechanizmų iki slopinimo	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	139 987
6	P-SEN-20-32	Narseta Mickuvienė	Įvertinti rezistencijos insulinui ryšį su skydliaukės funkcija, psichoemocine būkle ir širdies-kraujagyslių ligų rizikos veiksniais senstant	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Gyvybės mokslai	136 022
7	P-SEN-20-34	Vida Časaitė	Savaime susirenkantys fagų baltymai tikslinei nanomedicinai	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	138 179
8	P-SEN-20-35	Aurelijus Burokas	Sveika mikrobiota - sveikas smegenų senėjimas	Vilniaus universitetas	Gyvybės mokslai	140 000
IŠ VISO						1 095 136

Iš viso paskirstyta programos lėšų šiame kvietime: **2 354 839 Eur** (finansuota **17** projektų)

Atrinkti valstybės profesorių programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skiriama lėšų iš viso, Eur
1	09.3.3-LMT-K712-17-0008	Artūras Petronis	Chronoepigenetinių šizofrenijos žymenų paieška	Vilniaus universitetas	Gyvybės / sveikatos mokslai	999 872,32

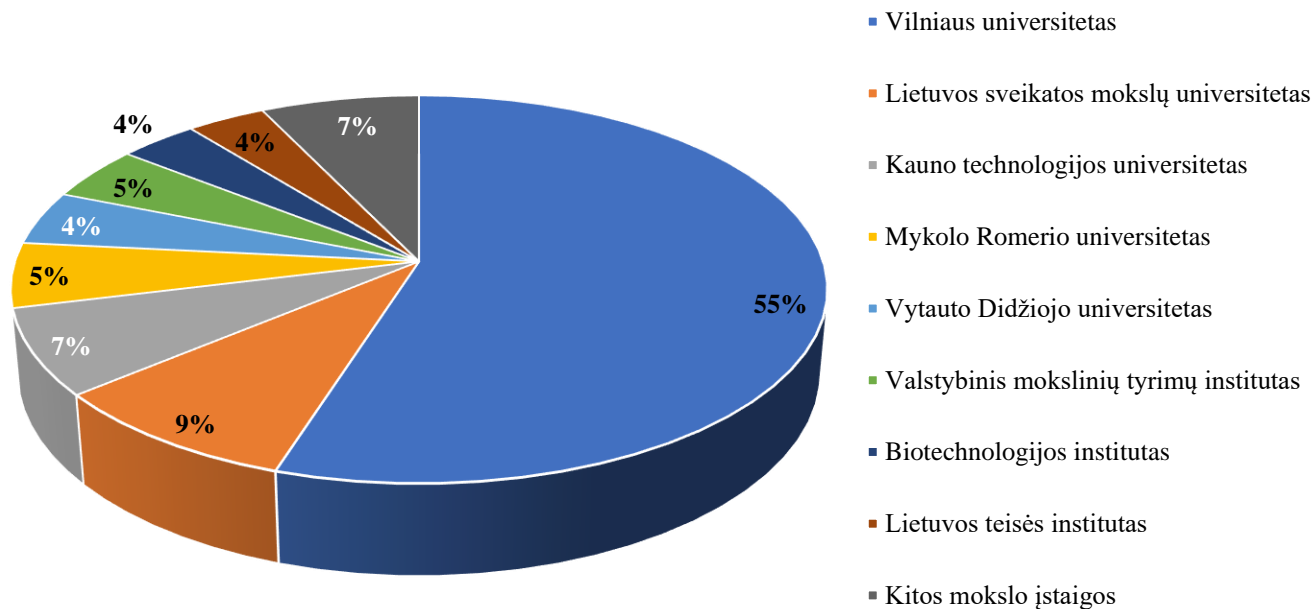
Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **5 347 122,72 Eur** (finansuoti **6** projektai)

Atrinkti "Gerovės visuomenė" programos projektai

Nr	Paraiškos reg. Nr.	Projekto vadovas	Projekto pavadinimas	Vykdančioji institucija	Mokslo sritis (-ys)	Skiriama lėšų iš viso, Eur
1	P-GEV-20-48	Iлона Michailovič	Smurtinės elgsenos artimoje aplinkoje kaita: darbo su smurtautojais instituciniame ir bendruomeniniame lygmenyse plėtros perspektyvos	Lietuvos teisės institutas	Teisė / viktimologija	109 998

Iš viso paskirstyta šios programos lėšų: **957 397 Eur** (finansuoti **9** projektai)

Atrinktų projektų pasiskirstymas pagal mokslo įstaigas

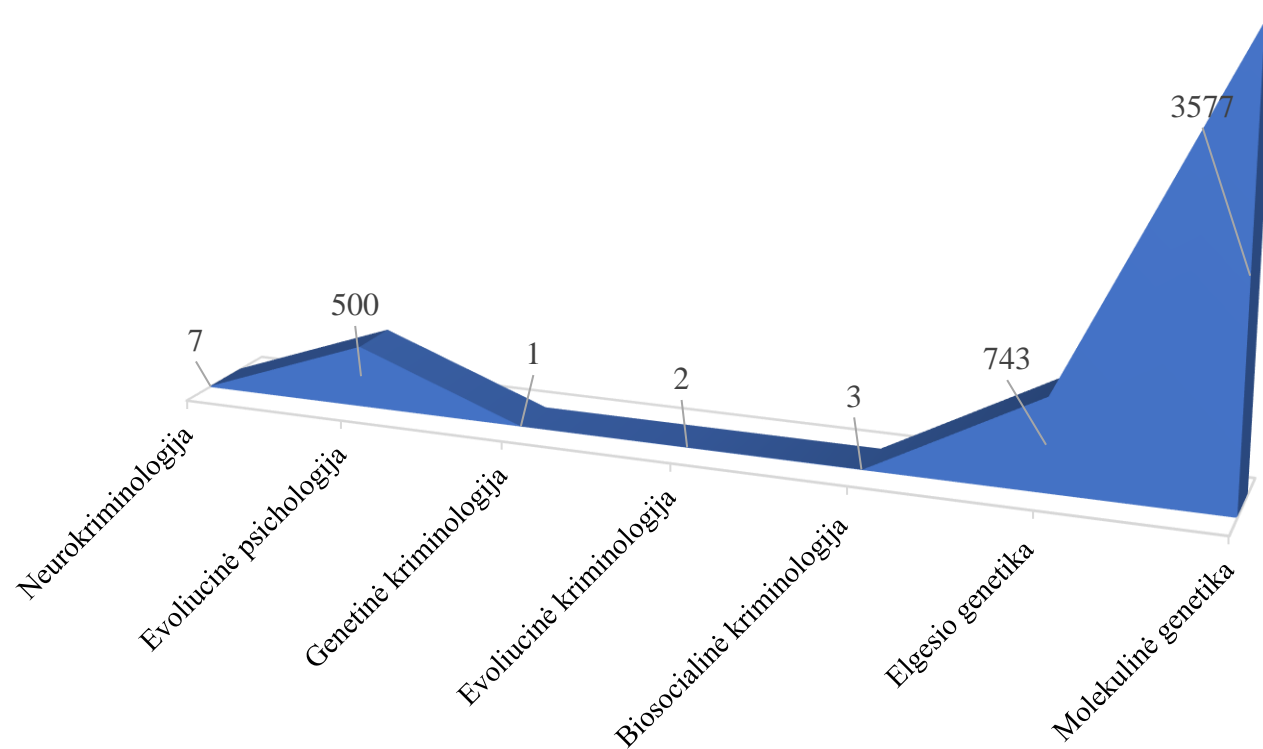
Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos mokslo tarybos tinklalapyje, skiltyje „Mokslo finansavimas“ esančius duomenis

Atrinktų kvietimų projektų duomenys

Iš viso atrinktuose kvietimuose			Projektai, kurių rezultatai potencialiai galėtų būti panaudoti tolimesniuose biosocialiniuose kriminologiniuose tyrimuose		
Programa, kvietimas	Finansuotų projektų skaičius	Projektų finansavimui skirta suma, Eur	Finansuotų projektų skaičius	Projektų finansavimui skirta suma, Eur	Finansavimo vidurkis
Mokslininkų grupių programos I kvietimas	148	19 789 100	11	1 639 500	149 045
Mokslininkų grupių programos II kvietimas	91	13 688 100	6	995 800	165 967
Mokslininkų grupių programos III kvietimas	97	28 300 300	12	3 494 000	291 167
Mokslininkų grupių programos IV kvietimas	72	21 848 200	8	2 354 400	294 300
Mokslininkų grupių programos V kvietimas	94	23 815 200	6	1 576 800	262 800
Mokslininkų grupių programos VI kvietimas	108	10 023 417	11	1 087 973	98 907
Mokslininkų grupių programos VII kvietimas	137	13 660 996	9	880 157	97 795
Mokslininkų grupių programos VIII kvietimas	66	9 487 477	3	425 869	141 956
Mokslininkų grupių programos IX kvietimas	62	8 822 909	9	1 340 120	148 902
Mokslininkų grupių programos X kvietimas	40	8 089 129	11	1 648 193	149 836
Aukšto lygio MTEP programos I kvietimas	58	33 332 843	3	1 796 654	598 885
Individualių MTEP (H2020) programos II kvietimas	4	519 563	1	129 891	129 891
Aukšto lygio MTEP (SMART) programos I kvietimas	47	28 486 644	2	931 938	465 969
Aukšto lygio MTEP (SMART) programos II kvietimas	41	26 730 855	4	2 698 214	674 554
Paralelinių laboratorijų programos kvietimas	2	1 397 498	1	698 081	698 081
Protų pritraukimo ir reintegracijos (SMART) programos kvietimas	13	11 895 331	2	1 990 871	995 435
"Sveikas senėjimas" programos I kvietimas	21	3 961 341	2	340 547	170 274
"Sveikas senėjimas" programos III kvietimas	17	2 354 839	8	1 095 136	136 892
Valstybės profesorių programos kvietimas	6	5 347 123	1	999 872	999 872
„Gerovės visuomenė“ programos kvietimas	9	957 397	1	109 998	109 998
IŠ VISO	1133	272 508 262	111	26 234 014	
Vidurkis	56,65	240 519	5,55	236 342	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos mokslo tarybos tinklalapyje, skiltyje „Mokslo finansavimas“ esančius duomenis, <<https://www.lmt.lt/lt/mokslo-finansavimas/2205>>

Mokslinių projektų, vykdytų ar vykdomų *ResearchGate* tinkle registruotų mokslininkų, pasiskirstymas pagal projekto sritį

Šaltinis: sudaryta autorės pagal ResearchGate tinklalapyje, skiltyje „*Projects*“ esančius duomenis

<<https://www.researchgate.net/search.Search.html?type=project&query=projects>>